

Beheerplan Sint-Pietersveld

In samenwerking met
Rien Emmery

In opdracht van gemeente Wingene

Colofon

Titel : **Beheerplan Sint-Pietersveld**
Definitief

Opdrachtgever : Gemeente Wingene
Oude Bruggestraat 13
8750 Wingene

Datum : 25 november 2016

Auteurs : Bart Opstaele & Rien Emmery

Terreinwerk en foto's : Greenspot vof & Rien Emmery

Contact : Greenspot vof
Vrijheidstraat 8
B-9820 Merelbeke
T. 0474/85.37.07
Info@greenspot.be
www.greenspot.be

Inhoudsopgave

1	Identificatie.....	9
1.1	Eigendom, zakelijke en persoonlijke rechten	9
1.2	Kadastraal overzicht.....	10
1.3	Situatieplan.....	10
1.3.1	Algemeen administratief.....	10
1.3.2	Situering	11
1.3.3	Relatie met andere groendomeinen.....	12
1.4	Statuut van de wegen en waterlopen.....	13
1.4.1	Statuut van de wegen	13
1.4.2	Statuut van de waterlopen.....	13
1.5	Bestemming volgens het gewestplan of ruimtelijk uitvoeringsplan.....	13
1.5.1	Gewestplan.....	13
1.5.2	Algemene en bijzondere plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen	14
1.6	Ligging in speciale beschermingszones	14
1.6.1	Internationale beschermingszones.....	14
1.6.2	Nationale beschermingszones en regionale aandachtsgebieden	16
1.6.2.1	Vlaams Ecologisch Netwerk.....	16
1.6.2.2	Beschermde landschap	16
1.6.2.3	Beschermde monument.....	16
1.6.2.4	Erkend reservaat.....	17
1.6.2.5	Landschapsatlas.....	17
1.7	Landinrichtingsproject Brugse Veldzone.....	17
1.7.1	Inrichtingsplan Wildenburg-Aanwijs.....	17
1.7.2	Landinrichtingsplan onthaalinfrastructuur Bulskampveld	18
1.8	Natuurinrichtingsproject Biscopveld.....	19
2	Historische nota	20
2.1	Inleiding.....	20
2.1.1	Vroegste landschappelijke evolutie en ontginningen.....	20
2.1.2	Vroegste bestuurlijke geschiedenis	24
2.1.3	Veldvijvers	29
2.1.4	Ontginningen vanaf de Oostenrijkse periode.....	43
2.2	Toponiemen binnen het beschermde landschap Sint-Pietersveld	54
2.2.1	Vagevuurstraat - Bruggesteeweg.....	56
2.2.2	Sint-Pietersveld en Sint-Pietersveldstraat.....	61
2.2.3	Boskapeldreef.....	62
2.2.4	Maria-Aalterstraat	62
2.2.5	Oude Veldstraat	63
2.2.6	Lammersdam	65
2.2.7	Beierhage.....	66
2.2.8	Schobbejakshoogte	66
2.2.9	Verdwenen dreven	67

2.2.10	Brandstraat.....	69
2.2.11	Predikherenstraat.....	69
2.2.12	Veldkapellestraat.....	70
2.2.13	Drevenconstantiekaart.....	70
2.2.14	Ruilverkaveling Wingene.....	72
2.3	Dreefbeheer binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld.....	73
2.4	Onroerend erfgoed binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld.....	76
2.4.1	Site Veldkapelleke.....	76
2.4.2	Hoeve 't Wit Kasteeltje (Predikherenstraat 28).....	88
2.4.3	Hoeve Lagaeyse (Vagevuurstraat 1, Wingene).....	91
2.4.4	Zendcentrum "Belradio" (SCRE).....	92
2.4.4.1	Personeelswoningen van het Zendcentrum.....	102
2.4.4.2	Ontstaan van het natuurreservaat "De Gulke Putten".....	104
2.4.5	Rijksopvoedingsgesticht.....	105
2.4.6	Penitentiair Landbouwcentrum (PLC).....	139
2.4.7	Hotellerie.....	147
2.4.8	Succursale.....	155
2.4.9	Scheepspuit.....	162
2.4.10	Personeelswoningen ROG.....	169
2.4.11	Personeelswoningen PLC.....	181
2.4.12	Meisjesschool (<i>Sint-Pietersveld 6b</i>).....	182
2.4.13	Jongensschool voor personeelskinderen (<i>Sint Pietersveld 23</i>).....	183
2.4.14	Kasteel De Roo.....	184
2.4.15	Kasteel Carpentier (<i>Sint Pietersveld 4</i>).....	190
3	Erfgoedelementen.....	200
3.1	Bouwkundig erfgoed.....	200
3.1.1	Kasteel Carpentier.....	200
3.1.2	Parkstructuur ten noorden kasteel Carpentier.....	203
3.1.3	Rosmolen.....	203
3.1.4	Betonnen ankerblokken zendtorens.....	204
3.1.5	Staakkapelletje.....	206
3.1.6	Site Veldkapelleke.....	206
3.1.6.1	Veldkapelleke (Vagevuurstraat s.n.).....	206
3.1.6.2	Begraafplaats op het Sint-Pietersveld.....	210
3.1.7	Kasteel De Roo.....	217
3.1.8	Onderwijsinstellingen.....	221
3.1.8.1	Rijksopvoedingsgesticht en Penitentiair Landbouwcentrum (Bruggesteeweg 128-134).....	221
3.1.8.2	Hervormingsschool (voormalige matrozenschool) (Sint Pietersveldstraat 3-7, Wingene).....	221
3.1.8.3	Meisjes- en kleuterschool (Sint Pietersveldstraat 6b, Wingene).....	222
3.1.8.4	Jongensschool met onderwijzerswoning (Sint Pietersveld 23, Wingene).....	224
3.1.9	Hotellerie van het ROG (Bruggesteeweg 134).....	224
3.1.10	Tribune en vlaggenmast van de sportterreinen van het ROG (Sint Pietersveld s.n.).....	226
3.1.11	Pompgebouw (Sint Pietersveld s.n.).....	228
3.1.12	Woningen gebouwd voor het personeel van het ROG.....	229
3.1.12.1	Directeurswoning (Vagevuurstraat 31, Wingene).....	229
3.1.12.2	Villa (Bruggesteeweg 124, Ruiselede).....	231
3.1.12.3	Villa (Sint Pietersveld 8, Wingene).....	232
3.1.12.4	Villa (Vagevuurstraat 29, Wingene).....	232
3.1.12.5	Bediendenwoningen (Vagevuurstraat 17-19-21-23-25-27, Wingene).....	233
3.1.12.6	Onderwijzerswoningen (Vagevuurstraat 11-13-15, Wingene).....	235
3.1.12.7	Personeelswoningen (Vagevuurstraat 33-35, Wingene).....	236

3.1.12.8	Opzichterswoningen	238
3.1.13	Personeelswoningen gebouwd voor de RTT	256
3.1.13.1	Achtwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 45-59).....	256
3.1.13.2	Vierwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 29-35)	257
3.1.13.3	Vierwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 37-43)	258
3.1.13.4	Vrijstaande dubbelwoningen (Vagevuurstraat 3-5-7-9)	259
3.1.14	Landelijke en burgerlijke bewoning zonder verband met de staatsinstellingen.....	260
3.1.14.1	Hoeve met losse bestanddelen (Boskapeldreef 4, Wingene)	260
3.1.14.2	Arbeiderswoning (Sint Pietersveld 35, Wingene).....	262
3.1.14.3	Burgerhuis (Vagevuurstraat 37, Wingene).....	264
3.1.14.4	Gerenoveerde hoeve met hoogstamboomgaard (Vagevuurstraat 41, Wingene).....	266
3.1.14.5	Voormalige herberg (Vagevuurstraat 1, Wingene).....	266
3.1.14.6	Hoeve 't Wit Kasteeltje (Predikherenstraat 28).....	267
3.1.14.7	Gerenoveerde boerenarbeiderswoning (Oude Veldstraat 12)	269
3.1.14.8	Gerenoveerde Hoeve Beierhage (Lammersdam 5)	271
3.1.14.9	Gerenoveerde hoeve Minnekensmoere (Oude veldstraat 12)	271
3.2	Landschappelijk erfgoed	272
3.2.1	Vijvers.....	272
3.2.2	Graslanden	274
3.2.3	Rabattenstructuur.....	274
3.2.4	Dreven en bomenrijen	276
3.2.5	Dikke en opmerkelijke bomen.....	280
3.2.6	Circulaire structuur vlaggenmast.....	282
3.2.7	De Scheepspuit	283
3.2.8	Uitgebikt perceel	284
3.2.9	Stervorm in bosperceel	284
3.2.10	Rootputten?	285
3.3	Archeologisch potentieel	286
3.4	Abiotisch milieu	289
3.4.1	Bodem en geologie	289
3.4.2	Reliëf	290
3.4.3	Hydrografie en hydrologie.....	291
3.5	Biotisch milieu	292
3.5.1	Biologische waarderingskaart.....	293
3.5.2	Flora	294
3.5.2.1	Planten van heide en heischraal grasland.....	294
3.5.2.2	Oud-bosplanten	295
3.5.2.3	Probleemsoorten - invasieve soorten	295
3.5.3	Autochtone genenbronnen	296
3.5.4	Fauna.....	296
3.6	Recreatie en infrastructuur	299
3.6.1	Routes	299
3.6.2	Infrastructuur	301
3.7	Knelpunten	302
4	Erfgoedwaarden	305
4.1	Historische waarde	305
4.2	Natuurwetenschappelijke waarde.....	305
4.3	Esthetische waarde	306
4.4	Sociaal-culturele waarde.....	306

5	Visie en doelstellingen	307
5.1	Algemene visie.....	307
5.2	Hoofddoelstellingen.....	308
5.2.1	Bouwkundig erfgoed.....	308
5.2.2	Landschappelijk erfgoed	311
5.2.2.1	Graslanden	311
5.2.2.2	Heide	313
5.2.2.3	Kasteel Carpentier (deelzone 3)	313
5.2.2.4	Parkbosstructuur ten noorden van kasteel Carpentier.....	313
5.2.2.5	Dreven en bomenrijen	313
5.2.2.6	Potentiële zone voor bosuitbreiding.....	317
5.2.3	Wegenis.....	317
5.2.4	Toeristische/historische informatie.....	318
5.3	Nevendoelstellingen	319
5.3.1	Invoeren plaatselijk verkeer Sint-Pietersveld.....	319
5.3.2	Uitbreiding parking aan De Zande	319
5.3.3	Aanleg van veldvijver Caluwenbroekvijver.....	319
6	Beheermaatregelen	320
6.1	Beheertabel	320
6.2	Maatregelen vrijgesteld van toelating	320
6.3	Maatregelen aan bomen en struiken waar toelating nodig is	320
6.4	Maatregelen die premiegerechtigd zijn.....	321
6.5	Lijst van ZEN-Erfgoed	321
7	Opvolging	322
8	Literatuur.....	323
9	Bijlagen.....	332

BEHEERPLAN ONROEREND ERFGOED

Betreft: beheerplan voor het beschermd landschap Sint-Pietersveld (met uitzondering van de zone in beheer van het Ministerie van Landsverdediging).

Ligging: gemeenten Wingene en Ruiselede.

Beschermingsbesluit: er zijn twee beschermingsbesluiten m.b.t. het beschermd landschap (zie ook bijlage 2):

- Beschermd landschap '**omgeving Rijksopvoedingsgesticht**'. Dit deel met de gebouwen en omgeving aan beide zijden van de Vagevuurstraat is 43 ha groot en werd op 14 oktober 1976 (BS 11/11/1976) beschermd als landschap.
- Beschermd landschap '**Sint-Pietersveld**'. Dit landschap omvat een gebied van 470 ha op grondgebied van de gemeenten Ruiselede en Wingene en werd beschermd op 24 juni 2002 (BS 20/09/2002).

Binnen het plangebied zijn er drie beschermde monumenten afgebakend:

- Beschermd monument '**Hoofdgebouw Rijksopvoedingsgesticht**'. Het hoofdgebouw werd als monument beschermd op 14 oktober 1976 (BS 11/11/1976).
- Beschermd monument '**Gebouwen voormalig Rijksopvoedingsgesticht**'. De overige historische gebouwen werden beschermd op 5 maart 2001 (BS 17/10/2001).
- Beschermd monument '**Gebouwen en bepaalde installaties Radio Maritieme Diensten (Zendstation SCRE)**'. Deze bescherming van 14 maart 2000 (BS 19/09/2000) omvat een gebied van 67,4 ha. Van dit beschermd monument valt er enkel in de noordrand een perceel binnen het plangebied.

Deze drie beschermde monumenten worden in dit beheerplan niet in detail behandeld en maken er dan ook geen onderdeel van uit.

Beheerplan opgemaakt door: Greenspot vof (Vrijheidstraat 8 te 9820 Merelbeke)

Opdrachtgever: gemeente Wingene (Oude Bruggestraat 13 te 8750 Wingene)

Datum ter goedkeuring ingediend: ....

Doelstelling opmaak beheerplan

Het doel is de opmaak van een beheerplan voor het beschermd landschap 'Sint-Pietersveld' met uitzondering van het deel beschermd monument in beheer van Ministerie van Landsverdediging. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 400 ha.

In het beheerplan wordt er eerst een opsomming gegeven van de belangrijkste administratieve en juridische aspecten van het plangebied. Hieruit moet blijken welke beschermingen er op het gebied rusten en welke initiatieven er op vlak van landschapsontwikkeling en behoud van erfgoed er lopende zijn in het gebied.

In een uitgebreide historische nota wordt de historiek zowel op bouwkundig, landschappelijk als sociaal-cultureel vlak van het plangebied beschreven. Hierdoor wordt een duidelijk beeld van de historische achtergrond en ontwikkeling van het plangebied bekomen.

De erfgoedwaarden van het bouwkundig en landschappelijk erfgoed worden opgelijst en in detail besproken.

In de doelstellingen wordt het beoogde beheer voor het bouwkundig en landschappelijk erfgoed omschreven. Nadruk ligt hier zeker in de woningen die zijn opgetrokken door de verschillende staatsinstellingen en het behoud en beheer van het netwerk aan dreven en boomrijen.

Alle mogelijke beheermaatregelen worden in een overzichtelijke tabel weergegeven. Op basis hiervan is er een opsomming van de werkzaamheden waarvoor door private personen en gemeenten een erfgoedpremie kan worden bekomen.

Stuurgroep

De opmaak van het beheerplan voor het Sint-Pietersveld werd begeleid door een stuurgroep. Hierin zetelden:

Katrien Delodder	Schepen gemeente Wingene
Jan Albers	Milieu-ambtenaar gemeente Wingene
Chris Meulemeester	Secretaris gemeente Wingene
Chris Dewinter	Schepen gemeente Ruiselede
Mieke Dhoore	cultuurdienst gemeente Ruiselede
Frank Debeil	Vlaamse Landmaatschappij
Wim Van Isacker	Vlaamse Landmaatschappij
Koert David	Agentschap Onroerend erfgoed
Ann De Gunsch	Agentschap Onroerend erfgoed
Rien Emmery	Archivolt
Bart Opstaele	Bureau Greenspot

1 Identificatie

1.1 Eigendom, zakelijke en persoonlijke rechten

Naam van het gebied: **Sint-Pietersveld**

Statuut: openbaar domein en private gronden.

Oppervlakte en deelzones: het volledige beschermd landschap Sint-Pietersveld bestaat uit 470,7 ha (zie kaart 1.4a).

Het deel beschermd monument van 67,6 ha in het militair gebied met het zendstation maakt geen onderdeel van het onderzoeksgebied (zie kaart 1.1) van dit beheerplan omdat uit de verschillende contacten (telefonisch, per mail en per brief) met Defensie geen engagement is gebleken tot actieve deelname aan de opmaak van dit beheerplan. Dit deel militair domein van Defensie kan ook beschouwd worden als een op zich zelfstaand geheel (zowel functioneel als ruimtelijk) en kan daarom ook juridisch-technisch buiten beschouwing gelaten worden in voorliggend beheerplan. Indien Defensie zich alsnog wenst te engageren voor de opmaak van een beheerplan dan kan voor dit gebied een apart beheerplan opgemaakt worden.

Ook het kasteeldomein Coffyn maakt geen deel uit van voorliggend beheerplan. De eigenaar is niet ingegaan op een vraag tot medewerking.

De totale oppervlakte dat binnen het beheerplan valt is 396,5 ha. Dit **plangebied** is opgedeeld in 5 deelzones:

- **deelzone 1:** een gebied van 126,96 ha op het grondgebied van de gemeente Ruiselede. Het bestaat uit een open landbouwgebied met dreven. Het Penitentiair Landbouwcentrum (PLC) en de gesloten jeugdinstelling De Zande liggen in deze deelzone.
- **deelzone 2:** een gebied van 68,72 ha ten westen van de Vagevuurstraat. Dit deel omvat het woongebied met dreven en een zone met landbouwgebied en bos. Het grenst aan het reservaat De Gulke Putten.
- **deelzone 3:** deze zone omvat 2 kasteelparken, namelijk het kasteeldomein Carpentier (6,61 ha) en het kasteeldomein Coffyn (1,62 ha) te Doomkerke.
- **deelzone 4:** bestaat uit twee verschillende gebieden. Aan de westrand een gebied van 44,78 ha met bossen en graslanden en langs de Sint-Pietersveldstraat een grasland van 4,71 ha.
- **deelzone 5:** een gebied van 143,09 ha ten zuiden van de Predikherenstraat. Het gebied bestaat uit landbouwgebied, bos en heidezones.

Concessie: zeven kadastrale percelen binnen het onderzoeksgebied met een totale oppervlakte van 3,34 ha zijn in eigendom van Ministerie van Defensie en zijn door Natuurpunt Beheer vzw in concessie. Het betreft een bosperceel van 1,41 ha aan de noordzijde van deelzone 3 en enkele percelen grasland en een vijver met een oppervlakte van 1,92 ha in deelzone 2 langs de Predikherenstraat. Zie kaart 1.2.

1.2 Kadastraal overzicht

Op kaart 1.2 is de eigendomsstructuur (toestand 2015) aangeduid en zijn de kadastrale percelen weergegeven.

In onderstaande tabel zijn de oppervlaktes van de belangrijke openbare en private eigenaars weergegeven. Openbare wegen zijn hierin niet opgenomen. Zoals blijkt is nagenoeg de helft van de gronden in eigendom van een openbaar bestuur en nog eens 13% in eigendom van een natuurvereniging.

Tabel 1-1: eigenaars in het beschermd landschap Sint-Pietersveld (excl. beschermd monument militair domein)

Eigenaar	op grondgebied van	Opp. (ha)
OPENBAAR		
Regie der Gebouwen	Ruiselede	113,81
Regie der Gebouwen	Wingene	30,75
Agentschap Jongerenwelzijn	Ruiselede	6,72
Agentschap Jongerenwelzijn	Wingene	7,89
Agentschap voor Natuur en Bos	Wingene	35,68
Min. van Defensie	Wingene	3,33
FOD Financiën	Wingene	0,48
Gemeente Wingene	Wingene	0,30
<i>Totaal openbaar</i>		<i>198,96</i>
PRIVAAT		
Natuurpunt Beheer vzw	Ruiselede	19,89
Natuurpunt Beheer vzw	Wingene	30,09
Overige	Ruiselede	69,18
Overige	Wingene	64,93
<i>Totaal privaat</i>		<i>184,09</i>

1.3 Situatieplan

1.3.1 Algemeen administratief

▪ Contact Agentschap Onroerend Erfgoed:

Onroerend erfgoed West-Vlaanderen
Erfgoedconsulent landschapszorg:
Koert David
Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1/2 bus 92
8200 Brugge
tel. 050/24 81 78
e-mail: west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

▪ Contact Agentschap voor Natuur en Bos:

- Regiobeheerder Vlaamse zandstreek:
Theo Vitse
Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1/2 bus 74
8200 Brugge

tel. 050/24 77 61
e-mail: theophile.vitse@lne.vlaanderen.be

- Boswachter ANB:
Frans Van Nevel
tel. 0479/67 95 70
e-mail: frans.vannevel@lne.vlaanderen.be

▪ **Contact Gemeente Wingene:**

Gemeentebestuur Wingene
Contactpersoon: Karolien Delameilleure
Oude Bruggestraat 13
8750 Wingene
Tel.: 051/65.00.42
e-mail: karolien.delameilleure@wingene.be

▪ **Contact Gemeente Ruiselede:**

Gemeentebestuur Ruiselede
Contactpersoon: Linda Orbie
Markt 1
8755 Ruiselede
Tel.: 051/70.84.15
e-mail: stedenbouw@ruiselede.be

▪ **Opsteller beheerplan:**

Greenspot vof – Rien Emmery
Contactpersoon: Bart Opstaele
Burg. Van Gansberghelaan 50
9820 Merelbeke
tel.: 0474/85 37 07
e-mail: info@greenspot.be
www.greenspot.be

Voorliggend beheerplan is geldig voor 20 jaar (2017-2036).

1.3.2 Situering

Ligging: het beschermd landschap is gelegen aan de oostgrens van de gemeente Wingene en het noordelijk deel van de gemeente Ruiselede. Zie ook kaart 1.1.

Het deel beschermd monument 'gebouwen radio Maritieme' dat het militair domein met de zendinstallaties en een groot deel van het reservaat Gulke Putten omvat, maakt geen onderdeel uit van het plangebied.

Begrenzing: het beschermd landschap wordt in het noordwesten begrensd door de straten Kliplo-Savooien, in het zuidoosten door de Maria-Aalterstraat tot aan het kruispunt met de Vagevuurstraat en Bruggesteenweg. De Bruggesteenweg en de Brandstraat vormen een deel van de oostgrens van het plangebied. De Oude veldstraat vormt een deel van de zuidgrens, de Hekkestraat een deel van de westgrens tot aan de Predikherenstraat. Ten noorden van de Predikherenstraat vormt de Sint-Pietersveldstraat een deel

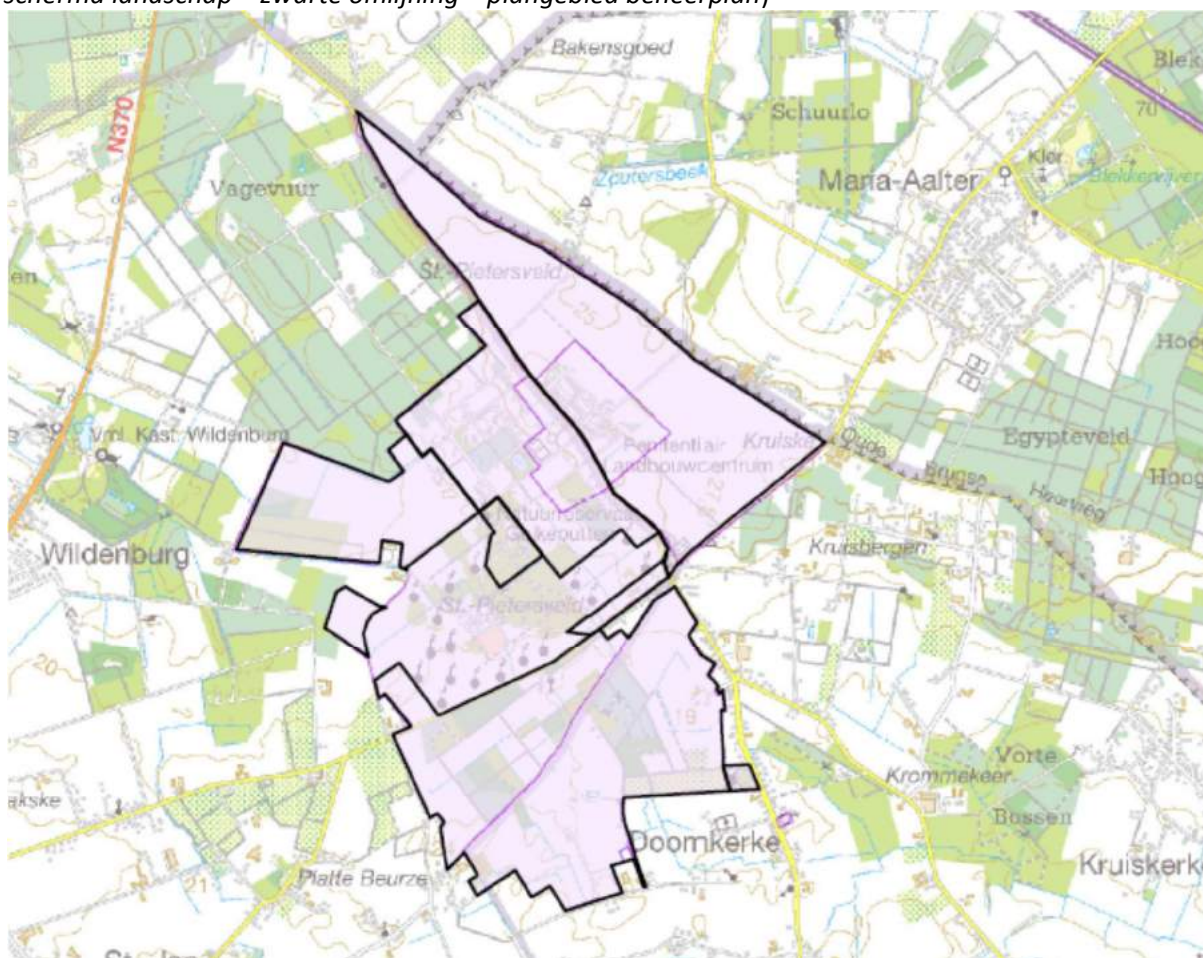
van de westgrens. De begrenzing loopt dan verder via de Beukendreef en via de Boskapedreef naar de wooncluster van Sint-Pietersveld. De Vagevuurstraat vormt dan de westgrens aan de kruising met de (onverharde) Kliplo.

Plangebied: dit beheerplan heeft betrekking op totaal 396 ha beschermd landschap waarvan ongeveer de helft openbaar domein is.

1.3.3 Relatie met andere groendomeinen

Op kaart 1.1 is het beschermd landschap in de ruime omgeving gesitueerd. Kaart 1.1b geeft het groen in en rond het beschermd landschap aanwezig in 2013. Hoog groen op deze kaart bestaat uit struiken en bomen, laag groen is grasland (of gazon rond woningen).

Afbeelding 1-1: situering beschermd landschap Sint Pietersveld in ruime omgeving (*paars = beschermd landschap – zwarte omlijning = plangebied beheerplan*)

Het plangebied van het beschermd landschap omsluit een deel van het erkend reservaat de **Gulke Putten**, in beheer door Natuurpunt vzw. Dit deel is ca. 70 ha groot en bestaat uit graslanden, struwelen en bosjes. Het reservaat herbergt bijzonder waardevolle heischrale graslanden (met oa. grote populaties Gevlekte orchis) en zones met natte en droge heide en op Vlaams niveau zeldzame soorten als Aardbeivlinder.

In het plangebied zelf ligt er nog ca. 40 ha reservaat.

In het noorden sluit het beschermd landschap aan bij het uitgestrekt bosgebied van de **Vagevuurbossen** (ca. 160 ha), dat op zijn beurt aansluit bij het domeinbos Bulskampveld.

De Vagevuurbossen zijn grotendeels eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos en bestaat vooral uit naaldhoutbos afgewisseld met eikenbestanden en kleinere open plekken (met heiderelciten). Het bosgebied wordt door verschillende beukendreven doorsneden.

Aan de westrand sluit het beschermd landschap aan bij het privaat **kasteeldomein Wil-den-burg**. Het domein bestaat uit enkele naaldhoutbestanden en oudere eikenbestanden. Het oorspronkelijke kasteel is afgebroken maar het voormalig koetshuis is gerestaureerd en is de kasteelvijver en bijhorende ijskelder nog aanwezig. Er werd voor het domein een beheerplan opgemaakt (Grontmij, 2013).

Ten oosten van het beschermd landschap ligt het bosgebied van de Galatosbossen (ca 18 ha). In het oosten sluit het ca. 50 ha groot bosgebied van het erkend reservaat de **Vorte Bossen** erop aan. Dit bosgebied is eigendom van Natuurpunt vzw. In de nattere zones beekbegeleitend bos is er een waardevolle voorjaarsflora aanwezig en staan er enkele eeuwenoude knotbomen van Fladderiep in het bos.

Ten oosten van deelzone 1 ligt het uitgestrekt boscomplex van **Hoogveld**. Dit hoofdzakelijk privaat bosgebied bestaat vooral uit naaldhoutbestanden en is er een drevenpatroon aanwezig.

1.4 Statuut van de wegen en waterlopen

1.4.1 Statuut van de wegen

Op kaart 2.1b is de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) weergegeven. Alle buurtwegen binnen of op de grens van het plangebied zijn gemeentewegen geworden zodat er binnen het plangebied geen buurtwegen aanwezig zijn.

Een overzicht van de gemeentewegen is weergegeven op kaart 1.1a.

1.4.2 Statuut van de waterlopen

De hydrografie van het plangebied en omgeving is weergegeven op kaart 2.3.

In deelzone 4 lopen twee delen bovenloop van de Hertsbergebeek. Deze zijn geklasseerd als waterlopen van 2de categorie en zijn in beheer van de Provincie West-Vlaanderen. De Hertsbergebeek is hier beter gekend als de Blauwhuisbeek.

In deelzone 5 lopen eveneens twee delen bovenloop van de Pachtebeek. Deze waterlopen lopen in oostelijke richting af en zijn geklasseerd als waterlopen van 2de categorie.

1.5 Bestemming volgens het gewestplan of ruimtelijk uitvoeringsplan

1.5.1 Gewestplan

Zie kaart 1.3.

Het grootste deel van deelzone 1 bestaat uit *agrarisch gebied met ecologisch belang*. De gebouwen en directe omgeving liggen in *gebied voor gemeenschapsvoorzieningen* en de zuidhoek heeft de bestemming *natuurgebied*.

In deelgebied 2 zijn de zones met woningen gelegen in *gebied voor gemeenschapsvoorzieningen*, de rest is *natuurgebied*.

In deelgebied 3 ligt kasteel Carpentier volledig in *reservaatgebied* en kasteel Coffyn in *parkgebied*.

In deelgebied 4 zijn de boszones en de westrand gelegen in *natuurgebied*, de rest is *agrarisch gebied met ecologisch belang* (en een kleine zone *landschappelijk waardevol*).

In deelgebied 5 zijn de meeste boszones gelegen in *natuurgebied*, de rest is *landschappelijk waardevol agrarisch gebied* (en een kleine zone *agrarisch gebied met ecologisch belang*).

1.5.2 Algemene en bijzondere plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen

Momenteel wordt in opdracht van de gemeente Ruiselede door de WVI het RUP Doornkerke opgemaakt. Elementen die overlappen met het plangebied zijn:

- Trage weg langs de noordzijde van het kasteelpark De Roo via het Disveld tot aan de Veldkapellestraat is opgenomen i.f.v. herstel en behoud van de toegankelijkheid voor wandelaars en dreefherstel.
- Opname van een deel van het weiland achter het kamphuis 't Haantje moet het mogelijk maken om tijdelijk tenten te plaatsen voor groepen die komen bivakken.
- Aanplant van groen in de dorpsrand (grens bebouwing).

1.6 Ligging in speciale beschermingszones

1.6.1 Internationale beschermingszones

Zie kaart 1.4b.

Ongeveer 1/4de (90 ha) van het plangebied ligt in een Speciale Beschermingszone (SBZ) en meer bepaald Habitatrichtlijngebied (HRL). Het betreft het HRL-gebied *Bossen, heiden en valleigebieden van zandig Vlaanderen: westelijk deel* (BE2500004) of kortweg **Zandig Vlaanderen West**. Dit gebied is gelegen in de noordoostelijke helft van de provincie West-Vlaanderen. Het omvat beekvalleien en brongebieden met bossen, natte graslanden, droge en vochtige heide, en waardevolle graslandrelicten.

Meer informatie over de 16 habitattypes en 11 beschermde soorten die in het volledig Habitatrichtlijngebied aanwezig zijn, is te vinden op de website <https://www.natura2000.vlaanderen.be/gebied/zandig-vlaanderen-west>. Het plangebied ligt deels binnen de deelgebieden 6c (Vagevuurbossen, 252 ha) en deelgebied 6d (Gulke Putten, 137 ha).

De definitieve goedkeuring van de instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen gebeurde op 23 april 2014 (Besluit Vlaamse Regering), publicatie op 15 oktober 2014 in het Belgisch staatsblad.

Er werd voor het gebied een managementplan opgesteld, dat is het centrale instrument waarmee de voortgang van de implementatie van de natuurdoelen van een speciale beschermingszone wordt bijgehouden en aangestuurd. Het managementplan 1.0 is gebaseerd op het Besluit van de Vlaamse Regering tot aanwijzing van de speciale beschermingszone en tot definitieve vaststelling van de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten van 23 april 2014 (het S-IHD-besluit).

Voor het volledige HRL 'Bossen, heiden en valleigebieden van zandig Vlaanderen - westelijk deel' is er volgende oppervlaktebalans vastgelegd:

Habitat code	Besluit Vlaamse regering		Openstaande taakstelling
	Opp. totaal doel (ha)	Opp. actueel (ha)	Opp. uitbreiding en omvorming (ha)
2330	5.00	1.00	4.00
3130	7.00	5.00	2.00
3150	5.00	2.50	2.50
3260 (km ²)	12.00	4.00	8.00
4010	17.00	6.00	11.00
4030	28.00	18.00	10.00
6230	95.00	55.00	40.00
6410	11.00	5.00	6.00
6430	9.00	4.00	5.00
6510	7.00	7.00	0.00
7140	6.00	1.00	5.00
9120	1635.00	895.00	740.00
9160	144.00	64.00	80.00
91E0	224.00	105.00	119.00

Opmerkingen
* In voorkomend geval kan de eenheid afwijken van [ha]. Bij de habitatcode wordt in dat geval aangegeven welke eenheid van toepassing is.

Afbeelding 1-2: oppervlaktebalans voor SBZ 'Bossen, heiden en valleigebieden zandig Vlaanderen – westelijk deel' (Managementsplan 1.0, ANB december 2014)

Wat betreft de soorten in deze SBZ is er volgende taakstelling:

Soort	Doel
Bittervoorn	uitbreiding
Gewone/Grijze grootoorvleermuis, Franjestaart, Brandts vleermuis/Gewone baardvleermuis	behoud
Poelkikker	uitbreiding
Ruige/Gewone/Kleine dwergvleermuis, Laatvlieger	behoud
Ruige/Gewone/Kleine dwergvleermuis, Rosse vleermuis, Watervleermuis, Mopsvleermuis	behoud

Afbeelding 1-3: oppervlaktebalans voor SBZ 'Bossen, heiden en valleigebieden zandig Vlaanderen – westelijk deel' (Managementsplan 1.0, ANB december 2014)

Voor deelzone 6 van de SBZ waarin ook een deel van het plangebied is gelegen, zijn er volgende prioritaire inspanningen vooropgesteld om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren:

- Kwaliteitsverbetering van aanwezige bos- en andere habitattypes
- Omvorming van naaldhout- en loofhoutaanplanten naar boshabitats
- Omvorming van naaldhout- en loofhoutaanplanten naar heidehabitats
- Bosuitbreidingen
- Realisatie van goed ontwikkelde beekvalleien

1.6.2 Nationale beschermingszones en regionale aandachtsgebieden

1.6.2.1 Vlaams Ecologisch Netwerk

Zie kaart 1.4b.

Bij de eerste afbakening van het VEN werd ca. 25% van het plangebied als GEN (Grote eenheid Natuur) opgenomen bij het VEN. Het betreft ten noorden van de Predikherenstraat het VEN-gebied 'De Valleien, bossen en heiderelicten van de oostelijke Brugse veldzone' en ten zuiden van de Predikherenstraat is het 'De Vorte Bossen en vallei van de Wantebeek'.

De afbakening van het VEN valt met uitzondering van 3 percelen volledig samen met het Habitatrichtlijngebied.

1.6.2.2 Beschermd landschap

Zie kaart 1.4a.

Er zijn twee beschermde landschappen binnen het plangebied gelegen:

- Beschermd landschap '**omgeving Rijksopvoedingsgesticht**'. Dit deel met de gebouwen en omgeving aan beide zijden van de Vagevuurstraat is 43 ha groot en werd op 14 oktober 1976 (BS 11/11/1976) beschermd als landschap.
- Beschermd landschap '**Sint-Pietersveld**'. Dit landschap omvat een gebied van 470 ha op grondgebied van de gemeenten Ruiselede en Wingene en werd beschermd op 24 juni 2002 (BS 20/09/2002).

De besluiten van beide beschermingen zijn in bijlage 2 toegevoegd. Bij het beschermingsbesluit van Sint-Pietersveld hoort tevens een gedetailleerde kadasterkaart waarop het bodemgebruik is weergegeven. Op kaart 3.2 is het graslandareaal volgens het beschermingsbesluit van 2002 weergegeven.

1.6.2.3 Beschermd monument

Binnen het plangebied zijn er drie beschermde monumenten afgebakend:

- Beschermd monument '**Hoofdgebouw Rijksopvoedingsgesticht**'. Het hoofdgebouw werd als monument beschermd op 14 oktober 1976 (BS 11/11/1976).
- Beschermd monument '**Gebouwen voormalig Rijksopvoedingsgesticht**'. De overige historische gebouwen werden beschermd op 5 maart 2001 (BS 17/10/2001).
- Beschermd monument '**Gebouwen en bepaalde installaties Radio Maritieme Dien-**

sten (Zendstation SCORE)'. Deze bescherming van 14 maart 2000 (BS 19/09/2000) omvat een gebied van 67,4 ha. Van dit beschermd monument valt er enkel in de noordrand een perceel binnen het plangebied.

De beschermingsbesluiten van de 3 beschermde monumenten zijn in bijlage 3 toegevoegd.

1.6.2.4 Erkend reservaat

Zie kaart 1.4c.

Binnen het plangebied is er 37,48 ha erkend reservaat aanwezig. Dit maakt onderdeel van het 105 ha groot erkend reservaat de Gulke Putten in beheer van Natuurpunt Beheer vzw.

Voor de percelen gelegen in het erkend reservaat zijn er in het erkenningsdossier doelstellingen geformuleerd die dienen voor het beheer en de inrichting van de betreffende percelen.

1.6.2.5 Landschapsatlas

De verschillende elementen van de Landschapsatlas zijn weergegeven op kaart 1.5. Deze atlas geeft een overzicht van de historisch gegroeide landschapskenmerken van bovenlokaal belang met relictwaarde. Er worden relictten en ankerplaatsen onderscheiden. Een relict is een overblijfsel uit vroegere tijd dat nog getuigt van de toestand zoals die eertijds was. Concreet worden punt-, lijn- en vlakvormige relictten (= 'relictzone') onderscheiden. Sommige relictten van zeer verschillende aard vormen echter complexen die historisch samen horen en dus best in hun samenhang benaderd worden, deze worden ondergebracht onder de categorie 'ankerplaats'.

- **Ankerplaatsen** zijn landschappelijk de meest waardevolle gebieden van Vlaanderen. Het volledige plangebied ligt binnen de ankerplaats 'Bulskampveld – Sint-Pietersveld' (A34001).
- **Relictzones** zijn gebieden met een hoge dichtheid aan zowel bouwkundige, landschappelijke als andere types relictten. Met uitzondering van de zuidrand valt het volledige plangebied in de relictzone 'Oude veldgebieden: Hoogveld, Blekkerbos, Bulskampveld' (R34005).

Er zijn geen punt- of lijnvormige relictten in het plangebied aanwezig.

1.7 Landinrichtingsproject Brugse Veldzone

Binnen het plangebied zijn er nog verschillende projecten die in kader van het Landinrichtingsproject lopen:

1.7.1 Inrichtingsplan Wildenburg-Aanwijs

Dit plan werd goedgekeurd op 21 augustus 2014 en voor het plangebied zijn er volgende projecten lopende of gepland:

- Restauratie kapel Sint-Pietersveld (+ inrichting omgeving) en inrichting begraafplaats Sint-Pietersveld.
- Utilitair fietspad Aanwijs-Sint-Pietersveld (oostzijde).
- Landschappelijke inrichting erfomgeving hoeve Mannens, Predikherenstraat

(uitgewerkt door RL Houtland en in 2016 uit te voeren).

- Knippen van de Sint-Pietersveldstraat westwaarts van de nieuwe campus Wingene van de Zande in de voormalige Belradio.

Zie ook: <https://www.vlm.be/nl/projecten/Paginas/Wildenburg-Aanwijs.aspx>

1.7.2 Landinrichtingsplan onthaalinfrastructuur Bulskampveld

Binnen dit landinrichtingsplan zijn in het plangebied volgende projecten gepland:

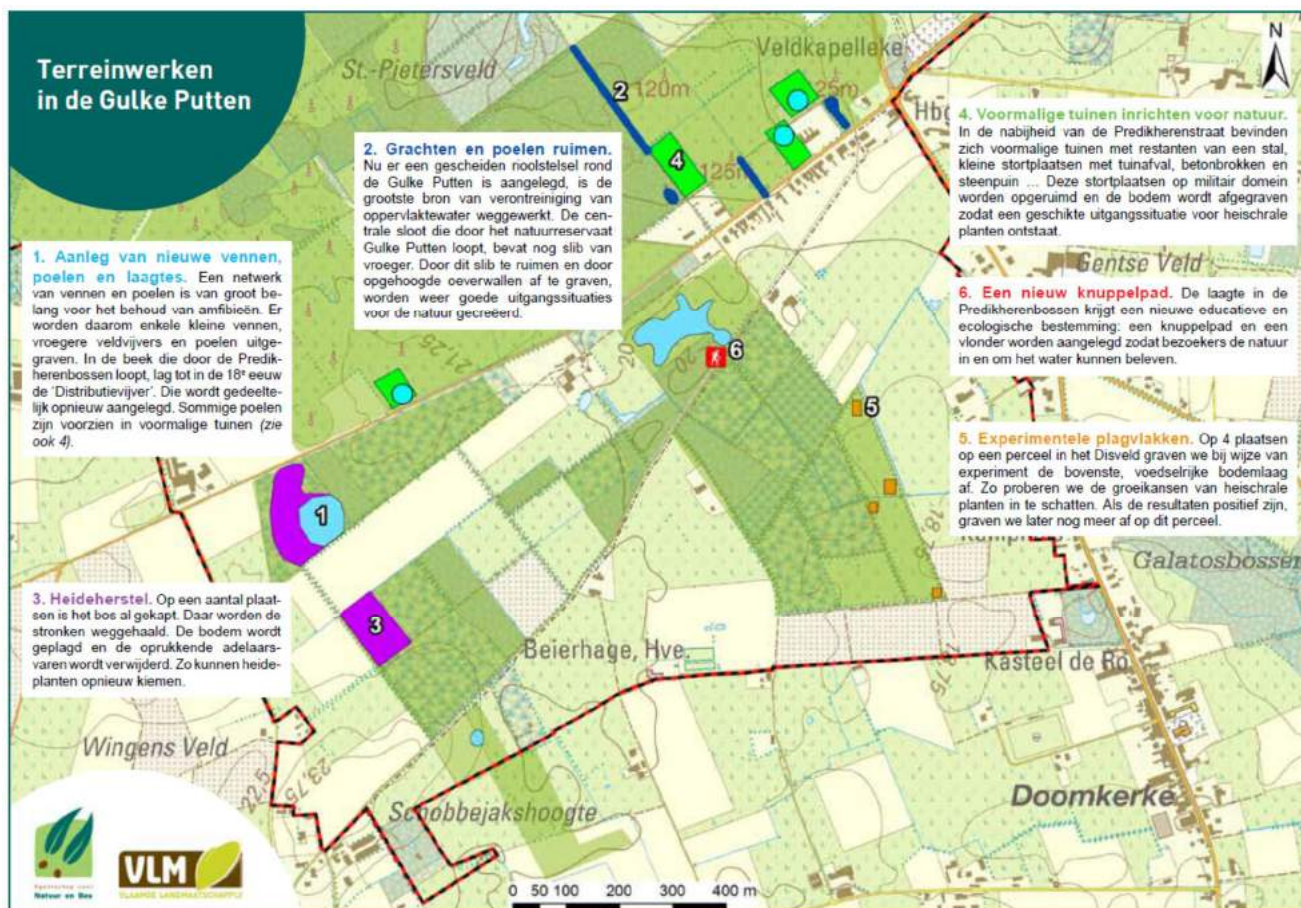
- Plaatsen van enkele zitbanken (langs wegen / openbaar domein)
- Inrichting parking Sint-Pietersveld (De Zande) als secundaire onthaalpoort. Dit is niet meegenomen in het uitvoeringsdossier VLM gezien de parking ontwerpmatig wordt mee bekeken bij het ontwerp van het fietspad. Wat hier essentieel is dat is dat de wagens die nu haaks op de weg parkeren onder de bomen verschuiven naar achter (ook omwille van veiligheidsredenen).
- Trage weg langs kasteelpark Coffyn: vestigen erfdiensbaarheid van openbaar nut voor wandelaars.

Zie ook: <https://www.vlm.be/nl/projecten/Paginas/OnthaalinfrastructuurBulskampveld.aspx>

1.8 Natuurinrichtingsproject Biscopveld

In kader van dit natuurinrichtingsproject werden er in deelzone 5 verschillende werken voor heideherstel, aanleg poelen en vennen uitgevoerd en zijn er in deelzone 4 nog het herstel van een veldvijver en schraal grasland gepland. Zie overzichtskaart folder van de inmiddels uitgevoerde werken (2013-2014).

Zie ook: <https://www.vlm.be/nl/projecten/Paginas/Biscopveld.aspx>

2 Historische nota

2.1 Inleiding

In deze historische nota omtrent de totstandkoming van het beschermde landschap Sint-Pietersveld wordt speciale aandacht besteed aan de interactie van de menselijke occupatiegeschiedenis en de natuurlijke omgeving. Een degelijke historische nota kan bijdragen bij tot een goed landschapsbeheer, in het bijzonder met inachtnaam van de bodemgesteldheid, specifieke regionale eigenschappen en nog te herkennen structurerende elementen van historische landschappen en relictten.¹

2.1.1 Vroegste landschappelijke evolutie en ontginningen

Tijdens het Eoceen lag Vlaanderen onder de zeespiegel. Na het Mioceen-Plioceen trokken de tertiaire zeeën zich terug, wat leidde tot maritieme afzettingen die nu de paniseliaanse zandsteenlagen onder de huidige boden zijn. In het Quartair, Pleistoceen, wisselden vier ijstijden af met warmere periodes, en werd de Vlaamse Vallei uitgeschuurd, waarbij de rest als een plateau achterbleef. Vooral tijdens de voorlaatste ijstijd gebeurde dat, en tijdens de tussenijstijd die daaropvolgend werden in de valleien alluviaal materiaal afgezet. Tijdens de laatste ijstijd stond de Noordzee droog, en werden boven de paniseliaanse zandsteen dekzandlagen van 2 à 5 meter afgezet door de wind in zandige ruggen. Tijdens het Holoceen nam het landschap dan zijn huidige vorm aan. Er ontstond een aaneengesloten bosvegetatie (gemengd eikenwoud) die verdere erosie tegenhield. De mens deed zijn invloed voelen vanaf 3000 voor Christus, wanneer het natuurlandschap verdwijnt en de occupatiegeschiedenis begint. Het bos werd gerooid en op de zandgrond ontwikkelde zich heide en een berkenbestand.² Het resultaat van de ontwikkeling van dit natuurlijk landschap is een vrij vlak gebied met enkele cuesta-ruggen, zacht afhellende niveauverschillen naar de noordkant toe en sterk hellend op de zuidflank.³

Het Vlaamse Houtland tussen de Leie, de IJzer en de kustvlakte kent verschillende landschapstypes met een merkwaardige historische evolutie. Het gevestigde landbouwgebied had meestal het uitzicht van kleine, onregelmatige percelen afgezoomd met heggen en opgaande bomen – het zogenaamde “bocage”-landschap. Dat landbouwgebied breidde zich op het einde van de 18de eeuw sterk uit binnen de aloude veldgebieden, die ofwel met heidevegetatie waren bedekt, ofwel omgezet in schraal grasland, ofwel hadden aanleiding gegeven tot het ontstaan van loofbossen van zomereik, hazelaar en berk. De ontginning is te herkennen aan “grote compartimenten van vierkante akkers en weiden, afgewisseld met bossen”, gekenmerkt door dreven in dambordpatroon.⁴ De percelen hadden zijden van 125 meter.⁵ In de loop van de 20ste eeuw zijn die houtkanten en bomenrijen meestal verdwenen, wat een opener en grootschaliger land-

---

¹ Vanbelleghem, *Landschap in transformatie: Vlaanderen 1904-2004*, p. 30.

² De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, pp. 18-19.

³ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 20.

⁴ Bogaert, “De landschappen van het Houtland”, p. 7.

⁵ Verscheure & Kuijken, “SCRE en de natuur” p. 243.

schap oplevert.⁶ De bevolkingsexplosie van de tweede helft van de 18de eeuw versnelde de ontginningspogingen in deze veldgebieden, hetzij als bosbouwgebieden met aanplanting van loofhout en later ook naaldhout, hetzij onmiddellijk of in een latere fase als landbouwgrond:

“In het begin van de 20ste eeuw zijn de veldgebieden zeer duidelijk te herkennen in het landschap. In de meeste gevallen zijn grote delen van de veldgebieden nog steeds bebost, al komen hier en daar ook akkers voor. Het dambordvormig drevenpatroon valt duidelijk op in het landschap. De grote, blokvormige percelen staan in contrast met de kleine, onregelmatige percelen van het omliggende Houtland.”⁷

De bosgordels rond de heide, en de aangeplante bossen uit de eeuwwisseling rond 1800 zijn op het einde van de twintigste eeuw veelal verdwenen. Een uitzondering vormt soms de omgeving van kasteelparken.⁸ Veel van deze bredere evoluties zijn te herkennen in het beschermde landschap Sint-Pietersveld.

Het Sint-Pietersveld maakt deel uit van het historische Bulskampveld, dat bij naam vermeld wordt op bijna alle vroegste overzichtskaarten van Vlaanderen. Het eigenlijke Bulskampveld lag ten oosten van de Waardammebeek en omvatte *grosso modo* het zuiden van Beernem, het noorden van Wingene en Ruiselede en de westkant van Aalter.⁹ Het toponiem “Bulleskamp” dateert zeker van 1149 en betekent zoveel als “stierenveld”. Een afwijkende spelling zoals “Biscopvelt” op de Ferrariskaart is volgens Alfons Ryserhove niet minder dan een verwarring of mischrijving van de cartograaf.¹⁰

West-Vlaanderen is in de regel een bosarm gebied, met uitzondering van een strook in Zandig Vlaanderen tussen Brugge, Aalter en Torhout. Dit komt overeen met een voormalige gordel van uitgestrekte heidegebieden op armere zandbodems, die zuidelijker – op rijkere zandleembodems – slechts zelden voorkomen. Het Bulskampveld lag op de fysisch-geografische grens tussen beide bodemtypes.¹¹ Het suffix “-veld” duidt traditioneel op alle grond die buiten bossen of landbouwareaal lag. Sanderus sprak anno 1641 in zijn *Flandria Illustrata* over het Bulskampveld als “*maxima Flandriae adjacet myriceto*”, waarbij dat laatste woord verwijst naar een begroeiing met gagel (*Myrica Gale*).¹² Tot op het einde van de achttiende eeuw was het Bulskampveld “een desolate heide, praktisch onbebost, waarin talrijke vijvers en moerassen verspreid lagen”¹³ – een bos- en heidegebied dat door agrarisch geëxploiteerd areaal was omgeven.¹⁴ Het maakt deel uit van “*un vaste plateau un peu élevé et sablonneux*” dat door heel Vlaanderen loopt, van oost naar west.¹⁵ Op die cuesta ligt een dunne zandige quartaire mantel waar tertiaire lagen – “zand met kleilaagjes en zandsteenlagen” – dicht aan de oppervlakte liggen. De stuwwatergronden die hierdoor ontstaan zijn in de winter te vochtig en in de zomer te droog. Dat verklaart deels waarom ze pas laat in cultuur werden gebracht en vooral als extensieve graasgebieden gebruikt.¹⁶

⁶ Bogaert, “De landschappen van het Houtland”, p. 7.

⁷ Bogaert, “De landschappen van het Houtland”, p. 8.

⁸ Bogaert, “De landschappen van het Houtland”, p. 9.

⁹ Ryserhove, “Bulskampveld en Lippensgoed”, p. 7.

¹⁰ Ryserhove, “Bulskampveld en Lippensgoed”, p. 7.

¹¹ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 15.

¹² Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 11.

¹³ Ryserhove, “Bulskampveld en Lippensgoed”, p. 8.

¹⁴ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 191.

¹⁵ Andries, *Notice sur la bruyère de Bulscamp*, p. 1.

¹⁶ Antrop e.a., *België in kaart*, p. 35.

Vooral op de rug van Aalter met zijn dagzomende zandformaties met veldsteenbanken vormde zich een arme en droge strook waar de heide zich plaatselijk sterk uitbreidde. Ten zuiden daarvan ligt het zacht golvende zandleemplateau van Tielt met relatief vochtige gronden. De “natuurlijke” vegetatie in dit gebied zou loofbos zijn, een gemengd eikenwoud met elzen, berken en vanaf het subboreale klimaat ook meer beuk. Vóór de twaalfde eeuw ontwikkelde zich hier echter heide, mogelijk door klimatologische omstandigheden, mogelijk ook door begrazingsdruk door kudden van de bewoners die al sinds de Bronstijd in de streek voorkomen.¹⁷ De heidevegetatie bestond vermoedelijk uit een altijdgroene dwergstruikbegroeiing met geen of weinig bomen, en graslanden op betere gronden.¹⁸ Schrale graslandvegetatie leent zich goed tot begrazing door koeien en schapen, en verder kon het “veld” extensief uitgebaat worden binnen de gesloten landbouweconomie van de middeleeuwse dorpen: voor de winning van brandhout en rijshout, veldsteen, turf en – in de volgelopen steen- en turfputten – voor viskweek.¹⁹

Vanaf de Gallo-Romeinse tijd begon de ontginning van geïsoleerde vlekken “veld” tot akkerland. Bevolking in de vroege middeleeuwen concentreerde zich vooral op de hogere “kouters” in het zuidelijker gelegen zandleemgebied.²⁰ In de vroege middeleeuwen leidt dat tot het ontstaan van dorpen aan de rand van het Bulskampveld, een pseudo-natuurlandschap:

“Het is bekend dat deze dorpsgemeenschappen leefden in het kader van een gesloten landbouweconomie, wat voor het beschouwde gebied betekent dat deze economie gesteund was op de exploitatie van nabijgelegen akkerland en op het gebruik als houtreserve, als jachtdomein en waarschijnlijk ook als weidegebied van de omliggende bossen en woeste gronden.”²¹

Vanaf de dertiende en veertiende eeuw werden de randen van het veld vanuit deze bewoningskernen in cultuur gebracht, door aanplanting van nieuw loofbos en door meestal individuele ingebruikname van geïsoleerde stukken als akkerland.²² De hongersnood van 1196-1197 en de bevolkingsgroei van de dertiende eeuw vormden daartoe een aanmoediging.²³ De ontginning impliceerde het trekken van afwateringsgrachten, het droogleggen van moerassige plekken, het planten van heggen en houtopstanden ter afbakening van percelen.²⁴

Er was een minieme bevolking binnen het Bulskampveld zelf, met slechts aan de rand enkele kleine woonkernen zoals de Kruisbergen, 't Haantje, Savooien, etc.²⁵ Op vroege overzichtskaarten is het Bulskampveld omgeven door parochies die op geruime afstand van elkaar liggen en waarvan de onderlinge grenzen “*perdues dans les bruyères*” waren. Het in cultuur brengen van de grenzen van het Bulskampveld leidde in 1242 tot een rondreis van de Doornikse bisschop Walter de Marvis, met als doel de grenzen van de omliggende parochies vast te leggen en een einde te stellen aan de toenemende betwistingen omtrent tienden e.d.²⁶ Het verslag van de Marvis' rondreis vermeldt de “*wastina Sancti Petri*” als onderdeel van de parochie Ruiselede, hoewel de klerk in kwestie verschillende plaats- en eigennamen in de buurt onherkenbaar verbasterde. De beste hypothese luidt dat de “*Sconebergheek*” een bosje was in de buurt van het

¹⁷ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, pp. 197-203.

¹⁸ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 16.

¹⁹ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, p. 13; Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 12.

²⁰ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 21.

²¹ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, pp. 204-206.

²² Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, pp. 207-208.

²³ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, p. 14.

²⁴ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 12.

²⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 11.

²⁶ Andries, *Notice sur la bruyère de Bulscamp*, pp. 6-7.

Veldkapelletje, bv. ook nog te zien op de Ferraris-kaart (zie Kaart 2.1a).²⁷ De toponiemen in de beschrijving van de Marvis wijzen allemaal op het grensgebied tussen Wingene en Aalter, dat weinig gewijzigd is doorheen de eeuwen. Voor we verder gaan met de verdere evolutie van het Sint-Pietersveld, lassen we eerst enkele paragrafen in over de bestuurlijke geschiedenis van het gebied.

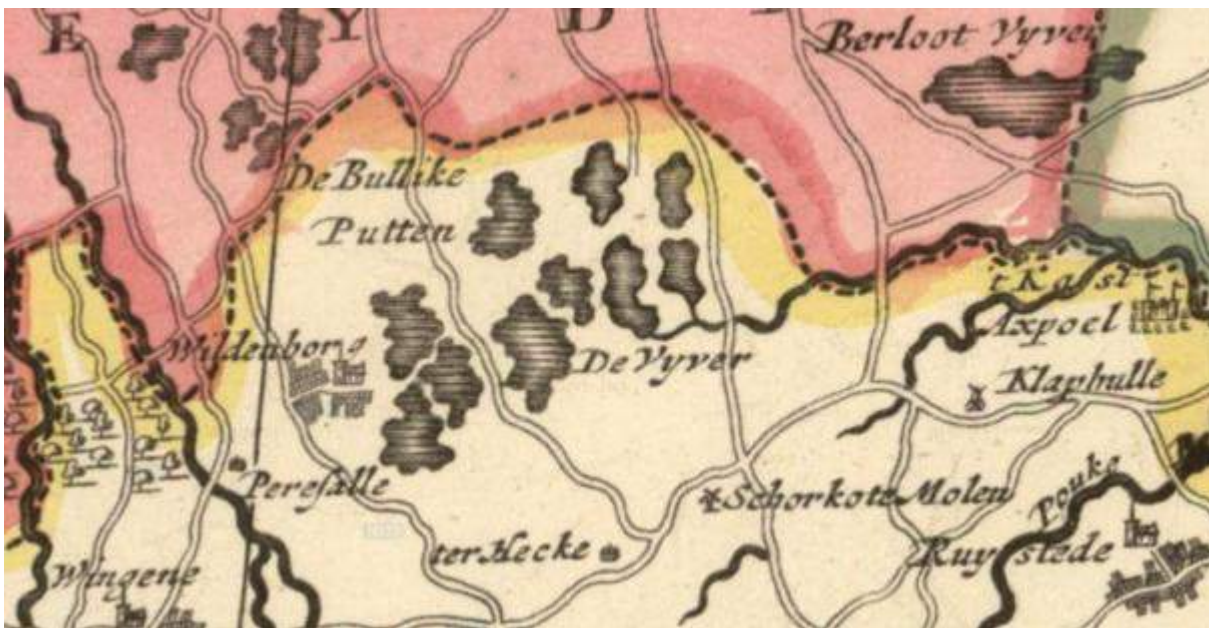
Afbeelding 2-4: Fragment uit de kaart van het traject afgelegd door Walter de Marvis, getekend door onderpastoor Deschryvere van Ruiselede in 1865. Bron: Andries, *Notice sur la bruyère de Bulscamp* (1867).

Afbeelding 2-5: Fragment uit de “*Carte particulière du Franc de Bruges et du pays entre Bruges, Dixmude et Torhout*”, zeventiende eeuw. Rechts bovenaan de fortengordel langs de Zuidleie (kanaal Brugge-Gent)

Bron: Pollet, “Velden, vijvers en vissers te Zedelgem”, p. 237.

Afbeelding 2-6: Het Sint-Pietersveld in Sanderus' Flandria Illustrata (1641-1644). Bron: Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 28.

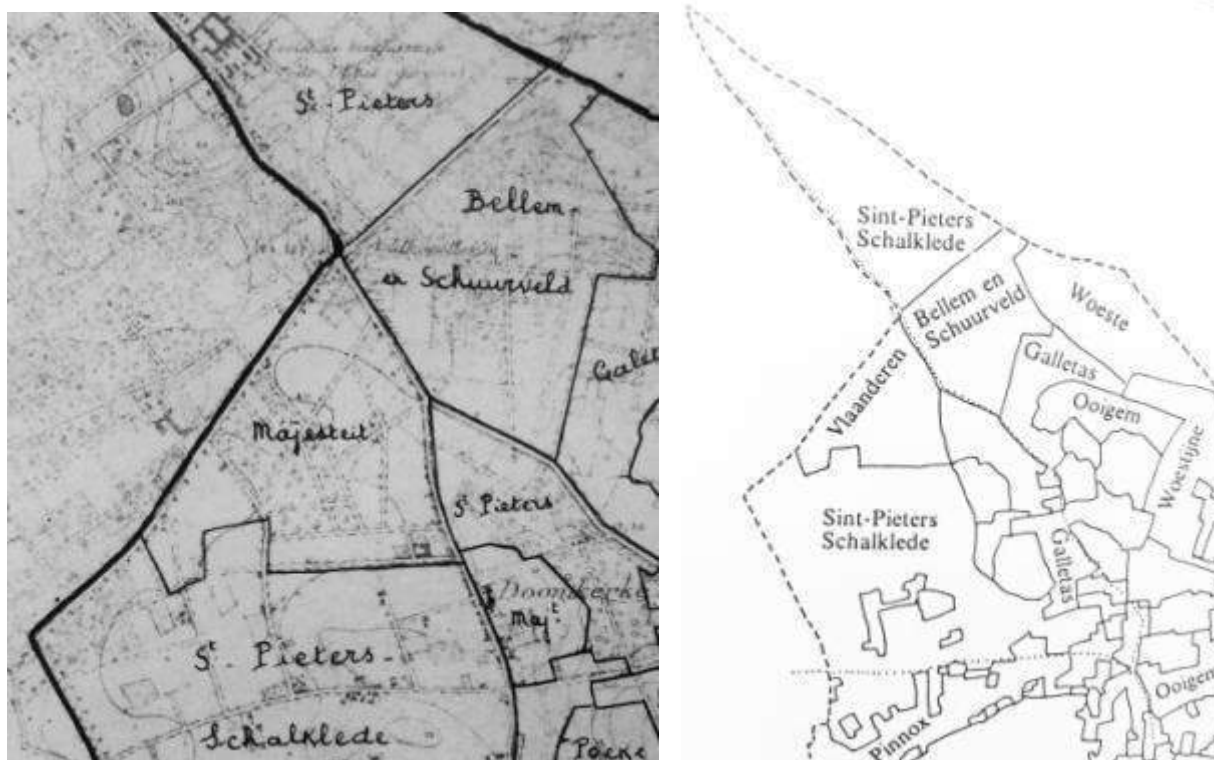
Afbeelding 2-7: Fragment uit de kaart *Flandria Comitatus Pars Septentrionalis* van Nicolaes Visscher, ca. 1715-1730. Geraadpleegd op <http://www.oldmapsonline.com>.

2.1.2 Vroegste bestuurlijke geschiedenis

Midden de elfde eeuw schafte graaf Boudewijn V de gouwen af en verdeelde zijn grondgebied in kasselrijen. De grens tussen de kasselrijen Gent en Kortrijk loopt doorheen Ruiselede en Wingene, en ook doorheen het beschermde landschap Sint-Pietersveld.²⁸ Het feit dat de “driehoek”

²⁸ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 7.

van het eigenlijke Sint-Pietersveld onder de parochie Ruiselede valt, heeft vooral te maken met haar vroegste geschiedenis als leen van de Sint-Pietersabdij, die in het zuiden en oosten van het huidige Doomkerke (Ruiselede) ook al de heerlijkheid Schalklede in leen had. In 1225 schonk gravin Johanna van Constantinopel 45 bunders van het veld “bij Bulskamp” aan de Sint-Pietersabdij.²⁹ Feodaal vielen de Ruiseleedse delen van het huidige beschermde landschap onder twee heerlijkheden: die van Sint-Pieters-Schalklede en die van de heerlijkheid “Majesteit”. Die laatste heerlijkheid, ook “van Vlaanderen” of “s Graven heerlijkheid” genaamd, was de dorpsheerlijkheid van Ruiselede en omvatte de bezittingen van de graaf van Vlaanderen sinds de 11de eeuw, waarvan nadien verschillende andere heerlijkheden afgesplitst werden – Axpoele, Poeke, Poelvoorde etc. – en waarvan de archieven verdwenen zijn.³⁰ De heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede behoorde toe aan de aalmoezenarij van de Sint-Pietersabdij van Gent en lag binnen de kasselrij Kortrijk, hoewel ze als kerkelijk goed niet afhing van een hoger leenhof: “De heerlijkheid van St.-Pieters strekte zich uit in de noordwesthoek van Ruiselede, namelijk op het St.-Pietersveld en over het grootste deel van de huidige parochie Doomkerke.” De heerlijkheid had een baljuw en zeven schepenen en justitie, want de galg stond aan de vroegere Zoutweg op de grens met Wingene.³¹

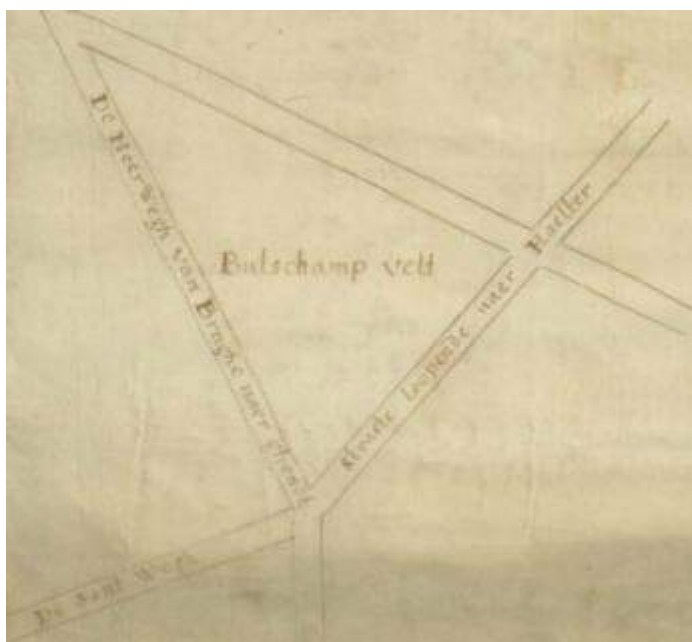
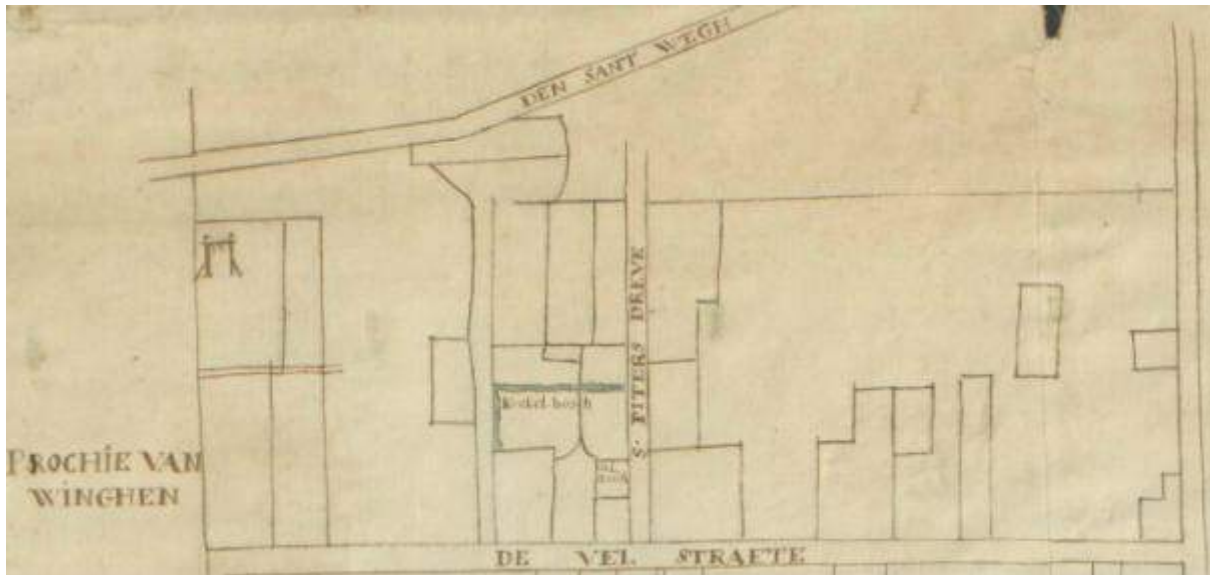
Afbeelding 2-8: Fragmenten uit twee overzichtskaarten van het feodale Ruiselede. De linkse, getekend op een moderne topografische kaart, geeft de situatie weer anno 1600. Bron: Verhoustraete A., “Nota bij de kaart van de heerlijkheden van noordwestelijk Ruiselede”, *Ons Doomkerke*, 1965, XI, 1, p. 17. De rechtse toont de alternatieve naam voor Zijne Majesteits heerlijkheid – heerlijkheid van Vlaanderen – die ook nog heel wat meer gronden omvatte nabij de dorpskern van Ruiselede. Bron: Debacker, “De heerlijkheden van Ruiselede in kaart”, p. 151.

²⁹ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken”, p. 4; Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 10.

³⁰ Van Vlaanderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 7; Verhoustraete, “Feodaal overzicht van Ruiselede”, pp. 84-89.

³¹ Verhoustraete, “Feodaal overzicht van Ruiselede”, p. 91.

Guido Lams is in het bezit van een renteboek van de *“almoeserije van Ste. Pieters Abdye nevens Ghendt”* dat dateert van 1686 en o.m. een opsomming bevat van de percelen onder de heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede die verpacht werden, met hun ligging, naam van de pachter en bedrag van de cijns. Op het Sint-Pietersveld bevonden zich 82 bunder veld dat alleen werd ontgonnen voor turfwinning als huisbrandstof – het renteboek bevat een akte uit 1662 waarin een pachter uit Aalter het recht krijgt turf te steken. Het renteboek bevat ook figuratieve kaarten, doch niet van het Sint-Pietersveld. Zo’n 28 percelen lagen ten noorden van de Oude Veldstraat ook binnen het beschermde landschap Sint-Pietersveld.³²

Afbeelding 2-9: Fragmenten uit de achttiende-eeuwse *“Carte figurative van[den] heerlickheit van Schackleede [sic] binnen Ruysselede en Caneghem ende daer ontrent”* met percelen die binnen het beschermde landschap Sint-Pietersveld vallen. Het eigenlijke Sint-Pietersveld – op de kaart *“Bulschampvelt”* – is slechts zeer rudimentair weergegeven tussen de *“straete loopende naer Haelter”* en de *“Heerwegh*

³² Dauw & Deguffroy, *“Renteboek van de almoeserije van Ste. Pieters Abdye nevens Ghendt”*, pp. 6-7.

van Brughe naer Ghendt". Bron: Figuratieve kaart van Ruiselede en Kanegem. RAG, *Kaarten en Plannen*, nr. 566. Geraadpleegd op <http://www.cartesius.be>.

Op grondgebied Wingene viel een groot deel van het Bulskampveld onder de heerlijkheid Wildenburg. Al in 1365 vinden we de heerlijkheid van Bulskamp of Wildenburg terug in het leenboek van de kasselrij Kortrijk, onder de vorm van 313 bunder veld "*den meestendeel bevyvert*".³³ Na enkele generaties in handen van de familie Hauweel verkocht Roegier Hauweel in 1410 aan Jehan de Pudemoortere 292 bunder in Wildenburg. In 1484 verkocht Olivier Pudemoortere de heerlijkheid Wildenburg aan Pieter Metteneye, heer van Marke, die ook de nabijgelegen heerlijkheid Poelvoorde kocht. Enkele jaren later verkocht Metteneye de heerlijkheid aan "Jehan Wyds" of J(oh)an Wyts. Het geslacht Wyts was een belangrijk Brugs geslacht dat verschillende wereldlijke functies bekleedde in de omgeving van Brugge. Wyts zelf was schildknaap geweest aan het hof van Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk, werd in 1493 hofmeester van graaf van Vlaanderen Filips de Schone, en in 1518 broodmeester aan het hof van Karel V. Hij bezat naast Wildenburg nog heel wat andere gronden en titels, ondermeer die van baljuw en ontvanger van Bellem en Schuurveld en van "watergraaf van Vlaanderen" (sinds 1520). Hij trouwde met Barbe Vranckx, dochter van de burgemeester van Mechelen.³⁴ De familie Wyts behoorde ook generaties lang tot het visverkopersambacht van Brugge, om de eenvoudige reden dat watergraven tot het ambacht konden toetreden en ook hun zonen mochten lid maken.³⁵

Jan Wyts liet binnen de heerlijkheid Wildenburg het Blauwhuiskasteel bouwen. Voordien zou er al een versterkte hoeve van de familie Wyts hebben gelegen ter hoogte van de latere hoeve-Lagaeyse.³⁶ De vijvers in het gebied werden lange tijd door de familie Wyts uitgebaat of verpacht. Zo verkocht de weduwe van Johan Wyts in 1558 nog bijvoorbeeld 4000 karpers uit "*den vijver van Bulscamp*" aan de Brugse visverkoper Adriaen Codde.³⁷ In 1577 vermeldt een penningkohier van Wingene als eigendom van de heer van Wildenburg wel "*60 vivers ghelegghen up Bulscampvelt*".³⁸ Zeker Josse Wyts, net zoals zijn vader Johan watergraaf en moermeester, was actief in het beheren en uitbaten van de visvijvers op zijn domein. De dagdagelijkse uitbating gebeurde door "kasteleins" – pachters die de vijvers aanlegden, onderhielden, bepootten, visbroed aankochten etc. Deze ontginning ging verder doorheen de generaties – zo gaf Josses kleinzoon Vincent in zijn testament de opdracht aan het klooster van de minderbroeders in Tielt jaarlijks 100 turfklompen en op de advent 100 karpers uit zijn vijvers te geven.³⁹ Jan Wyts' bezittingen op grondgebied Wingene gingen over op zijn zoon Josse Wyts. Door wiens huwelijk met Catharina Vilain, die van haar vader Jean de titel "de la Boucharderie" erfde, werd de herenhoeve op Wildenburg het "Goed te Boucharderie" genoemd.⁴⁰

³³ Braet, "Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem", pp. 104-107.

³⁴ Braet, "Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem", pp. 104-107.

³⁵ Deguffroy, "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", pp. 4-5.

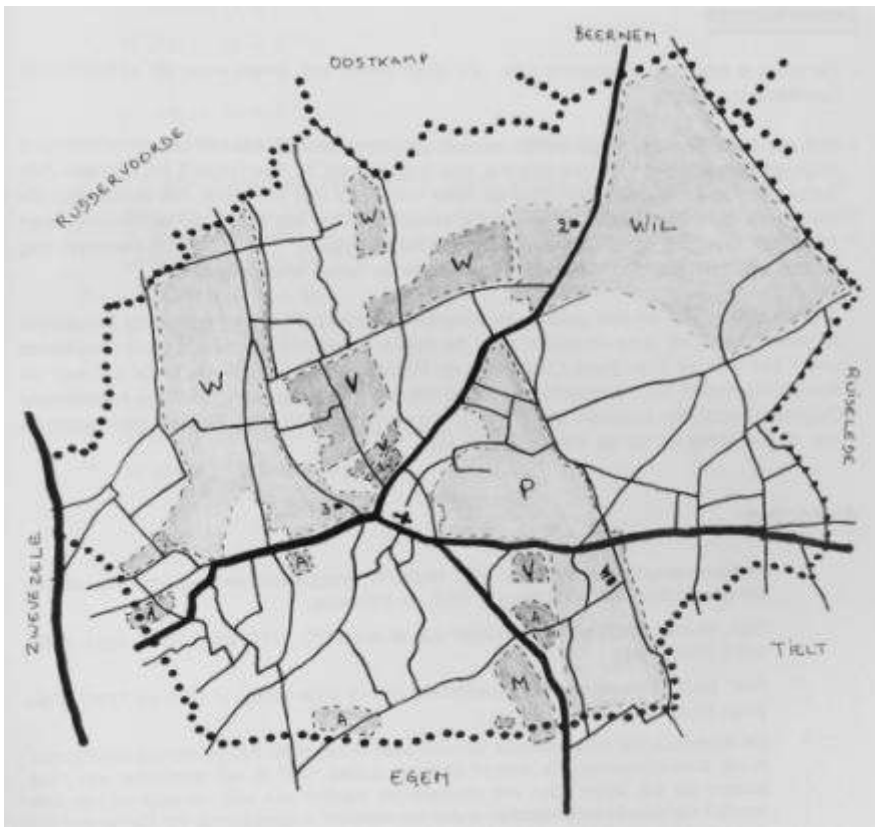
³⁶ Deguffroy, "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", p. 4.

³⁷ Deguffroy, "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", p. 4.

³⁸ Ryserhove, "Bulskampveld en Lippensgoed", p. 8.

³⁹ Braet, "Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem", pp. 111-112.

⁴⁰ Braet, "Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem", pp. 108-109; Lams, *De kastelen van Wingene*, p. 47.

Afbeelding 2-10: Kaartje met de gronden van de heerlijkheid Wildenburg (punt nr. 2 duidt het Blauwhuis aan). Bron: Patteeuw, "Het verval van Wingense heerlijkheden, 1687-1727", p. 141.

Het grensgebied komt voor op de *Carte figuratyf vande palen der casselrye vander Auderburcht jeghens de casselrye van Corteryc tusschen de Leye ende de vaert van Ghent naar Brugghe* die de befaamde landmeter Loys de Bersaques tekende in 1627 (Afbeelding 2-11). Op deze grenskaart tussen de kasselrijen van Gent-Oudburg en van Kortrijk vermeldt de maker verschillende toponiemen zoals de "smalle ghijsloo vijver" ('r' op onderstaande kaart), "den borwaen" ('s'), "straete nar brugghe" ('t'), "t'bulscampvelt" ('u'), "de bulle berghen" ('v'), "t'langhe velt" ('w'), "de gullicke pitten" ('y'), de "zautwech" ('z'). Andere toponiemen die niet op onderstaande kaart zijn weergegeven zijn het "Dischvyverke" en "tLuuseexken".⁴¹

⁴¹ de Bersaques, *Grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg 1627*, p. 13.

Afbeelding 2-11: *Carte figuratyf vande palen der casselrye vander Auderburcht jehens de casselrye van Corteryc tusschen de Leye ende de vaert van Ghent naar Brugghe* van Loys de Bersaques uit 1627. Het noorden ligt rechts onderaan. Bron: Depredomme, "Ruisleedse gebouwen en plaatsnamen op de Grenskaart van 1627", p. 91.

2.1.3 Veldvijvers

In Sanderus' *Flandria Illustrata* wordt verwezen naar de bossen die rondom het Bulskampveld lagen, en de vijvers in het gebied die gebruikt werden voor de kweek van karpers.⁴² De vijvers in kwestie waren ondiepe plassen die geschikt gemaakt werden voor de visteelt. Indien dat niet gebeurde, zouden de meeste in de zomer grotendeels droog liggen.⁴³ Visteelt in vijvers is in onze streken bekend van in de vroege middeleeuwen, vooral met lokale soorten als paling, baars, blik, barbeel, zeelt, snoek en brasem. Slechts vanaf de dertiende, veertiende eeuw werd systematisch karper gekweekt.⁴⁴ Afhankelijk van de al dan niet strikte naleving van de dagelijkse voedingsregels, waren er voor gelovigen heel wat vastendagen te respecteren waarop men geen vlees mocht eten – soms zelfs meer vastedagen dan gewone dagen. Daaraan had de visteelt zijn noodgedwongen populariteit te danken. Viskweek in stadsgrachten en andere stedelijke wate-

⁴² "*habet circumcirca sylvas, ac vivaria carpcionibus alendis cumprimis oportuna*" of "*met Bosschen en Vyvers, welke tot het aankweken van Karpers zeer bekwaam zyn*". Braet, "Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem", p. 110; De Brabandere, "De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld", p. 16.

⁴³ Ryserhove, "Bulskampveld en Lippensgoed", p. 8.

⁴⁴ Van Neer & Eryvynck, *Archeologie en Vis*, pp. 42 en 69.

ren werd steeds problematischer en minder rendabel door de vervuiling. Rijkere families gingen daarom meer en meer visvijvers aanleggen op het platteland.⁴⁵

De vijvers in de beekdepressies van het Bulskampveld, ook op het zogenaamde “Wingense Sint-Pietersveld”, kwamen tot stand vanaf de late middeleeuwen. Dat gebeurde waarschijnlijk op kunstmatige wijze, voornamelijk door de aanleg van dijken en door het graven tot het grondwaterpeil werd bereikt, hetzij op natuurlijke wijze door turfdelving in de brede beekdepressies (echter geen aanwijzingen hiervoor) – belangrijk als verwarmingsbron voor de platte-landsbevolking – hetzij door winning van Paniseliaanse veldsteen – voornamelijk op de zuidflank van de “Rug van Aalter”.⁴⁶ Die laatste herkomst van de vijvers weerspiegelt zich soms nog in de naamgeving, zoals ook de vijver ‘t Steentje, die zich bevond in de buurt van het Veldkapelleke (cf. *infra*).⁴⁷ Na enkele aanpassingswerken door het aanleggen van dammen en dijken konden deze turf- en steenplassen omgevormd worden tot permanente vijvers. Vervolgens werden deze vijvers enkele eeuwen lang gebruikt voor kweek van zoetwatervis, een belangrijke voedselbron op het platteland in Binnen-Vlaanderen. Het periodiek openen van de afvoeren in de dammetjes liet toe om de volgroeide vis met sleepnetten weg te halen.⁴⁸ Zoals Daels schrijft: “Vooral in de uitgeturfde beekdepressies zijn de aanpassingswerken soms met grote nauwkeurigheid op de kaarten van de landboeken aangegeven en kan men bemerken dat rechte of halfcirkelvormige dammetjes werden opgetrokken, om aldus tijdens de periode van schaarste, voldoende water binnen de oevers te houden.”⁴⁹ Een relict van de zoetwatervisteelt in het Wildenburgse vijvergebied, geïdentificeerd door Deguffroy ten westen van het beschermde landschap tussen de Eikedreef en de De Gruyterdreef, is een zowat tien meter lange uitgeholde eiken boomstam die vermoedelijk als goot diende tussen twee vijvers (zie Afbeelding 2-13).⁵⁰

In kader van historisch-geografisch onderzoek in kader van het Natuurinrichtingsproject Biscopveld werden alle voormalige veldvijvers gekarteerd die voorkwamen in het oostelijk deel van het voormalig Bulskampveld (Termote J. & Debeil F., 2010). Een uitsnede van de opgemaakte overzichtskaart is weergegeven in volgende afbeelding.

⁴⁵ Van Neer & Eryvynck, *Archeologie en Vis*, pp. 72 en 77.

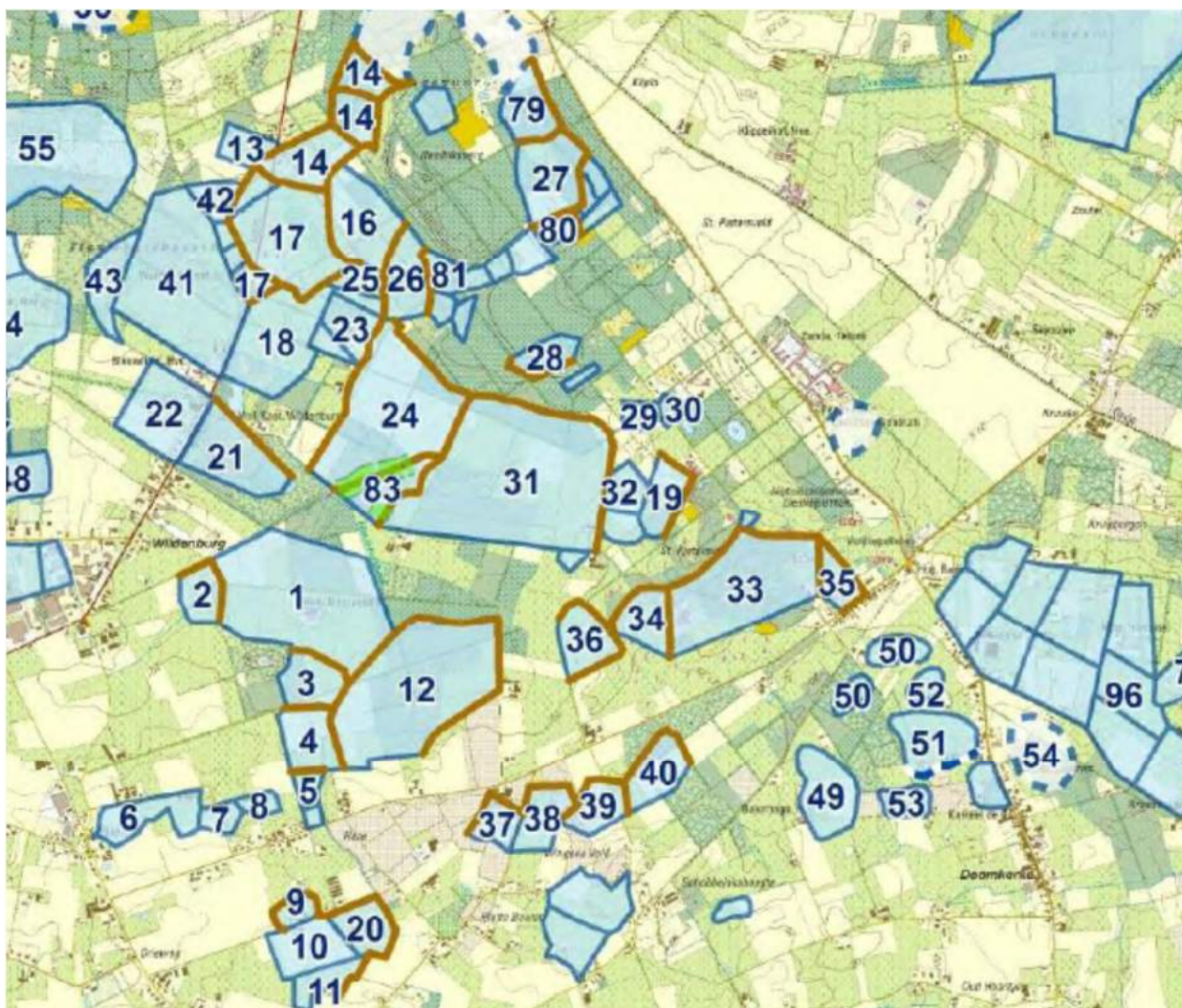
⁴⁶ Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 111; Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 212.

⁴⁷ Van Severen, “Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld”, p. 130.

⁴⁸ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, pp. 24-25.

⁴⁹ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, pp. 212-213.

⁵⁰ Deguffroy, “De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede”, p. 5.

29 De Grote Meiboom
 30 De Kleine Meiboom
 31 De Caluwenbroek met het Savoerken of Kleine Vijve
 32 De Doornvrijver

33 De Grote Oostrietvijver
 34 De Kleine Oostrietvijver
 35 Het Steentje
 36 Het Clijtje
 37 Westvijver
 38 Kruisvijver
 39 Zandvijver
 40 Distributievijver
 41 De Grote Rietvijver
 42 De Kleine Rietvijver
 43 De Molenvijver
 44 De Kasteelvijver
 45 De Kleine Bornjes
 46 De Bortjes
 47 De Pateelvijver
 48 De Nieuwe Vijver
 49 Beijerhagevijver
 50 De Trypeniers
 51 Grote en Kleine Merkelmoer
 52 De Boonkens
 53 De Laeckebroek
 54 De Brandvijver

Afbeelding 2-12: uitsnede uit de inventarisatiekaart voormalige veldvijvers in het oostelijk deel van Bulskampveld. De nummers en namen van de voormalige veldvijvers die binnen het plangebied vallen, zijn toegevoegd. Bestaande dijkrelicten zijn groen ingekleurd, voormalige dijken zijn bruin weergegeven. Bron: Termote J. en Debeil F., 2010.

Afbeelding 2-13: De eiken boomstam als goot. Bron: *Groot Ruiselede*, 1982, XXVII, 2, s.p.

Het aanwenden van de vijvers voor de viskweek duurde enige eeuwen, maar vanaf de tweede helft van de zeventiende eeuw raken ze in verval, niet zonder toeval kort na het graven van het kanaal Gent-Brugge in 1625, dat toeliet de hoge tolrechten voor het vervoer van zeevis over land te omzeilen.⁵¹

“[D]oor de aanleg van het kanaal Brugge-Gent in het begin van de 17de eeuw en de opkomst van de scheepvaart kwam er aanvoer van zeevis naar de gemeenten en steden waarna men de zoetwatervis als minderwaardig voedsel beschouwde. Zo werden deze vijvers stilaan verwaarloosd, waardoor heel wat vijvers geleidelijk aan verdwenen of moerassen werden. Dikwijls ook terug te vinden als natte weiden.”⁵²

De verwaarlozing van de vijvers hield ook de verwaarlozing in van de dijken en dammetjes die ze omringden, waardoor de vijvers tot moerassig grasland vervielen.⁵³

De vroegste kaart van het vijvergebied bevindt zich in de Centrale Bibliotheek van de Universiteit Gent:

⁵¹ Daels, “Landschapsonwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 213.

⁵² Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 111.

⁵³ Daels, “Landschapsonwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 213.

Afbeelding 2-14: *"In de prochie van Winghene t'leen ende heerlichehe genaempt Wildenbosch ofte Bulscamp gehouden ten leene vanden casteele van Corteryck ende princelichen hoven van Thielt met de gronden van erven daer inde ghaende"*, ca. 1640. Een legende ontbreekt. Universiteitsbibliotheek Gent, nr. BRKZ.KRT.1494.

Op deze kaart zijn de vijvers die ook op de kaart in het Landboek van 1760 te herkennen zijn al te zien – zij het met onregelmatige contouren – inclusief enkele vijvers die verdwenen zijn. De toponiemen blijven bijna allemaal dezelfde: zo herkennen we de *Caluwenbrouck*, de *Cleenen* en de *Grooten Oostriet*, het *Cleen Meyboomken*, *Stenaers*, *Droogenboom*, *Dooman* etc. Wel is te zien hoe bv. de *Caluwenbrouck* tussen 1640 en 1760 een veel regelmatigere vorm heeft gekregen, tot

binnen de stippellijn die op deze kaart het grondgebied van Wildenburg afbakt. Van enkele vijvers in het noorden staan enkel de contouren erop en zijn ze omschreven als “armoede”, een courante naam voor vijvers. Ook namen als “Clytte”, “Zandvijver”, “Riet”, en samenstellingen met “Kale” zijn zeer courant.⁵⁴

Over het algemeen heeft het landschap tussen de zestiende en de achttiende eeuw geen grote veranderingen meer ondergaan, wat ook blijkt uit het voorhanden zijnde kaartmateriaal. De heide bestendigde zich, ontginningen waren schaars of werden zelfs weer opgegeven.⁵⁵ In de heidekernen domineert de open vlakte door de intense begrazing. Ook op de Ferraris-kaart (cf. *infra*) is nog te zien hoe een bosgordel van één à twee kilometer breed de heide afzoomt.⁵⁶ De Ferrariskaart toont verder een voornamelijk boomloze, open vlakte, doorsneden met zandwegen en talrijke veldvijvers. Hier en daar zijn aan de rand van het Sint-Pietersveld al hofstedes en bosaanplantingen te zien, herkenbaar aan de met heggen en houtkanten omzoomde percelen en de rechte dreven. De driehoek van het Ruiseleedse Sint-Pietersveld bleef open, deels door de hogere ligging en de dikkere zandige quataire mantel.⁵⁷

De ontginning van het Bulskampveld werd ook geremd door eeuwen van oorlogen en plunderingen: vaak konden er geen belastingen geïnd worden door verwoestingen, en er zijn vele getuigenissen over foeragerende Spaanse troepen of vrijbuiters die zich ophielden in het veld.⁵⁸ Tijdens de tweede helft van de 16de eeuw waren Ruiselede, Wingene en vele van de omliggende gemeenten in groten dele geplunderd, verwoest en ontvolkt. Gebouwen waren beschadigd, gronden werden niet bewerkt, en ook de vijvers vervielen. In het bijzonder Wingene, dat dichtbij het Bulskampveld lag waar muiters en vrijbuiters zich schuilhielden en ook vaak soldaten gelegerd waren, werd ernstig geplaagd door de onrustige jaren in de tweede helft van de 16de eeuw. Zo verkregen de inwoners van Wingene in 1595 een vrijstelling van belasting van de burgemeester en schepenen van Tielt, omdat ze *“nog altyts ghetravelgiert zyn van de dezelfde vrybuuters, ende oic van de soldaten van deze zyde, duerdien datse ligghen in een verwilderde contrye neffens Bulscampvelt”*.⁵⁹ Ook Ruiselede diende datzelfde jaar geen belasting te betalen aan de kasselrij, *“anghesien sij huerlieden voorgaende belastynge niet en hebben connen furnieren ende datter zeer luttel volck is wonende”*.⁶⁰ Het definitieve ontginnen begon pas na de Vrede van Aken in 1748, vooral dan door het ontbossen en omzetten naar landbouwgrond.⁶¹

Op het einde van de zeventiende eeuw raakten verschillende belangrijke Wingense heerlijkheden – Hof van Wingene, Wildenburg, Poelvoorde – in verval als gevolg van anderhalve eeuw oorlogsgeweld. De landadel verarmde, en grootgrondbezittende families zoals van Haveskercke, Adornes en ook Wyts dienden hun heerlijkheden te verkopen.⁶² Nadat de familie Wyts enkele generaties lang uit noodzaak gronden en vijvers was gaan hypothekeren, en er op hun bezittingen sporadisch zelfs gerechtelijk beslag werd gelegd, verkocht Joseph Simon Wyts, achterachterkleinzoon van Vincent, in 1727 Wildenburg aan Johannes Jacobus van Honacker, als een gevolg van de schuldenlast die aangroeide doordat de oorlogsjaren de opbrengsten van de heerlijkheid

⁵⁴ Pollet, “Velden, vijvers en vissers te Zedelgem”, p. 241.

⁵⁵ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 23.

⁵⁶ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, pp. 210-212.

⁵⁷ Antrop e.a., *België in kaart*, p. 35.

⁵⁸ Braet, “Rusleda 900 jaar”, p. 179; Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 12.

⁵⁹ Patteeuw, “Wingene tijdens de tweede helft van de 16^e eeuw”, pp. 94-96 en 109-109.

⁶⁰ Braet, “Rusleda 900 jaar”, p. 179.

⁶¹ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 12.

⁶² Patteeuw, “Het verval van Wingense heerlijkheden, 1687-1727”, p. 135.

hadden gefnuikt.⁶³ Van Honacker was advocaat bij de raad van Vlaanderen en betaalde voor het domein 627 ponden. De heerlijkheid Wildenburg werd bij die koop omschreven als *“twee hondert twee en negentigh bunders velts ten deele bevijvert, met de vischen daerop liggende, casteel, huijsen, scheuren stallen, hovenbeurs, brauwerije, boomen groene en drooghe, catheijlen daerop staende alsmede de cheijnsen daervan uijt gegeven”*. Na zijn dood in 1750 werd hij opgevolgd door kanunnik Franciscus Van Honacker.⁶⁴ Van Honacker verbleef in Brugge en liet het beheer van Wildenburg en het oostelijk liggende “Groote Velt” over aan Joos de Duytsche, die het Blauwhuis bewoonde.⁶⁵

Op deze kaart van de parochie Wingene uit 1759-1760 van landmeter D. Seghers is het volledige landschap op het gebied van Wingene te zien.

---

⁶³ Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 113; Lams, *De kastelen van Wingene*, p. 49.

⁶⁴ Lams, *De kastelen van Wingene*, p. 49.

⁶⁵ Lams, *De heerlickeden van Wingene*, p. 32.

Afbeelding 2-15: Samengestelde kaart van de parochie Wingene, D. Seghers, 1759-1760, deel B. RAB, *Verzameling Kaarten en Plannen*, nr. 1518.

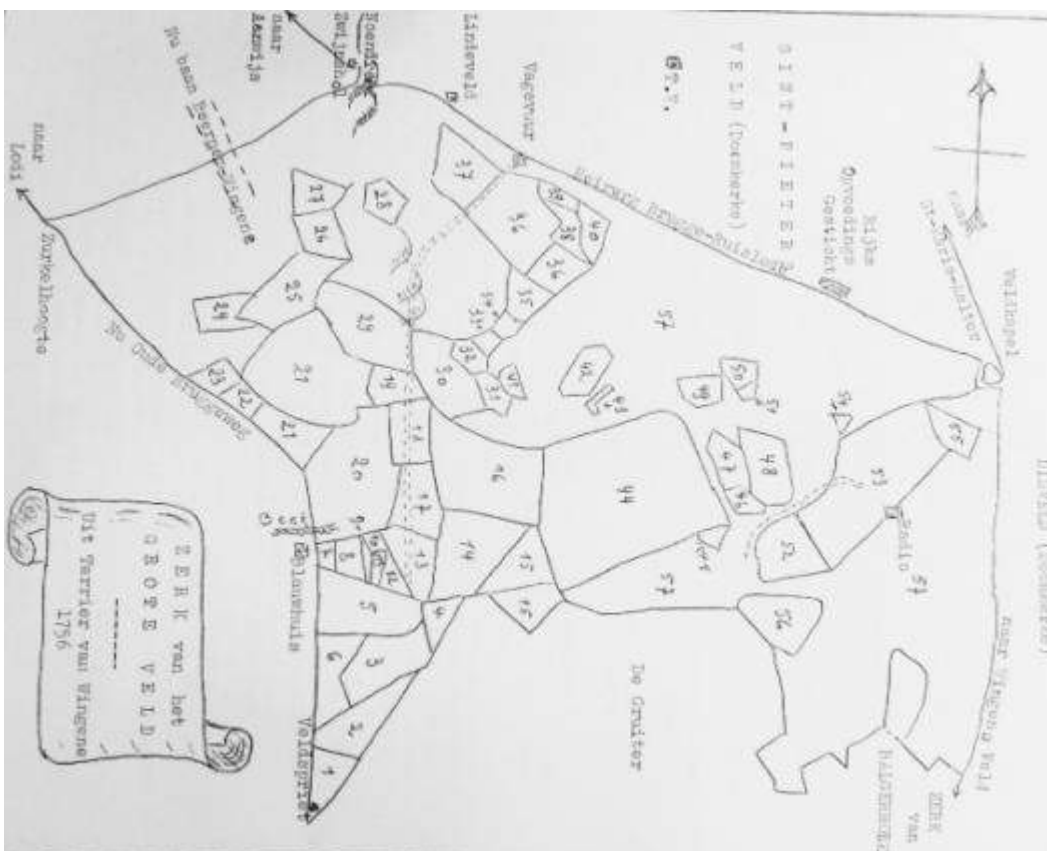
Ten tijde van de kaart uit 1756 opgenomen in het Landboek van de parochie Wingene, lagen zo goed als alle beschermde gebieden op Wingers grondgebied in de *Serck van het Grote Velt*. Slechts één (verdwenen) vijver (nr. 59) en twee kleine percelen (nrs. 64 en 65), die behoorden tot de noordoostelijkste hoek van de *Serck van Balgenhoecke*, lagen anno 1750-60 ook binnen het huidige landschap Sint-Pietersveld.

Afbeelding 2-16: Detail, georiënteerd naar het noorden, van de perceelskaart van de “Serck van Balgenhoeck”. Landboek van de parochie Wingene, deel 2. RAB, *Archief Gemeente Wingene*, nr. 71.

Afbeelding 2-17: Overzicht, georiënteerd naar het noorden, van de perceelskaart van de “Serck van het Groote Velt”. Landboek van de parochie Wingene, deel 2. RAB, *Archief Gemeente Wingene*, nr. 71.

Afbeelding 2-18: Heemkundige kaart van de “*Serck van het Grote Veld*” met een duidelijkere nummering van de percelen zoals weergegeven in het Landboek van 1756. Bron: “Landboek Wingene 1756 (R.A. Brugge)”, p. 12.

Opvallend is dat het grootste deel van het landschap bestond uit percelen met de nummering 57, het “Groote Velt” zelf (in totaal 269 bunder, 287 roeden). Alle percelen in de *serck* waren in bezit van kanunnik van Honacker.

Andere percelen:

- nr. 44   *“den vyver genaemt den Calluwenbrouck”* – verwijzing naar “artikel 8 vijvers” en een prijs van 933 PX – en in de marge een verwijzing naar gebruiker Jeremias Craeymeersch⁶⁶. Dauw vermeldt anno 1961 dat deze plaats in de volksmond nog steeds vervormd “de Kolmen” genoemd werd.⁶⁷
- nr. 45   *“een vervallen vyverke”*, van de *Calluwenbrouck* afgescheiden met een dam
- nr. 46 en 47   twee *“vervallen vijvers”* tussen de *“velt weg ofte heerl[...].schen wege”* naast de *Caluwenbrouck* en *“den Dooman ofte Droogenboomvyver”*.
- nr. 48   Dooman of Droogenboomvijver - toponiemen die verwijzen naar een waterrijke depressie (*“dooman”* is een courante plaatsnaam in Vlaanderen, o.a. ook in Aalbeke), of hoogstwaarschijnlijk naar een afgestorven boom.
- nr. 49   *“een vyver genaemt het Groot Meyboomken”*
- nr. 50   *“een vyverken genaemt het Kleyn Meyboomken”*
- nr. 51   *“een vervallen vyverken”*
- nr. 56   *“een vyver genaemt het Clytje”* die in het westen paalt aan een vervallen vijver *“genaemt veerdelant”* (waarschijnlijk nr. 67, afgesplitst stuk van de Werluvijver)

De vijvers 52 (*“cleenen oostriet”*), 53 (*“grooten oostriet”*), het vervallen vijvertje 54 en 55 (*“het steentje”*) vallen binnen het domein van het Zendcentrum, en dus buiten deze studie.

De kleine vervallen vijvers die met een dam van grotere vijvers waren afgescheiden, waren hoogstwaarschijnlijk reservoirs om het bestand uit leeggeviste kweekvijvers even in op te vangen. Omwille van hun kleiner volume kwamen ze sneller droog te staan bij het wegvallen van de viskweek op het Wingense Sint-Pietersveld. Van “den Dooman” beweerde *Ons Doomkerke* in 1968 nog dat deze “put” – omschreven als “het Doo’ Manneke” – langs de Boskapeldreef nog bestond.⁶⁸

In zijn geheel waren er op het Wingense Sint-Pietersveld maar zeven eigenaars, waarvan kanunnik van Honacker de grootste was. De andere zes waren de heer van Gruuthuuse, de distributie van Pittem, jonkheer Wyts van het Blauwhuiskasteel, Geeraert Lambert en de heer De Roo. Uit het Landboek van de parochie Wingene blijkt dat het gros van de twee bovenvermelde “sercken” uit veld, vijvers, “ruagie en veld”, “veld en bos” of een andere permutatie van die types van grondgebruik. Daarnaast bevonden er zich nog 988 roeden “land”, 835 roeden “berg” (de Hendriksberg), 736 roeden “hofplaats”, 438 roeden “dreef” en 108 roeden “meers”.⁶⁹

⁶⁶ Op de plaats van deze vijver, en enkele andere vijvers elders in Wildenbrug en Doomkerke, bracht de heemkundige vereniging achter *Ons Doomkerke* in 1982 een naamplaat aan. Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 113.

⁶⁷ Dauw, “De Gulke Putten”, p. 9.

⁶⁸ “Op Wildenburgse wegen 1968”, p. 16.

⁶⁹ Lams, “Het Wingens St.-Pietersveld deel van Wildenburg”, p. 123.

Vijvers op het Disveld

Op het grondgebied Ruiselede, aan de grens tussen de huidige parochies Sint-Jan en Doomkerke, lag ook een achttal vijvers binnen het Disveld, dat ook tot het drassige Gulke Puttengebied behoorde: *“eenen vijver genaempt Beyerhaeghe”, de Grooten en Cleenen Merckelmoer, Laeckebrouck, de Boonkens, de Trypeniers, etc.*⁷⁰ Deguffroy heeft een groot aantal van deze vijvers op kaart gezet (zie Afbeelding 2-19). Dat er binnen het Disveld ook vijvers lagen, blijkt al uit de schenkingsakte van 1549 waarin Gillis van Vysbrouck het gebied aan de “dis” van Ruiselede schonk.⁷¹ Daarvan is de naam van het gebied dan ook afkomstig.⁷² De akte van de gift van het Disveld aan de armentafel van Ruiselede beschrijft een gebied met 8 vijvers,

*“al in een bevanck liggende, metten oosten aan de brandstraete; vanden brandvyvere loopende aenden bullenbergh, met ter noortsyde loopende alduere aenden soudtwegh; also men gaet naerden hecke boomkin; metten westende aen eenen ouden dyck boven der byerhaghe ende aen Jan Proosts hoys ende aldyngheers vyverken; metter suudtsyde tot aen de heerlichede van mynheere van Ste Pieters ende toebehoorende diversche personen”.*⁷³

Die grenzen – [...] - zijn relatief eenvoudig te herkennen.

Het Disveld had begin de 18de eeuw hetzelfde uitzicht als de rest van het Sint-Pietersveld: een heidelandschap met kreupelhout en “bezaaid met moerassen en dito vijvers daar geen natuurlijke of kunstmatig gegraven beken het overtollige water naar elders afvoerden”. Nadien werden ook op het Disveld, zoals op het Ruiseleedse en Wingense Sint-Pietersveld, “rechte dreven en grachten getrokken om de heide voor bosbouw en later voor landbouw open te stellen”. De grachten naast de dreven waterden af richting een kunstmatige beek die liep van de Mannensbossen tot aan de Brandstraat.⁷⁴ Heemkundige Dauw heeft op de Popp-kaart van 1845 gepoogd de vijvers op het Disveld te identificeren.

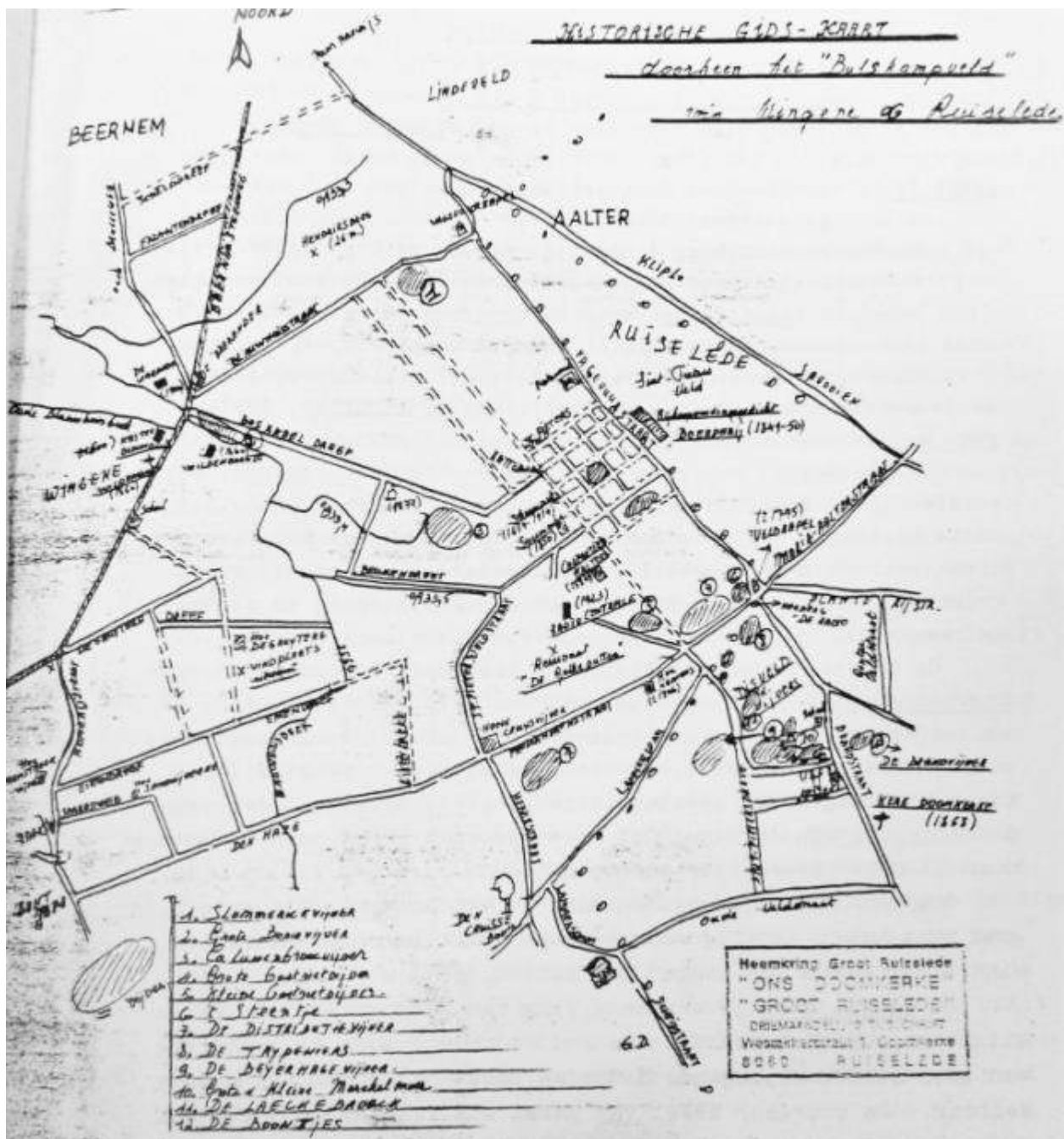
⁷⁰ Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 113.

⁷¹ Dauw, “De Gulke Putten”, p. 10.

⁷² Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. Het Disveld”, p. 7.

⁷³ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. Het Disveld”, p. 7.

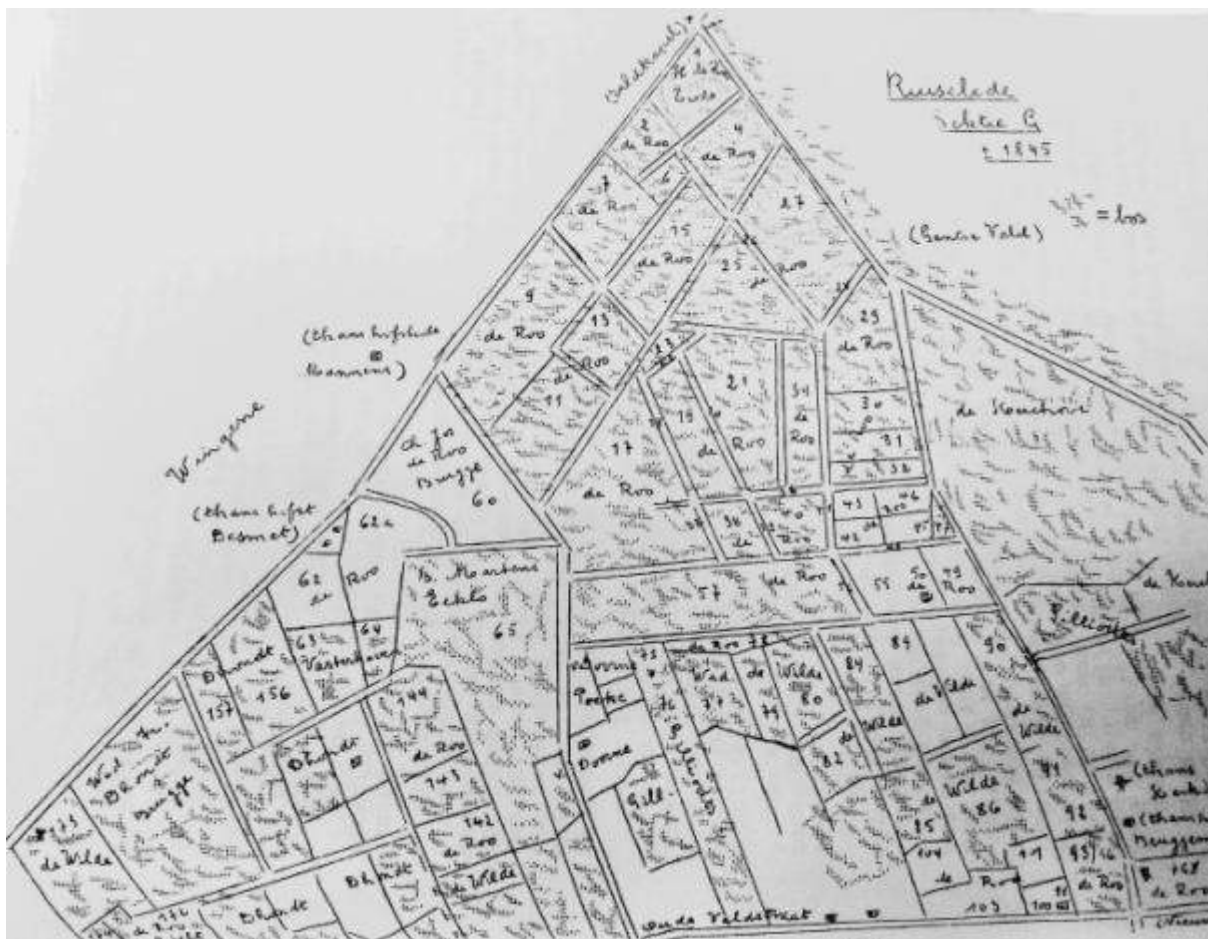
⁷⁴ Dauw, “Het Disveld te Doomkerke (vervolg)”, p. 4.

Afbeelding 2-19: Kaart van Deguffroy met enkele vijvers op het Disveld en het Wingense Sint-Pietersveld (1982). Bron: Deguffroy, "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", p. 9.

Anno 1754 werden al deze Disveldvijvers openbaar verkocht: "*diversche vyvers genaemt de beyerhaeghe, den grooten merckelmoer, de laeckbroeck, de boontjens, den cleenen merckelmoer, de trypeniers, al d'een aen d'andere*". Ook de "*hinneakensmoere*" hoorde hierbij.⁷⁵

⁷⁵ Ryserhove, "Oud Maldegem (6)", p. 206.

Afbeelding 2-20: Kaart van het Disveld, gebaseerd op de Popp-kaart van 1845, door Adhemar Dauw. Bron: *Ons Doomkerke*, 1966, XII, 1, p. 7.

Op de kaart in Afbeelding 2-20 situeert Dauw de Beierhagevijver op perceel 44, ten zuiden van de hoeve Strobbe. Twee vijvers lagen op perceel 44 en 45, die in de volksmond “Vermeerschkes put” en “Forrets put” werden genoemd – waarvan de laatste werd gedempt na 1923. Ook op percelen 42 en 43 zou nog een “put” gelegen hebben. Ten noorden van perceel 57 lag een vijver op de zuidelijke rand van “Mannens bossen”. Ook ten westen van de hofstede-Meuleman, op de oostelijke grens van “Mannens bossen”, signaleert Dauw een zompige dreef waarbij rietgewas duidt op een vroegere vijver. Op perceel 4 lag “Wijckhuys z’n put”, die zo omvangrijk was dat er tot de Eerste Wereldoorlog nog op kon geschaatst worden. Anno 1966 schrijft Dauw dat de vijver gedempt is en dat enkel nog een waterput resteert. Op perceel 7 lag in 1966 “een natte wei-de en nog een kleine put, die door een beekje met voorgaande put of vijver verbonden was”.⁷⁶ Aan het begin van de 20ste eeuw signaleert Dauw nog enkele vijvers of “rootputten” op grondgebied van Doomkerke, soms van tientallen meters doorsnede, die in de loop der jaren gedempt werden.⁷⁷ Van de vijver “het Steentje” lag in 1982 nog een restput tussen de hoeve Lagaeyse en de achtwoonst langs de Predikherenstraat.⁷⁸

De heemkundige kring *Ons Doomkerke* heeft al op 16 mei 1982 een vijftal naamborden onthuld “op plaatsen waar vroeger blijkbaar zeer gekende vijvers lagen” in Wingene en Ruisselede: “Be-

⁷⁶ Dauw, “Het Disveld te Doomkerke (vervolg)”, p. 5.

⁷⁷ Dauw, “De Gulke Putten”, p. 10; Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat”, p. 4.

⁷⁸ Deguffroy, “De Gulke Putten te Wingene en Ruisselede”, p. 8.

doeling van deze borden is dan ook vooral om de streek toeristisch aantrekkelijker te maken voor vreemdelingen en er bovendien onze eigen mensen te helpen aan herinneren welke rol deze enorme heidevlakte bezaaid met talrijke vijvers destijds gespeeld heeft in onze plaatselijke historiek.”⁷⁹ Twee van deze vijvers liggen binnen het projectgebied, de eerste is de Caluwenbroeck of “Kale Broeckvijver” die in de volksmond de “Colmen” genoemd werd, langs de huidige Boskapeldreef. De andere is de Grote Oostrietvijver waarvan nog een restput ligt in de buurt van de huidige achtwoonst aan de Predikherenstraat. Deguffroy stelde in 1982 dat “als men alle kunstmatig aangelegde afwateringskanalen afsluit, dan zijn al die vroegere visvijvers en moerasen daar als bij toverslag terug”.⁸⁰

2.1.4 Ontginningen vanaf de Oostenrijkse periode

Na tweehonderd jaar politiek-militaire instabiliteit hadden bos en heide heel wat ontgonnen gebied weer ingepalmd. Op het einde van de achttiende eeuw zorgde de relatieve rust van het Oostenrijkse bewind, en de bijhorende economische hoogconjunctuur en bevolkingsaan groei, voor een nieuwe druk om woeste gronden te ontginnen. Onder keizerin Maria-Theresia werd ingezet op de ontginning van veldgebieden, onder meer via gunstige belastingsmaatregelen. Over heel Vlaanderen werden moerasen en visvijvers drooggelegd in een reconversie naar landbouwgrond, vaak via een eerste stap van proefbebossing met naaldhout.⁸¹ De *Landschapsatlas* vermeldt de grote invloed van de Oostenrijkse periode op het structureren van de ruimte en het manipuleren van de ondergrond:

“Zo worden de noordelijk gelegen bossen omgevormd tot landbouwland. Daarbij gaat men systematisch tewerk volgens een dambordpatroon dat geaccentueerd werd door typische dreven. [...] Naast de visueel zichtbare dreven die het landschap tekenen is er ook de bodemstructuur zelf die veranderd is. De vele eeuwen transformaties van grond zorgen voor een dikke humushoudende bovengrond, in essentie de reden voor de huidige vruchtbaarheid van de gronden, ondanks de arme zandgrond. Echte heidegebieden, die met naaldhout beplant worden, hebben dergelijke verbetering niet gekend.”⁸²

Deze ontginning had grote gevolgen voor het landschap: “De visvijvers werden verlaten en omgezet tot hakhout, weiden of akkers. Door deze grondige ontginningen werden de restanten van ‘woeste gronden’ teruggedrongen tot dreven, overhoeken en open plekken. Opstijgend kwelwater uit de hoger gelegen zandrug zorgt echter nog steeds voor plaatselijk zeer drassige bossen, graslanden en veenmosvelden, waarvan sommige zelfs tot in de 20ste eeuw onontgonnen bleven.”⁸³

In de achttiende eeuw verschenen ook heel wat wetenschappelijke studies over de ontginning van heidegronden. Grootgrondbezitters – zowel abdijen als particulieren – waren er zelf bij gebaat om hun gronden te ontginnen en de waarde ervan te verhogen.⁸⁴ Eventuele vertragingen in de ontginning konden te maken hebben met het doorwerkende belang van bepaalde visvijvers in het veldgebied, en met protesten bij de omwonenden die het aloude gemeenschappelijke gebruik van heide en veld verdedigden.⁸⁵ In onze streken betekende de ontginning van veldgebied

⁷⁹ Deguffroy, “De Gulke Putten te Wingene en Ruisselede”, p. 3.

⁸⁰ Deguffroy, “De Gulke Putten te Wingene en Ruisselede”, pp. 6 en 8.

⁸¹ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, pp. 15-16.

⁸² Citaat uit de *Landschapsatlas* in: Vanbelleghem, *Landschap in transformatie*, p. 30.

⁸³ Verscheure & Kuijken, “SCRE en de natuur”, 243.

⁸⁴ Van Severen, “Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld”, p. 130.

⁸⁵ Van Severen, “Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld”, pp. 131-132.

vooral de aanplant van bossen: soms verkozen grootgrondbezitters bossen boven bouwland in de omgeving van hun kastelen. Vaak liet de kennis over bemesting niet toe om veldgebied meteen tot landbouwgrond om te zetten, maar dat verbeterde progressief vanaf het laatste kwart van de achttiende eeuw.⁸⁶

De ontginningspolitiek op ruime schaal die heide, veld en woeste gronden ten zuiden van Brugge in de ban hield vanaf de jaren 1770, had mogelijk ook te maken met de stijgende bevolkingscurve en de stijging van de West-Vlaamse houtprijzen gedurende de hele achttiende eeuw. Veel meer dan in bouwland werd de heidegrond in bezit van grootgrondbezitters omgezet in bos, en pas later tot bouwland. Karakteristiek gebeurde dat door het trekken van dreven en het planten van hoogopschietende bomen.⁸⁷ De bewindvoerders vreesden ook voor de ongezondheid van moerassige gebieden.⁸⁸ In ieder geval werd ook na de Oostenrijkse periode door bewindvoerders een beleid uitgestippeld dat ontginningsactiviteiten stimuleerde. De Franse overheerser voorzag bij wet van 3 *frimaire* VII een tienjarige vrijstelling van de vermeerdering van grondbelasting voor ontgonnen gronden, en zelfs een dertigjarige vrijstelling bij bosaanplant. Ook in 1847 zou de Belgische wetgever nog de vrijstelling van belasting voor het ontginnen van heide naar bouwgrond verlengen van 10 naar 15 jaar. Deze maatregel deed de kleine bewoningskernen aan de rand van het Bulskampveld groeien.⁸⁹

De Brabandere beschrijft een “mogelijk verloop” van de ontginning van heidegebied:

“De eerste stap was het opmeten van de vaak nog nooit op papier gezette gronden. Meestal werd het domein dan in vierkante percelen ingedeeld, afgezet met dreven. Terzeldertijd werd nagegaan of de vijvers in meers konden worden omgezet. Daarna werden heide, gras en onkruid verwijderd en platgebrand. Het eerste jaar werd met één koppel paarden geploegd. Alhoewel de oogst daarna verlieslatend was, werd dat jaar rogge of koolzaad gezaaid. Het daaropvolgend jaar werden na het ploegen haver of boekweit gezaaid. Deze oogst was alweer verlieslatend. Het derde jaar werd bemest en rogge gezaaid. Daarna kon men afhankelijk van het bekomen resultaat het domein verder als zaailand gebruiken of het tot bosbestand omzetten.”⁹⁰

Een vergelijking van het *Landboek* van Wingene (1760) met de Ferraris-kaart (1778) laat zien hoe soms bos is gerooid en geperceleerd tot landbouwland, maar even vaak in dezelfde buurt akkerland is prijsgegeven en met opgaande bomen beplant. Dat wijst op een geluwde landhonger. Op het einde van de 18de eeuw vangen belangrijke heideontginningen aan, meestal vanuit verpachte abdijhoeves zoals op het Sint-Pietersveld.⁹¹ Daels beschrijft het landschap aan de rand van het Veld aan de hand van de Ferraris-kaart:

“Over het voorkomen van levende afsluitingen geeft de kaart van Ferraris waardevolle inlichtingen. Geheel de landbouwoppervlakte die door de kampgronden is ingenomen vertoont een sterk gesloten karakter. Hier wordt toe bijgedragen door de hagen en houtkanten alsook door de boomgaarden die algemeen bij de hoeven gelegen zijn. Langs de

⁸⁶ Van Severen, “Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld”, p. 132.

⁸⁷ Van Acker L., “Heideontginning ten zuiden van Brugge”, *Biekorf*, 1960, pp. 235-236.

⁸⁸ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 26.

⁸⁹ Mommerency, *Zo is Doornkerke*, p. 13.

⁹⁰ De Brabandere, “De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld”, p. 27.

⁹¹ Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 214.

meeste wegen komen opgaande bomen voor evenals langs de “dreven” die de hofsteden met het wegnnet verbinden. [...]

In de beboste gebieden die de heidevelden omgeven zijn de wegen meestal met opgaande bomen afgeboord. Deze bomenrijen houden op aan de rand van het bos, zowel aan de zijde waar zich de heide bevindt, als aan de zijde waar het landbouwland gelegen is.

Bovendien is de rand van de beboste zone veelal afgezet met houtkanten of hagen en soms met een bomenrij.”⁹²

In de eerste helft van de negentiende eeuw werden grote privécomplexen bos gevelde door de industriële ontginning van steenkool en de bevolkingsaanwas. De kernen van de bestaande woeste gronden bleven bebost, maar de randbossen werden vaak gevelde en tot bouwland herwerkt. Ruw samengevat: veld werd naaldhoutaanplant, de omliggende loofbossen werden bouwland.⁹³ Dit had ook een effect op de bewoning:

“Bovendien stelt de hogere overheid vast dat talrijke beboste en resterende woeste gronden niet beter kunnen ontgonnen worden dan door nieuwe inplantingen van parochies dicht bij deze gebieden, getuigt een rondschrjven van de Oost-Vlaamse provinciebestuur in 1848 aan gemeentes en grootgrondbezitters. Grote eigenaars behouden hun bossen en ontginnen de resterende veldgronden. O.a. de kernen Wildenburg, Hertsberge, Doomkerke, Veldegem en Maria-Aalter worden uitgebouwd.”⁹⁴

De erfgenamen van kanunnik Van Honacker (handelaar Joseph Dejaeghere en wijlen zijn echtgenote Lucrèce Maria van Honacker) verkochten op 9 maart 1812 in openbare zitting 510 hectare gronden te Wildenburg aan de Gentse katoennijveraer Jacob van Caeneghem.⁹⁵ Van Caeneghem (1764-1847) begon het gebied intensiever te ontginnen door “het aanleggen van bossen en het scheppen van winnende land”.⁹⁶ In amper 30 jaar tijd slaagde hij erin om de helft van deze veldgronden om te zetten in bos.⁹⁷ Na zijn dood beheerde zijn dochter Joanne, weduwe van Eugene de Naeyer, tot haar eigen overlijden in 1861 de bezittingen.⁹⁸ Van Caneghems kleindochter Georgine huwde met ridder Frédéric-Charles Van der Bruggen, eigenaar van het nabijgelegen Blauw-huis en de omliggende gronden, die als een adellijke herenboer het werk van zijn voorganger voortzette⁹⁹, zoals blijkt uit deze getuigenis van pastoor Six:

“Hij voltooide het werk van z’n voorzaten, vulde de laatste vennen en moerassen, toverde de heide om tot vruchtbare velden, draineerde de drassige gronden en doortrok z’n uitgestrekt domein met dreven!”¹⁰⁰

Elk jaar zou Van der Bruggen 100 gemeten land hebben laten omploegen en in cultuur brengen.¹⁰¹ Van der Bruggen liet een nieuw kasteel bouwen in 1860 dat in 1980 opnieuw werd afgebroken.¹⁰² De familie Van der Bruggen leverde in de tweede helft van de negentiende eeuw en

⁹² Daels, “Landschapsontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 215.

⁹³ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, p. 17.

⁹⁴ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, p. 17.

⁹⁵ Lams, *De kastelen van Wingene*, p. 49.

⁹⁶ Lams, *De heerlickeden van Wingene*, p. 29.

⁹⁷ Lievens, “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge”, p. 17.

⁹⁸ Lams, *De heerlickeden van Wingene*, p. 30.

⁹⁹ Zie: Van Clevén, “Het verdwenen neogotische kasteel van Wildenburg te Wingene, 1860-1985” (2013 en 2014).

¹⁰⁰ Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 114.

¹⁰¹ Lams, *De heerlickeden van Wingene*, p. 30.

¹⁰² Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 115.

het eerste kwart van de twintigste eeuw verschillende burgemeesters van Wingene.¹⁰³ Van der Bruggen zetelde ook in het toezichtscomité van weldadigheid van de rijksweldadigheidsschool op Sint-Pietersveld (cf. *infra*) en werd in 1870 door Leopold II de titel van baron voor zijn ontginningswerk in Wingene.¹⁰⁴

De meeste percelen op het historische Disveld waren in eigendom van de familie-De Roo. Behalve het kasteel-De Roo en de hoeve, behoorde tot het bezit van Armand De Roo ook de strook tussen de twee kasteeldreven tot aan de verbindingsweg Oude Veldstraat-Veldkapellestraat, en noordelijk daarvan de strook tussen de Brandstraat en Mannens' Bossen. Een deel van het grondbezit werd door de familie De Roo in 1864 verkocht aan de heer Solvyns-Martens ("Mannens' Bossen") "tegen beding dat zij er voort door de dreven mochten blijven wandelen". Een middenste strook werd al eerder verkaveld, en twee hofsteden (Meuleman en Vannieuwkerke-Pieters) werden door de Victor Laperre en Hilarie de Roo verkocht aan Julie Slock uit Wingene. Binnen het Disveld lag noordelijk langs de "kalsijde naar Ruiselede" ook nog een hofstede die later Café Radio werd.¹⁰⁵

Op de Popp-kaart zijn zoals in het naburige Wingense en Ruiseleedse Sint-Pietersveld anno 1841 enkele rechte dreven en grachten te zien, ondermeer rondom de hoeve-Meuleman – later vervangen door nieuwe dreven die het goed-Slock afbakenden. Een kunstmatig gegraven beek verbond de Mannens' Bossen met de Brandstraat.¹⁰⁶

Het driehoekige stuk dat het eigenlijke Sint-Pietersveld uitmaakte, was tot halverwege de 18de eeuw schrale heidegrond. Omwille van de iets hogere ligging en de zandige bodem bezit de heuvelrug geen natuurlijke beken, noch vormden er zich vijvers. Het water sijpelt in de bodem en wordt ondergronds afgevoerd.¹⁰⁷ Met zekerheid werd er turf gestoken op het Sint-Pietersveld: in het renteboek van de heerlijkheid Schalklede (1686) staat een "*sententie*" vermeld van 2 maart 1662 waarin vermeld wordt dat het recht op turfsteken op het veld verpacht was aan een zekere Joris De Prée uit Aalter.¹⁰⁸ Hoogstwaarschijnlijk gaat het hier om "heideturven" – afgestoken gras- en heidezoden die gedroogd en inclusief hun begroeiing als brandstof werden gebruikt.

In 1770, waarschijnlijk op aanstoken van de landbouwpolitiek van Maria-Theresia van Oostenrijk die grondeigenaars aanmoedigde braakliggende gronden tot ontginning te brengen, liet de Sint-Pietersabdij door een timmerman een huis met stallingen bouwen op het Sint-Pietersveld. Die woning diende om te voorzien in huisvesting bij het "*tot culture brenghen*" van de heide, "*tot nu toe vaeghe gheleghen hebbende sonder ghepoint of belast ghewesen te hebben*", waarvoor abt Gudwalus vrijstelling van belasting vroeg, omdat de ontginning "*niet en can gheschieden sonder groote en payeuse kosten ende aerbeydt, met risque ende perickel van noyt te connen profiteren den intrest van de penninghen tot dies ghedorven*".¹⁰⁹

Pachter Joseph Van Overbeke was de eerste landbouwer op het Sint-Pietersveld. In de rekenboeken staat vermeld dat 37 bunder en 1026 Kortrijkse roeden (of 104 gemeten) "*rauw ontgonnen labeur*" werd "*omgereden met eene vore, bestaende in elf distincte partyen liggende tussen de grachten nefvens de uytghestracte dreven*". Van die oppervlakte werd 3 bunder en 238

¹⁰³ Lams, *De kastelen van Wingene*, Wingene, p. 54.

¹⁰⁴ Lams, *De heerlickeden van Wingene*, p. 30.

¹⁰⁵ Dauw A., "Het Disveld te Doomkerke (vervolg)", *Ons Doomkerke*, 1966, XII, 1, p. 3.

¹⁰⁶ Dauw A., "Het Disveld te Doomkerke (vervolg)", *Ons Doomkerke*, 1966, XII, 1, p. 4.

¹⁰⁷ Dauw A., "Doomkerke in zijn wijken. Sint-Pietersveld (vervolg)", *Ons Doomkerke*, 1965, X, 2, p. 3.

¹⁰⁸ Dauw A. & Deguffroy G., "Renteboek Sint-Pieters 2de deel + Kaart", *Groot Ruiselede*, 1982, XXVII, 1, p. 11.

¹⁰⁹ RAG, *Archief Sint-Pietersabdij*, II, nrs. 1342-1343.

roeden (een dikke 10 gemeten of 5 ha) als landbouwgrond bezaaid. Het overige land – en een stuk van de dreven – werd met houtgewas beplant, waarbij de jonge bomen werden ondersteund met staken of “persen”: *“2365 persen formele ghediepgronde cinghels, bestaende in 14 distincte, paelende west aan de heirstaete leedende van Ruysselede naer Brugghe, beplant met stecken van bercken, abeelen, esschen, italiaensche populieren, boucken hout en andere soorten van boomghewas”*. In totaal investeerde de abdij meer dan 525 ponden in deze werken.¹¹⁰ Ze werd daarvoor beloond met fiscale stimuli: zo besliste het bestuur van Ruiselede dat slechts 9 van de 90 bunder op het *“Veld van d’Abdye van Sente Pieters”* zou belast worden.¹¹¹

Het diepgronden en de aanleg van rabatten werd ook beschreven door De Gourcy¹¹² die in 1848 het plangebied en omgeving bezocht.

Onder de Franse Republiek werden de goederen van de Sint-Pietersabdij geconfisqueerd en verkocht als “zwart goed” – zo ook het Sint-Pietersveld. Op 15 december 1800 werd het Sint-Pietersveld voor 13.000 frank gekocht door Lambert Malfait, die ook eigenaar was van het nabijgelegen Beernemse Bulskampveld. Aan de grote lappen heidegrond die Malfait in het Bulskampveld sinds de jaren 1770 aan het ontginnen was, vooral door bosaanplant, voegde hij met zijn aankoop van het Sint-Pietersveld als “zwart goed” 90 bunder veld, bos en vijver toe.¹¹³ Malfait overleed in 1803. Zijn erfgenaam was Eulisé Bulteau-Malfait uit Rijsel, die huwde met Lamberts dochter en in 1834 overleed. Op dit moment was het hele Sint-Pietersveld nog heide, op 16 hectare na.¹¹⁴ Malfait en zijn erfgenaam Bulteau waren actief in de ontginning van hun gebied, en maakten daarbij gebruik van de diensten van Franciscus Werrebrouck, een pachter uit Beernem die een traktaat schreef over heideontginning dat een goed beeld schept van de manier waarop heide werd omgezet in hakhout en boomkwekerijen: hakken van bestaande bomen en struiken, verwijderen of in brand steken van de turflaag, omspitten en grachtjes graven om rijen bomen in te planten, afwatering verzekeren, etc.¹¹⁵

Advocaat Jan Perneel uit Brugge, wiens familie afkomstig was van Ruiselede, werd in 1835 de nieuwe eigenaar van het Sint-Pietersveld na het overlijden van Bulteau-Malfait.¹¹⁶ Perneel, geboren in 1796, was een telg uit de met elkaar vervlochten families Bake, Perneel en De Roo, die heel wat gronden bezaten in de gemeenten Aalter, Beernem en Sint-Joris. Perneel bekommerde zich om de agrarische ontwikkeling van de streek, ook professioneel, als lid van de provinciale landbouwcommissie van West-Vlaanderen, en ambtenaar bij het *“bureau de l’agriculture au gouvernement provincial”*.¹¹⁷

Perneel probeerde over te gaan tot een industrialisatie van het terrein. In 1836 deed hij bij de gemeente Ruiselede een aanvraag *“tot het plaetsen van eenen windmolen tot maelen van graen en oliestamperij op zijnen eygendom genaemd Sint-Pietersveld”*. Een onderzoek ter plaatse bleek dat de molen *“welkers opbouwing alreeds begonnen is”* zich bevond op 24 meter van de openbare weg. In de omgeving stonden *“geene andere gebouwen [...] dan degene die aen de re-*

¹¹⁰ Geciteerd in: Dauw A., “Doomkerke in zijn wijken. Mager Sintpietersveld”, *Ons Doomkerke*, 1964, X, 1, pp. 3-4.

¹¹¹ Braet, “Rusleda 900 jaar”, p. 191

¹¹² De Gourcy C., *Voyage agricole en Belgique*. p. 54

¹¹³ Ryserhove, *Geschiedenis van Beernem*, p. 460; Braet, “Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld”, p. 7.

¹¹⁴ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. Sint-Pietersveld (vervolg)”, p. 3; Ryserhove, *Geschiedenis van Beernem*, p. 461; Ryserhove, “Bulskampveld en Lippensgoed”, p. 9.

¹¹⁵ Van Severen A., “Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld”, *Heemkundige Kring Bos en Beverveld. Jaarboek*, 1971, 5, pp. 135-137.

¹¹⁶ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. Sint-Pietersveld (vervolg)”, p. 3; Verhoustraete, “Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan”, *passim*.

¹¹⁷ Braet, “Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)”, pp. 4 en 7.

kwestrant zelve toebehooren", waardoor er geen bezwaren ingediend waren.¹¹⁸ De molen stond rechts ten zuiden van het PLC. Er zijn geen afbeeldingen van bewaard, In 1859 zou de korenwindmolen al weer afgebroken zijn, vermoedelijk omdat in de heropvoedingsschool ondertussen een stoommachine was geïnstalleerd die graan kon malen.¹¹⁹ Het is goed mogelijk dat rosmolen die zich nog achter het ROG bevindt deel uitmaakte van deze "oliestamperij" waarvan sprake. Elders wordt de installatie namelijk "*moulin à huile avec souterrains*" genoemd.¹²⁰

In 1837 pivoteerde Perneel zijn activiteiten op het Sint-Pietersveld richting de suikerbietenindustrie, die door de jonge Belgische overheid sterk aangemoedigd werd. Hij ging in zee met de *Société de Bruges pour la fabrication de sucre de betteraves* van William Chantrell, een Brugse ondernemer van Britse afkomst die actief was in de rederij, spoorwegen en bouwindustrie.¹²¹ De sociëteit – mogelijk via Chantrells bouwonderneming – bouwde op het Sint-Pietersveld een suikerbietenfabriek. Perneel stelde daarvoor 90 hectare gronden, dreven, bos, stallen en schuren ter beschikking, naast een hofplaats en enkele arbeiderswoningen. In de fabriek werden acht hydraulische persen, zes kookketels en een stoommachine van 25 pk geplaatst.¹²² De fabriek zelf besloeg 4 ha, 13 are, 52 centiare en omvatte ook een stoomstokerij, de korenwindmolen en zeven woningen. De rest van het Sint-Pietersveld bestond uit bossen (9 ha, 22 are en 10 ca), heide (2 ha, 68 are en 20 ca) maar voor het overgrote deel landbouwgrond (110 ha, 99 are en 40 ca).¹²³ De fabriek "ademde nog de geest uit van de economische inspanningen van Willem I".¹²⁴ Na negen maanden moest de raffinaderij al de productie staken. In het *Journal de Bruges* verschenen in 1837-1838 enkele artikels over de gebrekkige werking van de installaties en de slechte suikerbietenopbrengsten in de magere heidegronden. Chantrell trad in augustus 1839 op als vereffenaar van de maatschappij. De bieten werden nog openbaar verkocht voor 3181,20 frank. De *Société Nationale pour entreprises industrielles et commerciales* nam de onderneming over en probeerde er een nieuwe bestemming voor te zoeken.¹²⁵

Na het faillissement van de onderneming stonden de gebouwen enkele jaren leeg, tot de Belgische Staat het terrein en de vervallen gebouwen in 1849 opkocht voor 161.476,47 frank. In totaal ging het om 136 hectare "waarvan meer dan de helft met sparren en brem overgroeid".¹²⁶ De brem waarvan sprake is waarschijnlijk geen wildgroei maar verbouwd. Ze werd gebruikt als groenbemesting na het ontginnen van zandgronden, als voedergewas op slechte gronden, als grondverbeteraar en om de groei van onkruid tegen te gaan. Brem kon gezaaid worden in rogge en hoefde nadien niet terug ingezaaid te worden: de zaden bewaarden hun kiemkracht en schoten opnieuw op tot bremweides.¹²⁷

¹¹⁸ Braet, "Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)", p. 8.

¹¹⁹ Deguffroy, "Ruseleeds molenrepertorium", p. 94.

¹²⁰ Braet, "Rusleda 900 jaar", p. 199.

¹²¹ Zie o.a. Van den Abeele, "Negentiende-eeuwse ondernemers te Brugge Georges en William Chantrell" (1983).

¹²² Braet, "Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)", p. 8; Van den Abeele, "Negentiende-eeuwse ondernemers te Brugge Georges en William Chantrell", pp. 250-251.

¹²³ Dauw, "Doomkerke in zijn wijken. Sint-Pietersveld (vervolg)", p. 3; Verhoustraete, "Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan", passim.

¹²⁴ Vercruyse E., "Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruselede 1849-1989", *Oud Ruselede*, 2004, XXI, 1, p. 25.

¹²⁵ Braet, "Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)", p. 9.

¹²⁶ Dauw, "Doomkerke in zijn wijken. Sint-Pietersveld (vervolg)", p. 3; Verhoustraete, "Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan", passim.

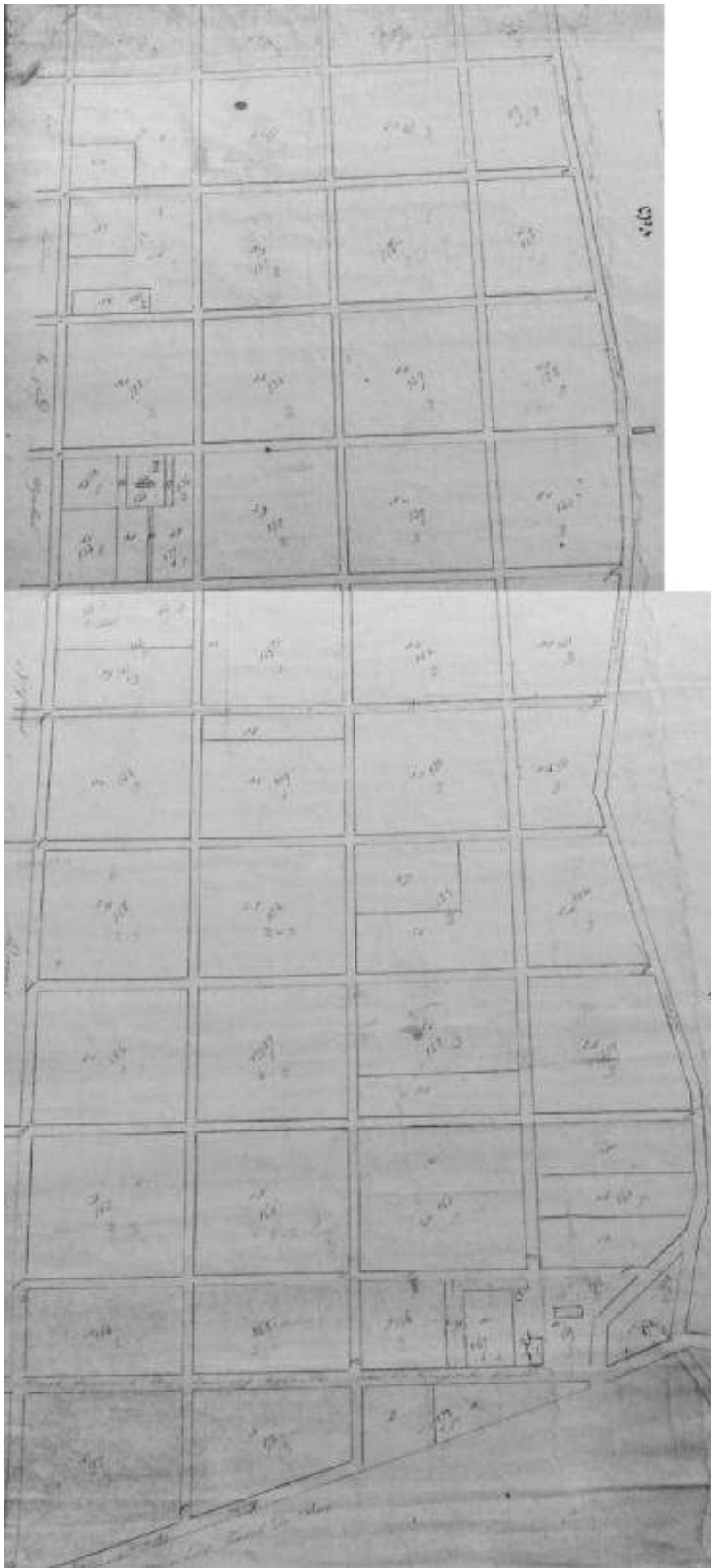
¹²⁷ Van Nieuwenhuyze, *Bronnen van de geschiedenis van de landbouw van de Nederlanden*, p. 286.

Afbeelding 2-21: Detail uit de Atlas der Buurtwegen van Ruysselede uit 1842. Chemin nr. 36 is de huidige Bruggesteenweg/Vagevuurstraat. De huidige gebouwen van De Zande en het PLC zijn nog te herkennen in de vorm van de gebouwen van de “Fabrique de Sucre” bovenaan. De verdwenen korenwindmolen staat op perceel 47 (cirkel). Bron: Deguffroy G., “Ruiseleeds molenrepertorium”, p. 94.

Negentiende-eeuwse kaarten tonen goed de evolutie die het voormalige heide- en vijvergebied heeft ondergaan: het typische mozaïeklandschap met een dambordvormige indeling, blokvormige percelen van 1 gemet.¹²⁸

¹²⁸ Antrop e.a., *België in kaart*, p. 36.

Afbeelding 2-22: Detail uit de “Kaart van het goed ‘te Wildenburg’ gelegen te Wingene, in het bezit van de heren Schamp uit Gent en J. de Langhe uit Aalter, 19de eeuw”, of “*Plan Figuratif van eene Partye Gron-*

den genaemt het Goed te Wildenburg Competerende aen de heeren Schamp tot Gend en J.Z.L. De Langhe tot Aeltre, gelegen binnen de Prochie van Wyngene jegens het gescheed van Ruysselede". RAB, *Verzameling Kaarten en Plannen*, nr. 1525.

Op deze kaart, waar nadien de kadastrale nummers op zijn aangebracht, is te zien hoe het Wingense Sint-Pietersveld onderverdeeld is in geometrische percelen. Het overgrote deel van de 70 percelen en 15 dreven (in totaal 142 gemeten en 51 roeden) staat in de "*renvoy*" bij de "*natuer der proprieteyten*" opgesomd als "*bosch*" of "*sperrebosch*" (percelen 8, 27, 32, 37, 57, 66). Met uitzondering van de volgende percelen:

- "*planterye*": perceel 1
- "*land*": percelen 2, 13-17, 23, 40-42, 45, 48, 56
- "*wal*": percelen 9, 43, 47
- "*hovinge*": perceel 10,
- "*boomgaerd*": percelen 11, 44
- "*eeckelrye*": perceel 38
- "*Capelleberg*": perceel 12

Daarbij valt op dat het vooral gaat om percelen die afwijken van het vierkante patroon: waarschijnlijk reeds gekapt loofbos dat een nieuwe bestemming kreeg – hetzij naaldbos, hetzij bouwland. In de regel probeerde men in het moerassige oude vijvergebied land en weide aan te leggen, en werden "de zompigste plaatsen en onvruchtbare gronden" tot bos omgevormd.¹²⁹

Op grondgebied Wingene werd de ontginning van de heide in Wildenburg-Bulscampveld doorgezet door Eugène De Naeyer-van Caeneghem. Vanaf 16 september 1833 liet hij 116 ha heide omzetten in landbouwgrond. Daarnaast had De Naeyer in 1844 nog steeds 240 ha onbebouwde gronden in zijn bezit (heide, kreupelhout, braakliggende grond). Naast de stimuli door de Staat, riepen ook de gemeenten hun grootgrondbezitters op, zeker tijdens de crisis van de jaren 1840, om niet-productieve gronden te verbeteren of vruchtbaar te maken met het oog op werkverschaffing.¹³⁰

Vaak geciteerd wordt de beschrijving van het Sint-Pietersveld in *Le Château de Wildenburg* (1846) van Jules de Saint-Genois des Mottes' roman *Le Château de Wildenburg* (1846). De Saint-Genois was gehuwd met de zus van Frederic-Charles Van der Bruggen en dus bekend met de streek:

"Eén na één verdwijnen de kleurige pannendaken van de hoeven achter sombere triestige rijen sparren. Stilaan verdwijnen ook de mooi bebouwde akkers die tothiertoe u toelachten. Berken met verwrongen takken vervangen het liefdallig boomgewas van olmen, essen en populieren die elders groeien. Geen velden meer met koolzaad dat bezwijkt onder de last van zijn aren. Geen tarwe meer, ranke halmen, noch wiegende klaver en haver of zijde-achtig vlas. Alleen nog schamel onkruid, donkergroen [heidekruid] krijgt u te zien terwijl af en toe, op een heuveltje, gouden trossen van enkele bremstruiken hiertegen opvallen.

En dan ganse stukken blote grond, zwarte of verkoolde bodem alsof de bliksem hier alles verschroeid had. Grond met niet ontgonnen turfputten, modderpoelen en moerassen die bedrieglijk met groen overwoekerd zijn.

¹²⁹ Deguffroy, "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", p. 5.

¹³⁰ Deguffroy, "De jaren van rampspoed: 1836-1858. De crisisbestrijding", p. 43.

U stapt verder en bemerkt geen enkele woning meer, geen enkele levend wezen, de horizon voor u is met dichte bossen afgesloten. Elk bosje bomen, elk groepje struikgewas of hakhout op uw weg brengt u stilaan naar een uitgestrekte open plaats, die zich koud, kil en stil uitstrekt, vol grote vijvers en waterplassen achter iedere glooiing in het veld.”¹³¹

In werkelijkheid was anno 1862 (zie kaart 2.1d) de heide zo goed als verdwenen, resteerden volgens Daels in het hele Bulskampveld nog slechts 6 vijvers, en bereikte de bosoppervlakte zijn hoogtepunt met 6300 ha – een enorme toename in vergelijking met de 1500 ha in 1777. Dit was een gevolg van de ontginning van het centrale heide- en bosgebied, waarvan de bosgordels tot landbouwland werden omgevormd, en de kernen met naaldhout beplant.¹³² Net zoals in de Oostenrijkse tijd zorgde ook de jonge Belgische Staat voor fiscale stimuli die aanzetten tot ontginning, zoals de wet van 1847 die ontgonnen heidegebied voor 15 jaar vrijstelde van grondbelasting.¹³³

In 1911 nam de oppervlakte bos al weer af, en resteerden volgens Daels nog 3 vijvers.¹³⁴ Tussen 1777 en 1911 zien we een gestage toename van het akkerland met meer dan de helft, en een bescheiden toename van het grasland, dat zo’n 10% van de als landbouwgrond aangewende oppervlakte beslaat. Die verhouding keert om in de periode na 1911 met het toenemende belang van de veeteelt. Grote weilandcomplexen duiken op in de vroegere randbossen en in het vroegere heideveld dat sinds 1861 vaak naaldbos was geworden.¹³⁵ Stilaan evolueerde het landschap naar “een afwisseling van hogere “open” stroken en lagere en vochtigere gesloten stroken”. Daarenboven was er een sterke vermindering van de bomenrijen langs de dorpswegen en dreven.

“Het overgangsgebied tussen het zandleemgebied en het vroegere centrale heide- en bosgebied, vertoont nu nog een sterker gesloten uitzicht. De vele kleine weilandpercelen zijn met rijen wilgen omringd, en eveneens draagt het groot aantal kleine boomgaarden tot de “sluiting” van deze strook bij.

In de vroegere randbossen zijn na de ontginning ervan de bosdreven overgebleven zodat op deze plaats in het landbouwland een meetkundig verloop van dreven, bestaande uit eiken en beuken, kan waargenomen worden.

De vroegere heidekernen, nu bebost, dragen bij tot de sluiting van het landschap in het centrale gedeelte van het gebied. Het landbouwland echter dat in deze bossen voorkomt, is volkomen open.”¹³⁶

¹³¹ Geciteerd in: Braet, “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 114.

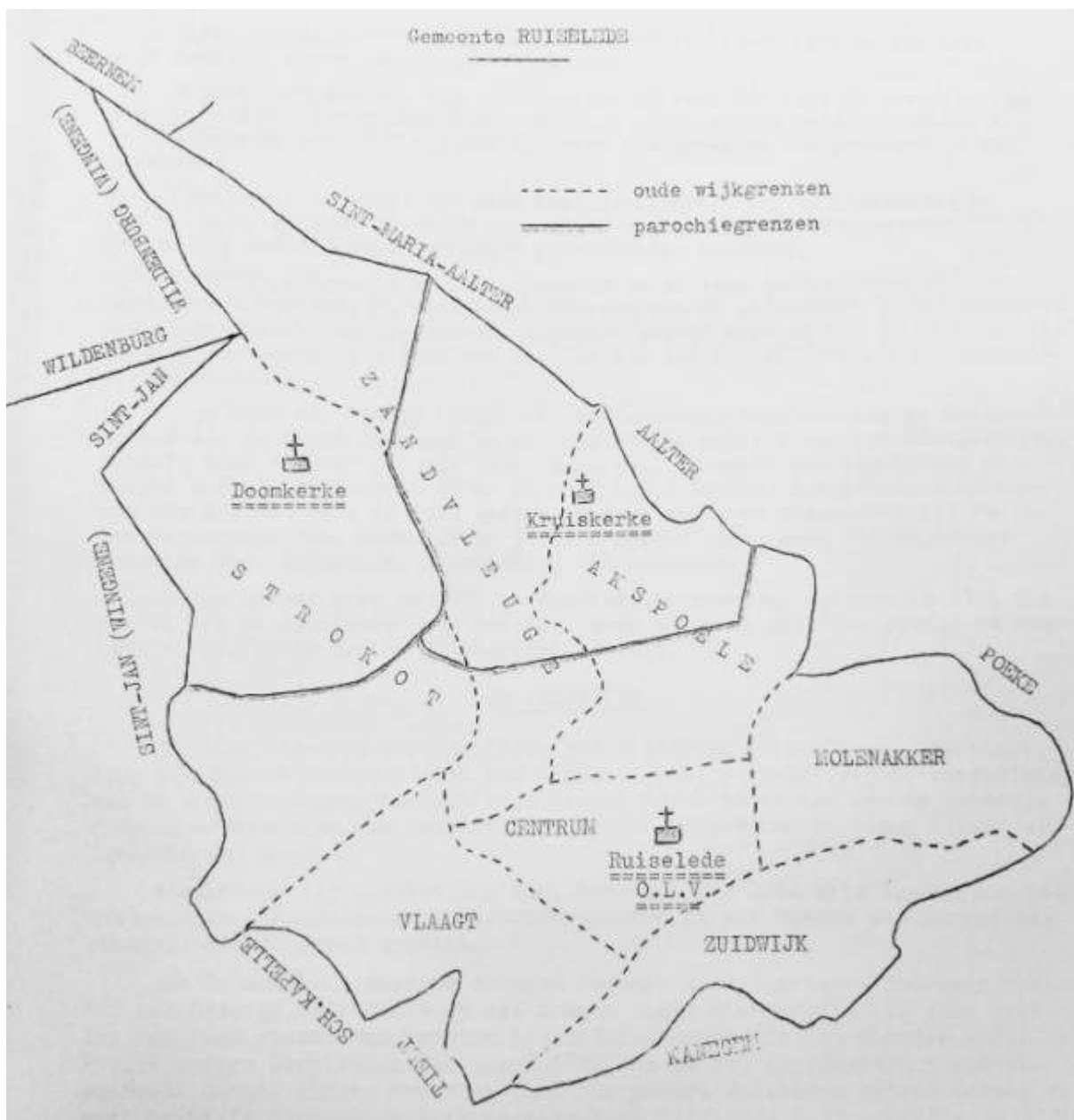
¹³² Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 221.

¹³³ Vanbellegheem, *Landschap in transformatie: Vlaanderen 1904-2004*, p. 35.

¹³⁴ Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 221.

¹³⁵ Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 221.

¹³⁶ Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 224.

Afbeelding 2-23: Indeling van gemeenten in wijken zoals ze voorkomen in de Atlas der Buurtwegen. Volgens de parochiegrenzen ligt het beschermd landschap Sint-Pietersveld verspreid over de Wingense parochies Sint-Jan en Wildenburg, en over noordelijke delen van de wijken Zandvleuge en Strokot binnen de parochie Doonkerke (Ruiselede). Bron: *Ons Doonkerke*, 1963, IX, 1, p. 5. De etymologie van de oude wijknaam “Zandvleuge” – “kleine vlakte met bewegend (vlugge, vlucht) stuifzand” – wijst nog op het open landschap waar stuifzand vrij spel had.¹³⁷

Tijdens de Eerste Wereldoorlog verstopte een deel van de bevolking zich voor de oprukkende Duitse troepen in de bossen van Wingene (“Mannens Bossen”) en Sint-Pietersveld.¹³⁸ De wijk Sint-Pietersveld zelf beleefde tijdens de eerste twee jaren van de oorlog een rustige tijd:

“Zelden zag men er een Duits soldaat. Er was geen voedseltekort. [...] De plagerijen en kwellingen eigen aan iedere bezetting: oorlogsschatting, wegvoering van arbeiders naar Duitsland, inleveringen in natura (vee en gewassen), troffen de inwoners van het Sint-

¹³⁷ Deguffroy & Depredomme, “Ruiseleedse plaatsnamen”, p. 164.

¹³⁸ *Herinneringseducatie Ruiselede. Van 1914 tot vandaag*, Ruiselede, 2014, p. 9.

Pietersveld minder pijnlijk. Daar waren immers geen arbeiders en geen hoeven. [...] Er werd echter veel bos gerooid. Russische krijgsgevangenen hakten heel wat hout weg uit de bossen van het *Blauwhuis*. Het diende voor tenen (wissen) grondmatten en stutten in de loopgrachten aan het front.”¹³⁹

Doomkerke

Het oostelijke deel van het beschermde landschap, aan de overkant van de Predikherenstraat, behoort tot de parochie Doomkerke. Die naam is slechts een 150 jaar oud, toen pastoor Doom er in 1864 begon met de bouw van een kerk, pastorie en school in een noordelijke Ruiseleedse woonkern die voordien enkel onder de naam “t Haantje” bekend stond. Tot halverwege de negentiende eeuw was ’t Haantje slechts een stuk onontgonnen heidegebied met een handvol bewoners.¹⁴⁰ Net de povere kwaliteit van de bodem maakte de grond ongeschikt voor de landbouw, maar wel rijp voor verkaveling. De stukken grond die in bezit waren van de Sint-Pietersabdij worden tijdens de Franse tijd als zwart goed verkocht aan enkele rijke Brugse families. Stilaan verrijzen op de gronden palend aan de Brandstraat een kerk, een school, een pastorie maar ook kastelen zoals dat van De Roo (cf. *infra*).¹⁴¹ Tot het beschermde landschap Sint-Pietersveld behoren de percelen ten westen van de lintbebouwing langs de Brandstraat en de Bruggesteeweg tot aan het kasteel de Roo. Daarna volgt de bescherming de oude kasteeldreef tot aan de Beierhage, om naar het zuiden af te zwenken richting de Oude Veldstraat.

2.2 Toponiemen binnen het beschermde landschap Sint-Pietersveld

Toponymie is een belangrijke hulpwetenschap, zowel van wegen, wijken als andere landschapselementen. Vele toponiemen zijn echter verdwenen samen met het landschapselement dat ze eertijds benoemden. Het feit dat vele grachten, dreven en buurtwegen verdwenen zijn, heeft vaak te maken met inpalming van de gronden door aangrenzende private eigenaars.

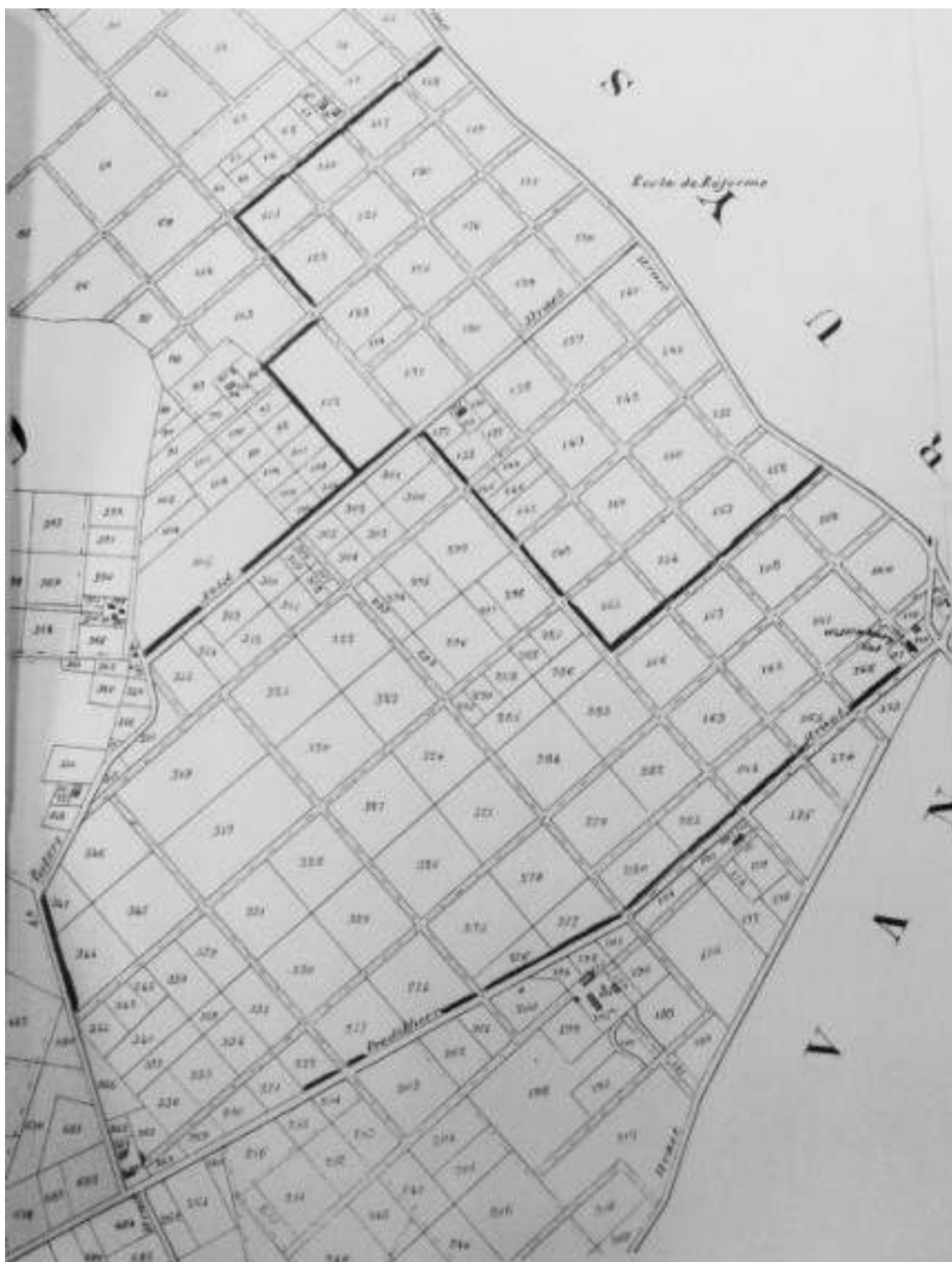
Als startpunt is het relevant om twee kaarten te vergelijken: allereerst de Popp-kaart van Wingene uit 1855, daarna een kaart mee die Dauw maakte en die de situatie met de wegen en de bewoning op het Wingense Sint-Pietersveld in 1914 weergeeft. Op de eerste kaart is te zien hoe dunbevolkt het gebied nog is. Van de Succursale (cf. *infra*, later op perceel nr. 112) was nog geen sprake, het ROG (“Ecole de Réforme”) ligt aan de overkant van de Vagevuurstraat op grondgebied van Ruiselede. Er was slechts één woning, op perceel 135. Op perceel 94, ten westen van de latere Succursale, lag in 1855 de hofstede Devooght. Op perceel 65, ten noorden tegen de grens met de Vagevuurbossen, lag de hofstede Schuyvinck. Het kasteel Carpentier zou later gebouwd worden op perceel 297. Aan de noordkant van de Predikherenstraat bestond anno 1855 ook slechts één woning: het “cabaret Wittenburg”, een herberg die later de hoeve Lagaeyse zou worden (cf. *infra*). Ten zuiden van de Predikherenstraat lag op perceel 195 de hofstede Mannens, en op perceel 180 de knechtenwoning “Mannens’ huizeken”.¹⁴²

¹³⁹ Stock R., “Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1914-1916”, *Oud Ruysselede*, 1989, 1, p. 44.

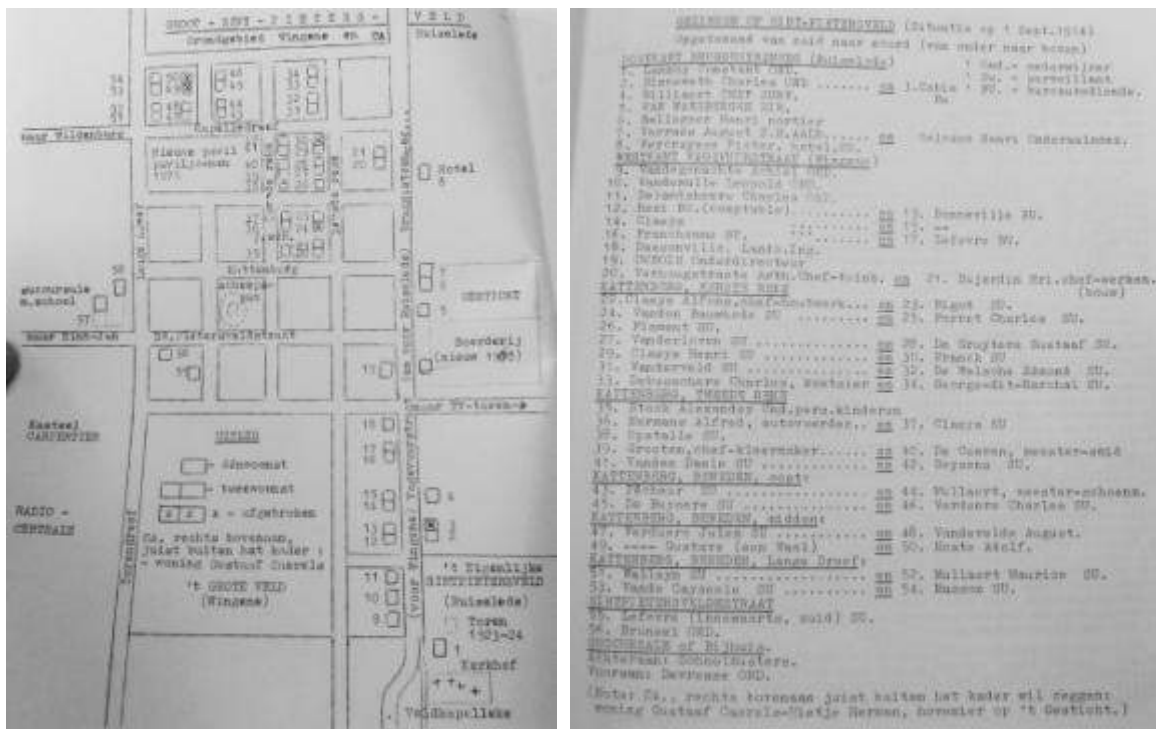
¹⁴⁰ Braet, “Mijmeringen bij documenten en foto’s 120 jaar Doomkerke”, p. 156.

¹⁴¹ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 19.

¹⁴² Dauw A., “Het Sint-Pietersveld”, *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, p. 4.

Afbeelding 2-24: Kaart van P.C. Popp (1855) van Wingene. *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, s.p.

Afbeelding 2-25: “Groot-Sint-Pietersveld. Grondgebied Wingene en Ruiselede”, kaart door A. Dauw met de situatie ca. 1914. Bron: *Ons Doomkerke*, 1978, XXXIII, 2, pp. 4-5.

2.2.1 Vagevuurstraat - Bruggesteenveld

De Vagevuurstraat vormt de grens tussen Ruiselede en Wingene (Wildenburg), tussen het Lindeveld en het Veldkapelleke. Aan Wingense zijde wordt ze de Vagevuurstraat genoemd, aan Ruiseleedse zijde de Bruggesteenveld, net zoals het stuk dat voorbij het Veldkapelleke doorloopt richting Doomkerke tot aan het kruispunt met de Brandstraat. In de zestiende eeuw heette de Bruggesteenveld “de Wytstrate loopende van Ruyslede naer den Bullenberch”.¹⁴³ Ook in de Atlas der Buurtwegen staat die naam nog verbasterd als “Wijdstraet” naast de andere naam “Brugge Weg”.¹⁴⁴ In het Landboek van Wingene uit 1760 staat de naam vermeld als de “Ruiseleedse heirweg”.¹⁴⁵ De Vagevuurstraat staat op de Popp-kaart omschreven als “empierré jusqu’à l’école de Réforme”. De tot op dat moment niet verharde zandweg werd inderdaad in 1847 van aan de “Aanwijs” tot het nieuwe hervormingsschool verhard met veldsteen.¹⁴⁶ De huidige Vagevuurstraat mag overigens niet verward worden met de gelijknamige straat in de Atlas der Buurtwegen, want toen was het de naam van de huidige Blauwhuisstraat die naar Sint-Joris liep.¹⁴⁷ Ducpétiaux schreef dat dat gebeurde “pour mettre l’établissement en communication directe avec le canal et la section du chemin de fer de Gand à Bruges, en touchant à la station de Bloemendaal”.¹⁴⁸ In de opstoot aan gesubsidieerde openbare werken om de werkloosheid te verlichten tijdens de diepe sociaal-economische crisis van de jaren 1840, werd de weg in 1849 verhard. De aanleg en herstelling van gemeentewegen en buurtwegen was een beproefd recept onder de anti-crisismaatregelen. Zo moedigde het gemeentebestuur van Wingene bijvoorbeeld behoefti-

¹⁴³ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 98.

¹⁴⁴ Braet, “Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen”, p. 9.

¹⁴⁵ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken”, p. 3; Lams, “Het Wingens St.-Pietersveld deel van Wildenburg”, p. 123.

¹⁴⁶ Dauw, “Het Vagevuur”, p. 10.

¹⁴⁷ Braet, “Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen”, p. 38.

¹⁴⁸ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wyngene et de Beernem*, p. 4.

gen aan om veldsteen te rapen in ruil voor hun ondersteuning door het armenbestuur.¹⁴⁹ Het Brugse periodiek *Burgerwelzijn* omschreef de baan in 1851 als “*eenen steenweg, ten deele door de jonge kolonisten gemaekt met behulp van de subsidiën, verkregen van het departement van binnenlandsche zaken*”.¹⁵⁰

In 1858 kondigde Ducpétiaux aan dat opnieuw een speciaal krediet van 15.500 Belgische frank zou worden aangesproken om de weg uit te breden en te verbeteren. Dat was vooral nodig omdat men via deze weg van aan de vaart van Beernem allerlei producten en vooral mest aanvoerde uit Gent.¹⁵¹ Het resterende deel van de Bruggesteenweg werd in 1861 aangelegd op kosten van de gemeente Ruiselede. Die kosten werden deels gecupereerd door het opstellen van meerdere tolbarrières, o.a. bij het Veldkapelleke en tegenover de ingang van het ROG. De tolbareel aan het Veldkapelleke werd verpacht aan de meestbiedende, vaak één van de herbergiers op het kruispunt.¹⁵² Op deze manier verbond de steenweg het dorp van Ruiselede met het treinstation Bloemendaale in Beernem.¹⁵³ In 1907 werden de tolheffingen afgeschaft. Het gedeelte tussen het ROG en Ruiselede werd in 1911 vernieuwd.¹⁵⁴

De etymologie van “vagevuur” verwijst waarschijnlijk naar het afwaarts hellende stuk land tussen de Vagevuurstraat en de Hendriksberg. De naam werd gegeven aan het kruispunt van de huidige Vagevuurstraat en de Blauwhuisstraat: “Zoals gebruikelijk bij iedere ingang van een bos of gevaarlijk gewest, zal misschien ook hier toen reeds een Lieve-Vrouwtje tot bescherming in een kapelletje tegen een boom opgehangen geweest zijn.”¹⁵⁵ Dicht bij dat kruispunt staat langs de Blauwhuisstraat, net buiten het beschermde landschap Sint-Pietersveld, nog steeds een klein gemetseld kapelletje, dat dateert van 1962, toen het vernieuwd werd. De oorsprong daarvan ligt in een schilderij van O.L.V. met smekende zielen in het vagevuur – “een doek dat op een plank genageld was en tegen een boom ophing aan de ingang van de Vagevuurdreef”.¹⁵⁶ (De Vagevuurdreef in dit citaat, soms ook de “leiweg naar Sint-Joris” genoemd, is de huidige Blauwhuisstraat.)

Het verlengde van de Bruggesteenweg/Vagevuurstraat, de Brandstraat die doorheen Doomkerke loopt, werd in 1869 verhard nadat twee jaar voordien een “wegcomité” was opgericht door de grootgrondbezitters in het dorp (de Roo, Caïmo, Gilliodts en de Kerckhove d’Ousselghem). Dit comité diende een subsidieaanvraag in om de Brandstraat te kunnen “bekalsijden” en er een buurtweg voor groot verkeer van te maken. De bedding was eigendom van de Roo, die aan beide zijden bomen zou planten. De Brandstraat-Noord werd vervolgens onderhouden door de gemeente Ruiselede.¹⁵⁷

Rond 1901-1902 werden, in navolging van de woningen aan de Kattenberg, ook aan het meest zuidelijk gelegen gedeelte van de Vagevuurstraat woningen gebouwd voor het personeel van het ROG. Vanaf 1908-1910 volgden de andere bediendenwoningen naar het noorden.¹⁵⁸ De eerste woning aan de rechterzijde van de Vagevuurstraat, op het eigenlijke Sint-Pietersveld, werd ge-

¹⁴⁹ Deguffroy, “De jaren van rampspoed: 1836-1858. De crisisbestrijding”, pp. 20-23.

¹⁵⁰ Matthys, “De “blauwe kieltjes” van Ruiselede”, p. 15.

¹⁵¹ Deguffroy, “De Bruggesteenweg 40 jaar geleden”, p. 64.

¹⁵² Deguffroy, “De Bruggesteenweg 40 jaar geleden”, p. 64.

¹⁵³ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, p. 81.

¹⁵⁴ Deguffroy, “De Bruggesteenweg 40 jaar geleden”, pp. 64 en 66.

¹⁵⁵ Dauw, “Het Vagevuur”, p. 11.

¹⁵⁶ Dauw, “Het Vagevuur”, p. 10; Dauw, “De 25 Lievevrouwebeelden te Doomkerke”, p. 11.

¹⁵⁷ “Doomkerke’s wegennet”, *Ons Doomkerke*, 1959, pp. 13-14.

¹⁵⁸ Dauw, “Het Sint-Pietersveld”, p. 3.

bouwd voor onderwijzer Lannoy van het ROG (zie ook Afbeelding 2-64 voor een luchtfoto uit 1933). Nu nog steeds is het perceel met bomen omzoomd.

Begin twintigste eeuw was de Vagevuurstraat volgens oud-aangelande Stock “een dood-versleten baan: drie meter breed met ‘kinderkoppen’ geplaveid en aan beide zijden ernaast zandgroeven (in de zomer) of slijkpoelen (in de winter)”.¹⁵⁹

De Vagevuurstraat/Bruggesteenweg was een belangrijke uitvalsweg voor Ruiseledenaars naar Brugge en naar de vaart van Beernem. De straat was na de Tweede Wereldoorlog echter in zodanig slechte staat dat vele bewoners omreden wanneer ze richting Beernem reden. De gemeente liet aan het Veldkapelleke borden aanbrengen met het opschrift “Opgelet! Zeer gevaarlijke weg over 3 km”.¹⁶⁰ *Ons Doomkerke* noemde de baan “het schandaal van West-Vlaanderen” en een “kerkhof voor velobanden”.¹⁶¹

De Vagevuurstraat was in 1960 in een zodanig slechte staat dat bestuurder Mortier van het ROG een brief stuurde naar de burgemeester van Ruiselede met betrekking tot de grote putten in de baan, vooral tussen het ROG en het Lindeveld. Hij kreeg als antwoord dat het probleem tijdelijk zou verholpen worden, maar dat in 1961 de aanleg van een “nieuwe betonbaan” was voorzien.¹⁶² Bij het vernieuwen en verbreden van het traject Bruggesteenweg-Vagevuurstraat in 1962 verdwenen alle bomen langs de weg.¹⁶³ Bij het betonneren van deze weg werden nog veldstenen teruggevonden die dateerden van de eerste verharding, onder meer voor de ingang van het ROG en in de buurt van het Vagevuurkapelletje.¹⁶⁴ Een fietspad kwam er niet “omdat Wingene de baan destijds als minder belangrijk beschouwde”.¹⁶⁵ Sindsdien is de Vagevuurstraat/Bruggesteenweg de tweevaksbetonbaan voor autoverkeer die ze nu nog is.

---

¹⁵⁹ Stock, “De leefwereld van Sint-Pietersveld tussen 1900 en 1914”, p. 125.

¹⁶⁰ Deguffroy, “De Bruggesteenweg 40 jaar geleden”, pp. 63-65.

¹⁶¹ “Doomkerke’s wegennet”, p. 12.

¹⁶² Briefwisseling tussen bestuurder Mortier en de burgemeester van Ruiselede, 30-31 augustus 1960. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 47.

¹⁶³ “Bomen verdwijnen”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 3, p. 9.

¹⁶⁴ Dauw A., “Het Vagevuur”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 3, p. 10; “Doomkerke’s wegennet”, 1961, p. 12.

¹⁶⁵ Deguffroy, “De Bruggesteenweg 40 jaar geleden”, p. 66.

Afbeelding 2-26: Het kruispunt van de Maria-Aalterstraat en de Bruggesteenweg, op de topografische kaart gekend als het "Veldkapelleke". Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 77. Informatie komt verder uit: *Oud Ruysselede*, 1994, XI, 2, pp. 54-55.

Rechts is café "De Radio", oorspronkelijk gebouwd in 1860 door Armand de Roo (van het kasteel de Roo) als pachthoeve met stallen. In 1925 werd het omgebouwd tot een herberg, met een feestzaal in de vroegere stallen. Links zien we herberg "De Leeuw van Vlaanderen", gebouwd in 1859. In 1930 werd de woning met herberg verbouwd tot een kruidenierswinkel en een logementshuis voor de arbeiders die tijdens het optrekken van de radiatoren en bijgebouwen in Ruiselede-Wingene neerstreken. De afspanning sloot in 1955 en werd een tweewoonst. Al deze gebouwen vallen net buiten het beschermde landschap. Helemaal rechts op de voorgrond zien we nog een haag en bomen die behoren tot de hoeve-Lagaeyse of het "Hof van Wildenburg" (Vagevuurstraat 1), genoemd naar de pachter sinds 1910. De hoeve is in 1844 gebouwd op een kleine hoogte en op de fundamenten van een "beruchte roversherberg":

"Omstreeks 1900 werden in de onmiddellijke nabijheid van het huis onderaardse gangen blootgelegd, waarvan in 1980 bij herbouwing nog oude bogen onder de huidige voorgevel ontdekt werden. Zij waren zo stevig dat men ze als onderbouw heeft laten zitten."

Afbeelding 2-27: De Vagevuurstraat/Bruggesteenweg anno 1937, met op de achtergrond de gebouwen van de hoeve van het ROG. Rechts ligt een verdwenen vijver. Bron: "Foto's uit de oude doos", *Oud Ruysselede*, 1999, 2, p. 81.

Afbeelding 2-28: Een stuk van de Vagevuurstraat/Bruggesteenweg in 1961, kort voor de heraanleg, aan de uiterste punt van de driehoek gevormd door het Ruiseleedse Sint-Pietersveld (rechts). Links de Vagevuurbossen, op de achtergrond rechts de Beernemse hoeve 't Lindeveld. Er is een zand- of grindstrook voor de fietsers, en tussen de kasseien nog een restant van de originele weg in veldsteen aangelegd hal-

verwege de 19de eeuw. Genomen door Adhemar Dauw. Bron: "Foto's uit de oude doos", *Oud Ruysselede*, 2000, 3, p. 144.

2.2.2 Sint-Pietersveld en Sint-Pietersveldstraat

Rond 1859 kocht de Staat een stuk heide- en bosgrond van 60 ha aan op grondgebied van de gemeente Wingene, tegenover het ROG. Op het westelijke deel werden de Succursale en het Schip ingeplant, het noordelijke deel – dat in de volksmond de "Kattenberg" werd genoemd – en het zuidelijke deel werden voorbehouden voor latere woningbouw voor personeelsleden. Als een gevolg van deze aankoop is dit gebied, dat in de 18de eeuw behoorde tot de *serck* "Het Grote Veld", ook onder de naam "Sint-Pietersveld" bekend gaan staan. Dat is nog steeds de officiële naam van de straten in blokpatroon, met uitzondering van de Boskapeldreef die loopt naar de Beernemsesteenweg.¹⁶⁶ Het onderhoud van de wegen van de "Kattenberg", de woonwijk bij het ROG (huidige Sint-Pietersveld, Sint-Pietersveldstraat en Boskapeldreef), gebeurde anno 1935 door de leerlingen van het ROG, met name het "zuiver houden der wegen en nevenliggende grachten".¹⁶⁷

In 1967 werd op de Kattenberg een veertigtal beuken gekapt in de dreven die de percelenblokken afzoomden waarop de personeelswoningen van het Rijksopvoedingsgesticht stonden, met name in de eerste straat die parallel loopt ten zuidwesten van de Vagevuurstraat. De beuken werden te hinderlijk voor de huizen en de hovingen.¹⁶⁸ Op een personeelsraad in 1972 werd door de afgevaardigden gewezen op de "erbarmelijke toestand" van de wegen op het Wingense Sint-Pietersveld die dringend nood hadden aan verharding: "Aangedrongen wordt dat O[penbare] W[erken] de toestand enigszins zou verbeteren door het aanleggen van riolering en een definitieve wegverharding (asfalt)."¹⁶⁹

In 1976 vroeg de directeur van het ROG opnieuw aan het ministerie van Justitie de toestemming voor "een project van wegenverharding" in "cutback" (een soort bitumen) langs de personeelswoningen op Sint-Pietersveld:

"Aangezien blijkt dat er vanwege onze personeelsleden opnieuw belangstelling is voor de rijkswoningen, lijkt het mij gewenst, de toegangsmogelijkheid tot deze woningen in orde te laten brengen. Inderdaad, deze wegen zijn nog aardewegen en 's winters veelal in erbarmelijke toestand, zodat de bewoners zowel te voet als met de wagen moeilijkheden hebben om zich naar hun werk te begeven. Het zou in mijn optiek slechts gaan op die wegen, welke parallel met de woningen lopen, hetzij ongeveer 600 meter."¹⁷⁰

In mei 1977 werden uiteindelijk de "evenwijdige stroken die de Kapelledreef dwarsen" verhard door Wegeniswerken A. Maes uit Lichtervelde.¹⁷¹

¹⁶⁶ Dauw, "Het Sint-Pietersveld", p. 2.

¹⁶⁷ Brief van inspecteur-generaal Bonnevie van de Dienst voor Kinderbescherming van het Ministerie van Justitie aan bestuurder Mortier van het ROG, 8 maart 1935. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

¹⁶⁸ "De Kattenberg gepluimd", p. 16.

¹⁶⁹ Verslag van de Personeelsraad van 7 juni 1972. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 318.

¹⁷⁰ Brief van directeur Dierckx van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 16 april 1976. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 451.

¹⁷¹ Brief van directeur Dierckx van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 18 mei 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 451.

Afbeelding 2-29: Het zelfde kruispunt van de andere zijde bekeken. Centraal het bosje met het Veldkapelleke. Rechts herberg "De Leeuw van Vlaanderen", hier "Afspanning De Backer" genoemd. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 78.

2.2.3 Boskapeldreef

Deze straat, die eertijds de Kapelledreef heette, loopt van de Beernemsesteenweg tussen de eertijdse "Wildenburgse vijvers" tot aan de "Lange Dreef" aan de voet van de Kattenberg. Ze werd deels verhard in 1968 ten gevolge van een ruilverkaveling in Wingene.¹⁷² De gemeente Wingene bood aan om ook het deel van de toenmalige Kapelledreef tot aan de Vagevuurstraat mee te verharden, maar de staat kon er geen afstand van doen.¹⁷³ Het zou uiteindelijk duren tot de komst van de nieuwbouwpaviljoenen van het ROG op grondgebied Wingene voordat de verharding van het laatste stuk Boskapeldreef werd uitgevoerd, in 1975.¹⁷⁴ De Boskapeldreef werd vervolgens een voorrangsweg ten opzichte van alle zijstraten van het staatsdomein (Sint-Pietersveld).¹⁷⁵

2.2.4 Maria-Aalterstraat

Deze straat vormt de geometrische "basis" van de scherpe driehoek die het Sint-Pietersveld is, tussen het Veldkapelleke en 't Kruiske. Deze rechte weg verbindt momenteel de Predikherenstraat op grondgebied Wingene met de Wingenestraat op grondgebied Aalter. Deze straat die

¹⁷² "Op Wildenburgse wegen 1968", p. 16.

¹⁷³ Briefwisseling tussen directeur Dierckx van het ROG, de gemeente Wingene en het Ministerie van Justitie, 1968-1970. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 451.

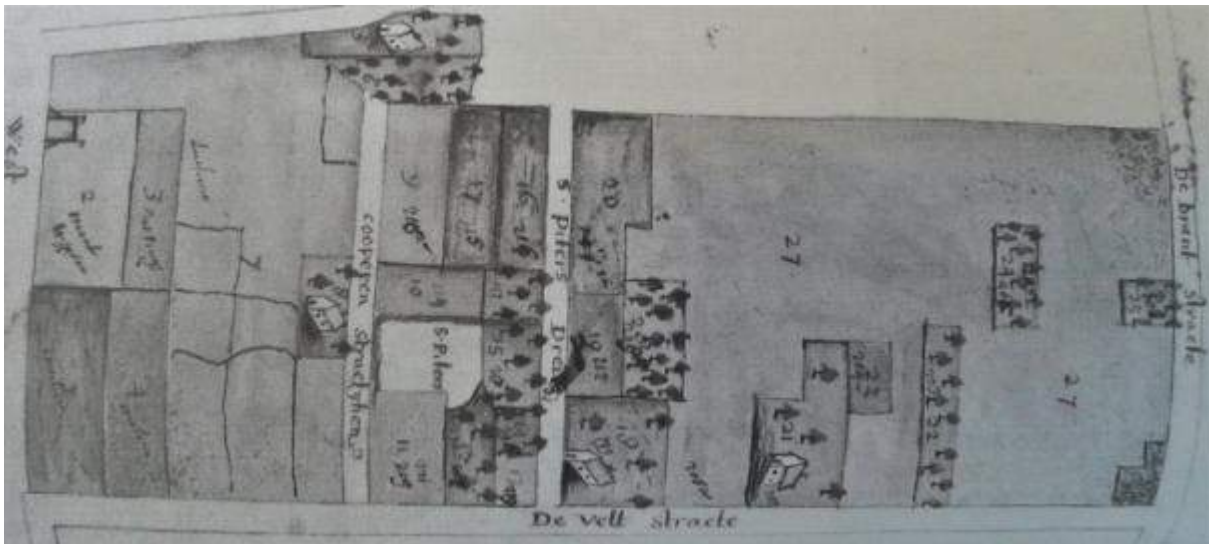
¹⁷⁴ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 2 oktober 1973. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 451.

¹⁷⁵ Brief van directeur Dierckx van het ROG aan de Regie der Gebouwen, 10 mei 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 451.

van het centrum van Ruiselede naar Maria-Aalter loopt, was vroeger een onderdeel van de Zoutweg, die Tielt verbond met de vissershaven Aardenburg (cf. elders).¹⁷⁶

2.2.5 Oude Veldstraat

De Oude Veldstraat is een relatief rechte straat lopend van de Brandstraat in Ruiselede naar het westen, “veldinwaarts” doorheen een stuk Bulskampveld (Disveld), over de Schobbejakshoogte richting het Wingens Veld binnen de parochie Sint-Jan. De straat komt onder de naam “*veltstrae-te*” al voor in het renteboek van Sint-Pieters-Schalklede in 1686.¹⁷⁷ De huidige naam is te wijten aan het feit dat ook in het centrum van Ruiselede al een Veldstraat bestaat. Alleen in de wijk rond de Oude Veldstraat was er op het Disveld vóór de negentiende eeuw bewoning. Alle uitwegen en verkeer vanuit de Veldstraat leidden naar het zuiden. Noordelijk lagen twee aftakkingen die nu verdwenen zijn: de Sint-Pietersdreef en het “Coperen straetjen”, waar ook enkele hofsteden langs lagen, met als eerste Hinnekensmoere (moeras van Hinnekens, nr. 8 op onderstaande twee kaartjes).¹⁷⁸ De Sint-Pietersdreef staat in het renteboek van Schalklede (1686) omschreven als “*een dreve, genaempt Ste Pieters Dreve, comende met suytende op de Veltstraete, ende noortwest totaen de dischvijvers [...] nu bestaen met opgaende eecken plantsoenen*”.¹⁷⁹

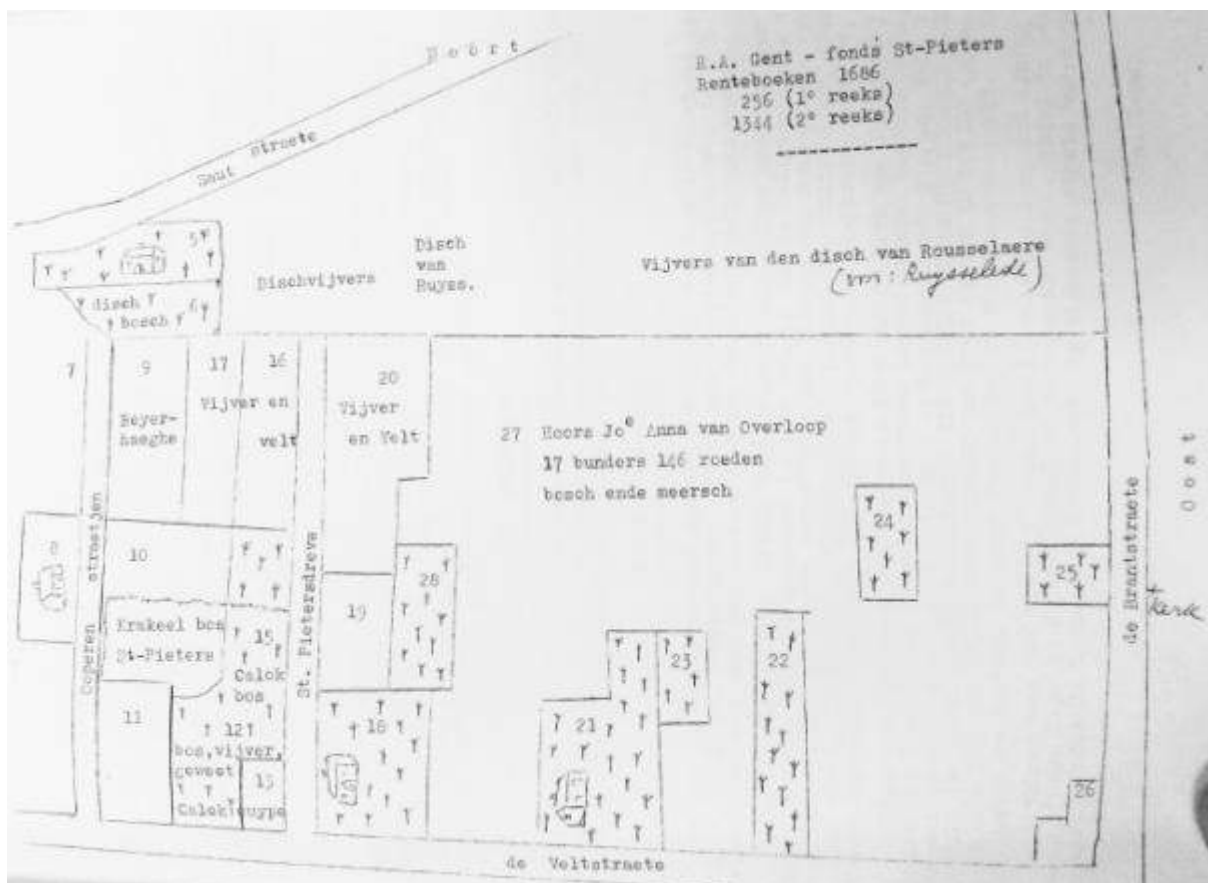
Afbeelding 2-30: De noordzijde van de Oude Veldstraat (“*de velt strae-te*”) met het “*cooperen straetghen*” en de “*S. Pieters Dreve*”. Foto uit het renteboek van de heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede. Bron: Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 244.

¹⁷⁶ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 212; Dauw, “Doomkerke in zijn wijken”, p. 3.

¹⁷⁷ Braet, “Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen”, p. 28.

¹⁷⁸ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat”, p. 3.

¹⁷⁹ Dauw & Deguffroy, “Renteboek Sint-Pieters 2de deel + Kaart”, p. 10.

Afbeelding 2-31: Kaart gemaakt door Arthur Verhoustraete op basis van het renteboek van Sint-Pieters-Schalklede. Bron: *Ons Doomkerke*, 1967, XII, 2, s.p.

Op een hoek van de Oude Veldstraat en de Sint-Pietersdreef lag een perceel dat omschreven werd als de “calck cuype”. Dit was een put waar men met kalk dierenhuiden onthaarde en ontvette, een eerste stap in de leerlooierij. Begin 15de eeuw was in de kronieken van Sint-Pieters-Schalklede al sprake van een man die ter dood veroordeeld werd wegens diefstal “*van twee huten ute eenen calckpitte*”. Anno 1967 lag op deze plaats volgens Dauw nog “een nagenoeg gedempte drinkput voor vee in de weide”. Ten noorden daarvan tussen de Sint-Pietersdreef en het Koperen straatje lagen het Kalkbos en het *Creekelbosch* of Krakeelbos. Van het Kalkbos uit 1686 ligt slechts het noordelijke deel binnen het projectgebied. De “calck cuype” valt er zelfs helemaal buiten. Het toponiem Krakeelbos kan afkomstig zijn van een bepaalde anekdote of gebeurtenis (twist, ruzie) of wijzen op het feit dat het een betwist stukje grond was. De galg van de heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede stond op de Schobbejakhoogte ten westen van Hinnekensmoere.¹⁸⁰

Eind de jaren '50 gebeurde een grote modernisering van het wegennet in Ruiselede, ook van de buurtwegen tussen de grotere verkeerswegen. In het noordelijk gelegen Doomkerke werden vroegere grindwegen geasfalteerd. Ook de Oude Veldstraat werd “over een zekere lengte” met kasseien verhard voor het doorgaand verkeer uit de wijk Stroket richting Ruiselededorp.¹⁸¹

¹⁸⁰ Dauw A., “Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat”, *Ons Doomkerke*, 1967, XII, 2, pp. 4-5.

¹⁸¹ “Doomkerke’s wegennet”, *Ons Doomkerke*, 1959, IV, 2, p. 7.

Af-

Afbeelding 2-32: Detail uit een luchtfoto van het Sint-Pietersveld, 23 augustus 1952. Bron: <http://www.cartesius.be>.

Ons Doomkerke was als heemkundige maar ook bewonersvereniging een actieve stem in de modernisering van het wegennet rond de wijk. Zo was de wijk Sint-Jan op het Wingens Veld moeilijk te bereiken vanuit Doomkerke: “[N]och langs de “Beierhage”, noch langs de Oude Veldstraat. Gemeenteweg N° 32, op Wingens grondgebied, die aansluiting geeft op de Oude Veldstraat, werd nooit verhard en is een onbruikbare landschap geworden.” *Ons Doomkerke* pleitten voor een netwerk van kleinere wegen rondom het dorp, o.a. een “Kasteeldreef die naar de “Beierhage” leidt, doch die sedert de dood van mevrouw de Roo tot nieuw privaat domein behoort en dreigt te verdwijnen”.¹⁸²

2.2.6 Lammersdam

De “Lammerdam” was een toponiem van een bos dat opduikt in het renteboek van de heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede (1696), maar lag eigenlijk westelijker, in de buurt van het Goed te Banckers. Het was ook de naam van een stuk land tussen de Pachtebeek en het Strokot.¹⁸³ De huidige straat met de naam Lammersdam, in het verlengde van de Hekkestraat en uitlopend in de Predikherenstraat, maakte deel uit van de “Zoutwegh” of “Aerdenburgsche wegh” die van

¹⁸² “Doomkerke’s wegennet”, 1959, 2, pp. 7-8.

¹⁸³ Dauw, “Nog beschouwingen over het renteboek van de Sint Pietersabdij”, p. 12.

Aardenburg naar Kortrijk liep. De naam “Zoutweg” zou te maken hebben gehad met zoutwinning in de inhammen van de Westerschelde nabij Aardenburg.¹⁸⁴

2.2.7 Beierhage

De Beierhage of *Beyerhaghe* is een toponiem dat dateert van de vijftiende-zeestiende eeuw, als naam voor een stuk bos, in het noorden begrensd door een dijk, palend aan het Koperen straatje ten noordoosten van Hinnekensmoere (zie ook perceelsnummer 9 op Afbeelding 2-30 en Afbeelding 2-31).¹⁸⁵ “Hinnekenmoere” komt in de vijftiende eeuw al voor als een toponiem voor een vijver.¹⁸⁶ Het toponiem “Beierhage” zou verband houden, net als “bruwaan”, met *bruyère* (heide), en een “hage” was een “tailliebos” – samengevat: een kaphoutstuk op de heide.¹⁸⁷ Elders wordt niet echt overtuigend gesteld dat het zou gaan om een “haag met bessen”.¹⁸⁸

Eertijds was de wijk ten westen van Doomkerke een drukke pleisterplaats omdat ze paalde aan de kerkwegel naar het Wingens Veld. Beierhage was ook de naam van een herberg, die later een hofstede, waar o.a. Triphon Strobbe boerde (geitenboerderij) en nadien vervangen werd door een gemengd groenten- en fruitbedrijf.¹⁸⁹ Er stonden ooit drie “kortwoonsten” of werkmanswoningen, vier “koeiplekskes” (kleine hoeves) en twee “hofsteden van ’n paard”. De werkmanswoningen werden in de jaren ’70 omgebouwd tot weekendverblijf. Twee van de kleine hoeves paalden aan het “Sint-Pietersdreefke”, één ervan was in de jaren ’70 al afgebroken. Een andere kleine hoeve paalde aan de verdempte kasteeldreef van het kasteel-de Roo, raakte halverwege de jaren ’70 niet langer verpacht en stond leeg. Het vierde hoevetje stond aan de noordkant van de vroegere Beierhagevijver, palend aan “Mannens’ bossen”, met een uitweg naar de Veldkapellestraat. De twee hofsteden die er in 1976 nog bestonden, waren Hinnekensmoere (cf. *supra*) en noord daarvan een tweede hofstede die aan de Veldkapellestraat paalt, maar ook een uitweg naar de Oude Veldstraat had. *Ons Doomkerke* schreef in 1976:

“Het drukke gedoe in die buurt behoort tot het verleden. Verkeer is er onmogelijk geworden, huizen staan er in de week leeg, werden afgebroken of staan op het punt dat lot te ondergaan.”¹⁹⁰

2.2.8 Schobbejakshoogte

Een courant toponiem in de streek, dat ook bv. in Aarsele en Sint-Kruis bestaat. In Ruiselede zijn er zelfs twee plaatsen met deze naam. Op deze plaats stond zeker sinds de vijftiende eeuw de galg van de heerlijkheid Sint-Pieters-Schalklede (zie Afbeelding 2-20).¹⁹¹ In 1403 werd er nog een man ter dood veroordeeld en opgehangen voor diefstal van huiden uit een kalkput.¹⁹² Het is een deels afgegraven hoogte die in de Atlas der Buurtwegen voorkomt als oriëntatiepunt. In het renteboek van de Sint-Pietersabdij van 1686 werd deze plaats het “Galgestuck” genoemd.¹⁹³

¹⁸⁴ Patteeuw, “Sint-Jan in kaart”, p. 84.

¹⁸⁵ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat”, p. 5.

¹⁸⁶ Deguffroy & Depredomme, “Ruiseleedse plaatsnamen”, p. 174.

¹⁸⁷ “Een beetje heemkunde”, *Ons Doomkerke*, 1970, XV, 2, p. 11.

¹⁸⁸ Deguffroy & Depredomme, “Ruiseleedse plaatsnamen”, p. 169.

¹⁸⁹ Dauw, “Nog beschouwingen over het renteboek van de Sint Pietersabdij”, p. 13; “Triphon woont op een eiland”, p. 18.

¹⁹⁰ “Triphon woont op een eiland”, p. 18.

¹⁹¹ Dauw, “Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat”, p. 4.

¹⁹² Deguffroy & Depredomme, “Ruiseleedse plaatsnamen”, p. 186.

¹⁹³ Dauw, “Nog beschouwingen over het renteboek van de Sint Pietersabdij”, p. 13.

2.2.9 Verdwenen dreven

Ten noorden (niet meer toegankelijk) en ten zuiden (verdwenen) van het kasteeldomein de Roo liepen, in O-W-richting, twee evenwijdige kasteeldreven. De zuidelijke daarvan, “een prachtige dreef met vier rijen bomen” die kort na WO II gekapt werd, liep 700 meter door tot aan de Beierhage en zelfs naar het Wingens Veld. De dreef was volgens kadastrale bronnen zo’n 10 meter breed en lag volledig op het eigendom van het kasteel-de Roo. Het was aanvankelijk een toegangsweg voor het kasteel en een uitweg voor het neerhof. De bewoners van “een achttal kort-woonsten en hofsteden omheen de Beierhage” en van het Wingens Veld gebruikten de dreef als kerkwegel, zeker voor de oprichting van de parochie Sint-Jan, toen de kerk van Doomkerke het meest nabij lag. Voor gemotoriseerd vervoer werden de Oude Veldstraat en de Veldkapellestraat gebruikt.¹⁹⁴

Tijdens haar leven verkocht weduwe de Roo een stuk landbouwgrond van haar domein nabij de Beierhage, met inbegrip van 77,6 meter van de kasteeldreef. De nieuwe eigenaar vermalde de dreef enkele meters. Na de dood van *madame de Roo* erfde pastoor Magherman zo wat het hele domein, inclusief de rest van de kasteeldreef. Hij verkocht het kasteel zelf en de aanpalende dreef over een lengte van 109 meter aan de heer Coffyn. De resterende 514,7 meter dreef bood hij aan de gemeente Ruiselede aan, “in de hoop dat, na akkoord met de eigenaars van de twee andere gedeelten, hiervan een openbare weg zou gemaakt worden”. In 1959 werd dit aanbod, samen met een verzoekschrift met handtekeningen van een groep aangelanden uit de Beierhagewijk, overhandigd aan de burgemeester. De gemeente ging echter niet op het aanbod in, en het resterende deel van de dreef werd in 1971 door de erfgenamen van de pastoor verkocht aan de eigenaar van de aangrenzende hofstede. Eenmaal privé-eigendom werd de dreef omgeploegd en aan de landerijen toegevoegd.¹⁹⁵

¹⁹⁴ “De verdwenen Kasteeldreef te Doomkerke”, pp. 3-4; “De verdwenen zuidelijke Kasteeldreef te Doomkerke”, p. 16.

¹⁹⁵ “De verdwenen Kasteeldreef te Doomkerke”, pp. 3-4; “De verdwenen zuidelijke Kasteeldreef te Doomkerke”, p. 16; “Openbare wegen op West-Doomkerke”, p. 12.

Afbeelding 2-33: Toegang, ter hoogte van de Brandstraat, van de nog over 109 meter bestaande kasteeldreef ten zuiden van het domein-de Roo (rechts op de foto), s.d. Bron: *Ons Doomkerke*, 1971, XVI, 3, s.p.

Afbeelding 2-34: Iets verder in de dreef is een bocht naar rechts, naar het vroegere neerhof – een bocht die ook nu nog bestaat. Het verlengde van de dreef, langs de elektriciteitspalen in de richting van de Beirehagewijk, is echter omgeploegd. Bron: *Ons Doomkerke*, 1971, XVI, 3, s.p.

Afbeelding 2-35: Zicht vanop de voormalige kasteeldreef in omgekeerde richting, vanuit de Beierhage naar het kasteel-de Roo. Bron: *Ons Doomkerke*, 1971, XVI, 3, s.p.

Ons Doomkerke hield in 1971 een pleidooi om de “verdempte” zuidelijke kasteeldreef in ere te herstellen, als “levensader” voor de parochie en om het gebied tussen de Oude Veldstraat, de Veldkapellestraat en de Brandstraat te ontsluiten. De gemeente Ruiselede ging hier opnieuw niet op in omdat “geen enkele verbinding van deze dreef met een buurtweg” bestond.¹⁹⁶

2.2.10 Brandstraat

De bebouwing langs de Brandstraat vormt de meest oostelijke grens van het beschermde landschap Sint-Pietersveld. De naam bestaat al sinds de vijftiende eeuw en komt ook voor in het renteboek van Sint-Pieters-Schalklede uit 1686. De toponymie is hoogstwaarschijnlijk terug te voeren op het turfsteken voor brandstof, cf. ook de “*brantvivere*” in de buurt, mogelijk een tot vijver omgevormde turfput. In de Atlas der Buurtwegen stond de Brandstraat aangegeven als het noordelijke verlengde of zelfs synoniem van de “Smisseweg”.¹⁹⁷

2.2.11 Predikherenstraat

In het Landboek van Wingene uit 1760 staat deze straat als de “*Prekeerstraet*” vermeld.¹⁹⁸

Afbeelding 2-36: Op deze niet gedateerde luchtfoto (zeker van na WO II) zien we de volledige loop van de Predikherenstraat, met links onderaan de verkaveling die buiten het beschermde landschap valt ten oosten van de straat. Ten westen liggen de hoeve-Lagaeyse, de achtwoonst en de twee vierwoonsten gebouwd voor het personeel van het Zendcentrum. Links bovenaan zien we “Mannens’ bossen”, rechts het

¹⁹⁶ “De verdwenen Kasteeldreef te Doomkerke”, pp. 3-4; “Keert Doomkerke terug naar de Middeleeuwen?”, p. 15.

¹⁹⁷ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, pp. 74-75.

¹⁹⁸ Lams, “Het Wingens St.-Pietersveld deel van Wildenburg”, p. 123.

als monument beschermde gebied van het Zendcentrum. Bron: Lams, “Het Wingens St.-Pietersveld deel van Wildenburg”, p. 124.

2.2.12 Veldkapellestraat

Deze zijstraat van de Predikherenstraat loopt als een landweg van aan het Veldkapelleke over het oude Disveld naar de grens met Wingene-Sint-Jan. In de Atlas der Buurtwegen staat de “*Veld Kapellekens Straet*” omschreven als “*chemin du hameau Schobejakshoogte sur Wyngene au Cabaret Het Kruiske par la Chapelle dite Veldkapelleke*”.¹⁹⁹

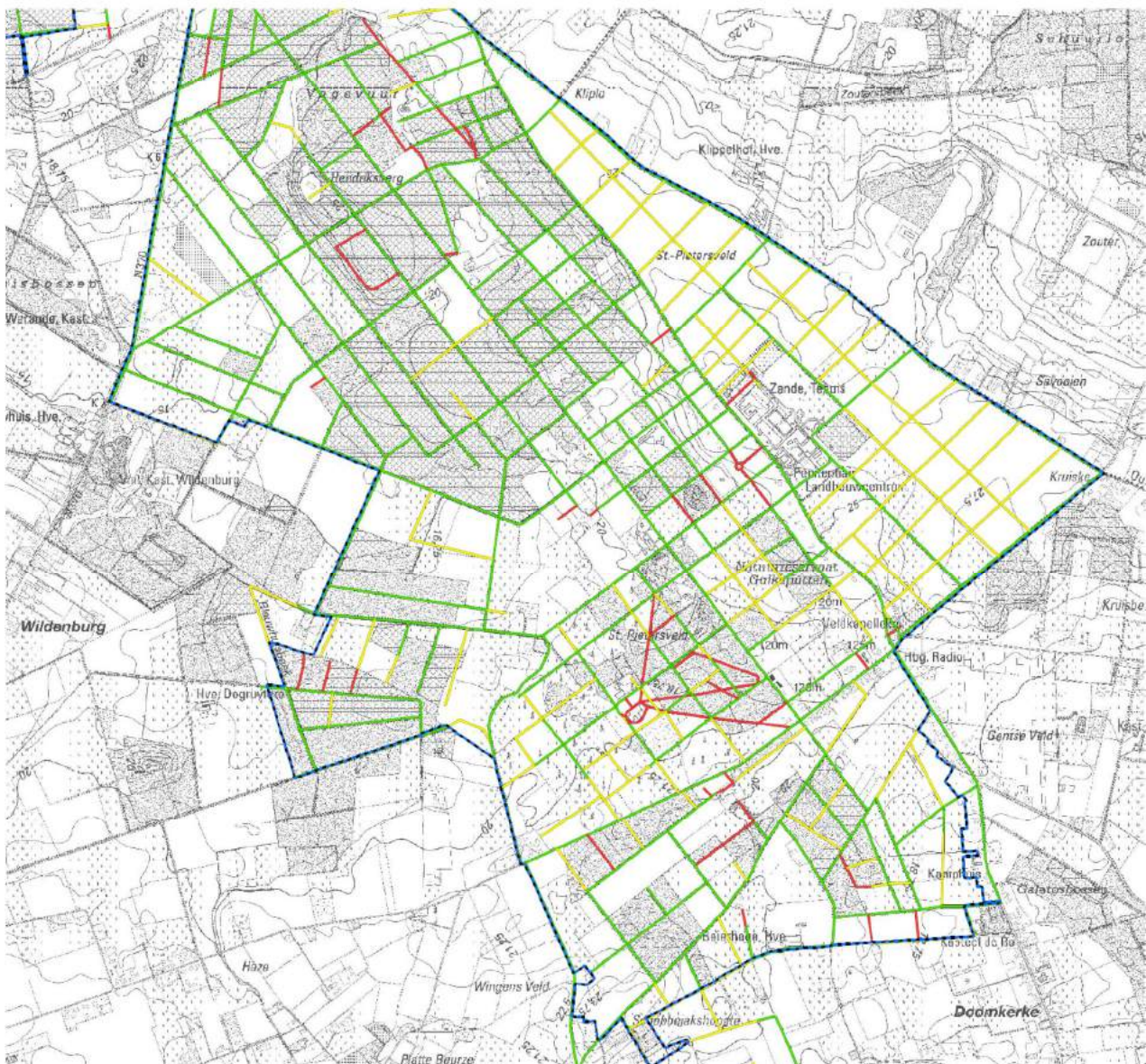
2.2.13 Drevenconstantiekaart

In het kader van het Natuurinrichtingsproject Biscopveld werd door de VLM in 2012 een niet gebiedsdekkende inventarisatie van de dreven uitgevoerd. Er werd nagegaan of de wegen (dreven) sinds 1884 zijn verdwenen, zijn gehandhaafd of nieuw zijn aangelegd.

---

¹⁹⁹ Braet, “Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen”, p. 38.

- wegen (dreeven) verdwenen tussen 1884-1911 en 1991-2005 (2012)
- wegen (dreeven) gehandhaafd sinds 1884-1911 (2012)
- nieuwe wegen (dreeven) ontstaan tussen 1884-1911 en 1991-2005 (2012)

Afbeelding 2-37: uitsnede uit de dreevenconstantiekaart van de VLM (2012).

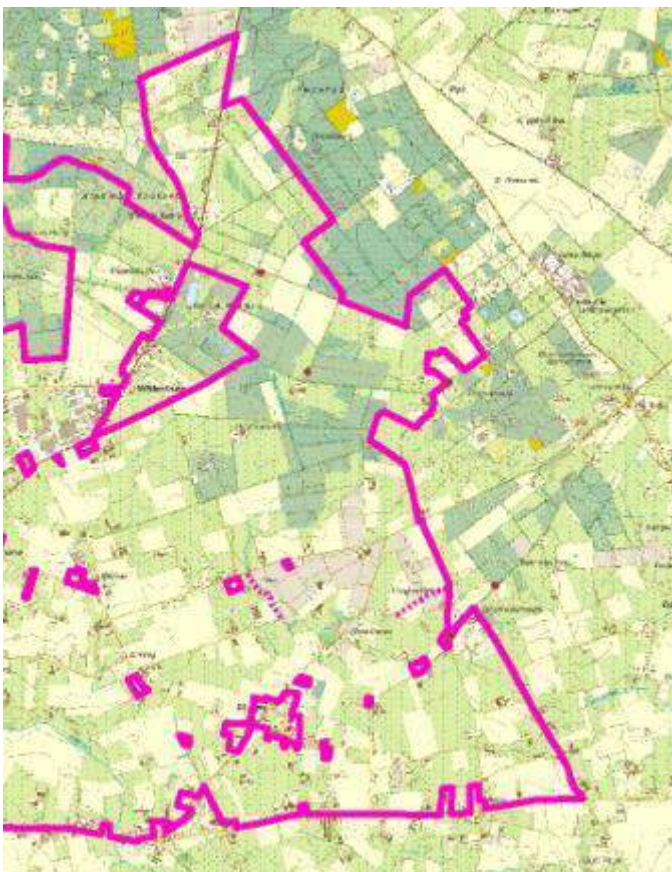
Op onderstaande foto's die zijn getrokken vanaf de Vagevuurstraat in oostelijke richting is dreef 1-b3/1-b4 te zien. Op de foto van Masart (1904) zijn de bomen Zomereiken die waarschijnlijk tijdens WO1 zijn gekapt en waarna opnieuw is aangeplant met Beuk.

Afbeelding 2-38: links foto Masart uit 1904 en rechts foto Charlier van 1980 van dreef in deelzone 1 (Re-collecting landscapes).

2.2.14 Ruilverkaveling Wingene

Het plangebied valt voor een klein deel binnen de uitgevoerde ruilverkaveling Wingene.

Afbeelding 2-39: uitsnede uit de overzichtskaart Ruilverkaveling Wingene (bron: Debeil F., 2015)

2.3 Dreefbeheer binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld

In het interbellum bestond er geregeld onenigheid tussen het ROG en het Staatslandbouwbedrijf met betrekking tot de eigenaarssituatie en de boomkap langsheen de dreven in het bezit van beide instellingen. Uiteindelijk moest het Ministerie van Justitie uitsluitsel bieden: in 1916 was een algemeen plan opgemaakt van het hele Staatsdomein, “*waarop duidelijk is aangegeven dat de wegen die door het domein lopen, aangelegd werden door middel van strooken die van de perceelen werden afgenomen welke aan den boord van die wegen zijn gelegen*”. De grens tussen de percelen lag in het midden van de weg, en de bomen langs de zijkant behoorden daarom tot het perceel waar ze op stonden. Op 22 maart 1924 gebeurde dan een verdeling van de percelen tussen het ROG en het Staatslandbouwbedrijf. Dat leidde tot een situatie waarbij dreven soms langs de ene kant van de weg toebehoorden aan het ROG en langs de andere kant van de weg aan het Staatslandbouwbedrijf. Bovendien behoorden de percelen waar de personeelswoningen op stonden tot het Beheer der Domeinen, waarbij het departement rechtstreeks geraadpleegd moest worden indien daar men daar bomen wilde vellen.²⁰⁰ In 1929 zette de Minister van Justitie nogmaals de puntjes op de inzake de inkomsten van “den boomhak”:

“Het spreekt van zelf dat, overeenkomstig den in het bestuur sedert 1924 geldenden regel, die inkomsten algeheel toebehooren aan het landbouwbedrijf, wanneer dit bedrijf boomen doet afhakken die aan zijn domein toebehooren. Het zou echter geheel anders zijn moesten de boomen aan het domein van het Gesticht toebehooren.

De op dat domein groeiende boomen moeten slechts door het landbouwbedrijf verzorgd of geveld worden, op verzoek van den Bestuurder van het Opvoedingsgesticht en mits bezoldiging van de geleverde prestaties.

Wat in het bijzonder het vellen van boomen betreft, is het van belang het landschap dat tot sieraad van het gesticht dient, noch de beplantingen te schaden welke tot het behoud van de gezondheid der verpleegden bijdragen.

Bijgevolg moet het Departement worden geraadpleegd telkens als het vellen van boomen de schoonheid van het domein zou kunnen schaden of de gezondheidsvoorwaarden wijzigen van de omgeving waarin de verpleegden leven.”²⁰¹

De kwestie verbeterde er niet op toen het *Comité d’Inspection et de Surveillance* van het ROG op 28 september 1931 zijn twijfels uitdrukte over de kwaliteit van de aanplanting van populieren door het Staatslandbouwbedrijf “*le long des chemins conduisant au bâtiment*” en van beuken “*à la limite nord de la propriété*”.²⁰² Directeur Dasseville van het Staatslandbouwbedrijf verdedigde zich door te stellen dat opzettelijk gekozen was voor grote populieren “*pour obtenir rapidement une ornementation du paysage*” en dat slechts een klein percentage de droge zomer niet had overleefd. Van de 675 geplante beuken hoefden er na een jaar slechts 40 te worden vervangen.²⁰³ Gedurende de jaren ’30 was het vooral Dasseville die regelmatig op de proppen kwam met voorstellen om gemeenschappelijke dreven op het Wingense Sint-Pietersveld tussen de wo-

²⁰⁰ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, 26 september 1929. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰¹ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, maart 1929. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰² Uittreksel van een proces-verbaal van een zitting van het *Comité d’Inspection et de Surveillance*, 28 september 1931. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰³ Nota van Dasseville, 20 januari 1932. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

ningen van de personeelsleden openbaar te verkopen en te laten verdunnen of kappen.²⁰⁴ Het was geregeld bestuurder Mortier van het ROG die ook appelleerde aan de “schoonheid” van de dreven en het kappen poogde te temperen.²⁰⁵ Een goed voorbeeld is deze brief (en bijhorend schetsje, zie Afbeelding 2-40) van directeur Mortier aan de Minister van Justitie naar aanleiding van een nieuw voorstel van het landbouwbedrijf om bomen te vellen:

“De eerste boom behoort tot de reeks bijna 100 jarige beukenboomen die de kalseide voor het gesticht begrenzen. Deze boomenreeks sterft van lieverlede uit. Alle jaren besta-
tigd [sic] men den volledige ondergang van een of meer boomen. Thans is een der beu-
ken volledig droog gevallen dus totaal verloren en moet natuurlijk geveld worden. De lei-
der van het landbouwbedrijf had zelfs voorgesteld tien beuken te vellen; maar daar de
tweede boom mijns inziens nog niet volledig droog was heb ik voorgesteld hem nog een
jaar ter plaatse te laten staan. [...]

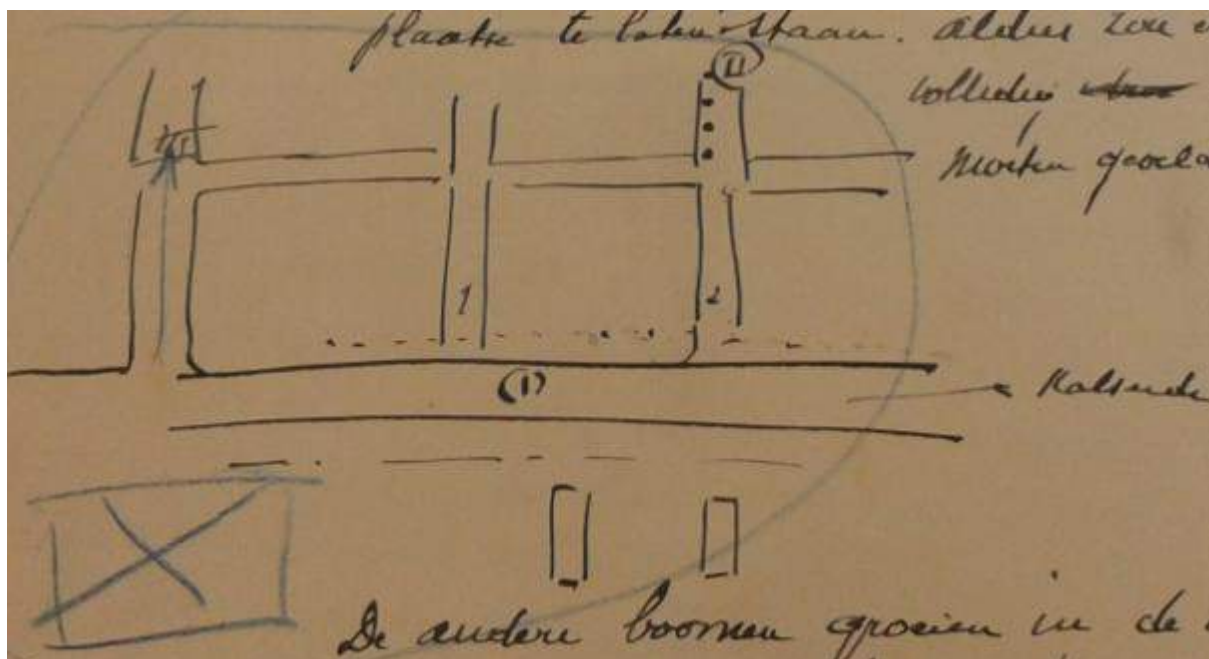
De andere boomen groeien in de dreef op de schets met II gemerkt. Zij staan er langs de
hovingen van het personeel en zijn het voorwerp van menige klachten daar zij te dicht
zijn geplant en schade aan de hoven verrichten. Die boomen die slecht opgekomen zijn
o.m. door te dichte beplanting staan op 6 meter de een van de andere. Men zou aldus al-
le twee boomen een boom vellen zoodat de dreef zou bestaan uit boomen die elk op 12
meter afstand van elkander zouden staan. Zulk stelsel werd voortijds reeds toegepast in
andere dreven, namentlijk in de groote dreef III die van de groote kalseide naar de “Suc-
cursale” leidt, en heeft er zeker goede uitslagen geleverd. [...]

Mijns inziens dus – en ik zal er maar bijvoegen dat ik een stelselmatige beschermer ben
van boomen en beplantingen – kan er zonder inbreuk te doen op de esthetische toestan-
den onzer eigendommen op het voorstel van den leider van het landbouwbedrijf worden
ingegaan. Ik meen zelfs dat het in het voordeel zou zijn van onze beplanting en stellig zou
het voordeel zijn voor de hovingen der bediende die aan de dreven palen.”²⁰⁶

²⁰⁴ O.a. de 30 beuken van “une drève sise au Kattenberg [...] qui longe les habitations de nos agents” (Rapport van 21 december 1934), een beuk “langs den weg van het gesticht naar het gasthuis” (Brief van Dasseville aan et Minis-
terie van Justitie, 23 september 1930) en de verdunning van gemeenschappelijke dreven (Brief van Dasseville aan
Mortier, 25 november 1933). RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰⁵ Brief van bestuurder Mortier van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 15 november 1936. RAB, *Archief ROG
Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209. Ook in een niet-gedateerde brief uit het begin van de Tweede Wereldoorlog
lijkt Mortier het kappen van een stervende beuk langs de Vagevuurstraat “recht tegenover onze werkhuisen” te
betreuren: “Alhoewel deze reeks beukeboomen de schoonheid van de streek uitmaken en dientengevolge zoolang
mogelijk dienen behouden te worden, is het, om hoogerangehaalde redenen, toch noodzakelijk den boom in kwes-
tie te doen vellen.” Brief van bestuurder Mortier van het ROG aan het Ministerie van Justitie, s.d. [1941]. RAB, *Ar-
chief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰⁶ Brief van directeur van het ROG Mortier aan het Ministerie van Justitie, 13 februari 1933. RAB, *Archief ROG Rui-
selede en Beernem* (2000), nr. 209.

Afbeelding 2-40: Schetsje van laanbomen toegevoegd aan de brief van directeur van het ROG Mortier aan het Ministerie van Justitie, 13 februari 1933. RAB, *Archief ROG Ruiselde en Beernem* (2000), nr. 209.

Een “inspecteur agricole” van de Service Central du Travail van het Ministerie van Justitie bracht in 1936 een bezoek aan Ruiselde om de kwestie uit te klaren. Zijn rapport stelde scherp dat het bewaren van de schoonheid van de omgeving door het uitstellen van het kappen van bomen de schatkist ernstig zou benadelen. Bijvoorbeeld inzake de bomen langs de Bruggesteenweg schreef hij:

*“Les gros arbres constituant cette bordure disparaissent naturellement les uns après les autres ce qui prouve que la conservation d’arbres arrivés à maturité en vue de la beauté du site est impossible et n’a pour résultat que de nuire aux intérêts de la Trésorerie. Mieux vaut les réaliser en temps opportun à condition de les remplacer par des essences bien appropriées aux conditions du milieu.”*²⁰⁷

Ook directeur Dasseville van het landbouwbedrijf benadrukte dan vooral de economische waarde van de dreven, vooral inzake het waardeverlies van individuele verdorde bomen, zoals wanneer hij op 5 november 1937 voorstelde om de tien resterende “zwarte en oude beuken” langs de Vagevuurstraat te kappen:

*“Ik weet dat deze reusachtige beuken zeer schilderachtig zijn en het landschap in een hoge maat versieren, maar dat zij sedert lang hunnen volledigen wasdom bereikt hebben en de eene na de andere wegsterven, is het niet meer mogelijk, zonder groot geldelijk verlies, ze te blijven behouden.”*²⁰⁸

Dasseville verkoos – bovenop de argumenten van de verminderde houtwaarde en het gevaar van dode bomen voor de hoogspanningslijnen van het zendcentrum – het gelijktijdige kappen van hele dreven boven het één voor één afsterven van de bomen. In het eerste geval kon immers meteen een nieuwe dreef kon aangeplant worden:

²⁰⁷ Rapport van de “inspecteur agricole” van de Service Central du Travail voor het Ministerie van Justitie, 12 december 1936. RAB, *Archief ROG Ruiselde en Beernem* (2000), nr. 209.

²⁰⁸ Brief van directeur van het Staatslandbouwbedrijf Dasseville aan het Ministerie van Justitie, 5 november 1937. RAB, *Archief ROG Ruiselde en Beernem* (2000), nr. 209.

*“De beuken, waarvoor de toelating tot vellen aangevraagd wordt, zijn niet de eenige die op het grondgebied van het gesticht groeien. In tegenstelling met wat het geval is in de stad, is het kader hier rijk aan boomgewas. De beuken der andere dreven zullen, in een niet te ver verwijderde toekomst, ook een prachtig uitzicht krijgen. Bij een gebeurlijke verdwijning der oude beuken, kunnen ze nu reeds de aantrekkelijkheid van het landschap op zich vestigen. Het is juist hetgeen een oordeelkundige uitbating kenmerkt, en wel, dat de bezorgdheid gedurig gaat naar het tijdig vernieuwen van de plantsoenen. De regelmatige ontwikkeling der boomen, op de verschillende tijdperken van hunnen groei, schenkt een ononderbroken, afwisselend schilderachtig uitzicht aan de omgeving.”*²⁰⁹

Het eigenlijke vellen van bomen gebeurde lange tijd door het landbouwbedrijf, maar werd soms ook verpacht aan derden, meestal in ruil voor een deel van het hout (wortelgestel, top van de bomen).²¹⁰

2.4 Onroerend erfgoed binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld

Het Bulskampveld scheidt een zuidelijk woongebied op zandleemgronden enerzijds van een iets drukker bevolkt noordelijk woongebied in de kanaaldepressie en op de zuidflank van de cuesta van Oedelem anderzijds. Vanaf de 14de eeuw trok het gemeenschappelijke gebruik van zowel bos en heide bewoning aan onder de vorm van “een zwerm van kleine bedrijven aan de buitenrand van de heide- en boszone”. Op zandgronden gebeurde dat eerder in een grotere concentratie langs kruispunten, op zandleemgronden in lossere verspreiding.²¹¹ In de overgangszone tussen het zandleemgebied en het vroegere heide- en bosgebied nam de bevolkingsdichtheid toe met zo’n 25% tussen 1777 en 1961, wat het karakter van “zwermgebied” versterkte, in het bijzonder in het vroegere heide- en bosgebied. Enerzijds kwamen er nieuwe landbouwbedrijven langs de wegen, anderzijds ontstonden gehuchten van gegroepeerde woningen, zoals in Doomkerke. Het wegennet volgde deze bevolkingsprogressie: “De aanvankelijk zeer schaarse doorgangswegen van het heide- en bosgebied zijn geleidelijk aangevuld met een meetkundig verlopend net van wegen van lokaal belang.”²¹²

Het bouwkundig erfgoed binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld is weergegeven op kaart 2.5.

2.4.1 Site Veldkapelleke

Het “Veldkapelleke” duikt voor het eerst op in het “Landboek” van Wingene (1756) opgesteld door D. Seghers, onder de naam “*Capelleke bij de Gulke Putten*”. De kapel is ook afgebeeld op de Ferraris-kaart. Het houten O.L.V.-beeld dat oorspronkelijk in de kapel stond, zou dateren van de jaren 1770. Een legende over de stichting luidt dat een compagnie buitenlandse militairen de kapel oprichtte nadat een officier er op dat kruispunt genas van een hoge koorts, nadat men tot O.L.V. had gebeden voor zijn genezing.²¹³ Waarschijnlijker is echter dat het drukbezochte kruispunt aan de rand van het Sint-Pietersveld een logische plaats was voor de oprichting van een veldkapel, mogelijk voor aanroepingen tegen moeraskoorts, die vaak voorkwam in waterrijke

²⁰⁹ Brief van directeur van het Staatslandbouwbedrijf Dasseville aan het Ministerie van Justitie, 30 november 1937. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²¹⁰ Bijvoorbeeld verklaring van Emeric Delameilleure, 21 januari 1943 en 4 januari 1944. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

²¹¹ Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 216.

²¹² Daels, “Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld”, p. 225.

²¹³ Dauw A., “De oorsprong van het Veldkapelleke”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 2, p. 2.

gebieden.²¹⁴ Op 14 mei 1783 stuurde pastoor Vynagie van Wingene een klachtenbrief naar de bisschop van Brugge over het Veldkapelletje:

*“[N]a de kant van Ruysselede en Aalter, int midden van het groot velt ofte heye, is staende een steene cappelle, nu en dan vermeerderd wordende (eertyds synde een O.L.Vrouwbeelden op een staeke) en nu tsedert 5 à 6 jaeren gestigt door volksken daer ontrent woonende, welke cappelleke geplaetst is op een berghsken rondom beplant met andere houten statien op staecken, synde den grond en erfve toebehoorende den Hr. Canoninck Van Hoonacker.”*²¹⁵

Er werden op de site kaarsen verkocht en offeranders opgehaald, en uit de omliggende parochies kwamen gelovigen er “dienen”, wat volgens Vynagie leidde tot “*allerhande onregeltheden*” en “*zielverderfende misbruyken*”, en ook tot het veronachtzamen van de zondagsplicht in de parochiekerken van de omliggende gemeenten. Vynagie vroeg de bisschop daarom de kapel te supprimeren.²¹⁶ Waarschijnlijker kwam het conflict voort uit de inkomsten die uit de kapel konden worden gehaald. Ook de gemeente Wingene deed pogingen om te bewijzen dat het Veldkapelleke eigenlijk op haar grondgebied lag. Zo namen ze in november 1782 landmeter Pieter de Muelenaere onder de arm, die een verslag opmaakte dat stelde “*dat het bergsken bebauwd met eene steene statie ofte Capelleken, ten noortoosthoucke van het groote veld [...] competerende den Heer Canoninck van Honacker betoont wordt te sorteren onder en binnen de voorseyde prochie ende Baronnie van Wynghe*”.²¹⁷ De offergelden uit het Veldkapelleke kwamen echter te goed aan de kerk van Ruiselede. Het notitieboekje van pastoor Coucke vermeldt bijvoorbeeld op 13 juni 1784 de som van 30 gulden, 17 stuivers en 2 oortjes “hetgonne geoffert is in het capelleke op het veld”.²¹⁸

Op de eerste kadasterplannen van Wingene ca. 1830, opgemaakt door landmeter Cierkens, stond het Veldkapelleke bekend als “Verhelst Cappelleken”, naar de naam van de herbergier die aan de overkant van de straat het “cabaret Wildenburg” uitbaatte en ook de nabijgelegen grond met het kapelletje pachtte van de toenmalige eigenaar, pastoor Joannes De Langhe uit Aalter. Ook in het proces-verbaal van de grensscheiding tussen Wingene en Ruiselede in 1832, die een einde maakte aan de conflicten over de territorialiteit van het Veldkapelleke, staat vermeld: “*een Kapelleken gezegd Verhelsts Kappelleken; staande voor een herberg genaamd Wildenburg*”. Via erfenis werd het perceel met het Veldkapelleke in de negentiende eeuw bezit van de familie Deseille uit Bellem. In 1910 werd het verkocht aan de familie Hendrik Debrabandere-Van Cauwenberghe uit Wingene. Pas in 1921 werd het Veldkapelleke eigendom van de staat.²¹⁹

Al in de achttiende eeuw werd de kapel, op het kruispunt van zoveel gemeenten en wegen, een pleisterplaats voor allerlei leurders (bezembinders, tinslagers, scharensliepen, etc.) die in de buurt overnachtten. De congregatie van leurders, bedelaars en soms ook “struikrovers en beuzensnijders” in de buurt van het Veldkapelle is te verklaren door de nabijgelegen gemeentegrens, waardoor men kon ontsnappen aan de jurisdictie van de gemeentelijke politie.²²⁰ Het is dan ook geen toeval dat op de postkaart in Afbeelding 2-29 naast het Veldkapelleke een houten woonwagen geparkeerd staat. In de 20ste eeuw werden er op 25 maart de Kapellekesfeesten ge-

²¹⁴ Degrande, *Langs deze weg zet gene voet*, p. 416; Lams, “Het Veldkapelleke te Wingene”, p. 10.

²¹⁵ “Nog het Veldkapelleke”, *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 3, p. 15.

²¹⁶ “Nog het Veldkapelleke”, *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 3, p. 15.

²¹⁷ Lams, “Het Veldkapelleke te Wingene”, p. 11.

²¹⁸ Braet, “Rusleda 900 jaar”, p. 192.

²¹⁹ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 59.

²²⁰ Lamont, “Het Veldkapelleke”, p. 13; Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 64.

organiseerd, een volkskermis met spelen, kraampjes, vermaak en later ook een wielervoer. Er was elk jaar ook een “inhaling” van een nieuwe deken “die stoetsgewijze uit zijn woning afgehaald en rond de parochie gevoerd werd”. Er was een stoet met praalwagens die stielen en ambachten uitbeeldden: een boerenwagen, een metserswagen, en ook voor duivenmelkers, balpijp- en handboogschutters, zwingelaars, kloefkappers, bezembinders etc.²²¹ Anno 1961 was dit gebruik al wat verwaterd, Ons Doomkerke kloeg dat de viering dat jaar “niet veel om ’t lijf” had: “een schieting en een bal en... ’t was al!”.²²² Ook de bedevaart ommegangen gingen teloor door “het slabakken van de Maria-devotie”.²²³

Naar de stichtingslegende stond de kapel bekend als een “koortskapel” waar bedevaarten naar georganiseerd werden. Er was tot 1962 een ommegang rond het Veldkappelleke met zeven linden waaraan nissen of O.L.V.-beelden hingen, en een calvariekruis met een baldakijn en een “aangrijpend Christusbeeld” (zie Afbeelding 2-41).²²⁴ Dit kruisbeeld stond tussen twee aan de voet samengegroeide linden.²²⁵ Halverwege de negentiende eeuw getuigt kanunnik Tanghe in zijn Parochieboek van Ruiselede over de ommegang bij het Veldkappelleke:

*“[T]usschen de dorpplaets en Sint Pietersveld, dichtbij het kerkhof der hervormingsschool, staet er, op een heuveltje, een klein bidplaetsken, genoemd het veldkappelleken. Achter dit heiligdomken is er een boomforeestje, met een kringelenden wegel, die versierd is door heilige beeldeken, welke aen het geboomte hangen. Daer begeven zich, schier op alle heilighdagen, eene menigte menschen, den ommegang gaende, en op hunne knien voor elk beeld biddende.”*²²⁶

Afbeelding 2-41: Het vroegere calvariekruis (met baldakijn) in de kapelhof van het Veldkappelleke. Uiterst

²²¹ Lamont, “Het Veldkappelleke”, p. 14; Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 65.

²²² Geciteerd in: Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 66.

²²³ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 67.

²²⁴ Dauw A., “De 25 Lievevrouwebeelden te Doomkerke”, *Ons Doomkerke*, 1976, XXI, 1, p. 10; Braet M. “Koorts afbinden”, *Oud Ruysselede*, 1993, X, 2, p. 45; Van Severen A., “Kappellekesdag”, *Oud Ruysselede*, 1993, X, 2, p. 46.

²²⁵ Dauw A., “Koorts afbinden aan ’t Veldkappelleke”, *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 1, p. 9.

²²⁶ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, pp. 74-75.

rechts is een kapelnisje bevestigd aan een boom. Op de voorgrond valt een lint op dat rond een stam is gebonden. Foto van A. Dauw, daterend van vóór 1962. Bron: Van Severen, "Kappellekesdag", p. 46.

Daarnaast bestond het gebruik om de koorts "af te binden" door een lint of reep stof aan één of meerdere van de omliggende lindenbomen of staken van de kruiswegbeelden vast te binden.²²⁷

Deze bijgelovige praktijk combineerde invloeden uit aloude heidense boomcultussen, en de idee dat "kwaad" kan overgedragen worden op dieren, planten of levenloze voorwerpen.²²⁸

Nog tot na de Tweede Wereldoorlog werd het Veldkappelleke druk bezocht door omwonenden, op zondagen, en vooral om te gaan "dienen" in geval van stervensnood van familie en vrienden – of als bedanking voor verkregen gunsten.²²⁹ In het bijzonder op 25 maart, "Kappellekesdag", wanneer er een jaarlijkse kermis zich in de buurt van het Veldkappelleke installeerde en er een wielervedstrijd voor nieuwelingen georganiseerd werd.²³⁰ In pastoor Celis' *Volkskundige kalender voor het Vlaamsche land* schrijft hij anno 1923 dat op Kapelletjesdag de "boerenzonen uit den omtrek" drie maal te paard rond de kapel reden en een gebed lazen "tegen de paardenziekten".²³¹

Vroeger slingerde de weg tussen Ruiselede en Brugge zich om het kapelletje heen.²³² In 1941 werd de kapel door aalmoezenier Roose van het ROG "totaal gerestaureerd" en werd ondermeer de nieuwe, huidige toegangsdeur geplaatst.²³³ Op de deur staat in smeedijzeren letters "H.M.". De spreuk "Zeg het aan zijne moeder" verwijst naar Maria-Middelares.²³⁴

In de gevel werd op 10 augustus 1958 een arduinen steen gemetseld, als aandenken aan de emigratiegolf vanuit Doomkerke en omgeving naar de Verenigde Staten en Canada (zie Afbeelding 2-45). De steen droeg de tekst: "Tot blijvende herinnering aan de uitwijking vanaf 1888 van 300 Doomkerkenaren en velen uit deze streek naar de U.S.A. en Canada. O.-L.-Vrouw bescherm hen allen" (zie Afbeelding 2-46).²³⁵

Nog vóór 1950 is het oude calvariekruis vervangen door een nieuw, hoger kruisbeeld op de heuvel bij de kapel. De ommegang was stilaan teloorgegaan en de oude nissen en beeldjes aan de bomen verdwenen. De echtgenote van ROG-bestuurder Mortier liet rond 1960 nog de acht kapelnisjes van de ommegang vernieuwen en blauw schilderen, en een drietal ontbrekende beeldjes vervangen, maar die vielen "aan kunst- en antiekdiefstal ten prooi".²³⁶ In 1983 werd het interieur hersteld door het ROG en de RTT.²³⁷ In 1989 signaleert Lams nog aan vijf linden een "houten vervallen kapelletje zonder beeld", en in twee andere linden "een nagel waar vroeger ook dergelijk kapelletje gehangen heeft".²³⁸

²²⁷ Dauw A., "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", *Ons Doomkerke*, 1976, XXI, 1, p. 10; Braet M. "Koorts afbinden", *Oud Ruysselede*, 1993, X, 2, p. 45; Lamont, "Het Veldkappelleke", p. 13.

²²⁸ Braet M. "Koorts afbinden", *Oud Ruysselede*, 1993, X, 2, p. 45; Stock, "Nog over het Veldkappelleke", pp. 7-8.

²²⁹ Dauw A., "De oorsprong van het Veldkappelleke", *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 2, p. 2.

²³⁰ Van Severen, "Kappellekesdag", pp. 43-44.

²³¹ Geciteerd in: Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 63.

²³² Dauw, "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", p. 10.

²³³ Dauw, "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", p. 10.

²³⁴ Deguffroy, "Ruiseleedse kapellen en kruisen", p. 123.

²³⁵ Dauw, "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", p. 10.

²³⁶ Dauw, "Koorts afbinden aan 't Veldkappelleke", p. 9; Deguffroy, "Ruiseleedse kapellen en kruisen", pp. 121-122; Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 61.

²³⁷ Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 69.

²³⁸ Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 55.

De ingrijpendste veranderingen aan het Veldkapelleke waren het gevolg van het verbreden van de Maria-Aalterstraat, waardoor de opgaande trap aan de straatkant, geflankeerd door linden, verdween.²³⁹ In 1962 werd een vijftal linden in de Kapelhof naast het Veldkapelletje omgehakt. De beuken naast het kerkhof langs de Maria-Aalterstraat ondergingen hetzelfde lot.²⁴⁰ In 1963 werd het Veldkapelleke verbouwd, nadat het oorspronkelijk zelfs gevaar liep om afgebroken te worden, als een gevolg van de verbreding van de weg van Doomkerke naar Maria-Aalter:

“Men heeft het toch laten staan en die oprit met trappen en linden weggenomen. Daardoor kwam de dorpel van de deur op 1.80 m. boven de begane grond te liggen en moest men ook de fondementen versterken. De deur werd toegemetseld en een nieuwe deur werd in de achtergevel aangebracht. Het traliewerk binnen de kapel werd niet teruggeplaatst en veiligheidshalve heeft men het oude beeld van 1770 een nieuwe bestemming gegeven: de kapel van het Rijksopvoedingsgesticht. Een nieuw beeld werd er in de plaats gezet.”²⁴¹

Momenteel is het een bakstenen kapel met op sommige plaatsen arduinen accentstenen, o.a. de nieuwe dorpel en rondom de nieuwe deuropening. Op het dak liggen rode dakpannen voorzien van houten goten, waarvan Lams in 1989 al schreef dat ze “wel eens zouden mogen herschilderd worden”.²⁴² Op de nok aan de straatkant staat een ijzeren kruis.

In het naoorlogse interieur van de kapel (zie Afbeelding 2-50) stonden twee bankstellen voor zes personen. Op een altaar, waarvan de poten gemaakt werden uit “in onbruik geraakte isolatoren van het nabije R.T.T.-domein”, prijkt een kopie van het O.L.V.-beeld van Michelangelo. Verder waren er nog afbeeldingen van het Heilig Hart en de Heilige Theresia. Deguffroy meldt verder dat in 1955 twee kandelaars werden gestolen.²⁴³ Binnenin de kapel hing ook tot 2007 “een tableau met de naam en woonplaats van Doomkerkse emigranten”.²⁴⁴ Nadien is deze lijst met 300 namen opgehangen in café New-York langs de Brandstraat. De gedenksteen voor Doomkerkse emigranten is recent vernieuwd.

---

²³⁹ Deguffroy, “Ruisseleedse kapellen en kruisen”, p. 122.

²⁴⁰ “Bomen verdwijnen”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 3, p. 9.

²⁴¹ “Het Veldkapelleke verbouwd”, *Ons Doomkerke*, 1963, VIII, 3, p. 20.

²⁴² Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 55.

²⁴³ Deguffroy, “Ruisseleedse kapellen en kruisen”, p. 123.

²⁴⁴ Dauw, “De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke”, *Ons Doomkerke*, 1976, XXI, 1, p. 10.

Afbeelding 2-42: Het Veldkapelleke anno 1950. De kasseistraat op de voorgrond is de Maria-Aalterstraat, toen in zijn oude wegbedding. Enkele treden leiden naar de in 1941 vernieuwde deur, toen nog aan de straatkant. Bron: Braet, "Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen", p. 21.

Afbeelding 2-43: Het Veldkapelleke in 1950 met de verdwenen ingang aan de straatkant, foto van Paul De Clerck. Let op het ijzeren kruis bovenop de tuitgevel, en de kleine calvarieberg in de nis. Ook lijkt de kapel

ooit over een geteerde plint te hebben beschikt.

Bij de heraanleg van de Maria-Aalterstraat in mei-juni 1961 veranderde het Veldkapelleke grondig. De stenen trap, geflankeerd door linden, verdween door de verbrede rijweg. In de plaats van de ingangsweg kwam een venster.

Afbeelding 2-44: Hoek van de Bruggesteenweg en de Maria-Aalterstraat in de jaren '50, met op de achtergrond het Veldkapelleke (foto van Willy van Pottelsberghe de la Potterie). Bron: Deguffroy, "De Bruggesteenweg 40 jaar geleden", p. 69.

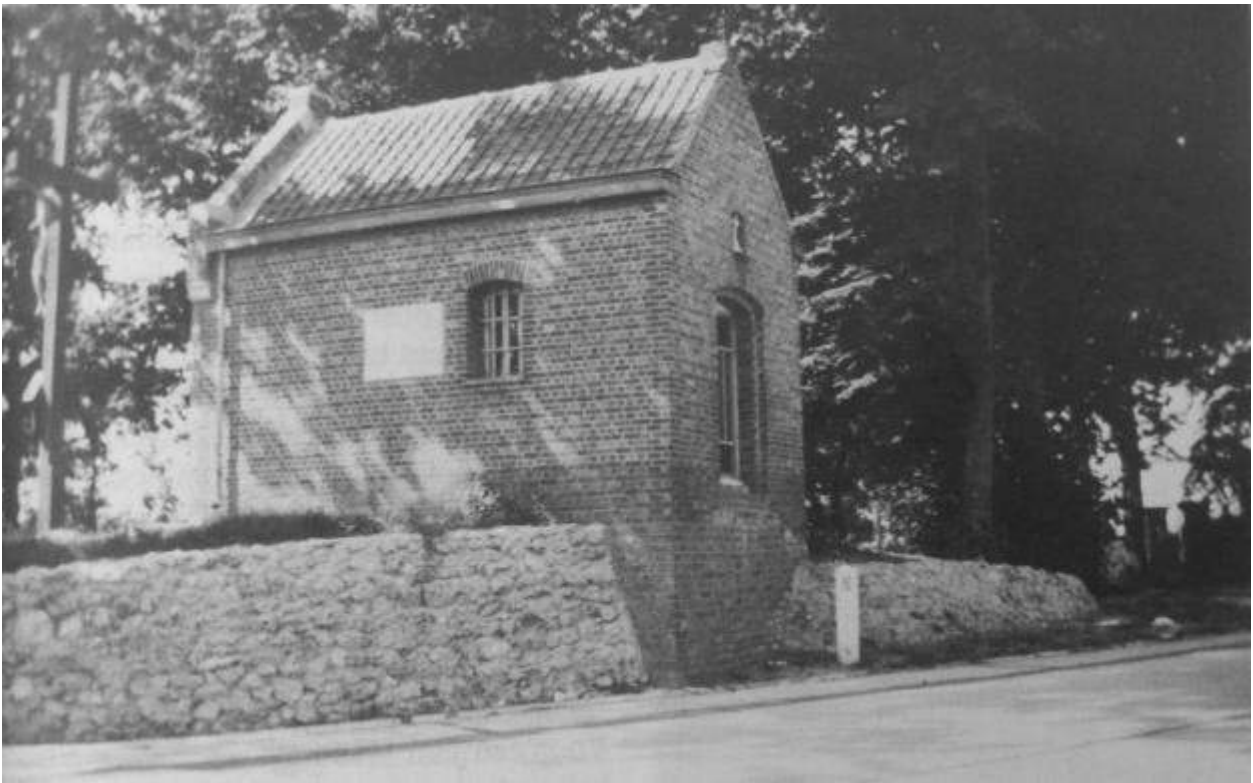
Afbeelding 2-45: Foto van het Veldkapelleke met de nieuwe ingang aan de achterzijde. In de zijgevel bevindt zich de gedenksteen voor de Doomkerkse emigranten, ingehuldigd op 10 augustus 1959.

Afbeelding 2-46: Foto van de originele gedenksteen ingemetseld in de zuidgevel van het Veldkapelleke. Bron: Deguffroy, "Ons Doomkerke 1956-1983", p. 89.

Afbeelding 2-47: De Maria-Aalterstraat kort voor de heraanleg in 1961 (foto van Paul De Clerck). Op de achtergrond het kerkhof van het Sint-Pietersveld met de achterkant van de calvariekapel met het Golgothakruis. De kasseiweg zelf zoals op de foto zou nog dateren van de Frans-Duitse oorlog in 1870, en was tot de heraanleg geflankeerd door “holle zanderige aardewegen vol onverwachte obstakels, af en toe wat zinders of asse als verharding en om de haverklap puntige breuksteen”. Bron: Deguffroy, “Foto’s uit de oude doos”, *Oud Ruysselede*, 2004, XXI, 1, p. 28.

Afbeelding 2-48: Het Veldkapelleke na de verbreding van de Maria-Aalterstraat in mei-juni 1962. De gedenkplaat voor de Doomkerkse emigranten is goed zichtbaar. Bron: Van Severen, "Kapellekesdag", p. 45.

Afbeelding 2-49: Zijgevel met de gedenkplaat anno 1989. Bron: Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 58.

Afbeelding 2-50: Interieur van het Veldkapelle anno 1982, foto door Geert Deguffroy. Bron: Deguffroy, "Ruisseleedse kapellen en kruisen", p. 123.

Afbeelding 2-51: Kapelnisje aan een boom van de ommeegang rond het Veldkapelleke. Bron: Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 56.

Al in 1977 stelt Dauw dat het kapelletje nog zelden wordt bezocht en zelfs in de regel gesloten was “omdat het de laatste tijd alleen diende tot rust- en slaapplek van zwervers en dompelers”.²⁴⁵ Ook Valentin Degrande schrijft in 2012 dat de kapel, ondanks een niet nader gespecificeerde “restauratie” in 2005, een troosteloze aanblik biedt.²⁴⁶ Het perceel waar het Veldkapelleke op staat is in 2012 aangekocht door de Vlaamse Landmaatschappij. In de loop van 2016 zal de grond worden overgedragen aan de gemeente Wingene.

Begraafplaats Sint-Pietersveld

Het kerkhof van het Sint-Pietersveld noemde Deguffroy 30 jaar geleden al terecht “een ware bron van kennis op gebied van kunst, cultuur en geschiedenis”. Het is een getuige van de geschiedenis van de hervormingsschool, waar zowel kolonisten, personeelsleden en hun familieleden begraven werden.²⁴⁷ De bewaard gebleven graven op het kerkhof van het Sint-Pietersveld, waaronder overigens geen leerlingen van het ROG meer, bieden een doorsnede van de mensen die een rol hebben gespeeld in de geschiedenis van het gebied sinds het midden van de negentiende eeuw. Zo ligt ondermeer Auguste Hébert (1812-1886) er begraven, een “*instructeur spécial de l'école des mousles*”.

Het kerkhof werd op 21 februari 1854 in gebruik genomen als de gemeenschappelijke begraafplaats van de instellingen in Ruiselede en Beernem. Ducpétiaux omschrijft het in 1861 als “*garni d'arbustes, de gazon et de fleurs*”.²⁴⁸ Er stierven 50 jongens in Ruiselede tussen 1849 en 1858, en ook 33 meisjes in Beernem. Die werden er begraven en hun graven na 10 of 20 jaar weer opgeruimd. Begraffenissen werden geleid door de aalmoezenier. In 1985 identificeerde Deguffroy nog de graven van 80 personen, met 11 Franstalige opschriften die dateren van vóór 1900.²⁴⁹ Helemaal achteraan het kerkhof staat een kleine Calvariekapel waarvan de bouwdatum onduidelijk is. In 1978 was de kapel al in vervallen toestand en meldden de directeur van het ROG dat de aalmoezenier en hijzelf beiden geen noodzaak zagen voor het behoud van het bouwtje.²⁵⁰

Op 26 mei 1940 werd een groep vluchtelingen uit de streek van Mechelen gebombardeerd in de buurt van de Blauwhuisdreef, ten noorden van het projectgebied. De 8 slachtoffers liggen begraven op het kleine kerkhof.²⁵¹ Ook Gerard De Meester, gangmaker van het verzet tegen de Duitse bezetter tijdens WO II, ligt er begraven.²⁵² Tussen 1971 en 1985 werd er niemand meer op het kerkhof begraven. Deguffroy schreef in 1985 dat de site er verlaten bij lag.²⁵³ In 1981 nog werd door het Ministerie van Openbare Werken een cypressushaag rond het kerkhof vervangen door een beukenhaag.²⁵⁴

²⁴⁵ Dauw, “Koorts afbinden aan 't Veldkapelleke”, p. 10.

²⁴⁶ Degrande, *Langs deze weg zet gene voet*, pp. 416-417.

²⁴⁷ Deguffroy, “Het kerkhof van Sint-Pietersveld”, p. 35.

²⁴⁸ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 30.

²⁴⁹ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 56.

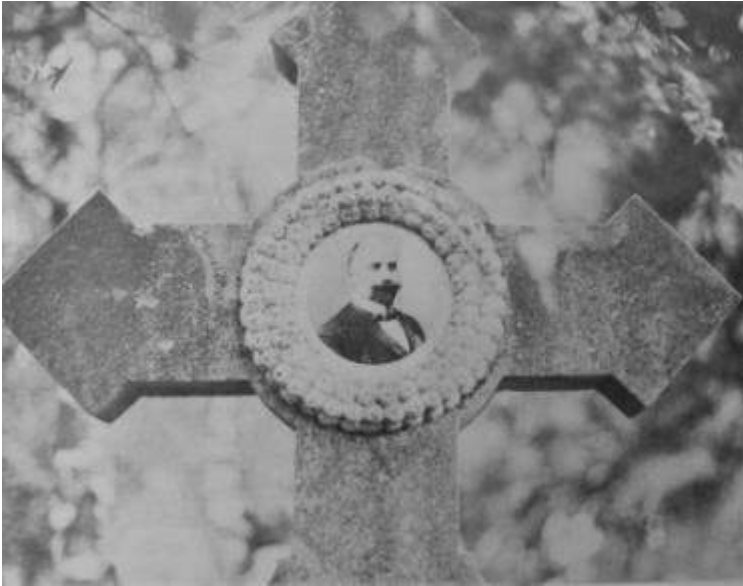
²⁵⁰ Brief van de directeur van het ROG aan de hoofdingenieur-directeur van de Regie der Gebouwen, 21 september 1978. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 443.

²⁵¹ Vercruysse, “Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, pp. 195-196.

²⁵² Vercruysse, “Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, p. 215.

²⁵³ Deguffroy, “Het kerkhof van Sint-Pietersveld”, p. 35.

²⁵⁴ “Werken uitgevoerd door het Ministerie van Openbare Werken in 1981”. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 444.

Afbeelding 3-52: Foto uit 1985 van de grafzerk van Henri Lootens, hoofdonderwijzer aan de Statsweldadigheidsschool (1855-1913), zie graf nr. 25. Bron: Deguffroy, "Het kerkhof van Sint-Pietersveld", p. 36.

Achteraan het kerkhof, op het einde van het pad, staat op een kleine hoogte een calvarie in een roodbakstenen nis onder een leien zadeldak. Het gaat om een houten kruis met een beschilderd plaasteren kruisbeeld.

Afbeelding 3-53: De Calvariekapel op het meest noordoostelijke punt van het kerkhof. Bron: Deguffroy, "Het kerkhof van Sint-Pietersveld", p. 34.

2.4.2 Hoeve 't Wit Kasteeltje (Predikherenstraat 28)

Deze hoeve bestaat uit losse bestanddelen in een U-vormige opstelling, gelegen rond een "deels behouden erfaanleg met restant van een boomgaard". Het boerenhuis aan het noorden van het

erf, de schuur-stal aan de westelijke en de stal-schuur aan de oostelijke zijde zijn gebouwd tussen 1778 en 1830.

- Het boerenhuis is uitgebreid in 1889 en 1912.

- De stal-schuur was anno 1889 eveneens nog in gebruik als woning en is heden te dage deels ingestort:

- De schuur-stal is doorheen de tuin uitgebreid in westelijke richting, onder meer in 1946: “

- Op het domein bevindt zich een gedeeltelijk ondergrondse kelder die voor opslag van aardappelen fungeerd maar waarschijnlijk ook als ijskelder heeft gediend.

Het hoevecomplex is toegankelijk via een dreef van uit de Predikherenstraat, afgezoomd met bomen, en stond met een dreef in oostelijke richting in verbinding met de gesloopte knechtenwoning op nr. 30. In zuidelijke richting loopt een dreef richting Ruiselede.²⁵⁵

Het kapelletje werd in 1944 gebouwd door Adhemar Mannens, als gevolg van een “belofte voor het terugkrijgen van twee opgeëiste paarden door de Duitsers in 1944 (effectief teruggekregen)”.²⁵⁶

Afbeelding 2-54: Foto van het kapelletje in de tuin van de vroegere Mannens' hoeve, anno 1999. Bron: Degrande V., *Langs deze weg zet gene voet... De kapelletjes van West-Vlaanderen. Regio Tielt, Assebroek*, 2012, p. 406.

²⁵⁵ Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed

²⁵⁶ Degrande, *Langs deze weg zet gene voet*, p. 406.

Afbeelding 2-55: De hofstede-Mannens met het klokje. Bron: *Ons Doomkerke*, 1973, XVIII, 2, s.p.

Geschiedenis

De huidige constellatie aan gebouwen is fasegewijs tot stand gekomen:

“Op de kaart van Ferraris (1770-1778) is nog geen bebouwing weergegeven. Het is een nog niet ontgonnen veldgebied. Tussen 1778 en 1830 wordt een hoeve bestaande uit een woonhuis, schuur, bakhuis en landgebouw gebouwd. De omliggende bijhorende percelen zijn ontgonnen en aangelegd volgens een dambordpatroon. Volgens een mutatie van 1837 wordt het kleinere landgebouw ten zuidoosten van het woonhuis omgevormd tot een woongelegenheden. In 1865 volgt een opsplitsing van het woonhuis in twee wooneenheden. De tweewoonst wordt in 1889 opnieuw omgevormd tot een woning met geïntegreerde stal/schuur. Het gebouw, ten zuidoosten van het erf gelegen, wordt opnieuw omgevormd tot een landgebouw. Het boerenhuis wordt in 1912 uitgebreid in noordelijke richting. De schuur en het woonhuis worden nogmaals uitgebreid in respectievelijk noordelijke en westelijke richting.”²⁵⁷

Halverwege de vorige eeuw stond 't Wit Kasteeltje eerder bekend onder de naam “hofstede Mannens”, naar de familie die de hoeve al meer dan een eeuw pachtte van de adellijke familie de Schietere de Lophem eigenaar.²⁵⁸ Zoals heel wat andere boerderijen in Doomkerke was deze hoeve een “klokhof”. De klok had praktische functies – het angelus kleppen, personeel naar het huis sommeren, luiden bij feestelijke gebeurtenissen als huwelijken en geboortes – maar diende ook om “een waardiger voorkomen aan die gebouwen te geven en een overlevering uit het verleden te bewaren”.²⁵⁹

Zoals *supra* vermeld, was deze hoeve met een dreef verbonden met de knechtenwoning op de Predikherenstraat nr. 30, naar analogie met de hofstede bekend onder de naam “Mannens’ hui-

²⁵⁷ Inventaris van het Onroerend Erfgoed.

²⁵⁸ Dauw, “Een bel op het dak”, *Ons Doomkerke*, p. 8.

²⁵⁹ Dauw, “Een bel op het dak”, *Ons Doomkerke*, pp. 6-9.

zeke". Deze voormalige woning voor een knecht van de nabijgelegen hofstede bestond uit een deels herbouwd volume van één bouwlaag onder een pannen zadeldak.²⁶⁰

Afbeelding 2-56: Voormalige knechtenwoning ("Mannens' huizeken" of ook "Boskantershuisje") van de hoeve 't Wit Kasteeltje (Mannens' hofstede), Predikherenstraat 38, Wingene (Greenspot, 15 april 2016).

2.4.3 Hoeve Lagaeyse (Vagevuurstraat 1, Wingene)

In 1982 werd de hoeve-Lagaeyse, die eigendom was van de RTT, verbouwd. De bewoners verhuisden naar de nabijgelegen achtwoonst.²⁶¹

²⁶⁰ Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed, ID: 205698, Predikherenstraat 28, Wingene.

²⁶¹ "Verbouwingswerken nabij het Veldkapelleke", *Groot Ruiselede*, 1982, XXVII, 1, p. 23.

Afbeelding 2-57: Luchtfoto uit 1940, genomen vanuit het noordoosten, van het kruispunt van de Maria-Aalterstraat (bocht links onderaan, bij het Veldkapelleke) met de Predikherenstraat (diagonaal naar rechts boven op de foto). Geeft ook een goed beeld van het Disveld, met bovenaan “Mannens bossen”. Verder opvallend in het Disveld is een eenzaam rijtje bomen “langsheen de verbindingsgracht tussen twee voormalige vijvers”. Het straatje dat aan het kruispunt ontspringt en boven de Predikherenstraat richting Mannens bossen loopt, is de oude Zoutweg, lange tijd “Mannens’ Dreef” genaamd, nu de Veldkapellestraat²⁶², die de scheiding vormt van de gemeenten Ruiselede, parochie Doomkerke (bovenaan) en de gemeente Wingene, parochie Sint-Jan (onderaan). Het oude traject van de Veldkapellestraat naar de Predikherenstraat liep dus kaarsrecht naar het kruispunt, en niet met een scherpe bocht naar het noordwesten zoals nu.

Buiten het beschermde landschap Sint-Pietersveld vallen de hoeve Andries (1859) links onderaan binnen de bocht en de hoeve aan de overkant van de straat waar tot 1924 het gezin Wijckhuys woonde en dat in 1925 werd omgebouwd tot een herberg. Binnen het beschermde landschap echter valt de gedeeltelijk omwalde witgekalkte hoeve aan de Predikherenstraat waar sinds 1911 het gezin Lagaeyse woonde (daarvoor: Thienpont). Iets ten zuidwesten daarvan staat de achtwoonst gebouwd voor het Radiopersoneel. Aan de overkant van de straat bevindt zich een verkaveld gedeelte met 25 woningen dat buiten het beschermde landschap valt, behalve dan Mannens’ hoeve helemaal aan de rand van de foto, en de vroegere woning Hoste-Dauw nog meer ten zuiden van de Veldkapellestraat. Bron: “Ons fotoblad”, *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 2, p. 10, foto op p. 11.

2.4.4 Zendcentrum “Belradio” (SCRE)

Het SCRE-domein, de gebouwen en de antennes zijn beschermd als monument en is tot op heden een actief zendstation van het Ministerie van Defensie. Hoewel dit gebied ook behoort tot het beschermde landschap Sint-Pietersveld, is het expliciet buiten het beheerplan gehouden. Daarom valt het ook buiten dit historisch onderzoek. Toch heeft de aanwezigheid van het SCRE en de antennes gevolgen gehad voor de omliggende percelen die wél binnen het beschermde landschap vallen. Daarom volgt hier toch een beperkte geschiedenis van het zendcentrum.

²⁶² “Nieuwe straatnamen te Ruiselede”, p. 17.

Van 1922 dateert het plan om op en nabij het staatsdomein Sint-Pietersveld in Ruiselede een “opvang- en uitzendpost voor Draadloze Telegrafie” op te richten. Om de gewenste 8 antennemasten te kunnen oprichten, werd ook het aanpalende Carpentiersgoed op grondgebied Wingene onteigend (cf. *infra*). Vanaf de herfst van 1923 werden materialen en barakken aangevoerd. Onder iedere toren werden 24 betonnen palen geheid, en rondom elke toren werden telkens 12 betonnen ankerblokken gegoten om de kabels aan te spannen.²⁶³

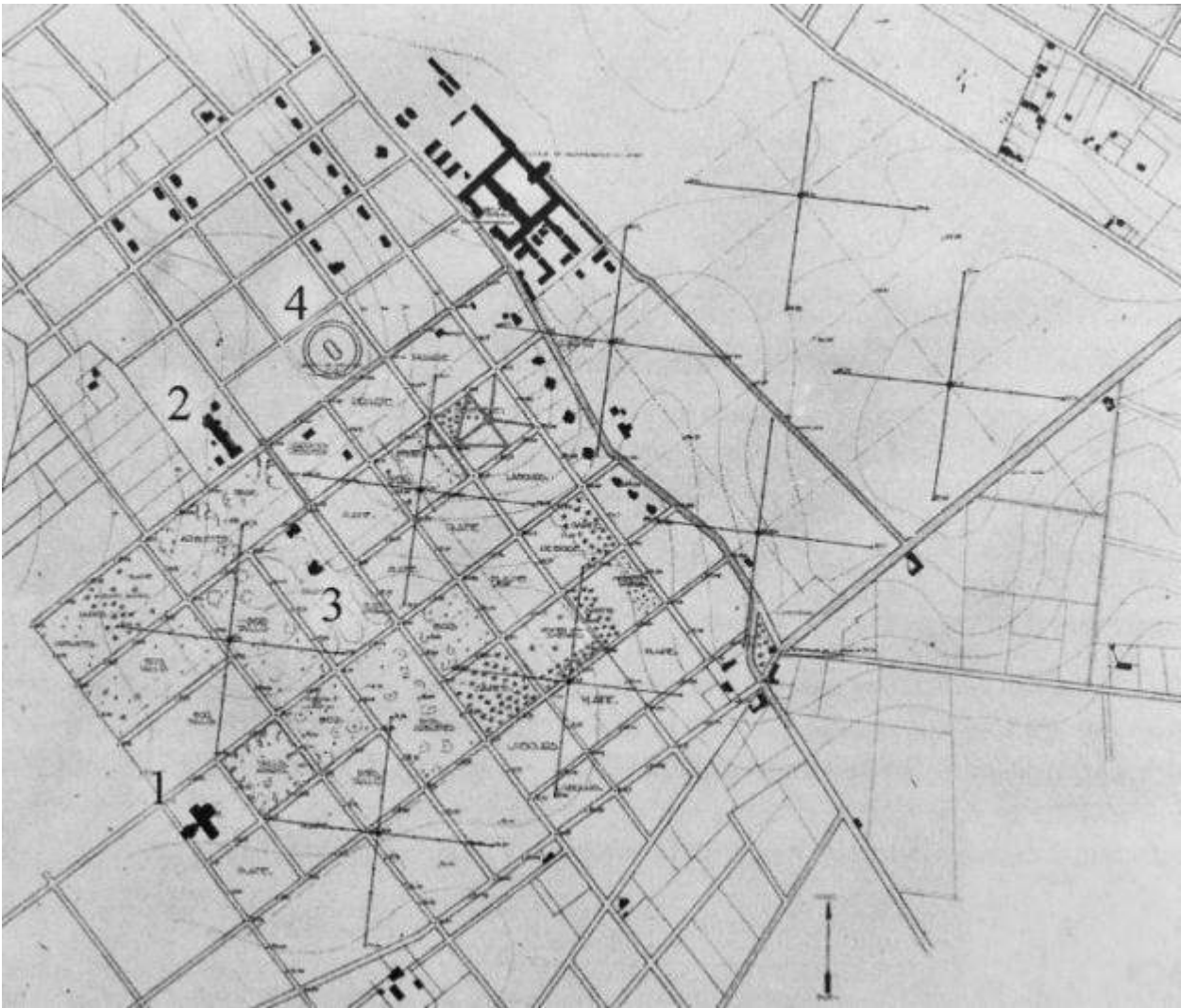
Het zendstation werd ingeplant op een nieuwe basis op vlak terrein, deels op staatsgrond die hoorde bij het ROG, deels op gronden die werden aangekocht van de gemeente Wingene. Men koos de plaats omwille van de goede eigenschappen van de ondergrond voor het doel: goede geleidbaarheid en geschikt voor de bouw van “zware funderingen van het gebouw en de antennes”. In 1930 werd het domein van de Succursale aan het SCRE toegevoegd. De eerste steen van het hoofdgebouw werd gelegd door Koning Albert I op 19 december 1923. Aannemer Spies-Bolsée was verantwoordelijk voor de bouw van het zendstation (hoofdgebouw met burelen, zendgebouw, transfo’s, alternatoren, spoelen) en bijgebouwen (werkplaatsen, magazijnen en hoogspanningsgebouw).²⁶⁴ Ook de 80 ha die vanuit het Carpentiersgoed werden onteigend, waren drassige, natte gronden die uitstekend geschikt waren voor de geleiding van de activiteiten van het SCRE.²⁶⁵

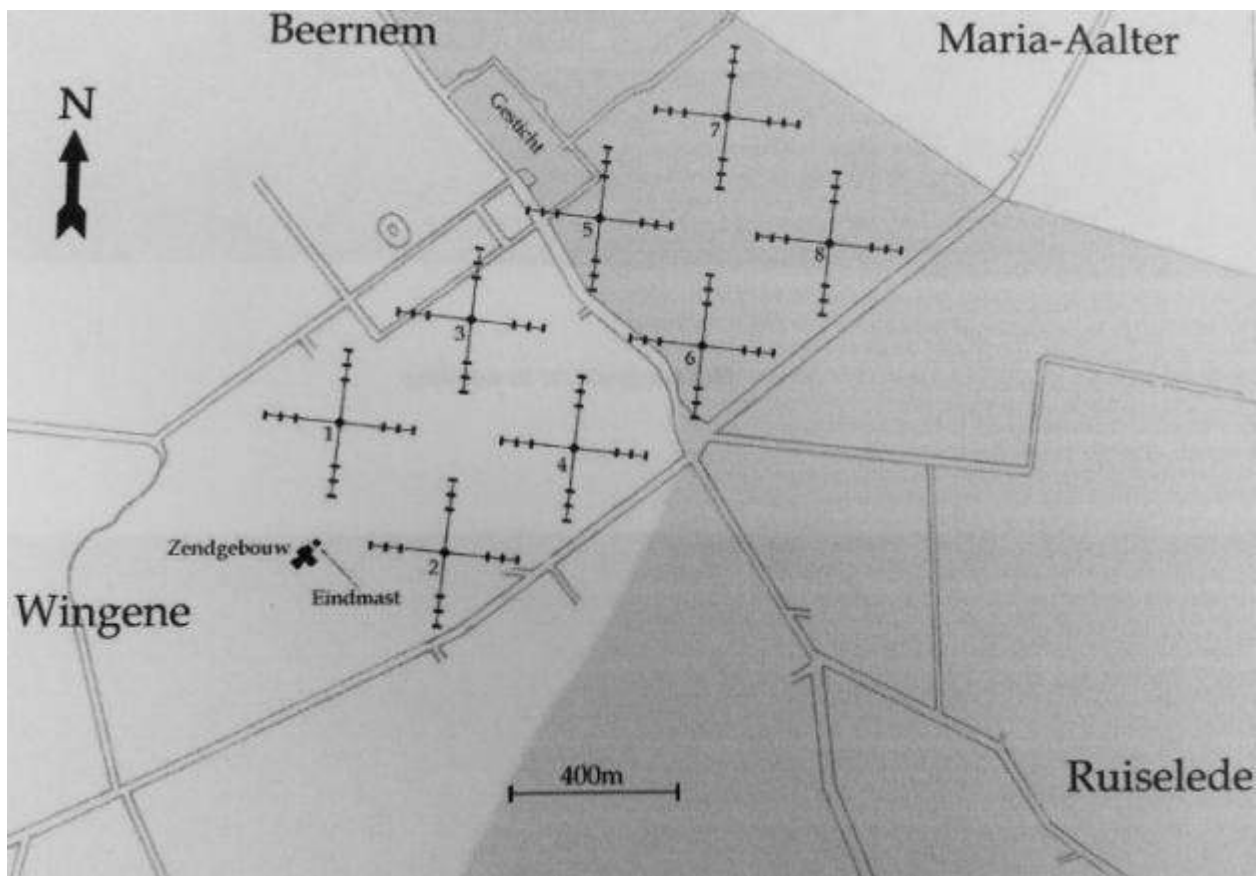
²⁶³ “1927-1977. Vijftig jaar Radio-Ruiselede”, pp. 9-10; Dauw, “D’r komen radiotorens!”, p. 5.

²⁶⁴ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, pp. 17 en 20.

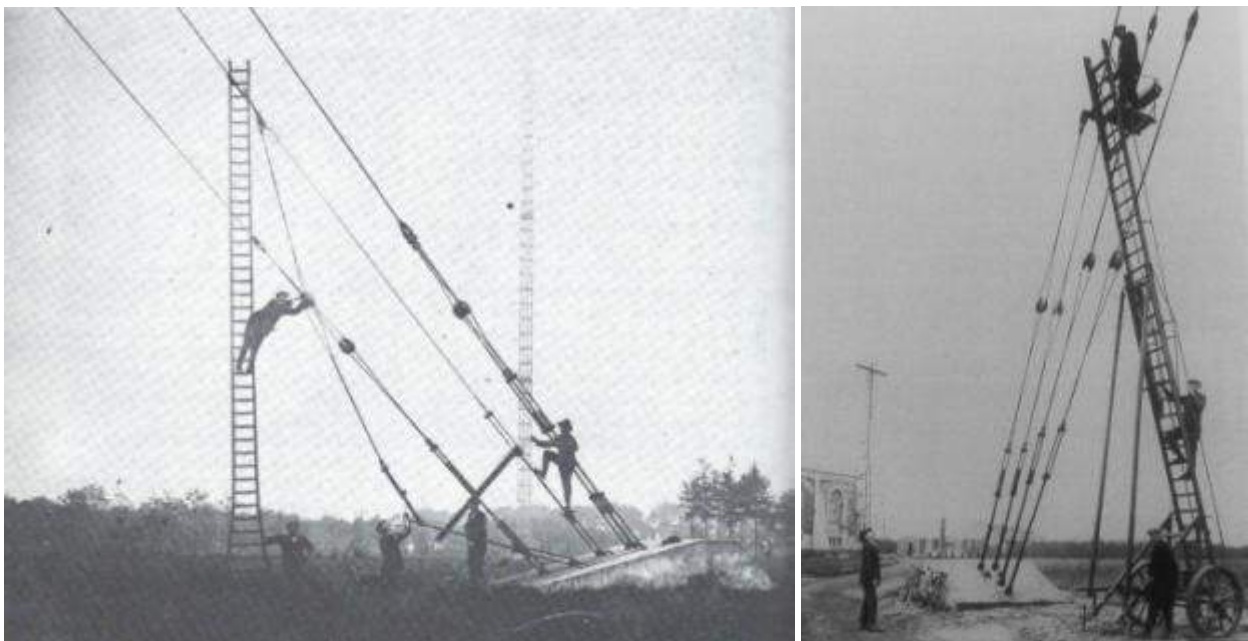
²⁶⁵ Braet, “Omtrent 75 jaar radiozendstation Wingene-Ruiselede”, p. 169.

Afbeelding 2-58: Ontwerpplan van de inplanting van de antennes en van de ankerblokken. Legende: 1: zendgebouw; 2: voormalige Succursale; 3: kasteeldomein Carpentier; 4: Scheepput. Zie ook het padenpatroon met centraal staakkapelletje in het perceel ten zuiden van de Directeurswoning. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruislede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 13.

Afbeelding 2-59: Plan gemaakt door Ghyselbrecht met inplanting en nummering van de zendtorens. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruislede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 47.

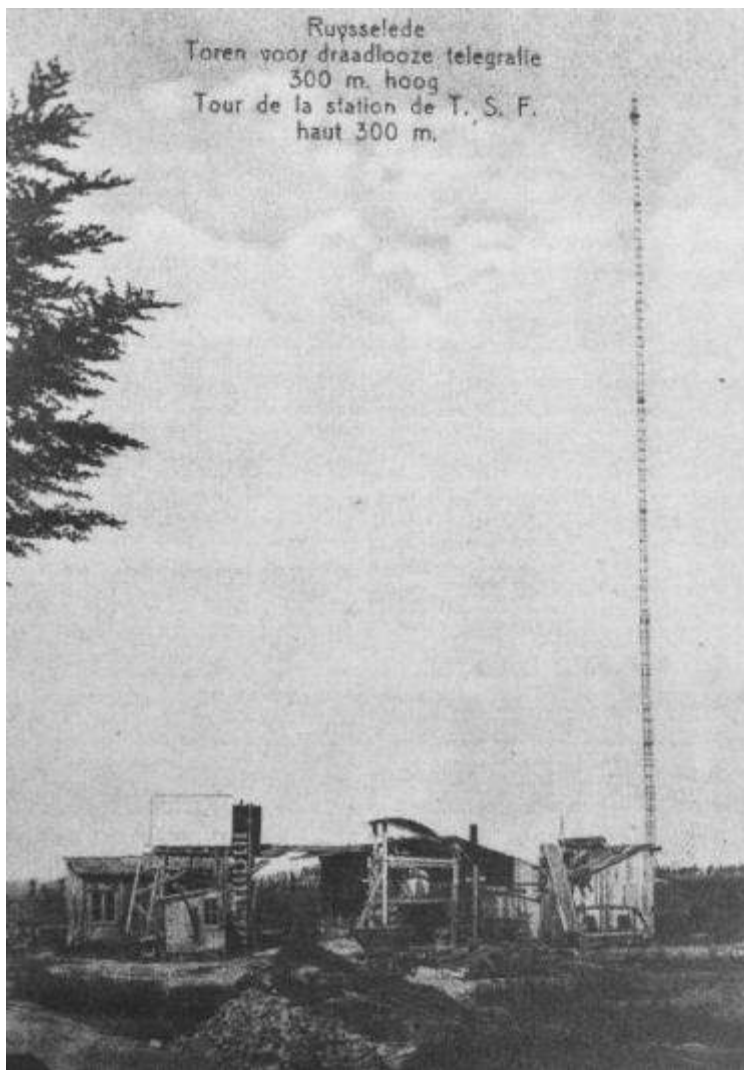

Afbeelding 2-60: Het aanspannen van de kabels van de torens, verbonden aan het betonnen ankervoetstuk. Foto links van ingenieur Van Lierde. Bron: Baelde, *“De Torens van Ruislede”*, p. 118. Bron foto

rechts: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 38.

Afbeelding 2-61: Neergestorte meest westelijke toren op het grondgebied Wingene, anno 1926? met op de achtergrond de personeelswoningen van het ROG langs de Vagevuurstraat. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 42.

Afbeelding 2-62: Foto van een zendtoren met een werfkeet van aannemer Spies-Bolsée. Bron: Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruyselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 20.

De 284 meter hoge zendtorens die in de jaren 1920 gebouwd werden, waren radiomasten voor de langegolfzendinrichting, gebouwd volgens het systeem-Vierendeel, genoemd naar de Leuvense professor die het ontwierp. De funderingen bestonden uit 24 palen, uit gewapend beton met een sokkel van 1,2 meter hoog die 7 meter diameter had. De acht masten waren opgesteld op 400 meter van elkaar, in twee evenwijdige rijen van vier. Tussen de masten hingen transversale kabels met isolatoren. Elke pyloon had 28 spankabels in groepen van 4 verdeeld over 7 verdiepingen.²⁶⁶ De pylonen waren verbonden met een ondergronds aardingsnetwerk van koperen banden en kabels, die tijdens de Tweede Wereldoorlog soms door buurtbewoners werden opgedolven om ze tegen betaling aan de bezetter te leveren.²⁶⁷ De grondvesten van de pylonen en van de “*massifs d’ancrage des haubans*” waren tussen de zomer van 1923 en het einde van dat jaar gelegd. Vervolgens de montage van de pylonen. In februari 1925 waren er al drie

²⁶⁶ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruyselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 33.

²⁶⁷ Baelde, “De Torens van Ruyselede”, p. 119.

helemaal klaar.²⁶⁸ De verankering van de torens gebeurde per mast met drie ankerblokken elke 90° op afstanden van 120, 160 en 180 meter van de basis van de mast, waarvan het derde blok dubbel zo zwaar was als de twee voorgaande.²⁶⁹

Heel wat jonge mannen uit de streek waren betrokken bij het optrekken van de torens. Tijdens een februaristorm in 1926 viel een kraan om die met de kabels toren nr. 4 in Wingene, die op dat moment al tot 200 meter was opgebouwd, mee omver trok.²⁷⁰ De bouw van de zendtorens lokte heel wat kijklustigen, die zich konden verkwikken in de herbergen die ontstonden in de buurt van het Veldkapelleke.²⁷¹ In 1929 was de bouw van de acht torens voltooid.

De eerste gebouwde toren, in de buurt van het Veldkapelleke, werd in de nacht van 1 januari 1933 in de mist aangevlogen door een Engels lijnvliegtuig van Imperial Airways onderweg van Keulen naar Londen. Het stortte neer, brandde uit, en de tien inzittenden overleden. De toren knakte af op 80 meter hoogte (zie Afbeelding 2-61) en werd pas in de jaren '70 ontmanteld.²⁷² In de berm waar de Vagevuurstraat is rechtgetrokken, ligt nog een betonnen voet van de spankabels van deze toren, met een informatiebord in de nabijheid.²⁷³

Afbeelding 2-63: De voet van een pyloon volgens het systeem-Vierendeel. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 37.

²⁶⁸ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 32.

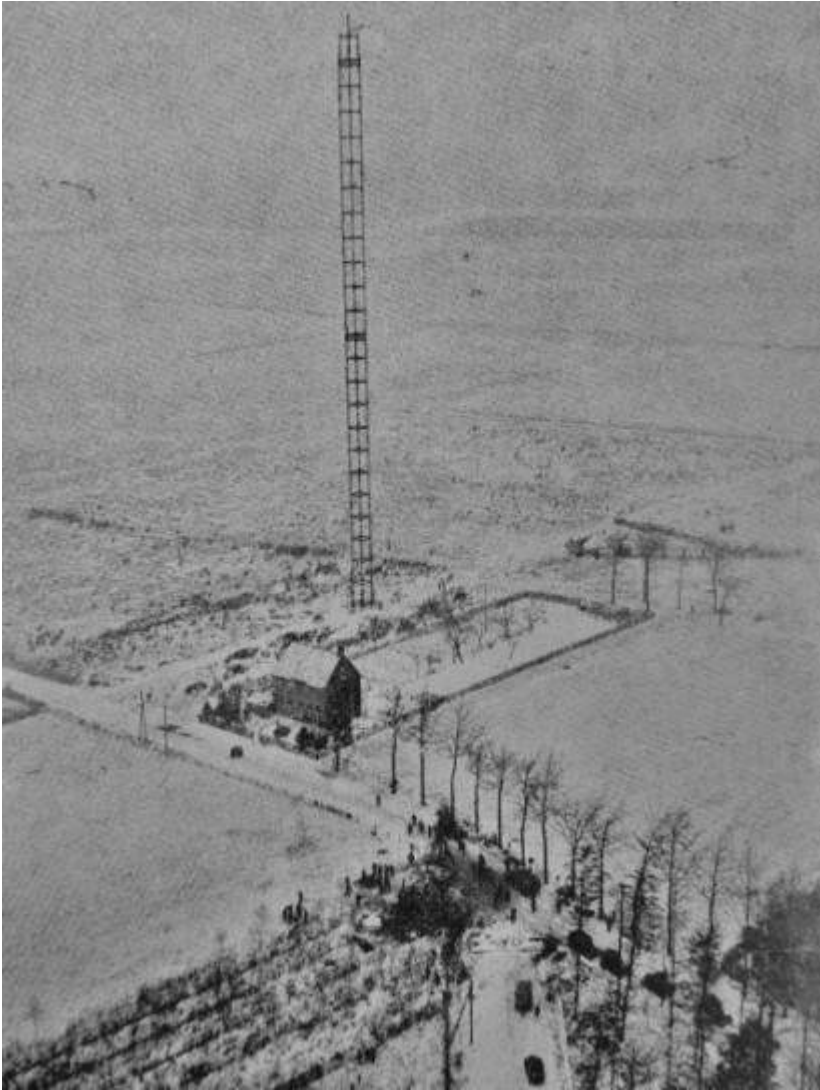
²⁶⁹ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 38.

²⁷⁰ Dauw, "D'r komen radiotorens!", p. 6; Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 45.

²⁷¹ Baelde D., "De Torens van Ruiselede", *Oud Ruysselede*, 1988, p. 121.

²⁷² Dauw, "Nog het Sint-Pietersveld", p. 4.

²⁷³ "Vijftig jaar geleden vloog een lijnvliegtuig tegen een radiotoren", *Groot Ruiselede*, 1983, XXVIII, 1, p. 22.

Afbeelding 2-64: Kruispunt van de Vagevuurstraat en de Predikherenstraat onder een winters sneeuwdek, januari 1933, genomen vanuit een vliegtuig. Het toont de situatie na de crash van het Engelse passagiersvliegtuig (omringd door de volkstoeloop op de voorgrond) dat tegen de radiotoren was aangevlogen. Voor de toren zien we de woning van meester Lannoy van het ROG. De bocht in de Vagevuurstraat die hier nog zichtbaar is, werd nadien rechtgetrokken, zodat de plaats van de crash nu ten noordoosten van de Vagevuurstraat ligt. Bron: "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1973, XIX, 1, (beschrijving op p. 12); en Dauw, "Vijftig jaar geleden", p. 16.

Op 26 augustus 1940 vloog een Duitse Heinkel-bommenwerper tegen de zuidoostelijke toren nabij 't Kruiske (pyloon nr. 8). De toren werd door de klap neergehaald en de vier inzittenden van het vliegtuig overleefden het niet. Op 29 augustus werd de noordwestelijke pyloon (nr. 1) die het dichtst bij het ROG stond, door een Dornier-bommenwerper geraakt. Het vliegtuig raakte de spits, verloor een vleugel en stortte neer in de buurt van de Boskapeldreef. Toen besloot de bezetter om de torens op grondgebied Ruiselede af te breken: vier volledig (pylonen 3, 4, 5 en 7) en twee gedeeltelijk, tot op 160 meter. Van één toren (pyloon nr. 6) lukte de afbraak maar ge-

deeltelijk en bleef een 80 meter hoge stomp staan. Het schroot werd naar Duitsland gevoerd voor de wapenindustrie.²⁷⁴

Op 21 juli 1942 had een lokale verzetsgroep op het Sint-Pietersveld, geleid door een onderwijzer aan het ROG, als ludieke vaderlandslievende actie op 80 meter hoogte een Belgische driekleur opgehangen aan deze pyloon van het radiozendstation. Om de bezetter af te schrikken de vlag snel weer weg te halen, was lager op de toren een valse, nagemaakte "tijdbom" aangebracht.²⁷⁵ Het restant van deze pyloon bleef het langst staan en werd pas in 1985 gesloopt.²⁷⁶

Er kwam kritiek op de torens omdat kort nadien ook met korte golf kon getelegrafeerd worden, zonder dat hoge torens nodig waren.²⁷⁷ Na de Tweede Wereldoorlog werden nieuwe torens van 120 meter hoog gebouwd en nieuwe zenders geplaatst. Het domein werd met 150 ha uitgebreid, een nieuwe automatische centrale werd bijgebouwd en in 1957 werd ten noorden van het Sint-Pietersveld op grondgebied Aalter een nieuw terrein aangekocht voor de oprichting van een extra zenderinstelling en nieuwe antennes.²⁷⁸ Door de ingebruikname van satellietverbindingen verloor het zendstation aan belang. In 1972 werd het opgenomen binnen de radio-maritieme diensten, en in 1977 overgedragen aan het Ministerie van Landsverdediging.²⁷⁹ Eind de jaren 1990 kwam een einde aan de activiteiten van het Gewest van de Radiomaritieme Diensten. Het domein werd overgeheveld naar het BIPT op 1 april 1997 en een jaar later uitgeleend aan de Marine (Ministerie van Landsverdediging). Op 1 oktober 2001 werden de percelen en gebouwen definitief overgeheveld naar het Ministerie van Landsverdediging. Sindsdien wordt het zendcentrum-Wingene beheerd door Defensie onder de naam RCS (Radio Communication Services).²⁸⁰ Het domein is opengesteld ter gelegenheid van Open Monumentendag in 1992, 1999, 2004 en 2011.²⁸¹

---

²⁷⁴ Dauw, "D'r komen radiotorens!", p. 6; De Smet, "De vliegtuigramp op het St.-Pietersveld tijdens W.O. II", p. 91; Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, pp. 136-137.

²⁷⁵ Braet, "Gedurfde verzetsdaad op 't Sint-Pietersveld 21 juli 1942", p. 130.

²⁷⁶ Baelde, "De Torens van Ruiselede", p. 124.

²⁷⁷ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 68.

²⁷⁸ Baelde, "De Torens van Ruiselede", p. 124.

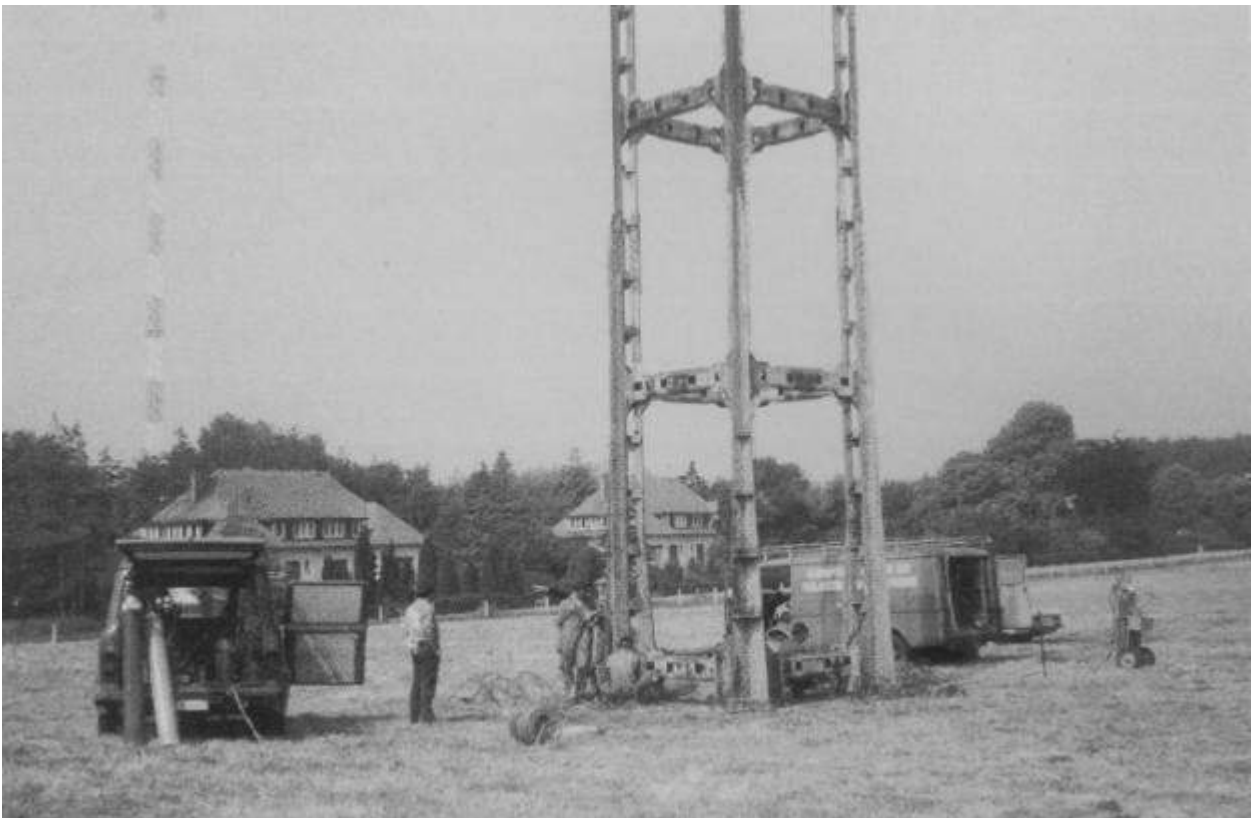
²⁷⁹ Braet, "Omtrent 75 jaar radiozendstation Wingene-Ruiselede", p. 171.

²⁸⁰ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 238.

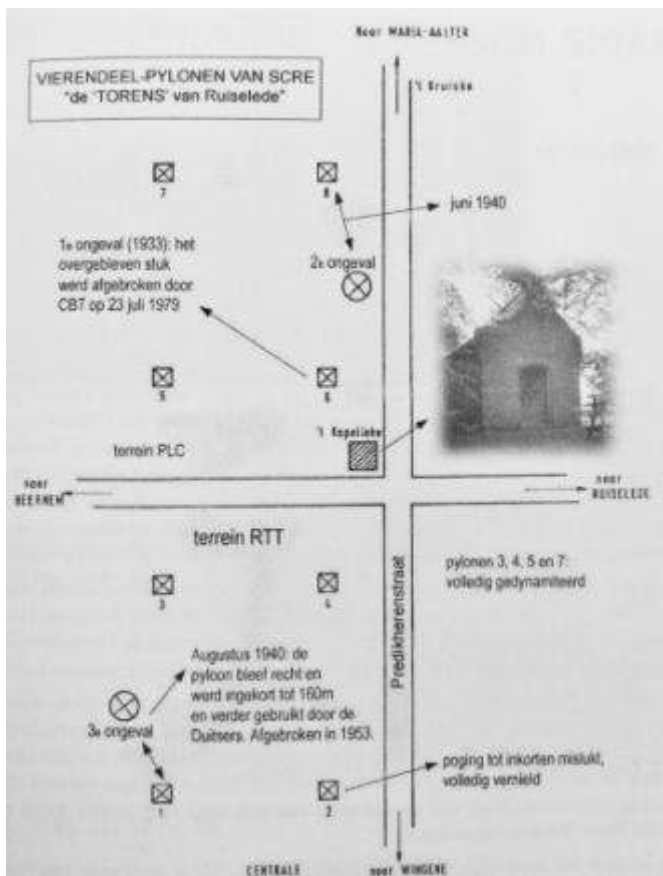
²⁸¹ Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, pp. 239-240.

Afbeelding 2-65: Foto van de gesloopte toren van pyloon 1, “die achter het kasteel en tennisplein stond”, op 10 augustus 1953. Foto van Désiré Baelde. Bron: Baelde, “De Torens van Ruiselede”, p. 123.

Afbeelding 2-66: Sloop van het resterende geraamte van pyloon nr. 6, op 23 juli 1979, met op de achtergrond de personeelswoningen van de RMD (SCRE) gebouwd in 1954. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 139.

Afbeelding 2-67: Schematisch-thematisch plannetje met het lot van de pylonen. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 141.

2.4.4.1 Personeelswoningen van het Zendcentrum

Aanvankelijk werd het personeel van het Radiocentrum gehuisvest in enkele van het ROG overgenomen gebouwen, of bij particulieren en logementshuizen. In 1928 werden op een perceel weiland dat aan de staat toebehoorde een blok van 8 nieuwe personeelswoningen gebouwd voor de huisvesting van de bedienden van het zendcentrum. In 1930 werden nog eens twee maal vier woningen bijgebouwd, en een tweetal huizen aangekocht. Na de Tweede Wereldoorlog bouwde men voor het personeel nog 4 villa's. Tot het einde van de jaren 1990 waren deze woningen eigendom.²⁸²

²⁸² Baelde, "De Torens van Ruiselede", p. 121; *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 52.

Afbeelding 2-68: De achtwoonst gebouwd in 1928 voor het personeel van het zendcentrum, eigenlijk een gespiegelde samenvoeging van twee vierwoonsten. Bemerkt de openheid van de voortuintjes en het specifieke schrijnwerk. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 21.

Afbeelding 2-69: Eén van de twee vierwoonsten gebouwd ca. 1930 voor het personeel van het zendcen-

trum. Bron: *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 52.

Ook vrijetijdsaccommodatie werd voorzien: een kantine waar men 's middags kon eten, een coöperatieve winkel, een café, en in de voormalige Succursale de "Belradio Club"-toneelgroep die elk jaar een populaire revue opvoerde, gevolgd door een dansfeest.²⁸³

2.4.4.2 Ontstaan van het natuurreservaat "De Gulke Putten"

In de winter van 1962-1963 werd de omgeving van de centrale van het Radiodomein, die tot dan toe had "vaag gelegen" of met kreupelhout was bedekt, "ontbost, ontgonnen en in weide gelegd, dienstig voor schapenteelt". In totaal werd 37 ha verdeeld onder twee landbouwers uit de buurt.²⁸⁴

De aankoop van ca. 200 hectare gronden door de RTT heeft onwillekeurig en onvrijwillig ook de aloude heide van Sint-Pietersveld helpen bewaren:

"De natte, voedselarme bodem was immers ideaal voor een goede antenne-opstelling. Wel moesten overal bomen en struiken worden gerooid en waren uitgebreide grondwerken nodig voor de bouw van antennevoeten, de vele masten en platforms, en niet te vergeten de talrijke feederleidingen. [...] Na de aanlegwerken, vooral door verwijdering van houtige gewassen en omwoeling van de grond, ontkiemde overal in het domein volop de heide. De zaden van deze plantensoort blijven immers vele tientallen jaren kiemkrachtig; wanneer ze de prikkel krijgen van zonlicht op opengemaakte plaatsen groeien ze snel uit tot een paars bloeiende vegetatie. Zo ontstond samen met de oprichting van het zendstation een prachtig landschap van heiden en bremvlakten dat gespaard bleef van verdere totale ontginning. [...]"

De heidebiotopen zouden normaal gezien snel weer overgroeid geraken door struiken en bomen, ware het niet dat in het RTT-domein voortdurend inspanningen werden verricht om de verbossing tegen te gaan. Immers, om de antennes toegankelijk te houden, kortsluiting en brandgevaar te vermijden werd de ruime omgeving van de leidingen en zendmasten open gehouden. Daartoe werd volop gemaaid en gekapt door een hele schare arbeiders van de buitendienst; sommige bronnen maken gewag van 80 man personeel in de bloeiperiode na de Tweede Wereldoorlog. Door dit jarenland volgehouden onderhoud werden heischrale graslanden, natte en droge heiden bewaard en bleef de bosvorming beperkt. Dit was *natuurbeheer 'avant la lettre'*, met als gevolg het bewaren van vele unieke soorten planten en dieren die elders door moderne land- en bosbouw verdrongen werden. Zelfs bij latere aanleg van nieuwe antennes en leidingen bleef het herstel van de natuur onder een voortgezet maaibeheer nooit lang op zich wachten."²⁸⁵

Eind de jaren 1960 sprongen de natuurwaarden van het gebied in het oog van jonge biologen van de toenmalige voorloper van de Jeugdbond voor Natuur en Milieu. In 1969 werd een eerste inventaris opgemaakt en via de Belgische Vereniging voor Natuur- en Vogelreservaten overgemaakt aan de toenmalige RTT-directie:

"Dit rapport was de hefboom voor een eerste beheervergunning voor één perceel natte, venige heide van 1,5 ha. Dit nieuwe reservaat kreeg de naam Gulke Putten, verwijzend naar de toponiem van vroegere veldvijvers. Dat ook zowat het hele zendstation op zulke

²⁸³ Baelde D., "De Torens van Ruiselede", *Oud Ruysselede*, 1988, pp. 121-122; Vercruysse E., "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", *Bos en Beverveld*, 2011, 44, p. 202.

²⁸⁴ "Doelmatige gronduitbating", *Ons Doomkerke*, 1963, VIII, 3, p. 20.

²⁸⁵ Verscheure & Kuijken, "SCRE en de natuur", pp. 243-244.

voormalige vijverbodems werd opgericht had – zoals reeds vermeld – te maken met de permanente vochtigheid nuttig voor de werking van de antennes. Dat hierdoor ook elders in het domein grote natuurwaarden en -potenties aanwezig waren werd spoedig door bijkomende inventarisaties bevestigd.”²⁸⁶

Na goede ervaringen met het beheer van het eerste perceel door BVNR sinds 1970, werd het reservaat later uitgebreid met 14 hectare hakhout en heiderelicten in de buurt van het hoofdgebouw van de SCORE. De BVNR was gericht op het beheer van de natuurwaarden, en dat was toevallig positief voor de vrijwaring van de zendinstallaties. Men deed o.m. aan begrazingsbeheer met Kempische heideschappen. Buitenwerk – “het jaarlijks maaien van de unieke bloemrijke gazons, paden en bermen” – door eertijds SCORE-personeel werd overgenomen door vrijwilligers tijdens zomerse werkkampen. Ook toen het gebruik van de oude installaties wegviel, werd het maai-beheer verdergezet, terwijl toch delen van het hakhout verder uitgroeiden tot middelhoutbos.²⁸⁷ Na de overdracht aan Defensie werd onder invloed van Natuurpunt voor bijna het hele SCORE-domein (70 hectare) een concessie voor natuurbeheer opgesteld: “Dit met inbegrip van de perifere graslandpercelen, die nog steeds in samenwerking met de lokale landbouwers worden beheerd. Onder de grote, actieve zendantennes wordt jaarlijks gemaaid; overige graslanden krijgen een regime van maaien en beweiding met Galloway-runderen. Herstel van heischraal grasland met orchideeën en tal van interessante insecten kent plaatselijk succes. Vooral de ontwikkeling van wastine-achtige biotopen door jaarrond begrazing levert een gevarieerd half-open landschap.”²⁸⁸ Vanaf 2002 is Natuurpunt omliggende bossen en weilanden gaan aankopen, die met Europese Life-projecten als natuurgebied werden ingericht en opengesteld voor het publiek, naar analogie met de aanwijzing van de Gulke Putten als “Natura 2000”-gebied.²⁸⁹

Ook in 2012 verwierf Natuurpunt 9,6 hectare natte graslanden die door Defensie openbaar te koop werden gesteld:

“Hierdoor wil de vereniging de integriteit van het gehele historische RTT-domein als erfgoed helpen bewaren, met inbegrip van alle restanten die wijzen op de technologische geschiedenis van dit zendstation. Dit past overigens perfect in het recent door de Provincie opgerichte *Landschapspark Bulskampveld*. [...] Door opname van de reeds vroegere uitgestippelde bewegwijzerde wandelpaden van Natuurpunt in officiële wandelroutes kennen deze een toenemend succes.”²⁹⁰

2.4.5 Rijksopvoedingsgesticht

Binnen dit landschapsbeheerplan zijn, naar de voorwaarden van het bestek, uitdrukkelijk de als monument beschermde gebouwen van het voormalige Rijksopvoedingsgesticht niet opgenomen. Het betreft hierbij zowel het in 1976 beschermde hoofdgebouw als de op 5 maart 2001 bij ministerieel besluit beschermde gebouwen, zoals te zien op onderstaand plan, toegevoegd aan het Ministerieel Besluit. Binnen het huidige complex van De Zande en het PLC bleven heel wat gebouwen buiten deze bescherming, die – voor zover ze erfgoedwaarde hebben – wel in dit landschapsbeheerplan zijn opgenomen. Hetzelfde geldt voor de aanleg van de omgeving van de als monument beschermde gebouwen – koeren, speelplaatsen etc. Om die reden hebben we het noodzakelijk geacht om de volledige geschiedenis van het voormalige ROG-complex onder de

²⁸⁶ Verscheure & Kuijken, “SCORE en de natuur”, pp. 244-245.

²⁸⁷ Verscheure & Kuijken, “SCORE en de natuur”, p. 245.

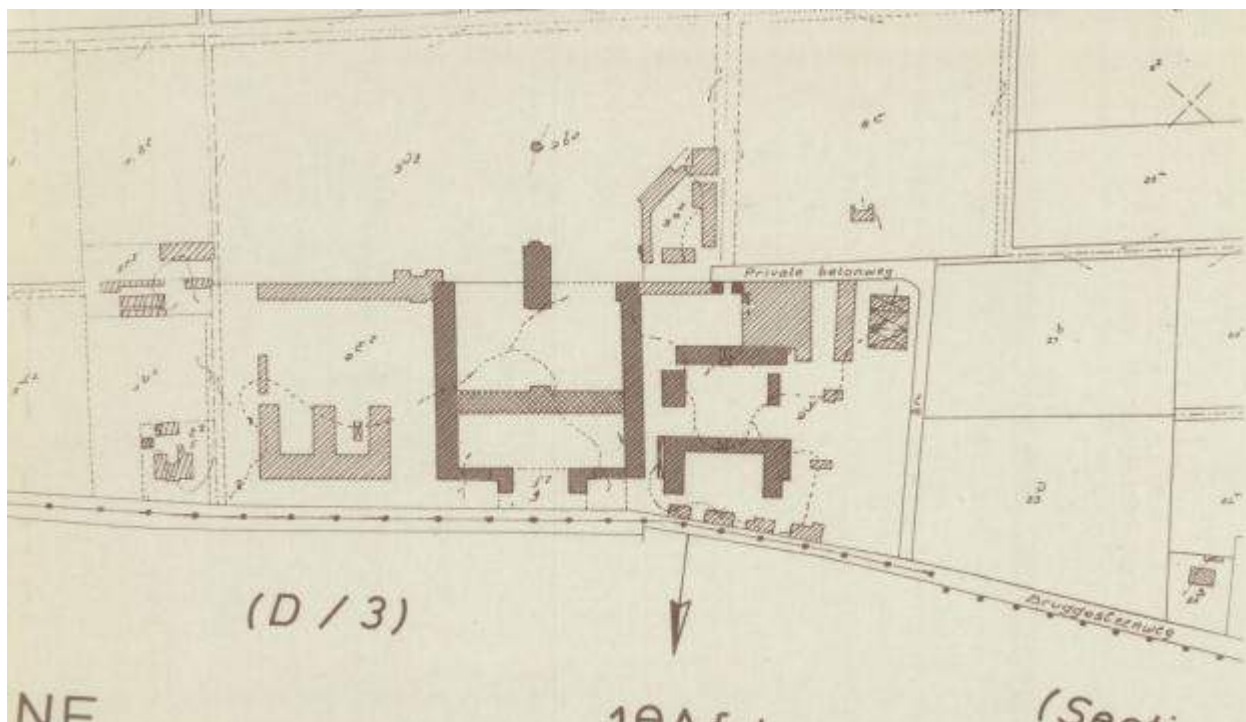
²⁸⁸ Verscheure & Kuijken, “SCORE en de natuur”, p. 246.

²⁸⁹ Verscheure & Kuijken, “SCORE en de natuur”, p. 246.

²⁹⁰ Verscheure & Kuijken, “SCORE en de natuur”, p. 247.

loep te nemen, zij het niet in detail voor wat betreft de als monument beschermde delen (hoofdgebouw en zijvleugels van het voormalige gesticht, kapel en gebouwen PLC).

Tweede moeilijkheid is dat het volledige complex zoals te zien op onderstaande afbeelding in de inventaris van het Bouwkundig Erfgoed beschreven staat als “Groot complex gelegen op het Sint-Pietersveld”. Om historische en socioculturele redenen lijkt het ons echter logischer om een opdeling te maken tussen de gebouwen van het voormalige Rijksopvoedingsgesticht, en de gebouwen van het PLC (voormalige hoeve van de hervormingsschool en later staatslandbouwbedrijf) die uiteindelijk al bijna een eeuw van de hervormingsinstelling zijn afgezonderd. Ook Ducpétiaux schreef al in 1861 dat alles samen zeker een “*ensemble régulier*” vormde, maar dat het kon opgedeeld worden “*en deux grandes sections: l’école proprement dite et la ferme*”.²⁹¹

Afbeelding 2-70: Aan het Ministerieel Besluit van 5 maart 2001 toegevoegd plan met aanduiding van de in het M.B. beschermde gebouwen (donkerder schuin gearceerd) en het reeds in 1976 als monument beschermde hoofdgebouw (kruisarcering). De overige gebouwen zijn niet als monument beschermd.

Het ROG werd bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1849 opgericht als een “*école de réforme*” waar 500 “justitiekinderen” – jonge bedelaars en landlopers – geplaatst konden worden. Drie jaar later werd ook voor meisjes een gelijkaardige instelling geopend in Beernem, waarvan het bestuur eveneens in Ruiselede was gevestigd.²⁹² De hervormingsschool was een uitloper van de crisis van de jaren 1840, toen de opeenvolging van een aardappelploag, de teloorgang van de huisnijverheid (vooral het weven) door de industrialisatie, en een mislukte graanoogst leidde tot een verhoogde criminaliteit:

“Het is dan ook niet te verwonderen dat diefstal, bedelarij en landloperij een sterke uitbreiding kenden. Jeugdige behoeftigen werden samen met volwassen misdadigers opge-

²⁹¹ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wynghene et de Beernem*, p. 4.

²⁹² Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 15.

sloten. Deze laatsten, meestal erg verdorven elementen, oefenden een zeer nefaste invloed uit op de jongeren.”²⁹³

Omdat bedelarij en landloperij werden beschouwd als een voorloper van criminaliteit, werden rondhangende en bedelende kinderen beschouwd als delinquenten in de dop. Het aantal minderjarigen in bedelaarsgestichten explodeerde in het tweede kwart van de negentiende eeuw. Onder invloed van een plattelandsidylle koos de overheid meer en meer voor een “rurale” oplossing. Stedelijke en industriële centra werden gezien als een corrumperend milieu, en justitie rekende daarom expliciet op “de heilzame werking van de frisse buitenlucht en het werk op de velden”.²⁹⁴ Op 3 april 1848 werd de wet op de hervormingsscholen afgekondigd, die voorzag “dat de jongens afzonderlijk werden ondergebracht en opgeleid tot landbouwwerkman of tot andere ambachten, welke op de buiten (platteland) konden worden beoefend”. In de negentiende eeuw waren dat ambachten als kleermakerij, strobewerking, boekbinden, schoenlappers, timmerlieden, wagenmakers, wevers, smeden,...²⁹⁵

De minister van Justitie wenste dat de nieuwe hervormingscentra, in tegenstelling tot de dichter bij de steden gelegen bestaande bedelaarskolonies, verder van bevolkingscentra moesten verwijderd liggen, op een gezonde plaats.²⁹⁶ Al in 1848 had de Staat via een onderhandse akte het Sint-Pietersveld met de gefaalde suikerbietenfabriek tot dat doel opgekocht, om tijdig de gebouwen aan te passen en het landbouwcomplex in gereedheid te brengen voor de aankomst van de “kolonisten”. De eerste jongens kwamen al aan in april 1849, maar de verbouwingswerken waren pas in 1851 helemaal beëindigd.²⁹⁷ Bekwame jongens werden dan ook bij de verbouwingswerken betrokken.²⁹⁸ Het gesticht werd verbouwd onder auspiciën van ingenieur J.J. Dumont, naar duidelijk voorbeeld van de beroemde *Colonie agricole et pénitentiaire* in het Franse Mettray.²⁹⁹ Ducpétiaux drukte erop dat, om de verbouwkost van de oude gebouwen laag te houden, “*l'administration s'est attachée approprier ceux-ci leur destination nouvelle en conservant leur disposition générale, et en se bornant annexer les dépendances strictement indispensables aux besoins des divers services de l'établissement*”.³⁰⁰ In *Het Burgerwelzijn* van 25 januari 1851 kreeg Dumont felicitaties voor de manier waarop hij “*van eene suikerraffinaderij die op het vervallen stond, dit bouwkundig monument heeft kunnen maeken*”. De werf werd geleid door grootaannemer Karel Dejonghe uit Gent.³⁰¹ De klei voor de bakstenen nodig voor het gebouw werd ter plaatse gedolven en gebakken in veldovens.³⁰² Daarin ligt de oorsprong ligt van het uitgebikte perceel ten zuiden van de sportterreinen van de instelling: “Het hiervoor afgegraven terrein achter de woning van de Heer Directeur, ligt nu nog ongeveer één meter lager dan de omliggende gronden.”³⁰³

Naast de gebouwen voor huisvesting en onderricht, dateren uit deze eerste bouwphase ook de kapel, de boerderij en de “hoogst noodzakelijke woningen voor directie, portier, ingenieur, hoofdbewaker, en pleegzusters”.³⁰⁴ De pleegzusters waren werkzaam in het ziekenhuis van

²⁹³ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 55.

²⁹⁴ Christiaens, *De geboorte van de jeugd delinquent (België, 1830-1930)*, pp. 165-167.

²⁹⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 56.

²⁹⁶ Coppens, *Geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1848 tot 1866*, p. 53.

²⁹⁷ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 9.

²⁹⁸ Coppens, *Geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1848 tot 1866*, p. 55.

²⁹⁹ Braet, “Rusleda 900 jaar”, p. 201.

³⁰⁰ Ducpétiaux, *Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme*, p. 169.

³⁰¹ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 56.

³⁰² Braet, “Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)”, p. 10.

³⁰³ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 56.

³⁰⁴ Dauw A., “Het Sint-Pietersveld”, *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, p. 3.

de instelling. Alle gebouwen lagen oorspronkelijk ten noorden van de Vagevuurstraat. Er was eerst een voorlopige kapel waar de onderpastoor van Ruiselede de mis ging lezen. Voor de nieuwe kapel achteraan het complex werd een eigen aalmoezenier benoemd.³⁰⁵ Deze kapel werd op 30 juni 1851 door de bisschop van Brugge aan de heilige Vincentius a Paulo gewijd.³⁰⁶ Het hoofdgebouw in neoclassicistische stijl had een opvallende lengte van 120 meter. Het gelijkvloers bestond uit een eetzaal voor 500 jongens, twee klassen, een bureel en de eetzaal voor de bedienden. Op de twee bovenliggende verdiepingen bevonden zich vier slaapzalen, elk van 124 bedden. Op elke zaal was een kamer voorzien voor een bewaker. Op de zolder stond een groot waterreservoir waaruit door middel van een stoommachine het hele gesticht van stromend water werd voorzien voor sanitair, keuken en verwarming. In een rechtervleugel bouwde men een woning voor de directeur (momenteel de administratie), en links een woning voor de aalmoezenier. Achter het hoofdgebouw lag het oefenplein, dat links en rechts was omsloten door lage gebouwen met grote zolders. Daarin waren de werkhuizen ondergebracht om de “*colons*” verschillende toen gangbare ambachten aan te leren: een smidse, een slotenmakerij, een spinnerij en weverij, een schrijnwerkerij, een wagenmakerij, en ateliers voor strovlechten, mattenweven, schoenmakerij, zadelmakerij en kleermakerij. Midden achteraan het oefenplein stond de kapel, geflankeerd door cellenkwartieren.³⁰⁷

Tussen de twee vleugels aan de straatkant lag de “*cour d’honneur*” die aangelegd was als een Engelse tuin met “*un bassin et un jet d’eau*”. Ook de personeelsleden en de directeur beschikten over “*jardins particuliers en avant des bâtiments et clôturés vers la route par un grillage de fer*”.³⁰⁸ Een interessante getuigenis over het uitzicht van het gesticht komt uit een parabel van Van der Cruyssen over een baron die met zijn pachter de instelling bezoekt. De hoofdvleugel wordt daarin omschreven als een “groot uitgestrekt gebouw, in het rood geschilderd” dat eerder lijkt op “*een schoon en prachtig kasteel*” dan op een “*leelijk, duister gevang*”:

*“Zie deze ingang, dat bloemenpark, die fontein, omrings met prachtige rhododendrons, en verder grootsche en luchtige gebouwen en wijds en zijds nog gebouwen, die allen het aanzien van heerenwoningen hebben! [...] Zij kwamen op den koer, eene groote vierkante plaats, met eene rij boomen en bankjes voorzien, die tot speel- en verzamelplaats der kweekelingen dient. De bestuurder geleidde hen links af, en welhaast bevonden zij zich in het eerste werkhuis.”*³⁰⁹

De hervormingsschool was aanvankelijk op militaire leest geschoeid, en nog niet op de “vaderlijke heropvoeding” die later werd beoogd.³¹⁰ Verschillende delen van het oorspronkelijke gesticht doen nog denken aan de militaire leest waarop het regime in het ROG in de beginjaren was geschoeid. Zo is er het grote plein voor het appel, waar de kolonisten stonden, getuige *Burgerwelzijn* in 1851 “*in strydorde geschaerd; de eene zyn gewaepend met karabinen, de andere met witte stokken*”. Onder begeleiding van een fanfarekorps marcheerden de jongens vervolgens naar het “*exercitie-plein*” dat zich achter de gebouwen op het Sint-Pietersveld bevond: “*Daer oefenen zy zich in het handhaven der wapenen en doen de krygsbewegingen der bataillons-school [...]*”³¹¹ Daarnaast waren er natuurlijk ook andere uiterlijkheden die de militaire invloed uitdroegen: uni-

³⁰⁵ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, p. 85.

³⁰⁶ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 56.

³⁰⁷ Ducpétiaux, *Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme*, p. 169; Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 56; Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 20.

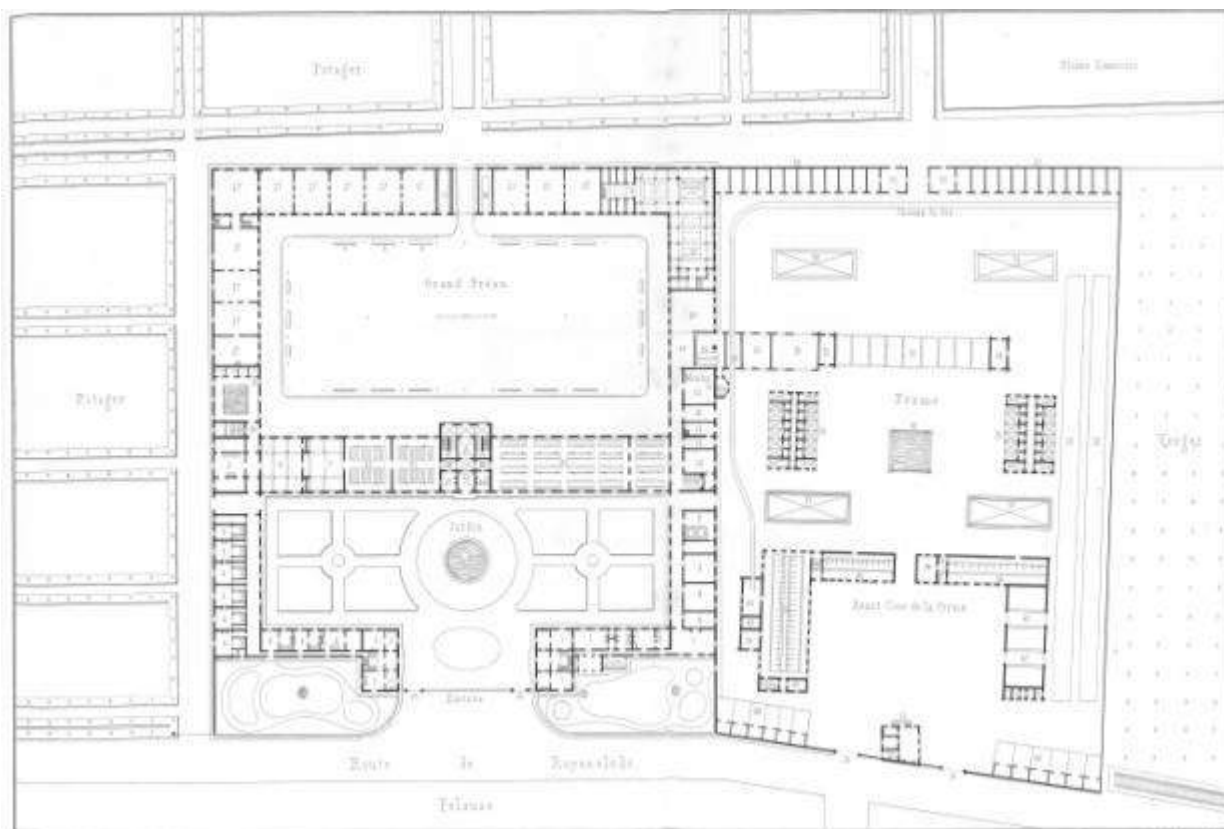
³⁰⁸ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 5.

³⁰⁹ Van der Cruyssen, *Merkwaardigheden uit ons vaderland*, pp. 59-60.

³¹⁰ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 9.

³¹¹ Matthys, “De “blauwe kieltes” van Ruiselede”, p. 16.

formen, zelfs eten uit gamellen.³¹² Voor tuchtzaken bestond naast de kapel het cellenkwartier met “vyftien cellekens nevens de kapel, zeven beneden, en acht boven, voor de leerlingen die in straffe zitten”.³¹³ Het regime in de tweede helft van de negentiende eeuw bestond voornamelijk uit werk op de landerijen, in de tuin of in de werkhuizen, met 's ochtends en 's avonds schools onderwijs, en verder veel lichaamsoefeningen en muziekonderricht.³¹⁴

ÉCOLE.

FENNE.

1. Habitation du directeur.
2. Concierge.
3. Bureau.
4. Logements des employés.
5. Cuisine des employés et dépendances.
6. Réfectoire des employés.
7. Salle de réunion et bibliothèque des employés.
8. Magasins d'habillements, de literies, de denrées, etc.
9. Boulangerie et paneterie.
10. Cuisine des colons.
11. Dépendances de la cuisine.
12. Salle d'armes.
13. Moulin à farine.
- 13bis. Machine à vapeur.
14. Chaudières et dépendances de la machine à vapeur.
15. Chapelle et dépendances.
16. Quartier cellulaire.
17. Ateliers.
18. Plongeon et bassin de natation. — Bains.
19. Sièges d'aisances.
20. Lavoir et urinoirs.
21. Salles d'école. — Bibliothèque des colons.
22. Réfectoire des colons.
23. Dépôt des instruments de musique.
24. Chambre du surveillant en chef.
25. Vestibule central.
26. Escaliers conduisant dans les souterrains et aux étages.
27. Forge.

28. Cuisine des animaux. — Coupe-racines, etc.
29. Machine à battre le blé, hache-paille, etc.
30. Grange.
31. Dépôt pour les ustensiles aratoires, bèches, pioches, râteaux, faux, etc.
32. Boxes pour l'élevage du jeune bétail.
33. Pavillons. — Dépôts d'ustensiles de jardinage.
34. Magasin de charbon et dépôt des gros ustensiles agricoles.
35. Porcherie.
36. Abreuvoir.
37. Fumiers clos et couverts.
38. Étable pour 44 vaches laitières, voûtée sur longerons de fer.
39. Petite remise.
40. Petite écurie.
41. Local de distribution des aliments des vaches laitières.
42. Escalier conduisant aux magasins au-dessus des étables.
43. Étable des bœufs de travail, voûtée sur longerons de fer.
44. Dépendance de l'écurie.
45. Chambre du garde d'écurie.
46. Écurie, voûtée sur longerons de fer.
47. Grange.
48. Poulailleurs.
- 49 et 50. Dépendances de l'étable.
51. Habitation du chef de culture et des ouvriers agricoles. — Laiterie dans le souterrain.
52. Silos en maçonnerie.
53. Hangar pour les chariots et instruments aratoires, surmonté de magasins à fourrages.
54. Abattoir.

³¹² Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 32.

³¹³ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, p. 86.

³¹⁴ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 32.

ÉTAGE.

1. Logement du directeur.
- 2, 3. Logements des aumôniers, etc.
- 4, 8, 9, 17. Greniers et magasins de matériaux.
- 5, 18. Logement des sœurs hospitalières préposées au service de l'infirmerie des colons et de la cuisine des employés; salles d'infirmerie, pharmacie, lingerie, etc.
- 6, 7, 21, 22. Dortoirs des colons sur deux étages, au nombre de 4, contenant chacun 124 lits.
- 23, 24. Chambres des surveillants.
25. Lavoirs des colons.
- 10, 11, 12, 13. Magasins de grains, farines, etc.
- 38, 45, 46. Magasins de grains, etc.

Afbeelding 2-71: “Plan de l'école agricole de réforme et de la ferme de Ruysselede (Flandre Occidentale).” Oorspronkelijk grondplan, gepubliceerd in 1861, maar dateert van vóór 1850 – de kapel staat er bijvoorbeeld nog niet op. Bron: Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, planche II. Legende: Ibidem, pp. 127-129.

Afbeelding 2-72: “Vue isométrique de l'école agricole de réforme et de la ferme de Ruysselede (Flandre Occidentale).” Isometrisch zicht gebaseerd op het grondplan, gepubliceerd in 1861, maar dateert van vóór 1850. Bron: Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wynghe en de Beernem*, planche I.

De hervormingsschool beschikte onder haar leerlingen over een uitgebreid fanfarekorps. In 1858 beschikte de harmonie over 56 instrumenten. De spelers droegen een uniform. De fanfare kon ook worden opgetrommeld om lokale feestelijkheden en jubilea op te luisteren, of om begravingen te begeleiden. De fanfare wordt vermeld in het verslag dat Ducpétiaux opstelde over de werking van de instelling:

*“La fanfare donne le ton aux exercices et aux manoeuvres; elle marche en tête des colons lorsqu'ils sont réunis ou conduits à la promenade dans les environs; elle les distrait agréablement le dimanche, et figure dans toutes les solennités de l'établissement.”*³¹⁵

Concerten konden plaatsvinden vanop de kiosk op de erekoer die nog te zien is op verschillende oude postkaarten. Ook in het *Gedenboek* bij het honderdjarige bestaan van de hervormingsschool schreef Mortier dat de fanfare steeds zorgde voor “de lustige noot bij alle feestelijkheden”.³¹⁶

³¹⁵ Geciteerd in: Braet, “Het muziekkorps van Sintepiers”, p. 101.

³¹⁶ Braet, “Het muziekkorps van Sintepiers”, p. 104.

Het toenemende leerlingenaantal zorgde voor geregelde herziening van de gebouwen om ze aan te passen aan de indelingen van de leerlingen in leeftijdsgroepen, ondermeer in 1873-1875 en 1890. Over het algemeen beschikte het ROG ook snel over moderne technieken: in 1871 een gasinstallatie, in 1885 een elektrische installatie, in 1875 een telegraaf, in 1889 een telefoonlijn.³¹⁷

Afbeelding 2-73: Het fanfarekorps afgebeeld voor het hoofdgebouw in een geïllustreerd verslag van de werking van de instelling uit 1861. Bron: Braet, "Het muziekkorps van Sintepiers", p. 102.

Het ROG veranderde geregeld van naam. Zo werd de oorspronkelijke "*école de réforme*" in 1881 omgedoopt tot "landbouwschool". Nadat minister Lejeune in 1891 het onderscheid afschafte tussen penitentiare instellingen voor onschuldige minderjarigen en hervormingsscholen voor landlopers en bedelaars, droeg het ROG de naam "Rijksweldadigheidsschool".³¹⁸ Deze vernieuwing van opvattingen leidde ertoe dat men alle kinderen beschouwde als slachtoffers van ongelukkige omstandigheden die recht hadden op heropvoeding.³¹⁹ In het hoofdgebouw werden twee secties van oudere leerlingen ondergebracht, met eigen slaapzalen en speelplaatsen.³²⁰ Hoewel de hervormingsschool aanvankelijk agrarisch georiënteerd was, volgde geleidelijk een evolutie weg van een boerenopleiding naar vakkennis in modernere beroepen. In de oude werk-

³¹⁷ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 42.

³¹⁸ Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 15.

³¹⁹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 10.

³²⁰ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 48.

huizen rond de koer, bedoeld voor onderwijs in de schoenmakerij, kleermakerij, smeedkunst, schrijwerkerij, boekbinderij, bakkerij, weverij e.d., waren slechts weinig leerlingen op bestendige basis werkzaam geweest. Deze werkhuizen waren oorspronkelijk vooral bedoeld om “de jongens werk te kunnen verschaffen wanneer land- en tuinbouw geen krachten vergden”.³²¹ De voorkeur voor de landbouwstiel in de dagelijkse arbeid die tot morele verbetering en heropvoeding zou gaan leiden, taande vanaf de jaren 1880: “Naar het einde van de jaren '80 probeerde men de stadsjongens ambachten te leren die niet enkel in de rurale sfeer lagen, en de plattelandsjongens in de landbouw op te leiden”.³²² Het onderwijs werd daarom steeds beroepsgeoriënteerder, met gespecialiseerde leerkrachten. In 1906 kwam de beslissing om de kleine lokalen te vervangen door nieuwe werkhuizen met moderne machines om het aan belang toenemende vakonderricht te verbeteren: “een zeer ruime zaal voor de paswerkers, de smeden en de loodgieters, een grote zaal voor de schrijnwerkers wagenmakers en timmerliden, een gepast lokaal voor de electriciers, één voor de schoenmakers, één voor de kleermakers en één voor de schilders”.³²³ In 1910 werden nieuwe werkhuizen in gebruik genomen waar ook de kinderen van het personeel een vakopleiding konden krijgen. De landbouwsectie werd stilaan als een “strafdivisie” beschouwd.³²⁴ 's Morgens en 's avonds kregen de leerlingen vanaf 12 jaar les van gewone onderwijzers, tussendoor leerden ze een beroep op de hoeve of in de werkhuizen van het ROG.³²⁵

Het stijgende aantal kolonisten (gemiddeld 550 leerlingen in de tweede helft van de negentiende eeuw, meer dan 600 in 1908 en zelfs 740 in 1917) ging gepaard met een grote verbouwijver om alle jongens onderdak, vorming en opleiding te kunnen geven. In 1913 werd een eigen pompstation ingericht. In 1914 werd een nieuwe woonvleugel gebouwd in gewapend beton, met plaats voor drie klassen en drie leefgroepen.³²⁶

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er een Duitse afdeling van adellijke elitesoldaten uit de keizerlijke lijfwacht ingekwartierd. Omdat Ruiselede niet zo ver van het front af lag, deed het dienst als kazerne voor uitrustende troepen. Op de terreinen van het landbouwbedrijf werd een vliegveld aangelegd (cf. *infra*). Om de gebouwen van het gesticht te camoufleren, werden de muren zwart geteerd. In 1917 werden alle leerlingen toch geëvacueerd en het gesticht ontruimd. Na de bevrijding was het cellenkwartier naast de kapel verwoest, waren meubilair en werkhuisuitrusting geplunderd, en was een deel van het archief verloren gegaan.³²⁷ Bovendien waren op de terreinen van de Staatsweldadigheidsschool grote hoeveelheden obussen, bommen en cartouches achtergebleven op koeren, velden en weides. De overwoekering van die materialen met gras en onkruid leidde tot potentieel gevaarlijke situaties. Ook waren op de domeinen van de instelling, ondermeer ook op de erekoer, allerlei “barakken en onderstanden” achtergebleven die plundersaars aantrokken.³²⁸ Geallieerde bombardementen hadden het hoofdgebouw dermate beschadigd dat de oudere jongens pas in november 1919 konden terugkeren.

In 1920 meldde de directeur van het ROG enkele dringende werken en herstellingen aan de gebouwen van het ROG, o.a. de noodzaak aan 30.000 kilo grind voor de koeren, het schil-

³²¹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 36.

³²² Vandaele, *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, p. 95.

³²³ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, pp. 53 en 63.

³²⁴ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 65.

³²⁵ Stock, “Sint-Pietersveld en zijns choolwereld van 1890 tot 1917”, pp. 6-7.

³²⁶ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 65.

³²⁷ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, pp. 65-66.

³²⁸ Kladversies van briefwisseling van de bestuurder van de Staatsweldadigheidsschool met de burgemeester van Ruiselede, de *Service provinciale de récupération de la Flandre Occidentale* en het Ministerie van Justitie. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede* (2000), nr. 510.

deren van buitendeuren, vensterramen en corniches, een gedeeltelijke vernieuwing van de muren rond de gemetste bloemperken op de koer van de kleine leerlingen, en het schilderen van de ijzeren hekken en afsluitingen van de erekoer en de hoven van de bestuurder en de aalmoezenier.³²⁹

Kort voor de Eerste Wereldoorlog vond ook een ommekeer en een ideologische heroriëntering plaats in de kinderbescherming, van militaire tucht naar heropvoeding, gegoten in de wet van 15 mei 1912 onder minister van Justitie Carton de Wiart. De kinderen werden ingedeeld in drie grote groepen van schoolplichtigen, adolescenten en jongelingen, elk met een sectie met eigen personeel, eigen slaapzaal, refter en leefruimte. Bij Koninklijk Besluit van 31 maart 1921 werd de Staatsweldadigheidsschool daarom omgedoopt tot het "Rijksopvoedingsgesticht".³³⁰ De surveillanten werd opvoeders, de uniformen werden afgeschaft, en het onderwijs was gericht op "zedelijke regeneratie", georganiseerd in een soort familiale secties:

"De rijksopvoedingsgestichten zelf worden heringericht volgens een progressief sectiestelsel: indeling der leerlingen in groepen volgens hun bio-psychologische ouderdom en onderverdeling van elk der groepen in families of secties op basis van de graad hunner zedelijke verbetering. De gebouwen worden met deze indeling in overeenstemming gebracht."³³¹

Binnen de afdeling "bewaakte vrijheid" konden ook kinderen "uitbested" worden bij vakmannen of landbouwers in de buurt (zie bv. Afbeelding 2-88).³³²

De kiosk waar de fanfare van de instelling onder speelde, werd in de nacht van 11 op 12 november 1929 beschadigd door een verdorde boom die ontworteld raakte en op de kiosk terechtkwam. De bestuurder van het ROG achtte een herstelling naar de vroegere situatie niet nodig:

*"Het dak van dezen kiosk is gansch vernietigd. Het onderste gedeelte heeft weinig schade geleden zoodat dit met eenige kleine herstellingen zal kunnen worden in orde gebracht. Onzes inziens is het niet noodig nog een dak op den kiosk te zetten."*³³³

De directeur vroeg wel toestemming om een gelijkaardige verdorde boom, dicht bij de muur van het gesticht die ook gevaar loopt ontworteld te worden en daarbij de ramen en gevel van de gebouwen zou kunnen beschadigen, te mogen kappen.³³⁴ Ook een jaar later werd een *"dikke en doode groote boom [...] op het voorhof, naar den midden-ingang der gebouwen toe"* gekapt.³³⁵

Over het algemeen bevonden zich op de terreinen van het ROG eertijds meer bomen dan nu het geval is. Zo werden in 1935 twee dennenbomen gekapt die voor de burelen van het ROG stonden en er het licht benamen. Toen stond ook op de koer van de hoeve een boom voor de eetzaal

³²⁹ Brief van de bestuurder van het ROG aan opziener van de bouwwerken Boels, 24 februari 1920. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede* (2000), nr. 441.

³³⁰ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 66; Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 14.

³³¹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 16.

³³² Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 16.

³³³ Brief van de bestuurder van het ROG aan de Minister van Justitie, 13 november 1929. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

³³⁴ Brief van de bestuurder van het ROG aan de Minister van Justitie, 13 november 1929. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

³³⁵ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, 5 november 1930. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

van de kolonisten.³³⁶ In 1937 legde het Ministerie van Justitie ook op om op de speelplaatsen van het ROG, waar sommige van de wilde kastanjes en lindes die er stonden gekapt moesten worden *“fruitbomen te planten daar waar nieuwe boomen dienen geplant, 't zij tusschen de huidige staande boomen, 't zij in vervanging van uitgeroeide doode boomen”*.³³⁷

In 1929 werden de daken van het hoofdgebouw hersteld. Ook werd een autobergplaats ingericht in de voormalige lokalen van de elektriciteitsfabriek – wat leidde tot de afbraak van heel wat *“metserijen”* en herstel van de bogen in de machinekamers.³³⁸

In de jaren '30 verbleven in het Rijksopvoedingsgesticht nog maar een honderdtal leerlingen. Naar het einde van de jaren '30 bestonden er plannen om de instelling om te bouwen tot een psychiatrisch ziekenhuis en een opvangkamp voor de joodse vluchtelingen die toen in groten getale België binnenkwamen. Door de Duitse militaire inval werden die plannen opgeschort. Op 10 mei 1940 werden de kinderen in het ROG naar huis gestuurd. De nieuwe vleugel aan de grote koer werd door Duitse militairen als barakken bezet. Afhankelijk van de krijgsbewegingen ving het gesticht gedurende de oorlog ook jongens uit Mol (1943) en St.-Hubert (1945) op. In december 1944 waren er al meer dan 500 kinderen, na de bevrijding liep dat nog hoger op door het huisvesten van 439 jeugdige politieke gevangenen, *“ondergebracht in afzonderlijke paviljoenen en tewerkgesteld op het landbouwbedrijf”*.³³⁹

Na de Tweede Wereldoorlog begon een lang proces van herstellingen en herbestemmingen van de gebouwen van het ROG. In 1956 bezocht de Economische Dienst van het Ministerie van Openbare Werken de instelling en verleende een gedetailleerd advies aan minister Vanaudenhove. Dat behelsde ondermeer de sloop van het hoofdgebouw, de bouw van een achttal nieuwe paviljoenen, de heropbouw van *“de bouwvallige zijvleugel, bevattende de feestzaal, de ziekenzaal, de kuursectie en het kabinet van de geneesheer”* en de herstelling van de werkplaatsen uit 1910, in het bijzonder de vernieuwing van daken en goten.³⁴⁰ Ook directeur Mortier stelde in 1956 een eerste bouwprogramma voor om *“de totale bevolking in kleine groepen te verdelen, elk in een afzonderlijk paviljoen, waardoor de jongens een eigen leven kunnen leiden en de gezinssfeer het best benaderd wordt”*.³⁴¹ De volgende jaren werd geregeld overlegd over een manier om de gebouwen in Ruiselede aan te passen of te vervangen door *“paviljoenenbouw”*, onder leiding van een overste, wat beter aansloot bij de pedagogische vereisten. Mortier stelde zijn voorstel tot *“bouwprogramma”* verder op punt. Daarbij werd zelfs overwogen of de *“verlaten streek”* van Ruiselede wel geschikt was voor de instelling, vooral voor het aantrekken en huisvesten van personeel, tewerkstelling van de jongeren, etc.³⁴² Opvallend is dat in de jaren '50-'60 de nieuwbouw van paviljoenen altijd betekende dat het huidige hoofdgebouw afgebroken zou wor-

³³⁶ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, 29 december 1934. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

³³⁷ Briefwisseling tussen de directeur van het ROG en het Ministerie van Justitie, december 1937. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 209.

³³⁸ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, 16 mei 1929. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 441.

³³⁹ Mommerency, *Zo is Doomerke*, pp. 66-67.

³⁴⁰ Brief van de Economische Dienst van het Ministerie van Openbare Werken aan minister Vanaudenhove, 26 juni 1956. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 442.

³⁴¹ *“Bouwprogramma”*, nota van directeur Mortier van het ROG, 8 december 1956. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 442.

³⁴² *“Bouwprogramma”*, nota van directeur Mortier van het ROG, 19 juni 1959. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 442.

den. Van de werkhuizen werd de voorziene vernieuwing van de bedaking op 11 december 1964 eindelijk goedgekeurd.³⁴³

De nieuwe wet van 8 april 1965, die nieuwe opvoedingsmethodes voorzag in de bijzondere jeugdzorg, vereiste voor het ROG grondige wijzigingen aan de infrastructuur:

“Voordien werden alle jongens eerst onderzocht in het Centraal Observatiegesticht te Mol. De Vlaamse jongens, die in aanmerking kwamen voor heropvoeding, werden dan na drie tot vier maanden overgeplaatst naar de half-open inrichting te Ruiselede. Met het oog op een meer ‘gezinsnabije’ benadering werd in 1967 het werkgebied van Ruiselede beperkt tot Oost- en West-Vlaanderen.”³⁴⁴

Deze vernieuwing was al enkele jaren voordien voorbereid, onder meer door de knoop door te hakken rond de inplanting in Ruiselede:

“Op dit ogenblik is iedereen eensgezind, meen ik, om te besluiten dat de rustige streek van St Pietersveld, waar de Staat eigenaar is van meer dan 100 Ha., de meest geschikte plaats is.

Al de wegen die naar het Veld leiden, zijn overigens sedert een paar jaren vernieuwd en, al bevinden zich de spoorwegstations (Beernem, Maria-Aalter) op 5 Km. Afstand, dan zijn toch de verbindingen per auto, zeer gemakkelijk door de nabijheid van de autostrade. [...]”³⁴⁵

De belangrijkste nieuwigheid daarbij was het voorzien van een onthaal- en observatiecentrum nabij het Sint-Pietersveld. Onthaal gebeurde in een nieuw centrum in Beernem; in Ruiselede werd een observatieafdeling behouden in het oude hoofdgebouw. Eind de jaren 1960 en begin de jaren 1970 leidden deze veranderingen tot een wisselende constellatie van de ruimtes binnen de verouderde gebouwen van het ROG. In 1972 liep het hoofdgebouw ernstige schade op bij een storm en moest het ontruimd worden. De secties werden tijdelijk ondergebracht in noodgebouwen zonder comfort, maar op 25 september 1973 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe paviljoenen op grondgebied Wingene, door minister van Justitie Vanderpoorten en staatssecretaris voor Ruimtelijke Ordening en Huisvesting Vandewiele. De werken werden uitgevoerd door aannemer Delhem uit Ieper.³⁴⁶

Op 17 november 1975 werden de nieuwe gebouwen in gebruik genomen:

“Op het terrein staat naast een centraal gebouw waar de burelen, vergaderzaal en klaslokalen werden ingericht, nog vier woonpaviljoenen, waarin een onthaalcentrum, een observatiecentrum (twee paviljoenen) en een home voor studenten zijn ondergebracht. Ieder paviljoen kan 12 leerlingen herbergen.”³⁴⁷

Bij Vlaams decreet van 12 december 1990 werd de huidige gemeenschapsinstelling De Zande opgericht met hoofdzetel in Ruiselede. Op het Sint-Pietersveld kwam de instelling met open re-

³⁴³ Brief van directeur Mortier aan de Minister van Justitie, 11 december 1964. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 442.

³⁴⁴ Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 17.

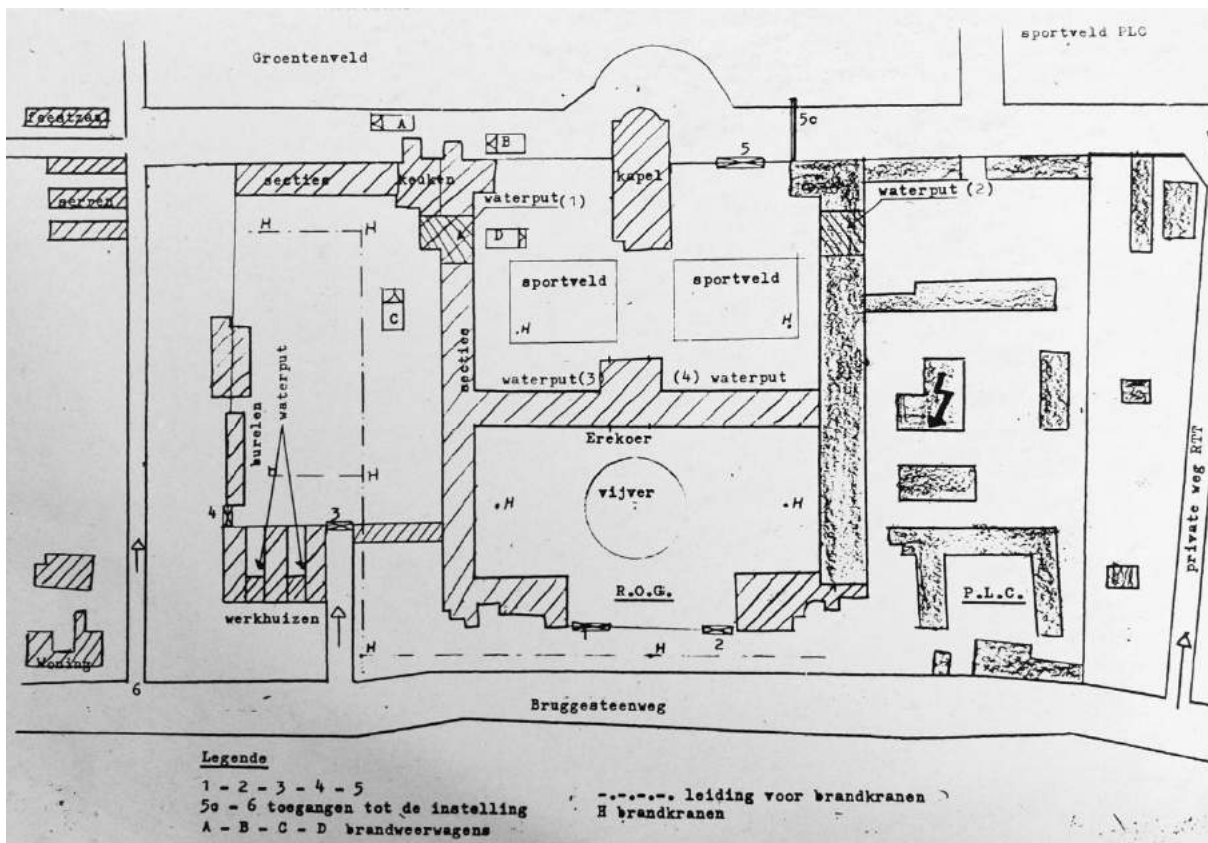
³⁴⁵ “Vernieuwing van het rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede”, nota van directeur Mortier, 21 november 1964. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 442.

³⁴⁶ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 68.

³⁴⁷ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 68.

gime voor jongens uit Oost- en West-Vlaanderen. In december 1994 vond de verhuis plaats van de gebouwen in Wingene naar het oude hoofdgebouw in Ruiselede.³⁴⁸

De kapel van het ROG werd tijdens de Eerste Wereldoorlog gebruikt als opslagplaats voor bommen. Sinds 1986 werd de kapel als magazijn gebruikt en de kelders als aardappelopslagplaats. Er kwam een nieuwe kleine kapel naast de hoofdingang van de instelling.³⁴⁹

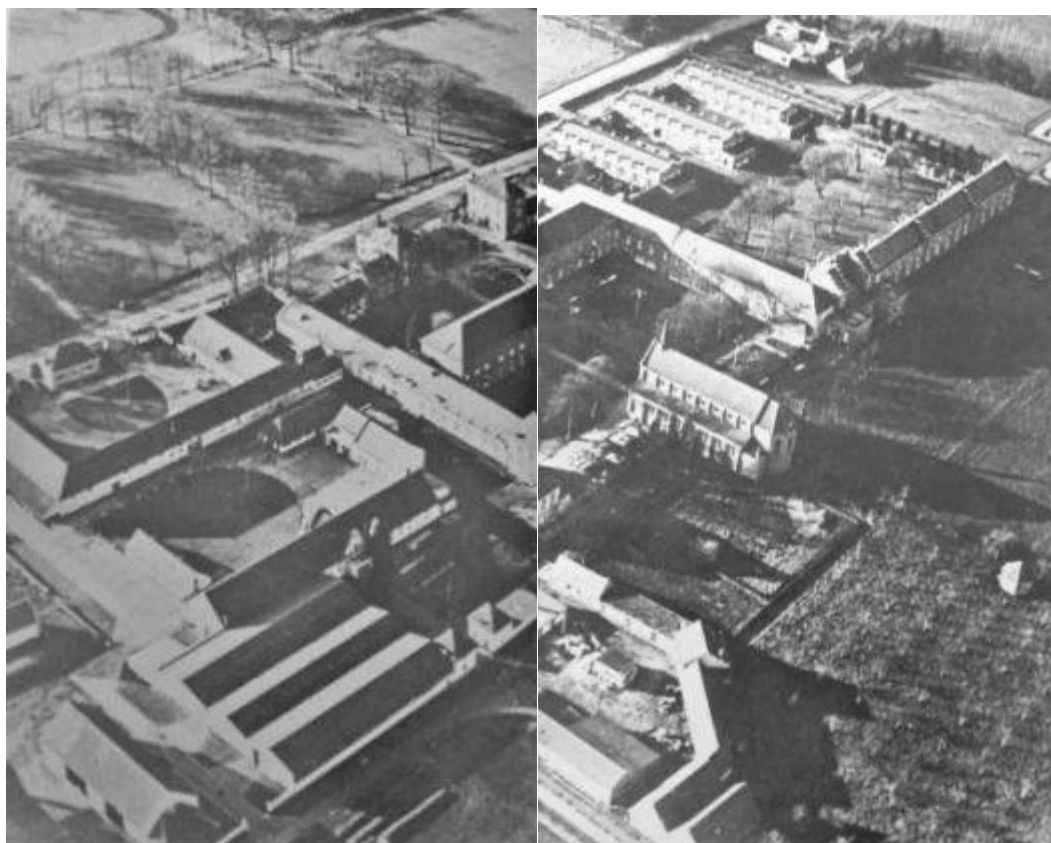

Afbeelding 2-74: Plan van de gebouwen van het ROG en PLC op grondgebied Ruiselede anno 1984 (naar aanleiding van een brandveiligheidsoefening). Bron: RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 444.

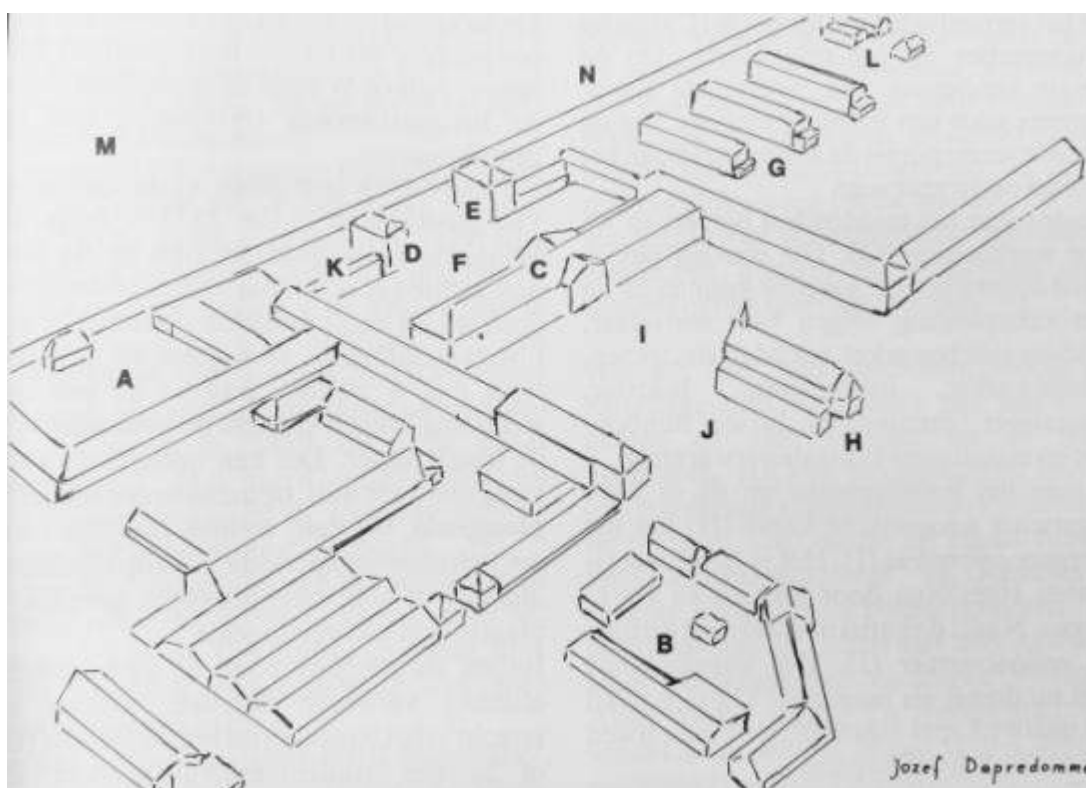
Uit 1986 dateert onderstaande luchtfoto van het ROG-complex op het Sint-Pietersveld, met bijhorende legende door Jozef Depredomme.

³⁴⁸ Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 17.

³⁴⁹ Deguffroy, "Ruiseleedse kapellen en kruisen", p. 91.

Afbeelding 2-75: Samengestelde luchtfoto van het ROG-complex op het Sint-Pietersveld, eerste helft jaren 1980. Bemerkt uiterst rechts nog de rosmolen in goede staat. Bron: *Oud Ruysselede*, 1986, 2.

Afbeelding 2-76: Tekening en legende bij de luchtfoto van het ROG-complex door Jozef Depredomme. Bron: Depredomme J., "Luchtfoto van Sint-Pietersveld", pp. 123-124.

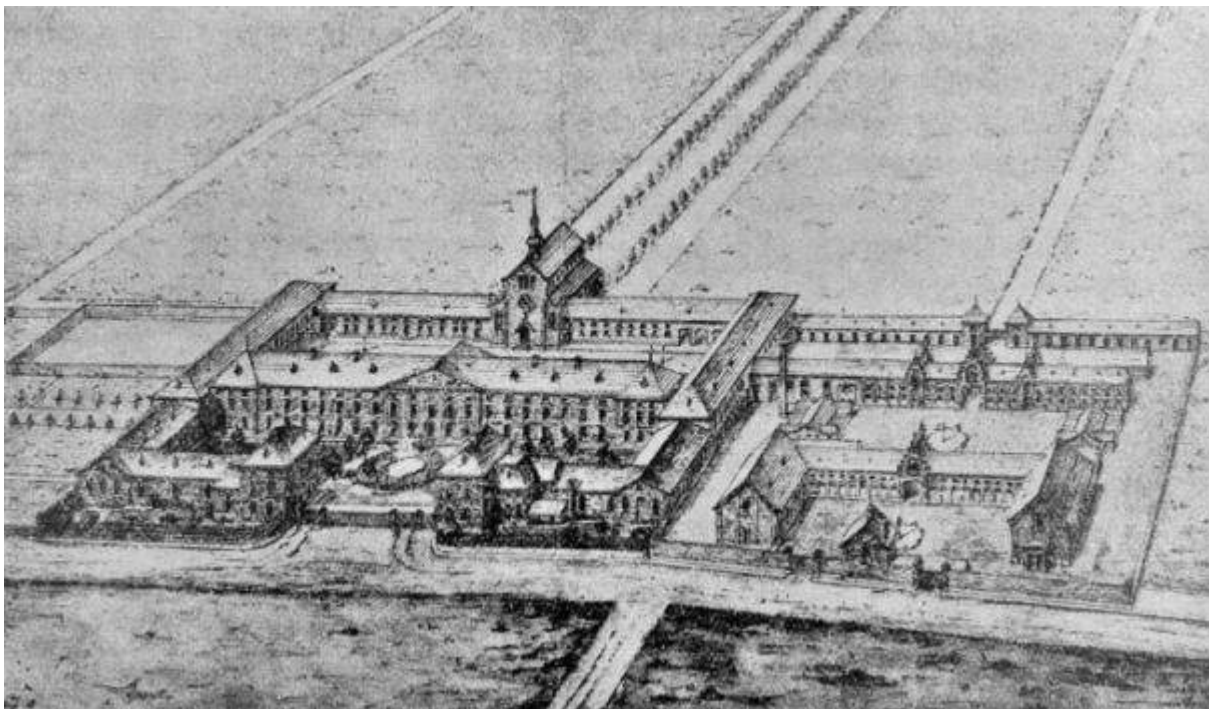
A en B zijn de opslagplaatsen van de gebouwenonderhoudsdienst, ressorterend onder het Ministerie van Openbare Werken. C is het hoofdgebouw, met woonsecties op het gelijkvloers en individuele slaapkamers op de verdiepingen. Op de tweede verdieping bevond zich de administratie en het archief. D en E zijn de gebouwen die de hoofdingang flankeren, F is de erekoer. G zijn de drie werkhuizen gebouwd in 1910 voor de vakopleidingen. H is de kapel. I is het vroegere oefenplein, omsloten door lokalen en werkhuizen. J is het vroegere cellenkwartier – in de jaren 1980 een magazijn. K is de nieuwe kapel uit 1986 naast het hoofdingang. L is de hotellerie die in 1980 werd gerestaureerd en net is witgeschilderd. M slaat op een deel van de sportgebieden op Wingers grondgebied.

De kapel van het ROG werd in 2001 als monument beschermd. Begin deze eeuw werd het exterieur gerenoveerd. Het interieur werd ingrijpend verbouwd en opgedeeld in zeven theorielokaal, ruimte voor creatieve vakken, een fitnesszaal, sanitaire voorzieningen, kantoorruimte en een lerarenkamer.³⁵⁰

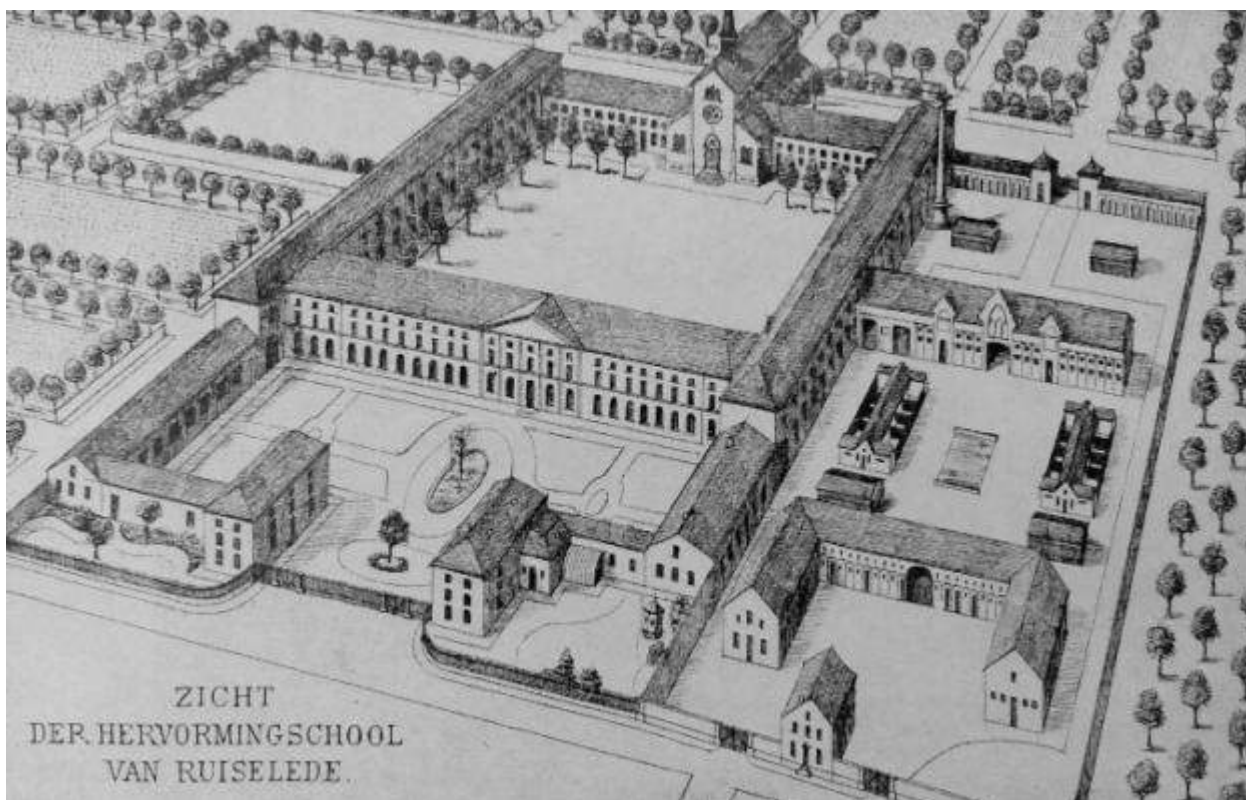
---

³⁵⁰ Ibelings, *In publieke opdracht*, p. 163.

Afbeeldingen:

Afbeelding 2-77: Panorama van de hervormingsschool anno 1860. Bron: Mortier A., *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, Brussel, 1949, p. 19.

Afbeelding 2-78: "Zicht der hervormingschool van Ruiselede" anno 1877. Bron: Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 54.

Afbeelding 2-79: Zicht op de voorzijde van de hervormingsschool anno 1900. Bron: Mortier A., *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, Brussel, 1949, p. 20.

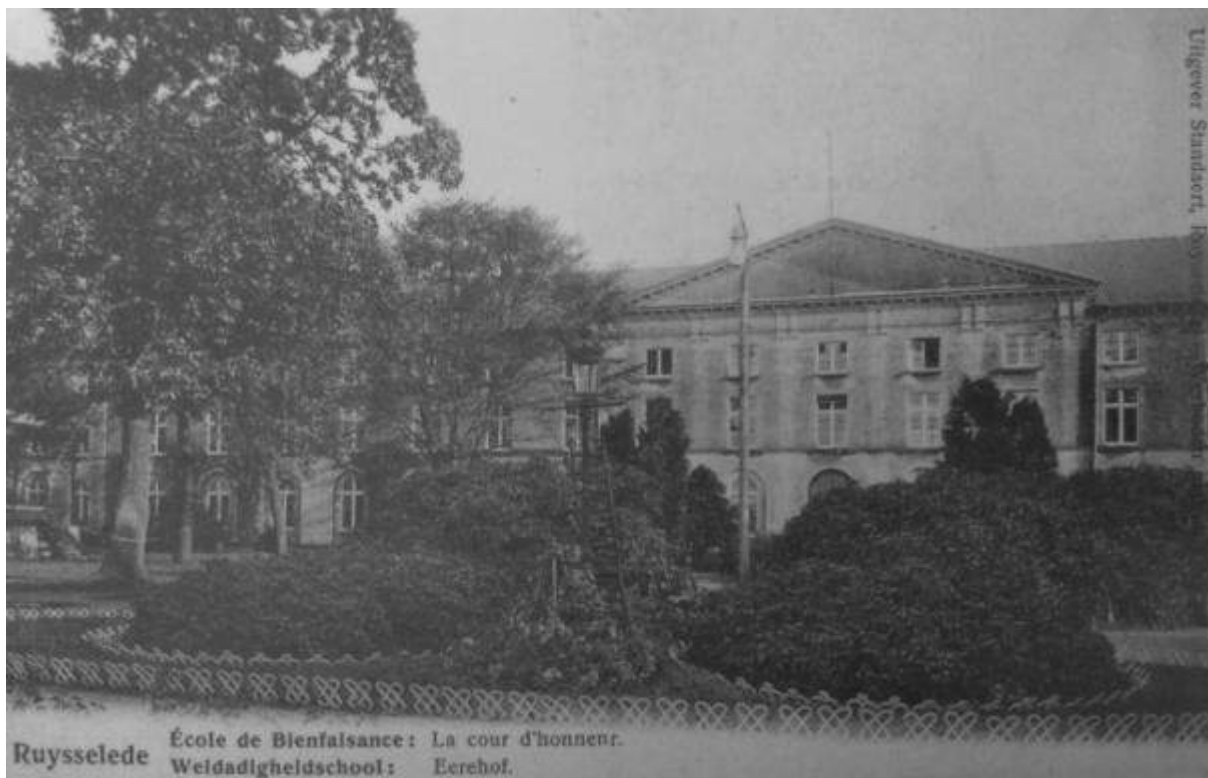
Afbeelding 2-80: De hoofdingang van het ROG en de "erekoer". De rechtervleugel aan de straatkant is de woning van de directeur. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 93.

Afbeelding 2-81: S.d. Bron: RAB, *Archief ROG Ruiselede* 1992, nr. 63.

Afbeelding 2-82: Zicht op de hoofdingang van het ROG vanuit de [...]straat. Hierop is te zien hoe de woning van de directeur voorzien is van een veranda. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 94.

Afbeelding 2-83: De “erekoer” van het ROG. We zien nog zowel de palen van de oude gasverlichting als die van de recentere elektrische verlichting. Uiterst links staat een kiosk waar de fanfare van de instelling speelde. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 95.

Afbeelding 2-84: Grote koer van het ROG, het cellenkwartier naast de kapel is al afgebroken. Postkaart Thill, ca. 1921. <http://www.delcampe.net>.

Afbeelding 2-85: Hoofdingang van de boerderij van het hervormingsgesticht, anno 1900. Bron: Mortier A., *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, Brussel, 1949, p. 35.

Afbeelding 2-86: Stallingen van de boerderij, anno 1900. Bron: Mortier A., *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, Brussel, 1949, p. 35.

Afbeelding 2-87: Binnenkoer van de boerderij van het ROG voor de tocht naar het veld. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 103.

Afbeelding 2-88: Veldwerk (zaaien) bij de opleiding tot landarbeider op het Sint-Pietersveld. Op de achtergrond enkele hooimijten en een bomendreef. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 111.

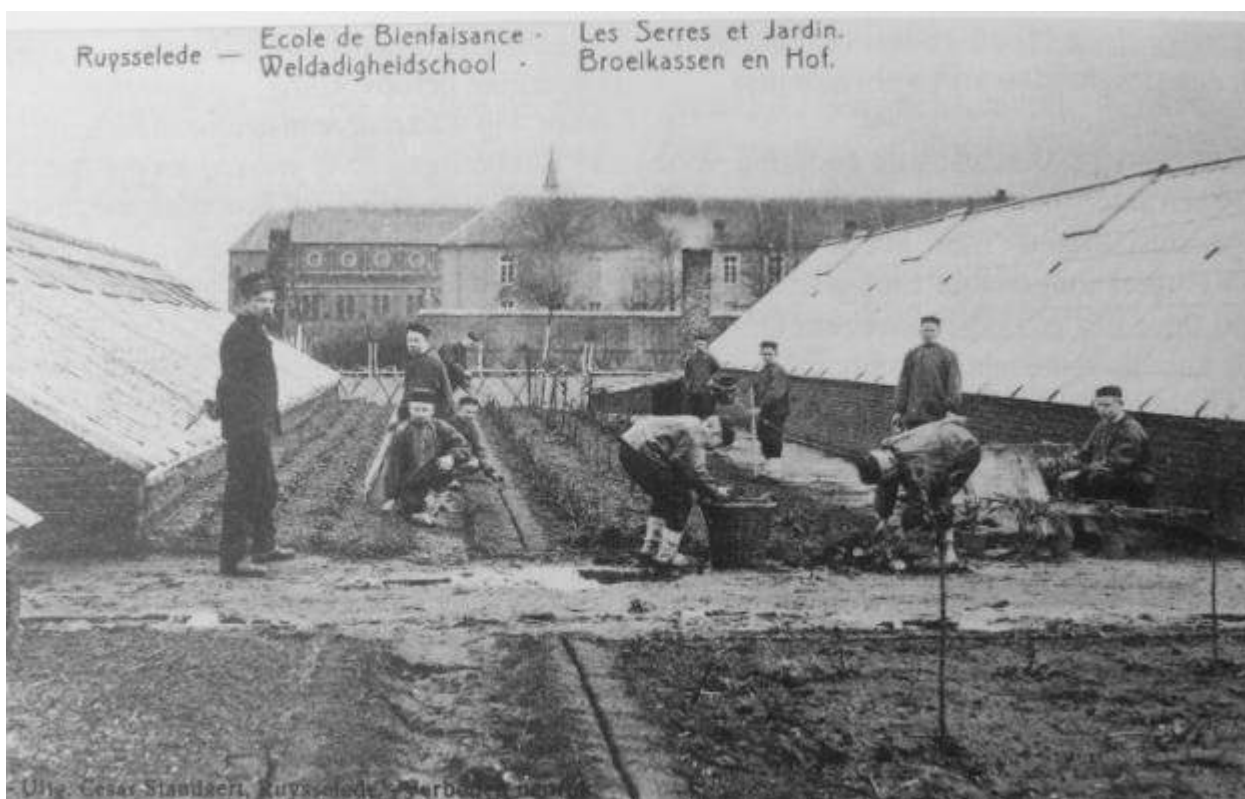
Afbeelding 2-89: Veldwerk (oogsten) op het Sint-Pietersveld. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 115.

Afbeelding 2-90: Kolonisten aan het werk (fruitpluk) in de groententuin en boomgaard van het ROG, die 20 ha groot was. De bomen zijn gewit tegen het ongedierte. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 114.

Afbeelding 2-91: Bloementuin en serres van het ROG begin twintigste eeuw. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 116.

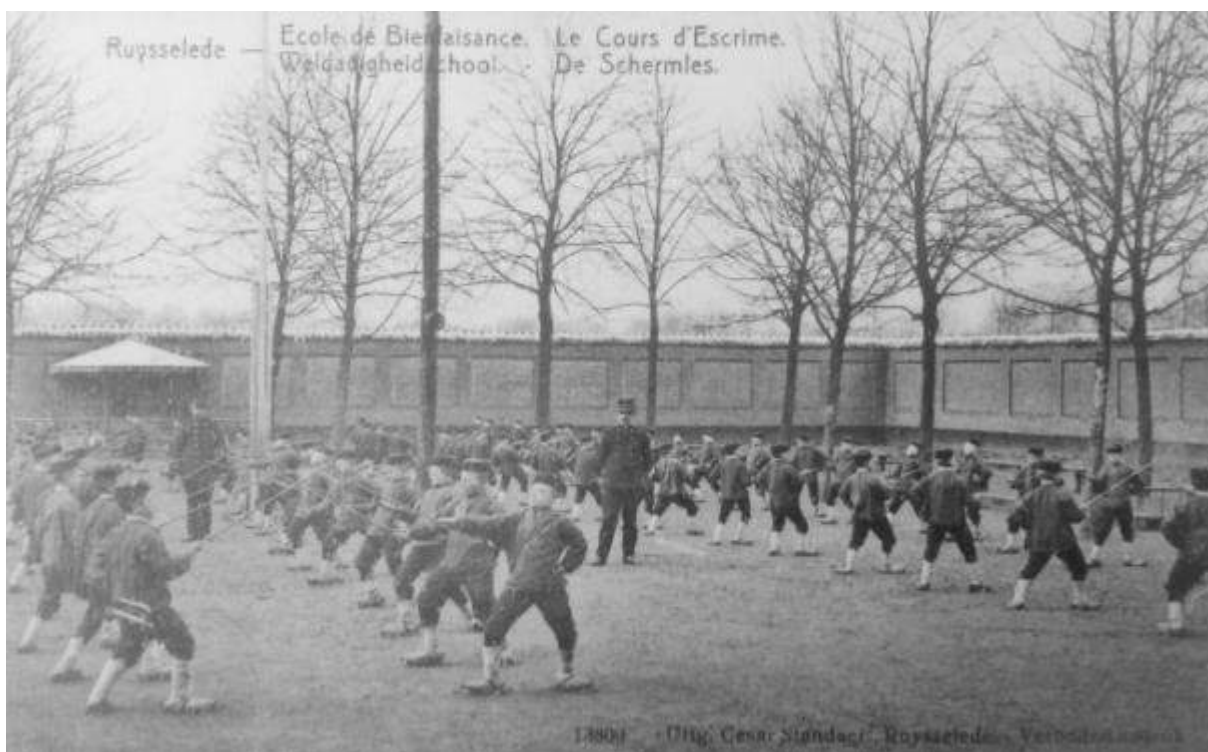
Afbeelding 2-92: Kolonisten aan het werk in de groentetuin tussen de serres van het ROG, ca. 1910. Bron: *Oud Ruyselede*, 2004, XXI, 1, p. 18.

Afbeelding 2-97: Appèl op een binnenplaats van het ROG, reeds met elektrische verlichting. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 108.

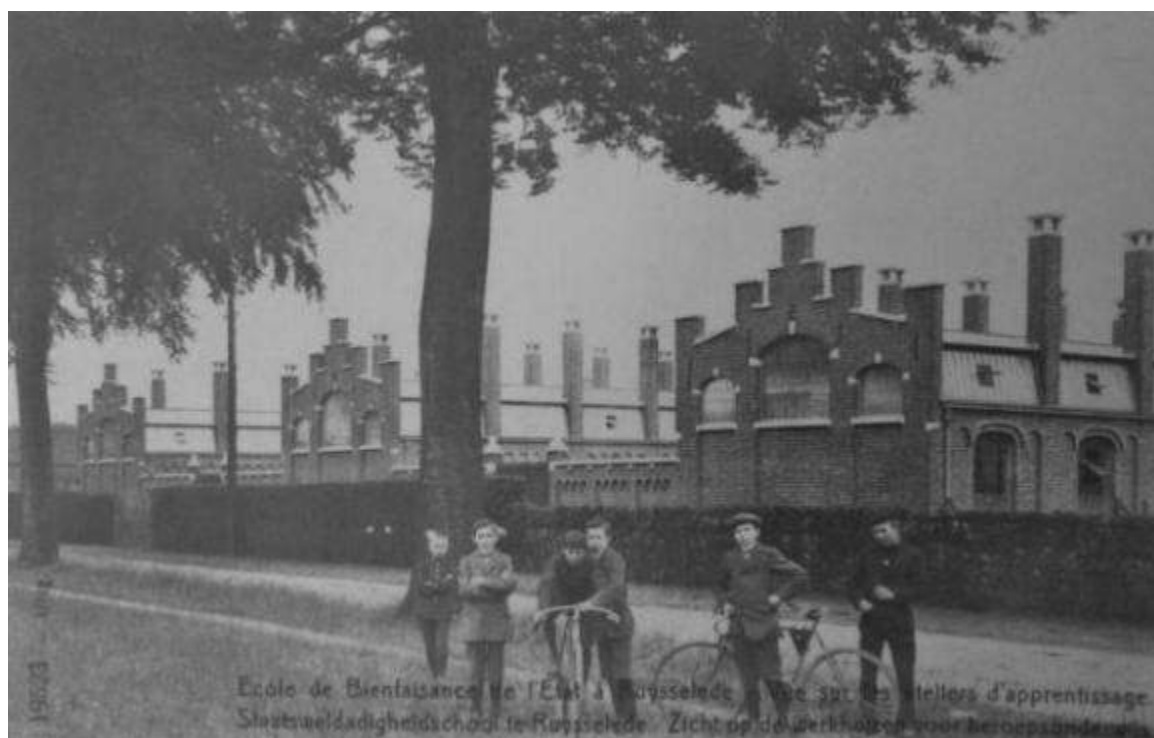
Afbeelding 2-98: Schermles met stokken op een binnenplaats van het ROG, als voorbeeld van de militaristische leest waarop de instelling in de beginjaren was geschoeid. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 109.

Afbeelding 2-99: Een natuurexcursie op het Sint-Pietersveld, in een dreef langs de Vagevuurstraat. Bron: Caerels L., "Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdjaren. Deel 1: Tot aan de bezetting in 1914", *Oud Ruysselede*, 1994, XI, 2, p. 48.

Afbeelding 2-100: Bloementeelt in de serre, anno 1912. Bron: Mortier A., *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, Brussel, 1949, p. 61.

Afbeelding 2-101: De werkhuizen van het ROG langs de Bruggesteenvweg, kort voor de Eerste Wereldoorlog. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 95.

Afbeelding 2-102: De elektriciteitsfabriek van het ROG. Op de voorgrond twee aalkarren met mest, levensnoodzakelijk voor de landbouw op de zanderige grond van het Sint-Pietersveld. Bron: De Ram P., *Ruysselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 104.

Afbeelding 2-103: Meststal, ook te zien op vorige foto. S.d. Bron: RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 63.

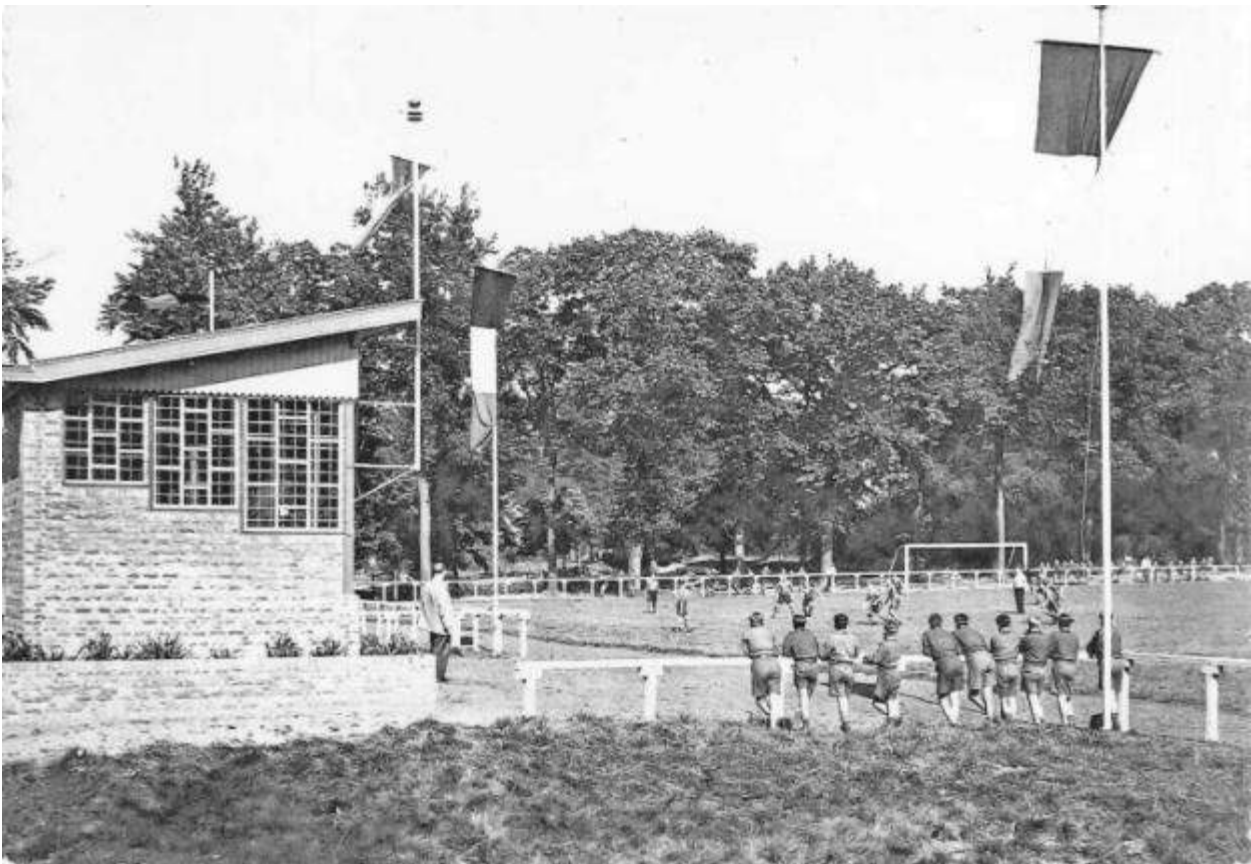

Afbeelding 2-104: Silo, maar bemerk vooral de zwartgeteerde gevels. S.d. Bron: RAB, *Archief ROG Ruiselede* 1992, nr. 63.

Afbeelding 2-105: "Rijksopvoedingsgesticht, Ruiselede. Optocht naar de Sportpleinen". Postkaarten (jaren '50?) uitgegeven door Em. Thill (Brussel). Beeld van de toegangspoort en toegangsweg richting de sport-

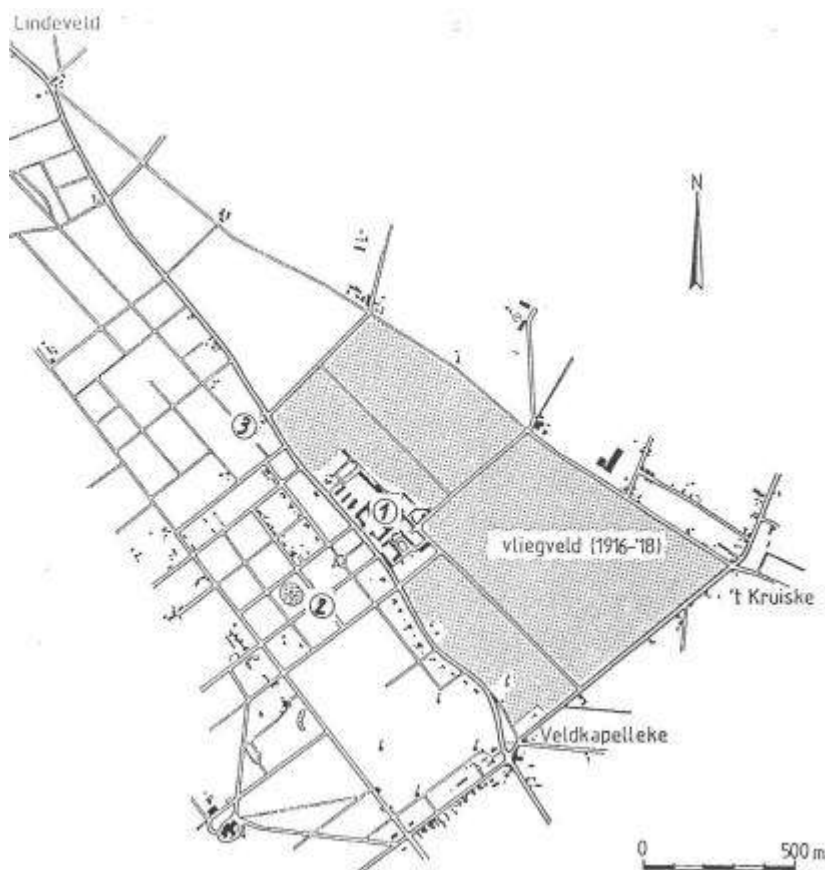
tereinen van het ROG (ter hoogte van de huidige parking). De (betonnen?) poort was bekroond met het opschrift in ijzeren letters "SPORTPLEINEN R.O.G." en de Olympische kringen. Zoals ook te zien op de luchtfoto (zie afbeelding xx) was het een aarden weg afgeboord met laanbomen. Bron: Foto's bezorgd door een voormalig werknemer van het ROG aan de cultuurdienst van de gemeente Ruiselede.

Afbeelding 2-106: "Rijksopvoedingsgesticht, Ruiselede. Voetbalclub Eendracht Sint-Pietersveld". Postkaart (jaren '50?) uitgegeven door Em. Thill (Brussel). Voetbalterrein van het ROG met zijaanzicht van de tribune. Bron: Foto bezorgd door een voormalig werknemer van het ROG aan de cultuurdienst van de gemeente Ruiselede.

Het ROG werd tijdens WO I ontruimd door de Duitsers om op het Sint-Pietersveld een vliegveld aan te leggen voor Duitse bommenwerpers. Dat vliegveld strekte zich uit over het zuidelijke gedeelte van het veld, tussen het Veldkapelleke, 't Kruiske, de wijk Kootjeshoogte en de boomgaard van het ROG.³⁵¹

³⁵¹ "Het vliegveld Sint-Pietersveld 1916-1918", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 7.

Afbeelding 2-107: Kaartje van het vliegveld op het Sint-Pietersveld, gemaakt door Luc Depredomme (nr. 1 is het ROG; nr. 2 is de vijver met het Schip; nr. 3 is een woning waar later restaurant Sint-Pietersveld kwam. Bron: Stock R., "Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1917-1919", *Oud Ruysselede*, 1989, 3, p. 132.

Roger Stock, zoon van "meester Stock" die leraar was aan de school voor de personeelskinderen, getuigde dat kisten met bommen "met hopen" aan de rand van de steenweg lagen. De jongensschool en de onderwijzerswoning bij de Succursale werden opgeëist door de Duitsers (cf. *infra*).

De Duitse bezetter maakte gebruik van verplichte tewerkstelling van de lokale bevolking voor de aanleg van een "Flugplatz" op het Sint-Pietersveld. Men liet in augustus 1916 uitgelote mannen uit Aalter en Doomkerke als *Zivilarbeiter* hout kappen, dreefbomen omzagen, en barakken en andere gebouwen oprichten. De boomgaten werden met dynamiet verwijderd, struiken uitge-rooid en het plein geëffend om een landingsbaan te voorzien. Met as en kiezels werd op het Sint-Pietersveld een windroos aangelegd.³⁵² Het Veldkapelleke was als bureau ingericht elke zaterdag waarop de arbeiders hun loon van 25 mark kregen uitbetaald.³⁵³

De installatie van het vliegveld leidde tot een grote bouwactiviteit: "De eerste vliegma-chines werden onder zeilen en tenten ondergebracht doch naderhand werd het plein vergroot en werden hangars en barakken in hout of plaatijzer bijgebouwd; ook werk- en opslagplaatsen. Munitie en benzine werden echter ondergronds in kuilen bewaard."³⁵⁴ Er waren op de hoeken van het vliegveld vijf *Staffeln* gelegerd: aan 't Kruiske, aan "de thans gedempte wal van de boer-derij van 't Gesticht", aan Kootjeshoogte, aan het Veldkapelleke, en "langs de boomgaard van 't

³⁵² *Herinneringseducatie Ruiselede. Van 1914 tot vandaag*, p. 18; Lamont, "Een vliegtuigveld te Doomkerke (1916-1918)", p. 13.

³⁵³ "Het vliegveld Sint-Pietersveld 1916-1918", pp. 7-9.

³⁵⁴ Lamont, "Een vliegtuigveld te Doomkerke (1916-1918)", p. 13.

Gesticht". Ook ten noordoosten, op Maria-Aalters grondgebied, stonden vliegtuiglodoos en barakken op de Savooien en het Egypteveld. Bommendepots bevonden zich aan de westkant van het vliegplein, onder meer in het wagenhuis van de hoeve Lagaeyse bij het Veldkapelleke en onder de kapel van het ROG.³⁵⁵ Het gros van die lodoos werd op 18 oktober 1918 door de af-trekkende Duitse troepen in brand gestoken.³⁵⁶

De kolonisten in het ROG werden naar Merksplas overgebracht in het najaar van 1917, omdat de geallieerde luchtmacht het vliegveld regelmatig bombardeert, en keren pas in maart 1919 terug.³⁵⁷ Verschillende gebouwen, vooral het hoofdgebouw, werden gebombardeerd en moesten hersteld worden.³⁵⁸ Daarom ging men over tot het met teer bestrijken van de gevels en de dakpannen van de gebouwen van het ROG, een procedé waarvan zelfs tot in 1966 nog sporen te zien waren. Ook andere gebouwen in de omtrek werden met teer bestreken, zeker nadat de gewitte hoeve van Charles Mannens een bombardement te verduren kreeg.³⁵⁹

Na de Eerste Wereldoorlog worden de gebouwen aangepast aan de omstandigheden. De eerste is het voortschrijdende inzicht dat wetenschappelijke observatie moet voorafgaan aan de opvoedkundige behandelingen, waarna de leerlingen worden ingedeeld in "families" of secties op basis van de graad van "zedelijke verbetering". De tweede is de heroriëntering van de landbouw naar meer ambachtelijke of industriële technische beroepsmogelijkheden, met een uitbreiding van de werkhuizen.³⁶⁰ Ook het cellenkwartier naast de kapel werd afgebroken.³⁶¹

De residentiële verblijven van jongeren werden veel korter vanaf 1965 toen de Wet op de Jeugdbescherming van minister Vermeylen werd goedgekeurd. De klemtoon van een verblijf in het ROG verschoof naar "het zo vlug mogelijk terugkeren in de maatschappij door ondersteuning en samenwerking met het gezin". Omdat het gemiddelde verblijf slechts drie maanden meer duurde, werd de beroepsopleiding nogmaals gemoderniseerd, en was er ook nood aan een nieuwe observatieafdeling. Na een ruil van gronden met het PLC legde minister van Justitie Vanderpoorten in 1973 de eerste steen van een nieuwe observatieafdeling in Wingene.³⁶²

Omstreeks 1940 werden voor de ateliers van het ROG een rij "dikke beuken" gekapt. Ook de beuken aan de wal van de boerderij van het ROG verdwenen toen.³⁶³

Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog besliste de overheid om in Ruiselede op het domein van de hoeve een kamp op te bouwen om 3000 "ongewenschten" in onder te brengen: "In het gesticht zelf werd onmiddellijk de hand aan 't werk geslagen om van den Oostelijken vleugel waarin zich de kolenmagazijnen bevonden een soort kazerne te maken voor de soldaten die met de bewaking der geïnterneerden zouden gelast worden." Toen de Duitsers België binnenvielen, kreeg Mortier bevel om te blijven, de meeste kinderen naar huis te zenden (43 bleven er in Ruiselede in twee afdelingen), en "de noodige lokalen in gereedheid te brengen om het georganiseerde kamp voor ongewenschten, dat reeds te Merxplas bestond, te huisvesten". Zo kwamen er 450 gevangenen, twee bestuurders, een aalmoezenier, klerken en 50 bewakers die in

³⁵⁵ "Het vliegplein Sint-Pietersveld 1916-1918", pp. 7-9.

³⁵⁶ "Het vliegplein Sint-Pietersveld 1916-1918", p. 10.

³⁵⁷ Stock, "Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1917-1919", pp. 133 & 142.

³⁵⁸ "Heropening gerestaureerde gebouwen Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede", *Ons Doomkerke*, 1980, XXV, 3, p. 18.

³⁵⁹ Caerels, "Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdijaren. Deel 2: Bezet gebied 1914-1918", p. 9.

³⁶⁰ Vercruysse, "Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruiselede 1849-1989", p. 20.

³⁶¹ Vercruysse, "Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruiselede 1849-1989", p. 26.

³⁶² Vercruysse, "Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruiselede 1849-1989", pp. 22-23.

³⁶³ "Bomen verdwijnen", p. 9.

de westelijke vleugel van het ROG introkken, samen met 24 leerlingen uit het gesticht van Mol. Op 15 mei werd alles opnieuw verplaatst naar Tourcoing. De westelijke vleugel van het ROG werd daarna bezet door Franse en Belgische troepen. Veel personeel en ook gevangenen werden onder de wapens geroepen.³⁶⁴

Op 26 mei, kort voor de Wapenstilstand, vielen 8 slachtoffers onder vluchtelingen na een Duits bombardement. Ze werden begraven op het kerkhof bij het Veldkapelleke. Op 27 mei bestookte een eskadron bombardementsvliegtuigen het Sint-Pietersveld, wat alle ruiten verbrijzelde van de huizen langs de Vagevuurstraat.³⁶⁵ Na de wapenstilstand kwam de leerlingen stilaan terug. De westelijke helft van het gesticht was echter door de Duitsers bezet, en later tot 1943 door de Vlaamse Wacht. Er waren grote voedselvoorzieningsproblemen, en later ook plaatsgebrek door het aangroeiende leerlingenaantal. Daartoe werden 4 hectare “woesten grond” ontgonnen om aardappelen te kweken en extra gronden aangesproken voor de hovenierderij. In de smidse werden bedden bijgemaakt, en ook de kolenmagazijnen die in 1940 waren gereed gemaakt om als kazerne te dienen, werden ingericht als een nieuwe sectie. Daarom werden tijdens de oorlog ook nieuwe kolen- en andere magazijnen gebouwd. De diensten van Openbare Werken waren zelfs behoorlijk gul wat tot een opvallende bouwactiviteit leidde:

“Sedert vele jaren [was] te Ruselede geen enkele grondige herstelling der gebouwen meer gedaan was ten gevolge van een eeuwig geldgebrek. Indien de diensten van Openbare Werken tijdens de oorlogsjaren in hun activiteit niet geremd waren geweest door mangel aan grondstoffen dan zouden we in korten tijd al onze gebouwen volledig in orde gehad hebben. [...]

Intusschen werden echter reeds al de buitenmuren van het gesticht deugelijk ingevoegd en werden de meeste daken en dakgoten nagezien. Tot een grondige herstelling van de daken der werkhuizen (glasbedekking) werd overgegaan. Het dak der kapel werd totaal vernieuwd en zoowel haar zijgevels als haar voorgevel werden in een nieuw kleed gestoken. Ook de ijzeren afsluiting van voor aan het gesticht werd deugdelijk nagezien en de gemetselde pilaren vernieuwd. Op eigen krachten brachten we het vischputje dat te midden onzer eerekoer ligt in orde. Dit putje waarvan het metselwerk totaal afgebrokkeld was, werd alzoo een prachtig rustiek vijvertje dat het sieraad der eerekoer uitmaakt.”³⁶⁶

In 1944 werd het ROG slachtoffer van een bomaanval waarbij ruiten sneuvelden. De leerlingen bevonden zich in de kelders die als schuilkelder waren ingericht, of in “loopgrachten die overal op de speelplaatsen aangelegd waren”.³⁶⁷

Tijdens WO II was in de omgeving van het Sint-Pietersveld een verzetsgroep actief, onder leiding van oorlogsgewonde Gerard De Meester, die onder meer wapens verstopte in de bossen, en ook in 1944 enkele Amerikaanse parachutisten schuilhield voor de Duitsers in een gebouw van het ROG.³⁶⁸ Er was in het geheel tijdens de oorlog op SPV een hevige strijd geweest “tussen de vaderlandslievende leden van het personeel en degenen die met den vijand meeheul-

³⁶⁴ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruselede en Beernem 2000*, nr. 167.

³⁶⁵ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruselede en Beernem 2000*, nr. 167.

³⁶⁶ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruselede en Beernem 2000*, nr. 167.

³⁶⁷ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruselede en Beernem 2000*, nr. 167.

³⁶⁸ *Herinneringseducatie Ruselede*, p. 44.

den". Acht personeelsleden werden uiteinde geïnterneerd wegen incivisme. Na de bevrijding werden in het ROG een tijdlang 100 Duitse krijgsgevangenen opgesloten. Tijdens het Ardennen-offensief ontving het ROG een tijdlang ook Waalse leerlingen, en in toenemende mate ook "onvaderlandslievende jongens" die apart werden gehuisvest in enkele lokalen van de hoeve.³⁶⁹

In 1972 hield een storm lelijk huis en stortte een deel van de gebouwen in. Hierna rijpte het plan voor acht nieuwe paviljoenen. Daarvan kwamen er vier op grondgebied van Wingene aan de voet van de Kattenberg, die werden in gebruik genomen op 17 november 1975 na een openingsplechtigheid met de minister van Onderwijs Vanderpoorten. Enkel de afdeling "Opvoeding" bleef nog actief in het oude gebouw op grondgebied Ruiselede. De afdelingen "Observatie", "Onthaal", "Studenten" en "Uitwerkers" werden in die nieuwe paviljoenen ondergebracht.³⁷⁰

"Het oude groot gebouw in klassistische [sic] stijl van het Gesticht zal gerestaureerd en voor administratieve diensten ingericht worden. De gebouwen weerszijden vooral tegen de Brugsesteenweg zullen verdwijnen. Ook die achter het restaureerde [sic] centraal gebouw. Op de plaats van deze laatste komen later ook moderne paviljoenen."³⁷¹

Vier andere nieuwe paviljoenen zouden er nooit komen, "gezien het hoofdgebouw samen met de ganse omgeving van het Rijksopvoedingsgesticht door de Kommissie voor Monumentenzorg werd geklasseerd, wat natuurlijk onderhoud en restauratie inhield".³⁷² In juli 1977 ving de restauratie aan van het geklasseerde hoofdgebouw van het oude ROG met enkele voorbereidende werken.³⁷³ De eerste fase van verbouwing zou 7 miljoen frank gaan kosten en behelsde de middenvleugel: "Op het gelijkvloers komen vier afzonderlijke woonsecties. De eerste verdieping wordt volledig in aparte slaapkamers ingedeeld en op de tweede verdieping komen: de administratie van de instelling, de archieven, de burelen. Ook de aansluiting met de zijvleugel waarin de medische afdeling en het gesloten onthaal zijn ondergebracht, wordt verbouwd."³⁷⁴

Datzelfde jaar werd het lager onderwijs voor de kinderen van het personeel op het Sint-Pietersveld afgeschaft. De lagere klassen, die zich achteraan de Succursale bevonden, waren al langer afgeschaft: "Verleden jaar werden de Zusters die onderwijs gaven, in de keuken van het gesticht hielpen en er de verpleegdienst waarnamen in het opgesmukte Hotelleke ondergebracht en achteraan was een nieuw gebouwtje ingericht als kleuterklas."³⁷⁵

In 1980 werden de gerestaureerde gebouwen – "waarbij het historisch uitzicht werd bewaard, terwijl men binnenin over de modernste inrichtingen beschikt" – heropend, met o.a. persoonlijke accommodatie voor alle jongens.³⁷⁶

2.4.6 Penitentiair Landbouwcentrum (PLC)

Zoals *supra* te lezen valt, was de boerderij van de hervormingsschool sinds het midden van de negentiende eeuw een modelbedrijf, met vee (paarden, runderen, varkens en schapen) en een groententuin van bijna 20 hectare. Vanuit de hoeve had de hervormingsschool in sneltempo de

³⁶⁹ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 167.

³⁷⁰ "Nieuws van Sintpietersveld", p. 13; "Heropening gerestaureerde gebouwen Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede", p. 18.

³⁷¹ "Nieuws van Sintpietersveld", p. 13.

³⁷² "Heropening gerestaureerde gebouwen Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede", p. 18.

³⁷³ "Restauratie Rijksopvoedingsgesticht", p. 14.

³⁷⁴ "Restauratie van Rijksopvoedingsgesticht Ruiselede", p. 15.

³⁷⁵ "Geen lager onderwijs meer op Sint-Pietersveld", p. 14.

³⁷⁶ "Heropening gerestaureerde gebouwen Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede", p. 18.

resterende heide op het Sint-Pietersveld in cultuur gebracht. Daarvoor gebruikte men straatvuil uit Gent, en zelfs vloeibare mest uit de Gentse gevangenis, die per schip werd aangeleverd.³⁷⁷

Vanaf het vroegste begin stond vast dat in Ruiselede een “*école agricole*” gevestigd zou zijn, en bijvoorbeeld niet de gewone straf- en hervormingsinrichting in Saint-Hubert.³⁷⁸ Nog voor de kolonisten het gebouw kwamen bewonen, werden ook de omliggende landerijen bemest en klaar gemaakt voor ontginning. Eind 1851 was al 104 hectare ontgonnen en ingezaaid, in 1859 was dat al uitgebreid tot 186 hectare.³⁷⁹ De onvruchtbare grond, die bijna geheel uit zuiver zand bestond, was makkelijk te bewerken maar zeer onvruchtbaar, zoals blijkt uit de beschrijving:

*“Il est divisé en carrés formant échiquier, d'une étendue de hectares chacun en moyenne, séparés par des bordures d'arbres et des avenues de mélèzes, de sapins et de cerisiers sauvages, qui servent de chemins d'exploitation. Le sol est de sable gris, sans mélange d'argile; il est par suite léger, perméable et facile à travailler. Mais il exige, par contre, pour devenir productif, une culture soignée et l'emploi de fortes quantités d'engrais, et spécialement d'engrais liquide.”*³⁸⁰

Daarom werden per schip vloeimest en wagons met straatvuil uit Gent naar Ruiselede gebracht om de bodem te verrijken.³⁸¹ Ducpétiaux schetst een levendig beeld van de ontginningspoging in staatsbeheer en het uitzicht van het Sint-Pietersveld in de eerste jaren van het landbouwbedrijf bij de

*“Lors de l'occupation de la propriété la fin de 1848, les terres présentaient l'aspect le plus déplorable; complètement négligées, appauvries, envahies par les mauvaises herbes et le chiendent dont la croissance persiste encore aujourd'hui malgré des soins et des sarclages multipliés, elles semblaient défier les efforts les plus persévérants. Cependant dès 1849, 63 hectares environ furent mis en culture. En 1850, le défrichement a été continué, et la culture étendue à 98 hectares environ. On crée un potager qui occupe une surface de 4 ½ hectares, disposé d'après les meilleurs plans; ses chemins sont bordés d'arbres fruitiers, et il est environné d'une haie formée de groseilliers, de framboisiers et de mûriers. À côté du potager, une petite pépinière d'arbres fruitiers, forestiers et d'agrément, est destinée à fournir les sujets nécessaires aux plantations et à servir l'instruction des colons. Dans le même but, il a été établi un champ d'expérimentation où l'on plante des graines et semences de diverses espèces et des variétés les plus estimées; on sera ainsi à même de reconnaître celles qui conviennent plus particulièrement au sol de l'établissement et dont la culture présente le plus de chances de succès. Le verger était envahi par une mousse malsaine, et quelques maigres pommiers y dépérissaient à vue d'oeil; cet état de choses été modifié, et le verger transformé sert aujourd'hui de pâture et de champ exercice aux jeunes animaux.”*³⁸²

Naast het hoofdgebouw en de werkhuizen, beschikte de hervormingsschool oostelijk daarvan over een groot boerderijcomplex, door Tanghe in 1861 omschreven als “*een welbebouwde hofstede met al de noodige stallen en schuren*”.³⁸³ Vanaf het begin bevond zich daar de woning van de teeltoverste (aan de straatkant), stallen voor koeien, paarden en varkens, een melkerij, een koetshuis, een slachthuis, een kookplaats voor veevoeder, “*une grange spacieuse et un vaste*

³⁷⁷ Mommerency, *Zo is Doomerke*, pp. 56-57.

³⁷⁸ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 10.

³⁷⁹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, pp. 19 en 34.

³⁸⁰ Ducpétiaux, *Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme*, p. 169.

³⁸¹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, pp. 19 en 34.

³⁸² Ducpétiaux, *Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme*, p. 183.

³⁸³ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, p. 86.

hangar pour les chariots et les instruments aratoires surmonté de magasins aux fourrages", bakstenen silo's, en ten slotte stapelzolders over de volle lengte van de gebouwen. Er was ook een drenkplaats voor het vee en grote cisternes voor de meststoffen.³⁸⁴ Om de stallen en de paardenboxen te bevoorraden, was op het grondgebied van de hoeve een spoorlijn van 400 meter rails aangelegd.³⁸⁵ Het domein van het landbouwbedrijf was langs drie zijden door gebouwen omsloten, en aan de kant van de boomgaard door een "grillage en fer".³⁸⁶ Voor een afbeelding en grondplan van de originele indeling van de hoeve, zie *supra* Afbeelding 2-75, Afbeelding 2-86, Afbeelding 2-87.

Over de boerderij van de hervormingsschool, het latere PLC, zie *infra*. Het liberale dagblad *Burgerwelzijn* berichtte in haar editie van 25 januari 1851 over een bezoek aan het ROG, waar de op dat moment 217 kolonisten zich na het appel naar het veld begaven. Men kweekte op de akkers van het Sint-Pietersveld rogge, aardappelen, koolzaad, vlas en voedergewassen, met relatief goede oogsten. Er was ook een groententuin of "moeshof" van 4 hectare.³⁸⁷ Van der Cruyssen getuigt in 1875: "[W]el was hier alles met de grootste orde aangelegd, en kon men geen kruidje aantreffen; wel groeiden en bloeiden hier allerhande groensels en vruchten, wel leverden de broeikassen het schoonste uitzicht op."³⁸⁸ Tegen 1879 waren de groentenhof en boomgaarden uitgebreid tot 20 hectare, een evolutie die ook weerspiegeld werd in het theoretische vakonderwijs, met vanaf 1874 lessen over groenten- en boomteelt – vanaf 1880 gedoceerd door een aparte tuinbouwvakmeester.³⁸⁹

De oppervlakte van het landbouwbedrijf van 127 hectare werd in 1871 met 44 hectare nieuw aangekochte grond uitgebreid.³⁹⁰ In 1876 werd op een stuk van deze gronden de boerderij uitgebreid met een stoomketel, een waterreservoir, vier boxen voor paarden en een nieuwe stal voor 175 dieren toegevoegd.³⁹¹ De blijvend arme grond (grijze zavel) leidde ertoe dat droogteperiodes bijna zeker misoogsten betekenden. De gekweekte veldgewassen waren dan ook zelden concurrentieel.³⁹²

Vanaf 1886 werd het jachtrecht op grote delen van het Ruiseleedse en Wingense Sint-Pietersveld – buiten een straal van 100 meter van de gebouwen – verpacht aan de meestbiedende. Dit had vooral als bedoeling om de populatie wilde konijnen, die regelmatig schade aan de gewassen toebrachten, onder controle te houden. Het "*cahier des charges*" vermeldde zelfs schadevergoedingen voor de jager die deze voorwaarde onvoldoende naleefde.³⁹³ Vanaf 1928 werden ook de terreinen van het Zendcentrum SCRE toegevoegd aan het domein van de jachtwachter.³⁹⁴

³⁸⁴ Braet, "Rusleda 900 jaar", p. 203; Ducpétiaux, *Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme*, p. 169; Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 21.

³⁸⁵ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 129.

³⁸⁶ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 6.

³⁸⁷ Matthys, "De "blauwe kieltjes" van Ruiselede", p. 15.

³⁸⁸ Van der Cruyssen, *Merkwaardigheden uit ons vaderland*, p. 75.

³⁸⁹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 34; Vandaele, *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, pp. 61-62.

³⁹⁰ Vandaele, *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, p. 61.

³⁹¹ Brief van het Ministerie van Justitie aan het Comité d'Inspection des Ecoles de Réforme, 15 april 1876. RAB, ROG Ruiselede 1999, nr. 81.

³⁹² Vandaele, *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, pp. 61-62.

³⁹³ Dossier inzake het jachtrecht, 1877-1919. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede (2000)*, nr. 207.

³⁹⁴ Brief van de directeur van het zendcentrum aan de bestuurder van het ROG, 19 maart 1928. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000*, nr. 208.

Begin twintigste eeuw werden de dreven, die de landbouwgronden in regelmatige stukken verdeelden, het slachtoffer van de mechanisatie van de landbouw.³⁹⁵ Dat werd nog verergerd door de aanleg van het vliegveld tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Omdat begin de twintigste eeuw de aandacht van de leerlingen meer richting het vakonderwijs werd georiënteerd (cf. *supra*), was de modelhoeve van het ROG verplicht om op grote schaal te mechaniseren: “Slechts het tuinbedrijf bleef ongeveer in ere, doch niet meer zo zeer de productie, maar wel het theoretisch en praktisch onderricht in groententeelt, boomteelt en bloementeelt werd nagestreefd en de omvang van het tuinierswerk verminderde aldus geleidelijk.”³⁹⁶

Naar aanleiding van de wet van 30 december 1922 werden de landbouwexploitaties van de instellingen in Ruiselede, Mol en Merksplas omgevormd tot financieel autonome instellingen. Het landbouwbedrijf op het Sint-Pietersveld zou op die manier uiteindelijk tot een Penitentiair Landbouwcentrum worden omgevormd, onder beheer van de Dienst Gevangeniswezen:

“De landbouwexploitatie te Ruiselede-Beernem ontving 220.000 fr. startkapitaal. Vier personeelsleden van het naburige rijksopvoedingsgesticht werden in dienst genomen door het zelfstandige landbouwbedrijf. Deze organisatorische verandering kon echter niet verhelpen dat de boerderij in verval geraakte.”

Toch viel in 1929 een tijdlang de moestuinexploitatie door het Staatslandbouwbedrijf terug onder de verantwoordelijkheid van het ROG. Uit de inventaris opgemaakt naar aanleiding daarvan, bleek dat in de moestuin de volgende gewassen gekweekt werden: uien, prei, selder, kolen, spruiten, wortels, schorseneren, pastinaken, bonen, asperges, zurkel, spinazie, witlof, sjalotten, en rabarber.³⁹⁷ In 1935 werd de moestuin met 300 meter “vlechtendraad” beveiligd tegen wilde konijnen.³⁹⁸ Daarnaast was er een groentenkelder, een bloemenserre en sinds 1932 een fruitboomgaard van 56 are met pruimen-, peren-, appel- en perzikbomen – later ook kerselaars en notelaars. Aanvankelijk werden tussen de bomen aardbeien, aardappels en kolen geplant, maar vanaf 1935 werd het een “begrasde fruitboomgaard” met ingezaaid raaigras.³⁹⁹

In het begin werkte het landbouwbedrijf “alleenlijk met de arbeid van de jongens die in [de] hoeve geplaatst waren”. Omdat het verval werd toegeschreven aan “de geringe wedijver van hun kostgangers”, stond de Dienst voor Kinderbescherming het bedrijf af aan de penitentiaire administratie:

“Hierin kwam eind 1934 verandering. Op 7 november besliste het Ministerie van Justitie om een aantal kolonisten van de rijks weldadigheidskolonie te Merksplas naar de landbouwexploitatie over te brengen. Deze kolonisten namen hun intrek in de gebouwen waar voorheen de burelen en de magazijnen waren ondergebracht. Deze gebouwen werden door het rijksopvoedingsgesticht afgestaan. Een tweetal weken later verbleven er reeds kolonisten te Ruiselede. Zij moesten de hoeve en de werkhuisen opnieuw optimaal laten functioneren.”⁴⁰⁰

³⁹⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 65.

³⁹⁶ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 63.

³⁹⁷ Inventaris de materialen, fruit en groensels van den moestuin, heden bebouwd door de Landbouwwitbating van den Staat te Ruiselede, 28 augustus 1929. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede* (2000), nr. 555.

³⁹⁸ Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, 29 juni 1935. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede* (2000), nr. 556.

³⁹⁹ Toestand fruitboomgaard 1934; brief van tuinbouwvakmeester Verhoustraete, 6 december 1934; en verslag van de fruitboomgaard door Verhoustraete uit 1942. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede* (2000), nr. 556.

⁴⁰⁰ Buyck, *Inventarissen van de archieven van het rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede (1849-1970) en van het penitentiair landbouwcentrum te Ruiselede (1926-1986)*, p. 16.

De mogelijkheid bleef bestaan, door het gemeenschappelijk kassabeheer, om kolonisten van het ROG over te brengen naar het PLC om er arbeid te verrichten. In 1941 kreeg het PLC gevangenen te verwerken die de voedselvoorzieningsbesluiten niet hadden nageleefd. In 1944 werd het PLC ontruimd. In 1945-46 werd de landbouwexploitatie voorzien door de minderjarige politieke gevangenen van het ROG. Na 5 mei 1947 kwamen er opnieuw volwassen gedetineerden (veroordeelde incivieken) naar het PLC, wat leidde tot een opsplitsing tussen het PLC en het rijkslandbouwbedrijf. Na 1 januari 1952 werd de voormalige landbouwexploitatie van het ROG een “penitenciaire landbouwinstelling 4de klasse”, ook budgettair ressorterend onder het Ministerie van Justitie. Er konden 40 gedetineerden terecht, die ofwel op het einde van hun straf waren, ofwel geschikt waren voor het leven op een landbouwinstelling, ofwel er zelf om vroegen.⁴⁰¹

Het Penitentiair Landbouwcentrum in Ruselede paste in de evolutie van het Belgische gevangeniswezen waarbij drie categorieën van inrichtingen bestonden – open, halfopen en gesloten – volgens de persoonlijkheid van de gedetineerde die na individuele observatie werd vastgelegd. Het PLC behoort tot het open type waarin opvoedkundige activiteiten naar zeggen van het Bulletin voor Strafinrichtingen anno 1961 werd vervangen door het aanleren van “moed en wilskracht” door “het hard leven welk het werk op de hoeve, in de bossen en op de akkers medebrengt”.⁴⁰² De tewerkstelling gebeurde “op de akkers, in de stellen, de tuinen, de bossen of de werkhuizen voor het herstellen van het materieel”. De beroepsopleiding steunde op alle activiteiten die met het landbouwbedrijf in verband stonden.⁴⁰³ Naar de classificatieomzendbrief van 31 mei 1951 werden als geschikt voor het PLC vooral veroordeelde landbouwwerklieden, “veroordeelden die zich na hun strafuitboeting in deze activiteit willen reclasseren”, of “jonge volwassenen waarvan de opgelopen straf te kort is om ze naar een strafschoon te zenden” beschouwd.⁴⁰⁴ Ook sommige landlopers en getuigen van Jehova die weigerden hun militaire dienstplicht te vervullen, kwamen in het PLC terecht.⁴⁰⁵

Het complex bestond anno 1961 uit de eigenlijke hoeve met stallen, paardenstallen, herstellingswerkhuisen, schuren en loodsen, en daarnaast gebouwen voor de administratieve dienst en het verblijf van de gedetineerden. Het verblijfskwartier in Ruselede was anno 1961 in twee secties opgedeeld: een dagverblijf met eetzaal, bibliotheek, dagzaal, magazijnen bezoekszaal en dokterskabinet, en een nachtverblijf met gemeenschappelijke slaapzaal, ziekenzaal en sanitaire inrichtingen. In een afzonderlijk gebouw bevinden zich de keuken en de badinrichting.⁴⁰⁶

⁴⁰¹ *Ibidem*, pp. 16-17; “De penitenciaire landbouwcentra van Ruselede en St.-Hubert”, p. 314.

⁴⁰² “De penitenciaire landbouwcentra van Ruselede en St.-Hubert”, p. 313.

⁴⁰³ “De penitenciaire landbouwcentra van Ruselede en St.-Hubert”, p. 316.

⁴⁰⁴ “De penitenciaire landbouwcentra van Ruselede en St.-Hubert”, p. 315.

⁴⁰⁵ Van Extergem, “Het penitenciaire landbouwcentrum Ruselede”, p. 373.

⁴⁰⁶ “De penitenciaire landbouwcentra van Ruselede en St.-Hubert”, p. 314.

Ons Doomkerke signaleert in een korte notitie een verandering aan de gebouwen van het ROG en PLC in 1966: "Tussen de ingangspoort en de (thans gedempte) wal werden de gebouwen afgebroken om plaats te maken voor nieuwe burelen die aldaar zullen opgericht worden. Aan de zuidkant van die "wal" komt een tweewoonst, waarvan de ene voor de directeur."⁴⁰⁷

In 1975 vermeldt het Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen dat er op de hoeve een woning was voorzien voor de teeltmeester.⁴⁰⁸ In 1975 werd de oude bezoekzaal ingericht als wachtzaal en refter voor de bewaarders, en werd een totaal vernieuwde aal als bezoekzaal ingericht. Ook werd begin de jaren '70 een schrijnwerkerij en een stookplaats voor CV bijgebouwd. De slaapzaal werd omgevormd naar 48 individuele kamertjes.⁴⁰⁹ Voor de ontspanning waren er ook voetbal-, basketbal- en volleybalterreinen, en sport- spelfaciliteiten en filmvoorstellingen in de gemeenschappelijke zaal.⁴¹⁰ In 1975 schrijft het Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen: "Bovendien werd aangevangen met het graven van een visput, en door het planten van bomen en struiken zullen de gedetineerden zich in een natuurkader kunnen ontspannen. Deze visput zou in het goede seizoen ook kunnen aangewend worden als zwemkom."⁴¹¹ Eucharistievieringen konden de gedetineerden volgen in de kapel van het ROG.⁴¹²

Anno 1975 omschrijft het Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen het PLC als volgt:

"Ruisselede is midden van bossen en boerderijen gelegen en heeft een oppervlakte van 133 ha 49 a landbouwgrond, weiden en bossen. Er is geen industrie en luchtbezoedeling. De inrichting ligt midden in een vierkant gevormd door de centra der gemeenten Aalter, Beernem, Ruisselede, Wingene, bijgevolg bijzonder rustig. [...] Een hof-boomgaard van 1 ½ ha levert de nodige groenten en fruit."⁴¹³

---

⁴⁰⁷ *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 16.

⁴⁰⁸ Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 371.

⁴⁰⁹ Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 371.

⁴¹⁰ "De penitenciaire landbouwcentra van Ruisselede en St.-Hubert", p. 329; Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 371.

⁴¹¹ Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 377.

⁴¹² Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 373.

⁴¹³ Van Extergem, "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruisselede", p. 373.

Afbeelding 2-108: “Rijksopvoedingsgesticht, Ruiselede. Siertuin”. Postkaart (jaren '50?) uitgegeven door Em. Thill (Brussel). Tuinen van het landbouwbedrijf. Bron: Foto bezorgd door een voormalig werknemer van het ROG aan de cultuurdienst van de gemeente Ruiselede.

Afbeelding 2-109: Binnenkoer van het PLC, ca. 1975 [?]. Bron: Van Extergem, “Het penitentiaire landbouwcentrum Ruiselede”, p. 370.

Het gegoochel met het ressorteren van het landbouwbedrijf onder verschillende ministeries, heeft er ook toegeleid dat de eigendomssituatie van percelen wisselde. Zo staat in het Vijfjaarlijks Verslag 1970-1975 van het Bestuur Strafinrichtingen dat in 1970 twee percelen grond ter grootte van 1 hectare en 35 are geruimd werden tussen het landbouwbedrijf en de diensten van de jeugdbescherming: "Gedurende hetzelfde jaar werden met het doel bij te dragen tot het behoud van de natuurgebieden en ten behoeve van het natuurreservaat te Wingene 30 a. weidegrond als bufferzone ingericht; deze grond blijft evenwel in het bezit van het landbouwbedrijf."⁴¹⁴

Afbeelding 2-110: Het landbouwbedrijf van het PLC ca. 1960. Bron: "De penitentiare landbouwcentra van Ruiselede en St.-Hubert", s.p.

---

⁴¹⁴ *Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen*, november-december 1975, p. 595.

Afbeelding 2-111: Het werk op de akkers door gedetineerden van het PLC, ca. 1960. Bron: “De penitenti-
aire landbouwcentra van Ruiselede en St.-Hubert”, s.p.

2.4.7 Hotellerie

In 1857 werd naast de hervormingsschool een “hotellerie” gebouwd om “hoog bezoek een passend verblijf te verschaffen”.⁴¹⁵ In het archief van het ROG bevindt zich een raming voor de bouw van de hotellerie en de brouwerij met “*dépendances*”. Daarin is sprake van materialen als “*briques du haut Escaut*” voor het metselwerk, “*briques de Rupelmonde*” type “*Klinkaert*” voor het “*pavement*”, afgeboord met “*carreaux bleus*”, en “*tuiles bleus de Boom*” op het dak. Het gebouw had houten deuren, acht paar luiken en “*corniches aux accessoires zinc*”.⁴¹⁶ Van de hotellerie bestaan ook twee plannen, één uit het midden van de negentiende eeuw, weergegeven in een werk van Ducpétiaux (zie Afbeelding 2-112), en één blauwdruk uit ca. 1933 in het archief van het ROG (zie Afbeelding 2-114).

Tanghe beschrijft in 1861 de hotellerie als “*een herberg, waer de vreemdelingen die de school komen bezichtigen, ten kleinen koste, tafel en logiest kunnen vinden*”.⁴¹⁷ In 1856 werd oorspronkelijk in de rechtervleugel een brouwerij geïnstalleerd. Ducpétiaux liet in zijn *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wyngheene et de Beernem* uit 1861 een plaat afdrukken met een afbeelding van de voorgevel en een grondplan (zie Afbeelding 2-118). Achter een centrale hal lag een keuken en twee symmetrische vleugels, met zoals gezegd in de rechtervleugel de brouwerij gevestigd. Er bestond enige verwarring over de locatie van de brouwerij, ten gevolge van een postkaart uit het begin van de twintigste eeuw (zie Afbeelding 2-115), waarop

⁴¹⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 57.

⁴¹⁶ Mapje “Construction d’un hotellerie avec brasserie”, 1856-1857. RAB, *Archief ROG Ruiselede* 1992, nr. 79.

⁴¹⁷ Tanghe, *Parochieboek of beschrijving van Ruysselede*, p. 87.

een ander symmetrisch gebouwtje met een topgeveltje in dezelfde bouwstijl als de hotellerie is weergegeven met het bijschrift "brouwerij". Het gaat hier echter om een afhang van de eigenlijke brouwerij, waar zich ook bierkelders bevonden. In 1949 is het bierkelderhuis gesloopt, maar de oude kelders van zo'n 10 meter lang en 3 meter breed zijn bewaard gebleven. Ze beschikken over een gemetseld booggewelf en een onderlinge scheidingsmuur waarin nog een doorgang en groot luit te zien is, waarlangs de vaten bier werden neergelaten. Op de postkaart in kwestie is men dan ook druk in de weer met allerlei biertonnen.⁴¹⁸ Een andere postkaart uit het begin van de twintigste eeuw (Afbeelding 2-116) toont dit bierkelderhuis achter.

In de brouwerij werd tot de Eerste Wereldoorlog gebrouwen door Charles Ide, tot de Duitse bezetter de ketels wegvoerde. Brouwer Ide en zijn echtgenote baatten daarnaast de hotellerie uit, die ze ook zelf bewoonden. Later bewoonden ook hofmeester Arthur Verhoustraete en Pier Vercruysen de hotellerie, met hun echtgenotes als waardin.⁴¹⁹ In 1908 verhuisde hofmeester Verhoustraete van de hotellerie naar zijn nieuwe woning als "surveillant-jardinier".⁴²⁰ De laatste uitbater van de hotellerie was Theophiel De Praetere en zijn vrouw Dianne Mestdagh. Er waren drie kamers en het centrale deel deed dienst als café. De vroegere brouwerijvleugel was omgevormd tot een biljartzaal.⁴²¹

In 1908-1912 vond een nieuwe "*aménagement*" van de hotellerie plaats. De rechternvleugel – de brouwerij – werd leeggemaakt. Voor het metselwerk vroeg het Ministerie van Justitie om beroep te doen op dezelfde "*artisan*" die de surveillantenwoningen had gemetst.⁴²² De werken omvatten het uitbreiden van de kelder, het dichtmetsen van de deuropening van de brouwerij en het voorzien van een nieuwe deuropening, het herstel van het voetpad, het afbreken van een schouw in de keuken, de afbraak van de achtergevel, het plaatsen van draagbalken en het heropmetsen van de achtergevel, het aanbrengen van een gecementeerde plint en van "*enduit*" op de muren.⁴²³ Bij deze werken was het volgens een bepaalde brief de bedoeling om een kleine ruimte, "*salle de la tenancière*" genoemd maar door de tuinier gebruikt om granen in op te slaan, met het hoofdgebouw van de hotellerie te verbinden.⁴²⁴

In 1911 vond een tweede fase van aanpassingswerken plaats op advies van de "*contrôleur des constructions*" van het Ministerie van Justitie. Op 40 cm hoogte werd rondom de hotellerie een cementen plint aangebracht "*imitant la pierre bleue*": "*Ce travail comporte l'enlèvement à vif du mauvais mortier des joint de la maçonnerie sur la dite hauteur et, si possible, sur toute l'épaisseur du mur; le remplacement de ce mortier par un autre, composé de parties égales de Ciment Portland et de sable rude.*" Om de plint in imitatie-blauwsteen te vervaardigen, werd "*poussier de pierre bleue*" aan de cementmix toegevoegd. Rondom het gebouw werd een nieuw trottoir van 80 cm breed in "*dalles d'usine*" aangelegd. Aan de ingang werd een voetschraper voorzien. In de koer werd een regenwaterput gebouwd, voorzien van een deksel in blauwsteen, en de keukenpomp werd verplaatst. De keuken kreeg een nieuw zinken dak. De

⁴¹⁸ De Wulf, "Nog een brouwerij te Ruiselede", pp. 73-74.

⁴¹⁹ De Wulf, "Nog een brouwerij te Ruiselede", pp. 75-76.

⁴²⁰ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 8 oktober 1908. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000*, nr. 168.

⁴²¹ De Wulf, "Nog een brouwerij te Ruiselede", pp. 75-76.

⁴²² Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 9 september 1908. RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

⁴²³ "Relevé des ouvrages supplémentaires exécutés par le sieur Decraemer Edmond, maçon à Beernem. Aménagement d'un Hotellerie". RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

⁴²⁴ Brief van de controleur van de dienst "Constructions" van het Ministerie van Justitie aan het ROG, 3 maart 1909. RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

omgeving van de hotellerie werd ingericht, aan de straatzijde voorzien van “*une porte d’entrée rustique, en bois, à l’entrée de l’enclos de l’h tellerie*”. In de zolder van het gebouw werden twee logeerkamers ingericht, waarvoor gemetselde “*lucarnes*” met “*petite toiture*” in de dakhelling werden ingewerkt. Een nieuwe “*corniche*” voor de hotellerie werd in de ateliers van de Staatsweldadigheidsschool zelf vervaardigd.⁴²⁵

In 1920 signaleerde de bestuurder van het ROG aan de opziener van de bouwwerken van het Ministerie van Openbare Werken dat van het gasthof een deel boven het dak van twee schouwpijpen moest hersteld worden, en ook het ingangshek dat door stormweer vernield was.⁴²⁶ In 1933 poogde directeur Mortier de opziener der gebouwen van het Ministerie van Justitie te overtuigen van de noodzaak om de rechtervleugel van de hotellerie om te vormen tot een vergaderzaal voor het personeel, maar zijn verzoek wordt niet ingewilligd.⁴²⁷ Na het overlijden van de laatste waardin in 1957 stelde directeur Mortier opnieuw voor om “onmiddellijk de meest dringende herstellingen aan deze woning uit te voeren”, het gasthof verder te laten bedienen, maar van de linkervleugel “een ordentelijke vergaderplaats voor het personeel van te maken zoals we sedert lang voornemens waren te doen”.⁴²⁸

In 1975 werd de hotellerie uiteindelijk ingericht als verblijf voor kloosterzusters.⁴²⁹ Naar aanleiding daarvan stelde directeur Dierckx van het ROG herhaaldelijk voor aan de bevoegde ministeries om het dak van het kloosterverblijf te vernieuwen, het “in zijn oorspronkelijke staat te herstellen en de lelijke dakkapellen te verwijderen”.⁴³⁰ Die dakkapellen waren ooit aangebracht om zolderkamertjes te maken voor opvoeders.⁴³¹ In 1977 werd besloten het gebouw in stand te houden, de gevels en vensters te restaureren, en het dak te vernieuwen zonder de dakkapellen.⁴³² Toen in 1978 een nieuwe congregatie van vijf zusters uit Heule de kloosterzusters uit Roeselare kwamen vervangen, vroeg de minister van Justitie aan de hoofdarchitect-directeur van de economische dienst van het ministerie van Openbare werken om een voorontwerp te maken voor de omvorming van de hotellerie tot kloostercommunity.⁴³³ De werken, naar ontwerp van architect Dendooven, zouden in 1980 aanvangen.⁴³⁴

Op de plaats van het bierkelderhuis werd een kapel ingericht, “een gezellige huiskapel met mooie brandramen”.⁴³⁵ Nadat de kloosterzusters wegrokken, werd de hotellerie uitsluitend nog

---

⁴²⁵ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 19 mei 1911; “Cahier de charges spécial” voor onderhouds- en verbeteringswerken, 10 juli 1911; Brief van het Ministerie van Justitie aan de bestuurder van het ROG, s.d. RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

⁴²⁶ Brief van de bestuurder van het ROG aan opziener van de bouwwerken Boels; 24 februari 1920. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000*, nr. 441.

⁴²⁷ Briefwisseling tussen de bestuurder van het ROG en het Ministerie van Justitie, 1933. RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

⁴²⁸ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 30 april 1957. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede (2000)*, nr. 168.

⁴²⁹ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 57.

⁴³⁰ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 21 april 1977. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede (2000)*, nr. 467.

⁴³¹ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 19 augustus 1975. RAB, *Archief ROG Beernem & Ruiselede (2000)*, nr. 467.

⁴³² ÓVerslag van de vergadering voor overleg en ontwerp van verbouwingswerken op het staatsdomein te Ruiselede”, 7 juni 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 467.

⁴³³ Brief van het Ministerie van Justitie aan de hoofdarchitect van het Ministerie van Openbare Werken, 9 februari 1978. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 467.

⁴³⁴ ÓVerslag van de werkvergadering van 1 maart 1978 . RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 467.

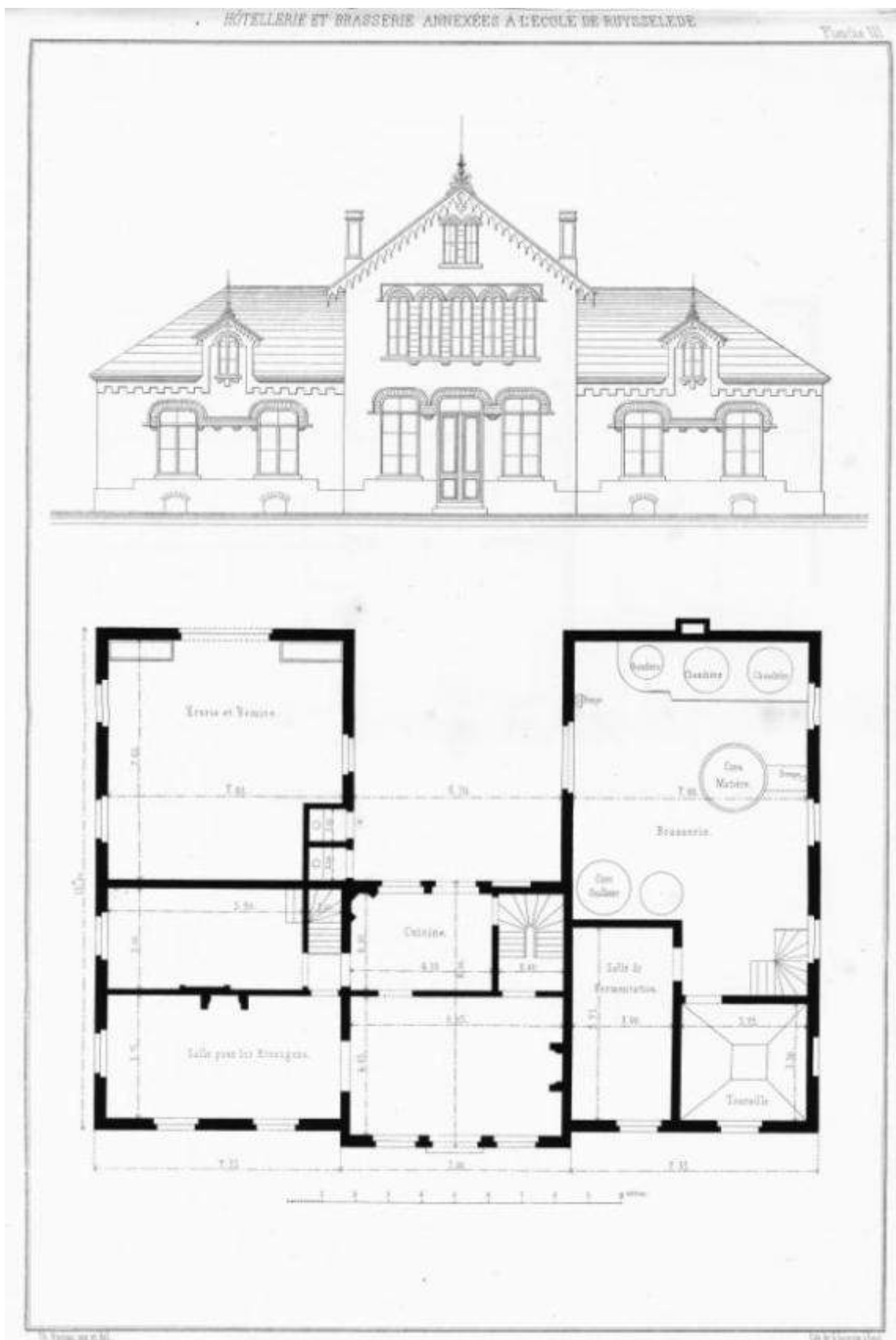
⁴³⁵ Deguffroy, “Ruiseleedse kapellen en kruisen”, p. 94.

ingericht als slaapgelegenheid voor opvoeders en inspecteurs.⁴³⁶ In 1999 is de vzw Open Sint-Pietersveld in het gebouw getrokken. Naast de inkomdeur hangt op een zichtbare plaats een herdenkingsplaat voor de personeelsleden en leerlingen van het ROG die tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog sneuvelden. Die plaat had directeur Mortier op 21 juli 1949 laten nabren- gen nabij de ingang van het ROG. De volgende jaren werd er op de nationale feestdag een kleine plechtigheid gehouden, maar eind de jaren '50 of begin de jaren '60 werd de plaat bij verbou- wingswerken verwijderd. In 1999 werd ze op een zolder van het ROG teruggevonden en in de gevel van het museumgebouw in ere hersteld.⁴³⁷ Sinds 1999 is in de hotellerie het Streekcen- trum "Open Sint-Pietersveld" ingericht, dat evenwel enkel nog gebruikt wordt als startpunt van geleide wandelingen.

---

⁴³⁶ De Wulf, "Nog een brouwerij te Ruislede", pp. 74-75

⁴³⁷ Braet, "Omtrent het Sint-Pietersveld en de meidagen 1940", pp. 91-96; Vercruysse, "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", p. 213.

Afbeelding 2-112: Voorgevel en grondplan van de hotellerie en de brouwerij bij het ROG uit 1855-1856, met de originele "corniche". Bron: Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselsede, de Wyngheene et de Beernem*, planche III.

Afbeelding 2-113: De "hotellerie" van het ROG, langs de Bruggesteenweg. Op de achtergrond de werkplaatsen van het gesticht. Bron: De Ram, *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, foto 97.

Afbeelding 2-114: Blauwdruk van de voorgevel van de hotellerie van het ROG, ca. 1933. In het kader van een niet uitgevoerd project. Bron: RAB, *Archief ROG Ruiselede 1992*, nr. 79.

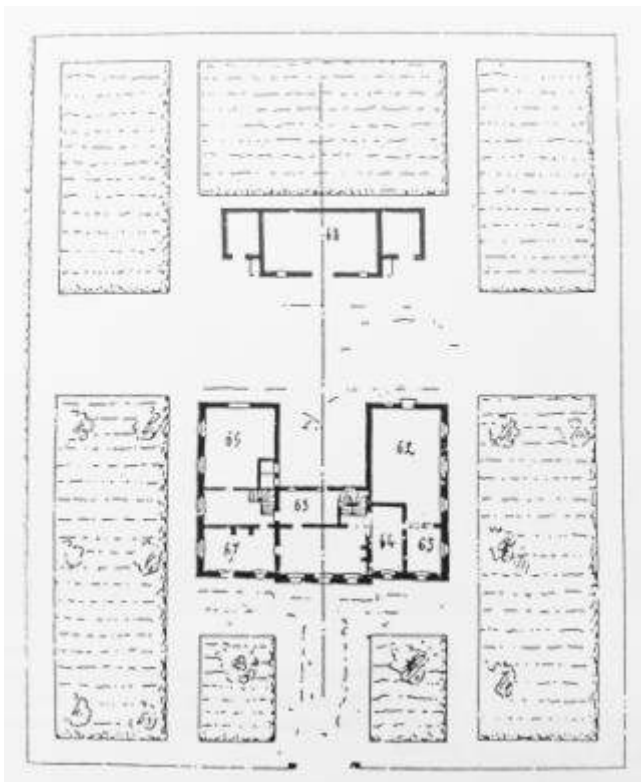
Afbeelding 2-115: Voorgevel van de gesloopte “afhang” van brouwerij van het ROG, gelegen achter de hotellerie-brouwerij voorgevel. Gebouwd boven bierkelders die bewaard zijn gebleven. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 99.

Afbeelding 2-116: De achtergevel en koer van het verdwenen bierkelderhuis van het ROG. Een viertal kolonisten en een opzichter in uniform kijken toe. Op de achtergrond een vleugel van het hoofdgebouw. Bron: De Ram, *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, foto 98.

Afbeelding 2-117: Postkaart uit 1902 van de hotellerie-brouwerij, met op de achtergrond de “afhang” met de bierkelders. Bron: De Wulf, “Nog een brouwerij te Ruisselede”, p. 74.

Afbeelding 2-118: Grondplan van de brouwerij (nrs. 62-64), de hotellerie (nrs. 65-67) en het bierkelderhuis (nr. 68), s.d. Bron: De Wulf, “Nog een brouwerij te Ruisselede”, p. 76.

Afbeelding 2-119: Herdenkingssteen voor de oorlogsslachtoffers van het ROG (foto M. Braet, 1999).

2.4.8 Succursale

Eén van de beroepen die men in navolging van de wet van 3 april 1848 kon uitoefenen, was “matroos bij de koopvaardijvloot”.⁴³⁸ Ook hier speelde de invloed van de kolonie in Mettray, waar eveneens een matrozenschool aan verbonden was.⁴³⁹ In het eerste ontwerp voor de organisatie van de hervormingsscholen was dan ook een matrozenschool in Ruiselede voorzien, maar de uitbouw van die afdeling werd verdaagd omwille van de grote kosten, en de voorkeur die aan landbouwactiviteiten werd toegeschreven voor heropvoeding.⁴⁴⁰ Vanaf 1852 werd toch al elementair zeevaartonderricht gegeven, omdat het ROG vanaf dan beschikte over een volledige uitrusting van een *schooner* – een smal, langscheeps getuigd zeilschip van Amerikaanse oorsprong – geschonken door de Antwerpse reders Huysmans-Vandenberghe⁴⁴¹: “De kandidaat-matrozen dienden zich te bekwamen in alles wat met de bediening van een zeilschip verband hield: zeilen bijzetten, roeien, in de masten klimmen, enteren, zelfs bajonet- en sabelschermen.”⁴⁴² Al gauw was door de toevloed van kolonisten en de populariteit van het matrozenberoep deze situatie onvoldoende. Er was nood aan aparte faciliteiten voor de “*école des mousses*”. Bij Koninklijk Besluit werd daarom op 2 april 1856 een afdeling van het ROG opgericht die werd uitgebouwd tot matrozenschool.⁴⁴³ In 1854 al had de regering ongeveer 3 hectare grond in Wingene gekocht, waarop men een bijhuis, hulpgesticht of “Succursale”, bestemd als matrozenschool, zou gaan bouwen.

Dit bijhuis was opgevat als een zelfstandige school, onder het beheer van een rekenplichtige, die niettemin verantwoording diende af te leggen aan de hervormingsschool. De reken-

⁴³⁸ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 62.

⁴³⁹ Coppens, *Geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1848 tot 1866*, p. 70.

⁴⁴⁰ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, pp. 23-24.

⁴⁴¹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 24.

⁴⁴² Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 62.

⁴⁴³ Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 15.

plichtige woonde in het centrale gedeelte. Het gebouw werd vergezeld van een paar woningen voor de matrozeninstructeur (een oud-zeeman) en de bewakers.⁴⁴⁴ De inhuldiging vond plaats op 11 juli 1858 in aanwezigheid van de Ministers van Binnenlandse en Buitenlandse zaken.

Het gebouw is fasegewijs tot stand gekomen. In 1857 is het gebouwd volgens een E-vormige plattegrond. Op het gelijkvloers bevond zich een refter, een schoollokaal, een waslokaal, een keuken, toiletten en hangars voor stockage van materiaal. Op de twee verdiepingen bevonden zich slaapzalen met hangmatten, sanitair en kamers voor de opzichters.⁴⁴⁵ In het centrale deel, dat in 1901 herbouwd werd na een brand, woonde de rekenplichtige van de nieuwe instelling. In 1878 uitgebreid met twee L-vormige vleugels aan weerszijden en een uitbouw achteraan. Nieuwe uitbreidingen van het hoofdgebouw in 1904, 1923-24 en 1930.

Op nabijgelegen perceel werd in 1901 een woonhuis oorspronkelijk gebouwd voor de vakmeester voor het zeevaartonderricht.

-“Na de opheffing van de matrozenschool (1913) worden hier vooral bedelende en landlopende kinderen onder de 11 jaar opgenomen. Na 1930 wordt de succursale overgedragen aan de toenmalige Regie van Telegrafie en Telefonie die er onder meer hun feestzaal "Belradio", woningen, een mess en een vergaderzaal in onderbrengen.”⁴⁴⁶

In 1876 verkreeg het Comité d'Inspection des Ecoles de Réforme toestemming om in Wingene *“une petite maison pour le surveillant en chef de l'école des mousles”* te bouwen.⁴⁴⁷ Dat zou gebeuren in metselwerk van *“briques de l'Escaut”*, gedekt met *“tuiles ordinaires”* en dorpels in *“pierre de taille bleue”*.⁴⁴⁸

Het zeevaartonderricht in de Succursale kende gedurende de tweede helft van de negentiende eeuw aanvankelijk een stijgend succes.⁴⁴⁹ Toen het aantal matrozen-in-opleiding daalde, verhuisde de afdeling naar het hoofdgebouw in Ruiselede en werden in de Succursale de kinderen tussen 4 en 11 jaar ondergebracht.⁴⁵⁰ Dat gebeurde omdat men vond dat het contact tussen de oudere en de jongere kinderen, vooral “onder zedelijk oogpunt” nadelig was, het hete ROG in drie afdelingen gebaseerd op ouderdom werd ingedeeld. De jongste kinderen in de Succursale stonden vanaf dan ook niet meer onder de onmiddellijke supervisie van mannelijk personeel, maar van zusters. De leeftijd waarop de kinderen van de Succursale naar het hoofdgebouw verhuisde, steeg doorheen de jaren van 11 naar 14 jaar.⁴⁵¹ Om deze veranderingen te accommoderen, werden in 1893 een reeks verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd. In de zomer van 1901 verwoestte een brand de middenvleugel, die heropgebouwd werd.⁴⁵² In 1907 gebeurden nogmaals uitbreidingswerken door de bouw van nieuwe schoollokalen, opvallend genoeg met mat glas “zodat de leerlingen niet werden afgeleid”.⁴⁵³ Stilaan kende de school een mindere belangstelling, door de bredere waaier aan beroepsmogelijkheden die de kolonisten voorhanden

⁴⁴⁴ Mommerency, *Zo is Doomerke*, p. 62.

⁴⁴⁵ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 7.

⁴⁴⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed

⁴⁴⁷ Brief van het Ministerie van Justitie aan het Comité d'Inspection des Ecoles de Réforme, 15 april 1876. RAB, ROG Ruiselede 1999, nr. 81.

⁴⁴⁸ “Devis estimatif”, 21 februari 1876. RAB, ROG Ruiselede 1999, nr. 81.

⁴⁴⁹ Mommerency, *Zo is Doomerke*, p. 63.

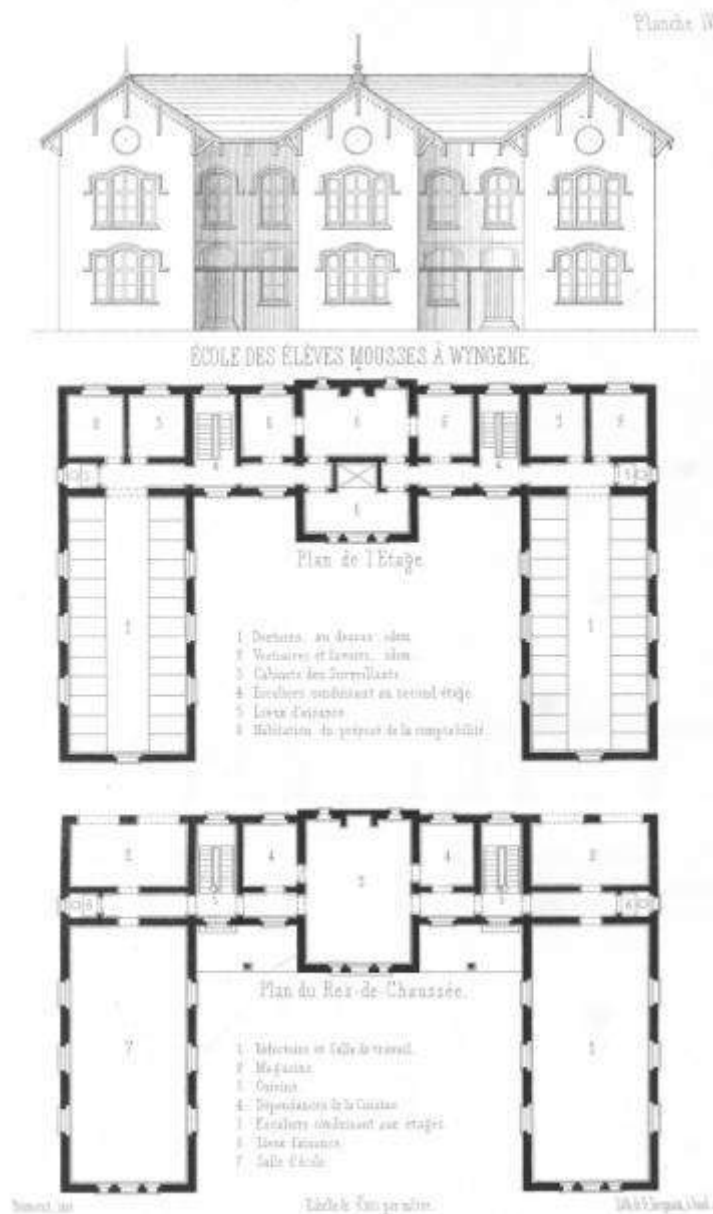
⁴⁵⁰ Drossens, *Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers*, p. 16.

⁴⁵¹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, pp. 45 en 48.

⁴⁵² Mommerency, *Zo is Doomerke*, p. 63.

⁴⁵³ Vandaele P., *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, p. 129.

kregen, en de slechte reputatie van het gevaarlijke zeeleven. De sectie werd nog een tijdlang naar het hoofdgebouw overgebracht, en ook het oefenschip verdween al voor WO I.⁴⁵⁴ In 1925 werd de Succursale uiteindelijk gesloten. Het gebouw en de bijhorende woning werden in 1929 openbaar te koop gesteld (zie Afbeelding 2-127 voor de affiche van de verkoop) en uiteindelijk verworven door de RTT. Later werden de feestzaal, kantine en garages van het Radio-Elektrisch Centrum in Wingene er ondergebracht.⁴⁵⁵

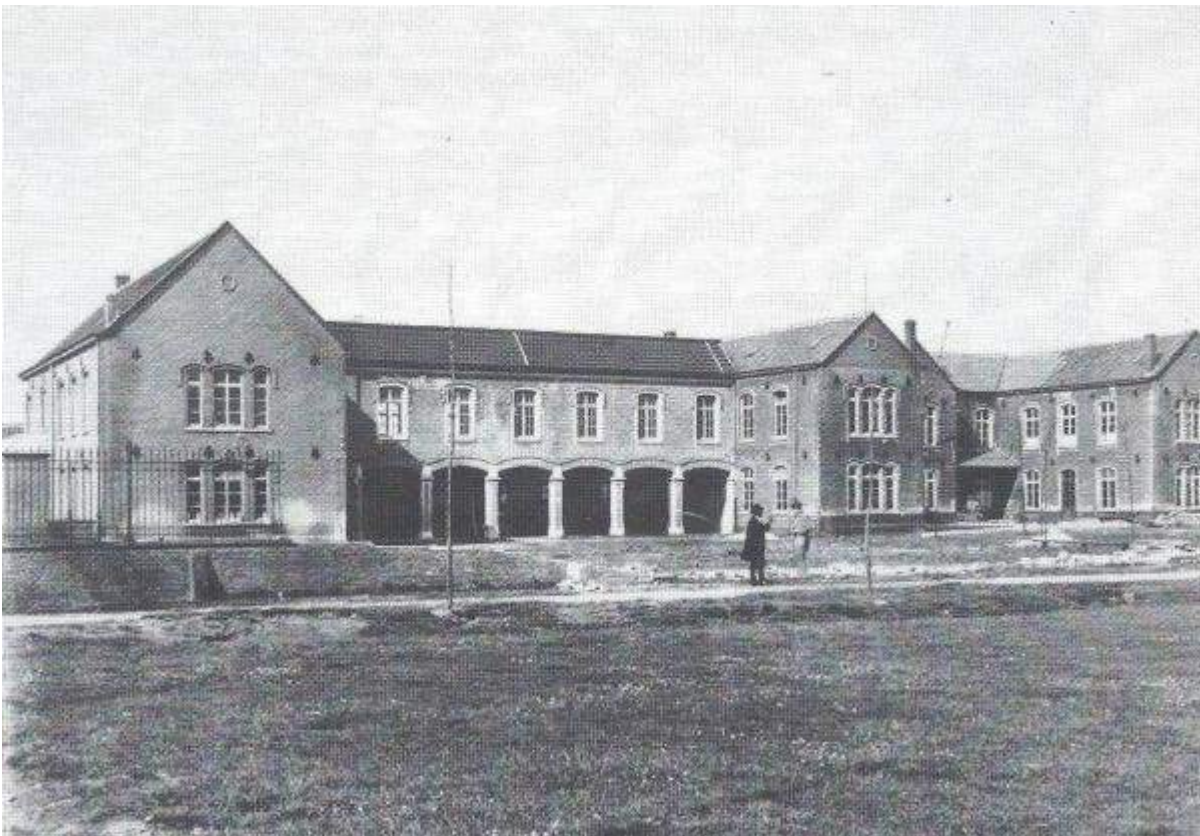
Afbeelding 2-120: Oorspronkelijk gevelaanzicht en grondplannen voor de “*école des mousses*” door architect Dumont. Oorspronkelijke E-vormige gebouw. De bedaking werd uiteindelijk heel wat soberder gehouden. Gepubliceerd in 1861. Bron: Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wyngene et de Beernem*, planche IV.

⁴⁵⁴ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 63.

⁴⁵⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 62.

Afbeelding 2-121: Zicht op succursale anno 1900. Bron: Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 24.

Afbeelding 2-122: Zicht op de voorgevel van de succursale tijdens de afwerking van de dakwerken in 1900. Bron: Caerels, "Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdjaren. Deel 1: Tot aan de bezetting in 1914", p. 53.

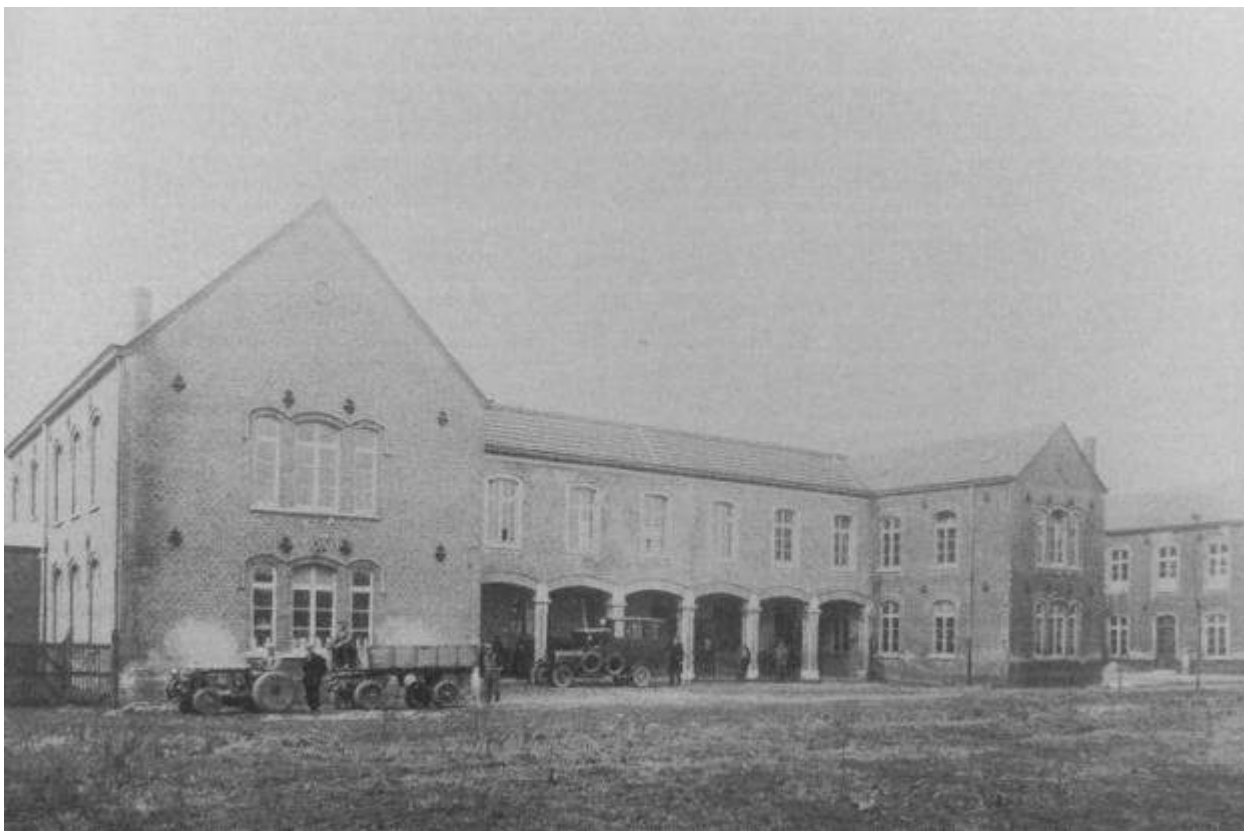
Afbeelding 2-123: De Succursale in 1904. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 17.

Afbeelding 2-124: De succursale begin de twintigste eeuw. Bron: De Ram, *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, foto 113.

Afbeelding 2-125: Voetballende kolonisten met op de achtergrond de succursale. Bron: Bron: De Ram, *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, foto 110.

Afbeelding 2-126: Uitbreidingswerken aan de linkervleugel van de Succursale. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 18.

KANTOOR DER REGISTRATIE EN DOMEINEN VAN THIELT

OPENBARE VERKOOPING

van een PRACHTIG en

BELANGRIJK GEBOUW

met Verdiep, Koer, Tuin en Landen, met nog een

Schoon WOONHUIS

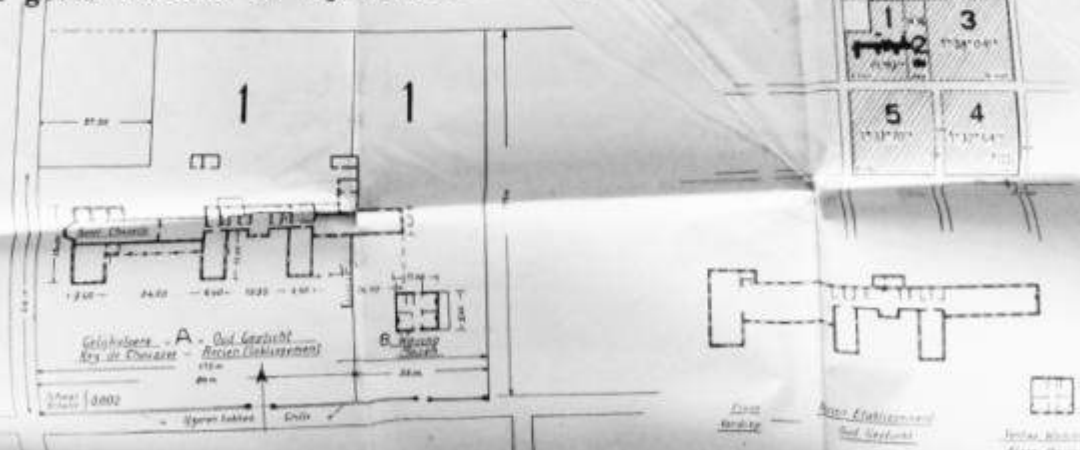
met verdiep, alles in eenen Blok en samen groot

5 HECTAREN 15 AREN 35 CA.

TE RUYSSELEDE

zijnde het voormalig Opvoedingsgesticht
zeer geschikt voor Sanatorium, Fabriek, Klooster of dergelijke inrichting
 Op 4 kilometers afstand der groote spoorlijn Oostende-Brussel (Statie Beernem).

De ontvanger der Domeinen te Thielt zal openbaarlijk verkoopen bovenbeschreven goed, verdeeld in vijf koopen als volgt :

VOORWAARDEN :
 NOTA. — Het gesticht is gaansch voorzien van water en elektriciteit. De maand : onkosten 16 % : dadelijk ; niet voor lot, voor de andere loten na drie maanden.

ZITDAGEN : **INTEL :** Woensdag 27 Maart 1929
TOEWIJZING : Woensdag 10 April 1929
 telkens om 3 1/2 ure in de « Hotellerie » dicht het Opvoedingsgesticht te Ruysselede.

1/2 % INSTELPREMIE.
 Voor nadere inlichtingen en toelatingen tot bezoek, zich te wenden tot den heer ontvanger der Domeinen te Thielt, Tramstraat, 24.
 Drukk. J. De Potter-Van Landuyck, Thielt.

Afbeelding 2-127: Affiche van de openbare verkoop van de Succursale en het woonhuis in 1929. Bron: RAB, Archief ROG Ruiselede 1992, nr. 81.

Afbeelding 2-128: De voormalige Succursale in gebruik door de sociale dienst van de RTT en als “Belradio Club”, in gebruik door het personeel van het Zendcentrum SCRE. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 19.

Afbeelding 2-129: Succursale na renovatie (www.osar.be)

2.4.9 Scheepspuit

Met de bouw van de Succursale professionaliseerde het zeevaartonderricht binnen de hervormingsschool. Om het praktijkonderwijs mogelijk te maken, werd op een weideperceel tussen het

ROG en de Succursale een educatief “schoolschip” gebouwd, naar model van een koopvaardijdriemaster, waarrond een vijver werd uitgegraven⁴⁵⁶:

“Daar een schip ook water veronderstelt, werd overgegaan tot het graven van een grote vijver, ongeveer in het midden tussen beide gebouwen in. [...] Midden in de vijver, op een eiland, bouwde men het dek en de volledige uitrusting van een koopvaardij-driemaster. Mede dank zij de hulp van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Directie der Staatsmarine kon het schip worden uitgerust met het nodige tuig om alle oefeningen uit te voeren. Veel materiaal was afkomstig van buiten gebruik gestelde kanonneerboden en omvatte ook voorwerpen als lansen, bijlen en entersabels. [...] Om ongevallen te voorkomen was er boven het dek op een hoogte van 3 m, een vangnet gespannen. De driemaster was 100 voet lang en 24 voet breed. [30 meter op 7,2 meter]”⁴⁵⁷

In een inspectierapport uit 1855 staat dat de vijver ook zou dienen als zwembad en “voor het afvloeien van het water en het droogleggen van het omliggende land”.⁴⁵⁸ Opvallend is het open karakter van het landschap vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw tot na de Eerste Wereldoorlog, goed te zien op de vroegste afbeeldingen van de omgeving van de Scheepput. Ducpétiaux omschrijft de percelen tussen het ROG en de Succursale waarin de Scheepput gegraven werd anno 1861 als “une vaste pelouse”.⁴⁵⁹ Het schip werd op 11 juli 1858 ingehuldigd.⁴⁶⁰ De eerste jaren was de matrozenschool steevast overbevolkt, maar detanende populariteit van het matrozenberoep in het begin van de twintigste eeuw – samen met de ernstige sleet waaraan de driemaster onderhevig was – leidden in 1914 tot het aftuigen van het schip.⁴⁶¹

⁴⁵⁶ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 25.

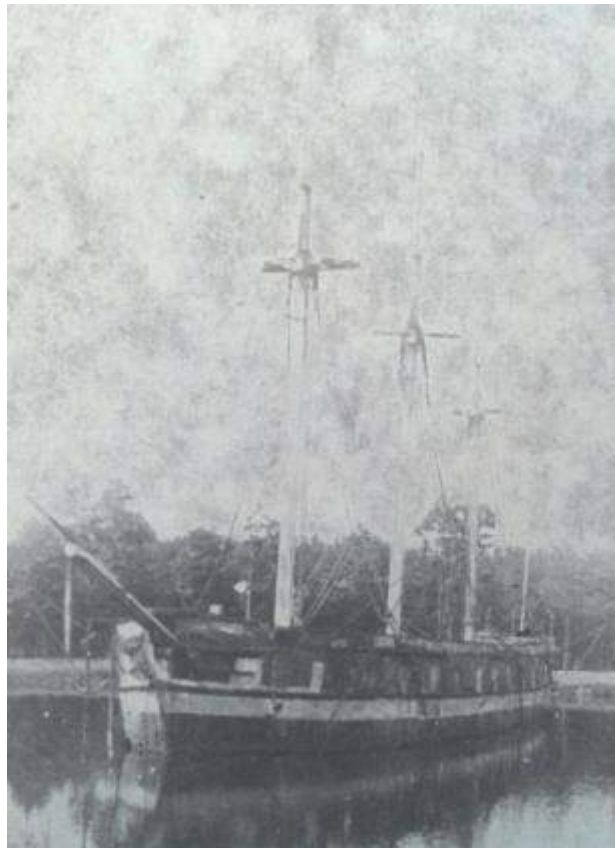
⁴⁵⁷ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, pp. 62-63.

⁴⁵⁸ Coppens, *Geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1848 tot 1866*, p. 62.

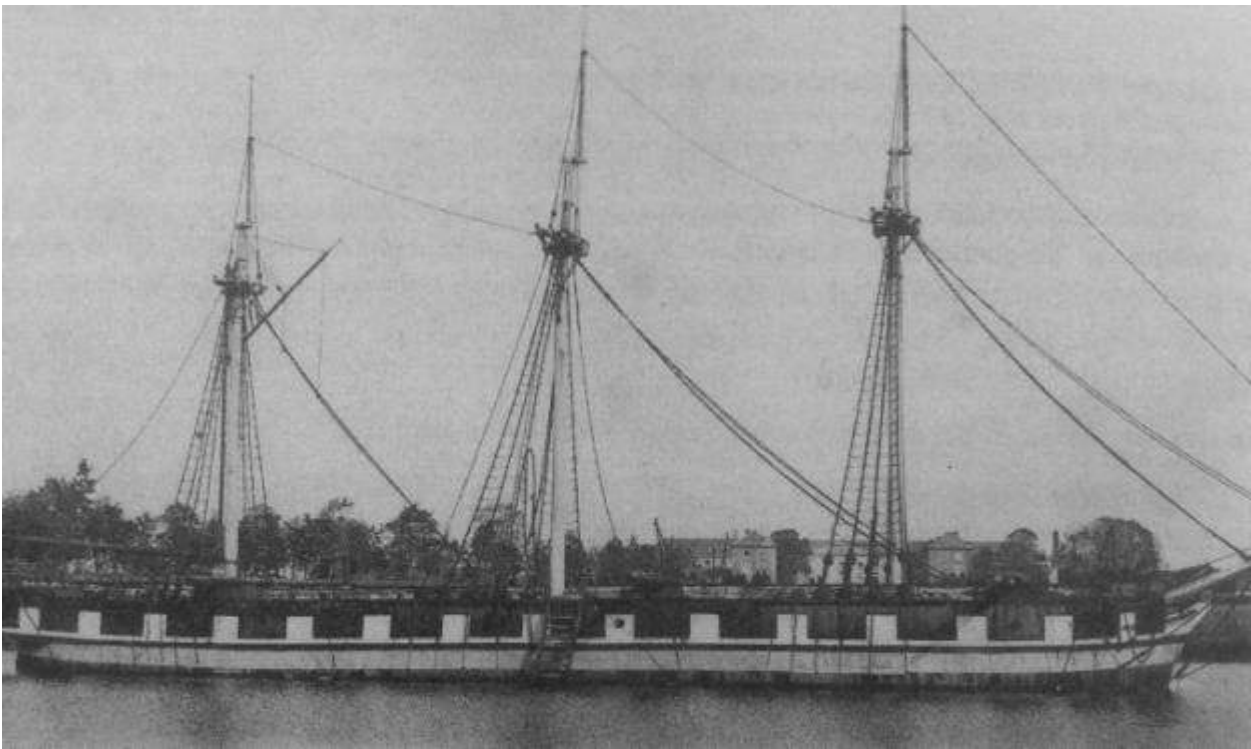
⁴⁵⁹ Ducpétiaux, *Exposé de la Situation des écoles de réforme*, p. 7.

⁴⁶⁰ “Honderd jaar geleden werd het schip van Sint-Pietersveld ingehuldigd”, p. 9.

⁴⁶¹ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 63.

Afbeelding 2-130: Tweemaal een afbeelding van het Schoolschip van de matrozenschool, anno ca. 1900. Bron foto links: Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 25. Bron foto rechts: Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 61.

Afbeelding 2-131: Het Schoolschip van de matrozenschool, anno 1900. Op de achtergrond is het hoofdgebouw van het ROG te zien. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 18.

Afbeelding 2-132: Turnles in de nabijheid van het Schoolschip. Postkaart afgestempeld in 1911. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 112.

De resterende vijver met het centrale eiland wordt nog steeds “het Schip” of de “Scheepspuit” genoemd.⁴⁶² Ze werd omgevormd tot een openluchtbadkom voor de leerlingen van het instellingen op het Sint-Pietersveld. De vijver werd echter ook bij omwonenden al snel populair voor zwemrecreatie: “De “scheepspuit” was, tot voor het bouwen van overdekte zwembaden in de omliggende gemeenten, uren ver in het rond bekend.”⁴⁶³ Herhaaldelijk diende de bestuurder van het ROG de politie of rijkswacht te vragen om externe recreanten van het ROG-domein bij de Scheepspuit te verwijderen die de verbodsborden negeerden en op eenvoudig verzoek niet wensten te vertrekken:

“Onze zwemkom in open lucht – “Het Schip” – wordt letterlijk bestormd door vreemdelingen, die volstrekt met het Rijksopvoedingsgesticht niets te maken hebben. Zonder oorlof en zelfs in onbetamelijke kledij komen ze baden in onze zwemkom, die speciaal voor de leerlingen bestemd is [...]”⁴⁶⁴

In juli 1940 vroeg de waarnemend bestuurder van het ROG aan de directeur-generaal van het ministerie of een vissersclub opgericht onder de bedienden van het ROG een deel van het Schip mocht afspannen om het voor lijnvisserij te gebruiken:

“‘t Is alleen de voorzijde van “Het Schip” waar de duikplank is, die door de leerlingen als badplaats gebruikt wordt. Altijd zoeken leerlingen zich aan de strenge bewaking gedurende het baden te onttrekken met rond het eiland te willen zwemmen of kruipen [...]”

⁴⁶² “Honderd jaar geleden werd het schip van Sint-Pietersveld ingehuldigd”, p. 9.

⁴⁶³ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, pp. 62-63.

⁴⁶⁴ Brief van de directeur van het ROG aan de commandant van de rijkswachtbrigade Belradio, 1 juli 1940. Gelijkaardige brief op 4 juli 1932 aan de politiecommissaris van Wingene over “jongelui van Wyngene” die zeer impertinent waren. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 210.

Wanneer de visschersclub de noodige afspanning heeft geplaatst, valt van lieverlede het gevaar weg [...].”⁴⁶⁵

In 1949 vonden in de Scheepspuit “grote kuisingswerken” plaats die uitgevoerd werden door twee secties minderjarigen van het ROG:

“Gezien een laag slijk, die op sommige plaatsen vijftig centimeter dik was, de bodem van de vijver bedekte over een oppervlakte van minstens 3000 vierkante meter, kon deze om zeggens niet meer als zwemplaats gebruikt worden. Het water vormde nog slechts een grijze pap en onder hygienisch oogpunt was het niet meer verantwoord nog te baden in deze poel. [...]

Het radiocentrum leende ons [...] bereidwillig een wagonnetje met de nodige treinspooren. Duizenden wagonnetjes slijk werden also uit de vijver gesjouwd en over het omliggende land verspreid.”⁴⁶⁶

Anno 1958 was de vijver met een haag omsloten en streng voorbehouden voor de leerlingen van het ROG.⁴⁶⁷ Omdat vooral op zon- en feestdagen het ROG geconfronteerd werd met van “de toevloed van allerlei mensen, meisjes en jongens, ouderen en jongeren, die willen baden in de vijver, van zulke aard dat de openbare zedelijkheid sterk in ’t gedrang komt”, zag directeur Mortier van het ROG zich zelfs verplicht om op zondagen ook voor het personeel en de kinderen van ROG, PLC en Belradio de toegang tot de vijver te ontfeggen, om dat bewakingstaken van de Wingense politie te vergemakkelijken. Op die manier mocht de zwemvijver door niemand gebruikt worden en waren overtredingen eenvoudig vast te stellen.”⁴⁶⁸

---

⁴⁶⁵ Brief van de waarnemend bestuurder aan de directeur-generaal van het Ministerie van Justitie, 12 juli 1940. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 208.

⁴⁶⁶ Briefwisseling tussen de directeur van het ROG en het Ministerie van Justitie, 19 oktober en 6 december 1949. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 210.

⁴⁶⁷ “Honderd jaar geleden werd het schip van Sint-Pietersveld ingehuldigd”, p. 9.

⁴⁶⁸ Brief van directeur Mortier aan de politiecommissaris van Wingene, 6 mei 1958. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 210.

Afbeelding 2-133: De koeien van het PLC worden 's avonds, voor ze naar de stallen worden gebracht, gedrenkt aan de vijver "het Schip", in de beginjaren van het PLC. Rond de vijver lag toen nog geen omheining. Links bovenaan op de foto staat een pomphuisje langs de Sint-Pietersveldstraat, waar met een startpomp water voor het vee kon worden opgepompt. Op de achtergrond zijn ook nog twee van de oorspronkelijke 284 meter hoge torens te zien. Bron: Vercruysse, "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", p. 175 (foto: p. 174).

Afbeelding 2-134: Recreatie in het Schip, ca. 1921. Postkaart uitgegeven door Thill.
<http://www.delcampe.net>.

Afbeelding 2-135: "Rijksopvoedingsgesticht, Ruiselede. Zwemplaats". Postkaart (jaren '50?) uitgegeven door Em. Thill (Brussel). Postkaart met afbeelding van recreatie aan de Scheepspuit, met op de achtergrond de jongensschool met onderwijzerswoning en de opzichterswoningen langs het Sint-Pietersveld.

Bron: Foto bezorgd door een voormalig werknemer van het ROG aan de cultuurdienst van de gemeente Ruiselede.

2.4.10 Personeelswoningen ROG

Het personeel van de Rijksopvoedingsgesticht en het landbouwbedrijf was oorspronkelijk relatief beperkt: bestuurder, hoofd- en hulpaalmoezenier, geneesheer, hoofdbewaker en andere surveillanten, onderwijzers, teeltoverste, vaklui en landbouwwerklieden en vier kloosterzusters voor de keukens en de ziekenverpleging.⁴⁶⁹ Oorspronkelijk waren de “surveillanten” van het ROG verplicht celibatair. De ongehuwde mannen konden in ruil gratis verblijven in de gebouwen van het gesticht, of in de aanpalende hotellerie, waar ze ook konden rekenen op voeding, kledij, verwarming, verlichting en medische hulp. Deze verplichting werd vanaf de jaren 1870 versoepeld. Toen de beperking werd opgeheven, voorzag de Staat de bouw van gerieflijke personeelswoningen voor de huisvesting van de jonge gezinnen die zich vormden, in de eerste plaats op de “Kattenberg”.⁴⁷⁰

Omstreeks 1859 verwierf de Staat ruim 60 ha heide- en bosgrond op grondgebied van Wingene, tegenover het ROG aan de overkant van de Vagevuurstraat. Dat gebeurde door onteigening van de Brugse grootgrondbezitter Philippe Van Iseghem, die halverwege de 19de eeuw één van de vijf eigenaars was op het Wingense Sint-Pietersveld. Het gebied was bedoeld om personeelswoningen op te bouwen.⁴⁷¹ De vroegste personeelswoning buiten de eigenlijke gebouwen van de instelling werd in 1876 gebouwd voor de “*contre-maître*”.⁴⁷² Dat zou gebeuren in metselwerk van “*briques de l'Escaut*”, gedekt met “*tuiles ordinaires*” en dorpels in “*pierre de taille bleue*”.⁴⁷³

Deze eerste woningen werden vooral gebouwd vanaf 1879 voor het “lagere” personeel – de kleine “surveillantenhuisjes”. Omdat de surveillanten en later de opvoeders van ’s ochtends tot ’s avonds bij de kinderen betrokken diende te zijn, mochten deze woningen niet op te grote afstand van het ROG liggen. De huizen die toen gebouwd werden, waren bijzondere tweewoonsten of “spiegelwoningen”.⁴⁷⁴ De eerste twee werden gebouwd in 1879, en de volgende jaren vroeg de directeur van het ROG systematisch toestemming om één of twee “*petites habitations pour surveillants*” te mogen bouwen als huurwoningen.⁴⁷⁵ Na een tijd waren er in totaal 14 tweewoonsten opgetrokken, volgens hetzelfde gespiegelde plan, met strenge symmetrie:

“In het midden van elke spiegelwoning is er een gang van voordeur tot achterdeur. Vooraan in de gang is er links en rechts een deur naar een woonkamer. De ramen van deze woonkamers zijn aan de voorzijde van de woning. Middenin de gang is er links een deur naar de kelder die onder de voute-kamer ligt. In de kelder is er een klein raam dat uitgeeft op de achterkant van de woning ter hoogte van de begane grond. Achteraan in de gang is rechts de keuken met een raam dat uitgeeft op de achterkant van de woning en links een deur met erachter rechtdoor een trap naar de voutekamer, en linksdraaidend een trap naar de zolderverdieping. Op de voutekamer is er een raam dat uitgeeft op de

⁴⁶⁹ Mortier, *Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 30.

⁴⁷⁰ Dauw, “Het Sint-Pietersveld”, *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, pp. 2-3; Vercruysse, “Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruiselede 1849-1989”, p. 18.

⁴⁷¹ Haerynck en Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 105; Dauw, “Het Sint-Pietersveld”, p. 2.

⁴⁷² Brief van het Ministerie van Justitie aan het Comité d'Inspection des Ecoles de Réforme, 15 april 1876. RAB, *ROG Ruiselede* 1992, nr. 81.

⁴⁷³ “Devis estimatif”, 21 februari 1876. RAB, *ROG Ruiselede* 1992, nr. 81.

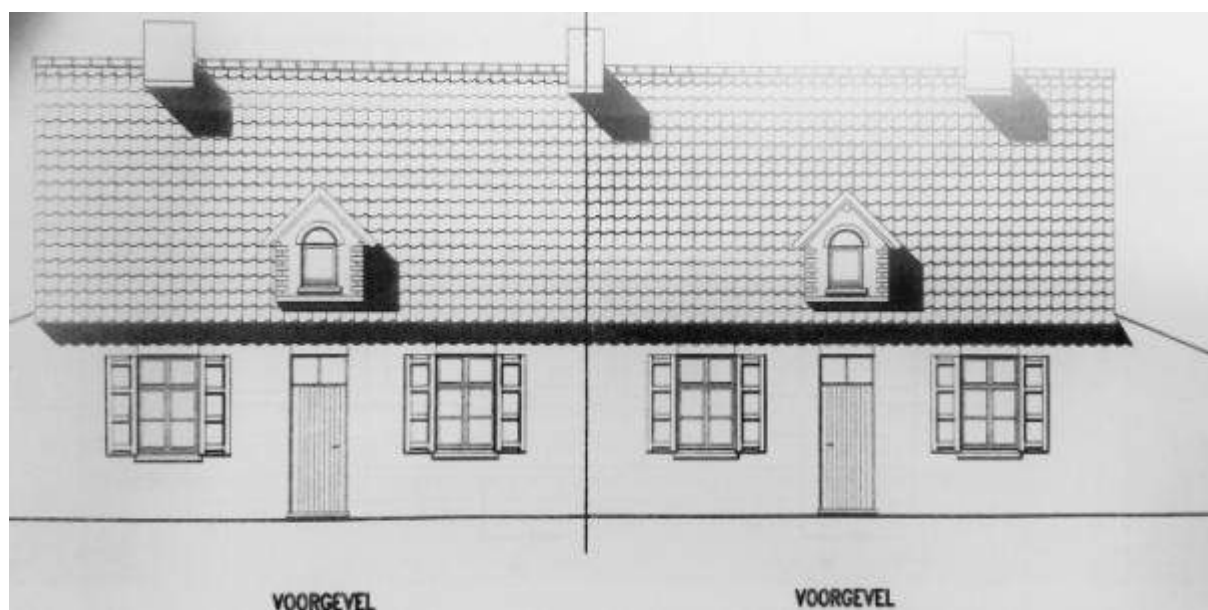
⁴⁷⁴ Vercruysse, “Ons familielevens in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, p. 176.

⁴⁷⁵ Brieven van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 8 juli 1880, 10 maart 1881, 8 maart 1882, 4 februari 1883. RAB, *ROG Ruiselede* 1992, nr. 81.

achterzijde van de woning. Op de zolderverdieping zijn er links boven komend twee mansardekamers met elke een raam dat uitgeeft op de zijgevel. Rechts bovenkomend zijn er ook nog twee kleinere mansardekamers zonder ramen. Deze kamers hebben geen ramen daar er een gemeenschappelijk muur is tussen de twee woningen. Boven de voordeur is er een dakkapel met een raam dat uitgeeft op de gang van de zolderverdieping. Er is een schoorsteen tussen de keuken en de rechtse woonkamer, die voor beide plaatsen dienst doet. Op het dak ziet men tussen de twee woningen een andere schoorsteen die dienst doet voor beide woningen. Beneden in de linkse voorkamer en in de voute-kamer is er per woning een schoorsteenpijp die samenkomt in die schoorsteen.

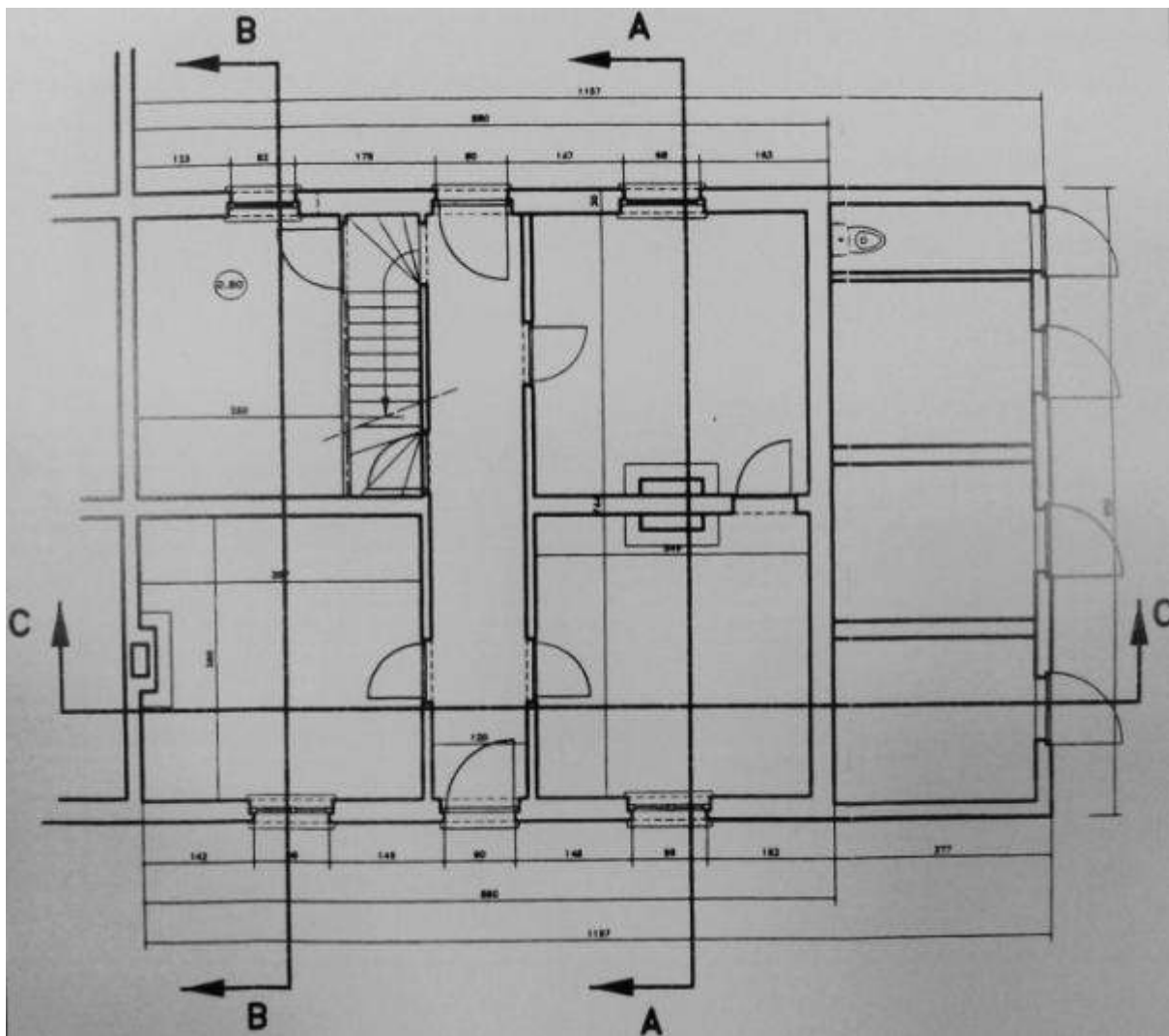
Rechts van de woning en aangebouwd tot aan de zolderverdieping en met schuin afhangend dak zijn er drie hokken met een smal toilet dat grenst aan de achterkant van de woning. Deze vier ruimten hebben enkel een buitendeur. Ook om naar het toilet te gaan moest men dus naar buiten. Het toilet heeft een klein raam dat uitgeeft op de achterkant van de woning. Aan de voorzijde van de woning is er een regenbak die het dakwater verzamelt en achteraan is er een heel diepe tuin.”⁴⁷⁶

Dat de huizen over drinkwater- en regenwaterputten beschikten, was handig voor de was en voor het besproeien van de tuin – als een gevolg van de zandige ondergrond, en zeker bij droge zomers. In de tuinen van deze woningen waren de typische bijgebouwen te vinden voor plattelandsbijverdienste of hobby's: een serre bij elke woning, groententuinen, bloementuinen, konijnen- en kippenhokken (in twee verdiepingen), zelfs een bakkersoven in de tuin van de woning op nr. 13.⁴⁷⁷

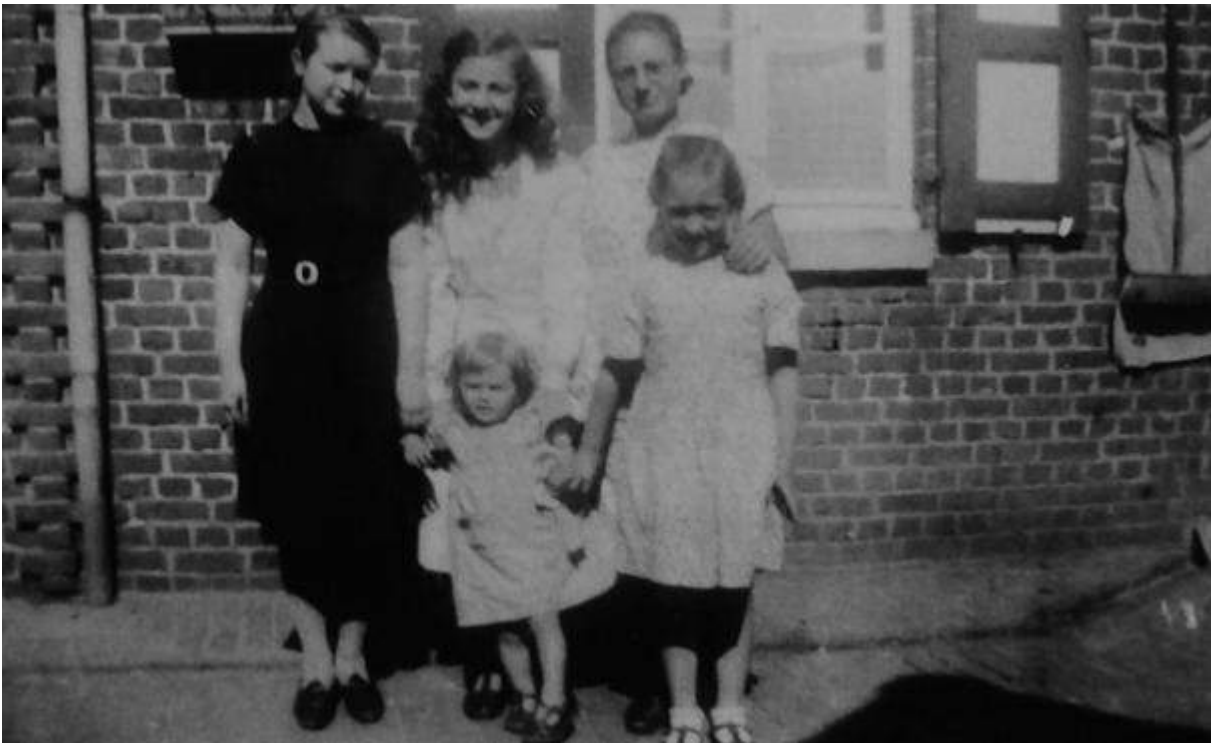

⁴⁷⁶ Vercruysse, "Ons familielevens in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", p. 177.

⁴⁷⁷ Vercruysse, "Ons familielevens in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", pp. 185-186, 203-204 en 206.

Afbeelding 2-136:: Voorgevel en plattegrond van het gelijkvloers van één van de dubbelwoningen die als surveillantenhuisjes ter beschikking gesteld werden van het ROG-personeel. Huidig adres: palend aan de Boskapeldreef, Sint-Pietersveld nr. 16, de hoekwoning naast het O.C. Wingene. Bron: Vercruysse, "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", pp. 175-176).

Afbeelding 2-137: Aan de achterzijde van de surveillantenwoning op nr. 13, in 1939. Links naast de regenpijp is een “wachtmuur” te zien waarin een aanbouwmuur kon verankerd worden. Bron: Vercruysse, “Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, p. 187 (foto p. 186).

Afbeelding 2-138: Foto aan dezelfde achtergevel, nu met zicht op de toiletdeur, tijdens de Tweede Wereldoorlog. Bron: Vercruysse, “Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, p. 201.

Afbeelding 2-139: Twee foto's genomen in de tuin met de boomgaard op hetzelfde adres (nr. 13). Het gebouw voor de veranda op de achtergrond van de linkse foto was de bakkerij, die later werd gebruikt als schapenhok, met een zolder erboven. Op de rechterfoto is de regenput te zien waar alle surveillantenwoningen over beschikten. Bron: Vercruysse, "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", p. 202 (foto's: respectievelijk p. 201 en p. 185).

In 1885 werd de eerste woning voor een "*instituteur*" gebouwd, omschreven als "*une petite habitation semblable à celles qui ont été faites pour les surveillants*".⁴⁷⁸ Ook in 1891 bestonden plannen voor het bouwen van twee woningen voor onderwijzers, maar die werden even uitgesteld wegens budgettaire beperkingen.⁴⁷⁹

Op een stuk bouwland langs de Vagevuurstraat worden in 1910 vijf woningen met een tuin gebouwd voor het personeel van het ROG: twee dubbele woningen voor de bureelbedienden en een ruimere woning voor de landbouwingenieur van het gesticht. In 1917 werden daar de dubbele woning met huisnummers 21 en 23 aan toegevoegd, bedoeld voor "bureelbedienden". De woningen werden daadwerkelijk door bedienden bewoond tot ze in de late jaren 1990 verkocht werden.⁴⁸⁰

Het perceel aan de Vagevuurstraat 21-23 heeft een diepe voortuin waarachter een dubbel landhuis ligt. De woningen zijn ontworpen in cottagestijl van twee traveeën en twee bouwlagen, onder een zadeldak met rode platte dakpannen dat deels doorbroken wordt door een hoger opgaande puntgevel. De gevels zijn van baksteenparement op een arduinen plint, en met een natuurstenen lekdorpel ter hoogte van de verdiepingsvloer. De woningen beschikken over steekboogvormige venster- en deuropeningen. Op het gelijkvloers beschikt de dubbelwoning over een uitgebouwde trapeziumerker met zinken afdekking, uitlopend in een "rondlopende kroonlijst". Op de verdieping is er een deurraam met bovenlicht geflankeerd door twee ramen. De puntgevel bestaat uit "een houten vakwerkconstructie, ingevuld met drie gekoppelde houten

⁴⁷⁸ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 11 juni 1885. RAB, Archief ROG Ruiselede 1992, nr. 81.

⁴⁷⁹ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 4 december 1891. RAB, Archief ROG Ruiselede 1992, nr. 81.

⁴⁸⁰ *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 50.

ramen, en baksteenmetselwerk” dat in de top in visgraatverband ligt. De uitspringende gevel heeft een teruggetrokken toegangsdeur onder een afdak, steunend op een houten open console.⁴⁸¹

Afbeelding 2-140: Dubbelwoning aan de Vagevuurstraat 21-23 anno 2003. Bron: *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 50.

---

⁴⁸¹ *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 50.

Afbeelding 2-141: De woning voor de onderdirecteur van het ROG – de directeur woonde in een zijvleugel van het hoofdgebouw. Op de voorgrond een verdwenen waterpartij (cf. *infra*). Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 101.

Afbeelding 2-142: Villa's in Engelse cottagestijl voor de personeelsleden van het ROG langs de Bruggesteenweg, met op de voorgrond een vijver op het Sint-Pietersveld anno 1925, die finaal gedempt is rond 1950. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 102.

De Eerste Wereldoorlog zorgde voor heel wat schade aangericht door de bezettingstroepen. Pas in 1923-1924 werden herstellingswerken uitgevoerd om de personeelswoningen terug in “be-woonbaren toestand” te plaatsen. In de meeste woningen ging het om schilder- en behangwerken, soms het vernieuwen van pleisterwerk of ramen, dakvensters, luiken, vloeren, bijgebouwen, voetpaden, sloten, etc. Twee woningen (toenmalige nrs. 35 en 42) waren gedeeltelijk of bijna volledig vernietigd en moesten ingrijpend hergesteld worden.⁴⁸² Ook in 1932 werden aan enkele huizen de schouwen en “plankieren” vermaakt.⁴⁸³ Zeker vanaf de Tweede Wereldoorlog beschikte het Ministerie van Openbare Werken in Ruiselede over een ploeg werklieden die de “staathuizen” moest onderhouden – niet alleen die van het ROG/PLC, maar ook die van de RTT.⁴⁸⁴

De personeelsleden die op pensioen werden gesteld, moesten hun huurwoning verlaten. Vervolgens konden gegadigden zich melden. Daarbij werd rekening gehouden met verschillende factoren, zoals gezinsgrootte, kwaliteit van de bestaande woning, maar ook sociale status: in 1939 nog werd een kandidaat om te verhuizen naar een grotere woning overwogen omdat hij op dat moment nog een kleine surveillantenhuis bewoonde “dat voor een klerk weinig betaamt”.⁴⁸⁵ Ook in 1955 nog stelde een nota van de inspecteur van de Dienst van het Materieel van het Beheer der Strafinrichtingen dat de huizen langs de “grote baan” (Vagevuurstraat/ Bruggesteenvog) “voorbehouden zijn aan het administratief personeel” en dat de verspreide huizen langs de veldwegen “voorbehouden zijn aan opvoeders en werklieden”.⁴⁸⁶ Directeur Mortier van het ROG, die de aanvragen beoordeelde, nuanceerde dat door te stellen dat inderdaad rekening wordt gehouden met “de graad van de aanvragers” (sectieoversten, opstellers, vakmeesters), maar dat elk geval apart wordt onderzocht. Hij bezorgde enkel een advies aan de minister na weging van verschillende private belangen:

“Zo werd onlangs een der huizen toegekend aan ’n werkman op grond van het feit dat het een groot huis is en die man acht kinderen heeft. Zo werd, ook onlangs, om dezelfde reden één der grootste huizen toegekend aan een opvoeder.”⁴⁸⁷

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen de gebouwen van het ROG relatief ongeschonden uit de krijgsverwikkelingen, maar bombardementen tijdens de Achttiendaagse Veldtocht brachten wel schade toe aan de personeelswoningen, vooral langs de Vagevuurstraat:

“Wel moest er gedurende den Zomer 1940 hard gewerkt worden om de huizen van het personeel te herstellen van wat door de bombardementen gedurende de maand Mei werd vernield. Wat alsdan hersteld werd, moest zelfs een tweede maal gerepareerd worden toen de bezettende overheid de radiomasten met dynamiet deed springen. Honder-

---

⁴⁸² Dossier over de herstelling van de personeelswoningen in 1923-1924. RAB, Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000, nr. 210.

⁴⁸³ Brief van het Ministerie van Justitie aan de directeur van het ROG, 19 mei 1932. RAB, Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000, nr. 441.

⁴⁸⁴ “Nota voor de heer Inspecteur-generaal. Voorwerp: Huisvesting van het personeel van het centrum en het landbouwbedrijf te Ruiselede”, februari 1955, door inspecteur Notte van de Dienst van Materieel van het Beheer der Strafinrichtingen. RAB, Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000, nr. 317.

⁴⁸⁵ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 17 juni 1939. RAB, Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000, nr. 316.

⁴⁸⁶ “Nota voor de heer Inspecteur-generaal. Voorwerp: Huisvesting van het personeel van het centrum en het landbouwbedrijf te Ruiselede”, februari 1955, door inspecteur Notte van de Dienst van Materieel van het Beheer der Strafinrichtingen. RAB, Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000, nr. 317.

⁴⁸⁷ Brief van directeur Mortier van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 9 maart 1955. RAB, Archief ROG Beernem & Ruiselede 2000, nr. 317.

den ruiten, tientallen plafonds en vele daken moesten alzoo gedurig onder handen worden genomen, zoodanig zelfs dat we op het einde nog amper aan het noodige glas konden geraken, te meer daar er rond October nog een dertiental bommen in de nabijheid onze woningen neergekomen waren. Ook het orkaan van 13 op 14 November richtte overgroote schade aan, zoodanige dat duizenden pannen dienden vernieuwd en we op het einde ook het werk moesten staken bij gebrek aan de noodige grondstoffen.”⁴⁸⁸

Ook waren er ca. 1955 wrijvingen tussen de bewoners van de woningen die werkten bij het PLC en de ROG-personeelsleden. De woningen van de werknemers van de strafinrichting waren “hoegenaamd niet goed onderhouden en in een enkele geval mogen wij zelfs van bouwvalligheid spreken”, terwijl de woningen van ROG-personeel konden beschikken over “nieuw gebouwde annexen tot zelfs duivenkoten”.⁴⁸⁹ PLC-personeelsleden leken dit te wijten aan het feit dat directeur Mortier van het ROG de aanvragen beoordeelde. De directeur-generaal van de strafinrichtingen had erop aangedrongen om zelf te mogen beslissen over herstellingswerken in woningen bewoond door PLC-personeel.⁴⁹⁰ ROG-directeur Mortier ontkende dat hij bepaalde personeelsleden bevoordeelde. Volgens hem ging het om een systemisch probleem waarbij het gros van de huizen tot 75 jaar oud was, “absoluut versleten” en met vele noodzakelijke onderhoudswerken. Mortier maakt melding van een woning die 25 jaar voordien al bestemd was voor afbraak nog steeds bewoond werd. De herstellingsaanvragen waren legio, met jaren achterstand en verwaarlozing. Kleine herstellingen dienden door de bewoners zelf te gebeuren, maar grote herstellingen (en de ploeg werkmannen die ze uitvoerden) vielen onder de bevoegdheid van de Provinciale Dienst der Gebouwen in Brugge, die streng optrad: “Dit is zodanig waar dat ’n huurder zelfs geen bel aan zijn deur mag hangen of een lamp verleggen, zonder toestemming van de diensten van Openbare Werken [...]”.⁴⁹¹

Toch was er geregeld leegstand van de personeelswoningen, inzoverre dat het Ministerie van Justitie vanaf de jaren ‘50 aandrong op de afbraak van de “kleine, vaak slecht onderhouden huisjes”.⁴⁹² In februari 1958 waren maar liefst 9 van de 54 woningen niet bewoond, waarvan twee al sinds 1954.⁴⁹³ Zeven woningen werden verhuurd aan personeelsleden van het PLC, zes aan de “gezinnen vreemd aan het gesticht” (mogelijk werknemers van de RTT), en de overige aan ROG-personeelsleden. Lang niet alle ROG-personeelsleden beschikten over een huurwoning op het Sint-Pietersveld, een twintigtal hadden privaat onderkomen gevonden.⁴⁹⁴

---

⁴⁸⁸ Verslag over het ROG tijdens WO II door directeur Mortier, 20 november 1945. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 167.

⁴⁸⁹ “Nota voor de heer Inspecteur-generaal. Voorwerp: Huisvesting van het personeel van het centrum en het landbouwbedrijf te Ruiselede”, februari 1955, door inspecteur Notte van de Dienst van Materieel van het Beheer der Strafinrichtingen. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹⁰ Brief van de directeur-generaal van de Strafinrichtingen aan het Ministerie van Justitie, 23 februari 1955. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹¹ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 9 maart 1955. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹² Briefwisseling tussen de directeur van het ROG en het Ministerie van Justitie, februari 1957. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹³ Brief van directeur Mortier van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 18 februari 1958. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹⁴ Brief van directeur Mortier van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 19 mei 1958. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

Vanuit het Bestuur der Gebouwen van het Ministerie van Openbare Werken werden in 1957 pogingen gedaan om het “algemeen uitzicht” van de huurwoningen op het Sint-Pietersveld te verbeteren, met een verzoek aan de huurders om:

“1) alle bijgebouwen (bergplaatsen), welke een al te voorlopig en schamel uitzicht hebben te verwijderen.

2) alle garages en bergplaatsen welke opgetrokken zijn uit betonplaten te schilderen in een licht gele of grijze kleur. Poorten uit gegalvaniseerd ijzer, vezelplaten of zink in een donkergroenen kleur.

3) Personeelsleden die hun hovingen en hagen al te zeer laten verwilderen worden verzocht er een minimum van zorg aan te besteden, ten einde het uitzicht en omgeving niet al te zeer te schaden. Vooraleer doorgangen in de hagen worden gemaakt dient een aanvraag tot het bekomen van een hekken gedaan. Alle nu bestaande en niet afgesloten doorgangen dienen dichtgemaakt. [...]

Er wordt nogmaals op gewezen dat het verboden is, konijnen, kiekens of schapen onder te brengen in de bijgebouwen van het woonhuis. [...]

Gezien alle verandas naarmate de slechte staat waarin ze zich bevinden zullen verdwijnen, worden aan deze geen werken meer uitgevoerd of materialen verbruikt.”⁴⁹⁵

In 1964 schreef directeur Mortier van het ROG over de opzichterswoningen dat ze vooral om sociale redenen niet meer populair waren bij het personeel: “Een dertigtal personeelswoningen, al werden ze ook merkkelijk verbeterd, vallen echter minder in de smaak en zijn niet aangepast aan de standing van de huidige opvoeders, zodat de nieuwelingen zich liever vestigen in de naburige gemeenten (Wingene, Ruiselede, Beernem).”⁴⁹⁶

In 1972 werd een personeelsraad gehouden rondom de bewoningssituatie op het Sint-Pietersveld, vooral met het oog op het eventuele bouwen van nieuwe sociale woningen. Men erkende dat de oorspronkelijke motieven voor de bouw van personeelswoningen – “de afgelegen ligging van het ROG, de moeilijke verplaatsingen en de onregelmatige dienstregeling” – nu minder zwaar doorwogen “aangezien de verbindingswegen thans goed zijn en praktisch iedereen over een wagen beschikt”. Toch gaven de huidige bewoners op het Sint-Pietersveld de voorkeur aan “het moderniseren van de bestaande staatswoningen met het comfort van een sociale woning (ligbad, betere ramen, badkamer en een fatsoenlijke keuken), uniform voor iedereen”.⁴⁹⁷

Anno 1975 waren er op het Sint-Pietersveld nog 52 personeelswoningen, waarvan er 35 bewoond werden door ROG-personeel, 10 door PLC-personeel, 2 door personeelsleden van het hoofdbestuur van het Ministerie van Justitie, en 2 andere net waren toegewezen aan ROG-personeelsleden. Drie andere woningen (toenmalige nummering Bruggesteenvweg 116 en Sint-Pietersveld 3 en 9) waren onbewoond en volgens de toenmalige directeur Dierckx “alleen geschikt voor afbraak”.⁴⁹⁸ In 1974 werd in samenspraak tussen de Ministeries van Justitie en Openbare Werken besloten om de woningen langs de Bruggesteenvweg-Vagevuurstraat en de Sint-Pietersveldstraat te herstellen, en de kleinere opzichterswoningen af te breken telkens er

⁴⁹⁵ Brief van opzichter der werken Pollet van het Bestuur der Gebouwen aan de huurders van de personeelswoningen, 29 september 1957. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 317.

⁴⁹⁶ “Vernieuwing van het rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede”, nota van directeur Mortier, 21 november 1964. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 442.

⁴⁹⁷ Verslag van de Personeelsraad van 7 juni 1972. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 318.

⁴⁹⁸ Brief van de bestuurder van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 13 februari 1975. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 316.

één leeg kwam te staan. Tussen 1974 en 1976 werden daadwerkelijk vier opzichterswoningen afgebroken en moderniseringwerken uitgevoerd aan de grotere woningen langs de Vagevuurstraat.⁴⁹⁹ Ten gevolge van de rangschikking van het staatsdomein als beschermd landschap in 1976, de vernieuwing van de wegenis (cf. *supra*) en de beplanting, groeide de belangstelling voor deze woningen bij het jonge staatspersoneel.⁵⁰⁰ Omdat de huurders waren begonnen zelf de “comfortachterstand” binnenin de woningen weg te werken, werd besloten om de woningen op het Sint-Pietersveld ook door Openbare Werken beperkt te laten moderniseren. De bewaring van de woningen in het landschap, en de meer gecontroleerde manier van verbouwing, werd door de Dienst voor Monumentenzorg aangemoedigd.⁵⁰¹ Het ontwerp voor de restauratie van de personeelswoningen werd goedgekeurd en zou in 1979 aanvangen.⁵⁰² Een nieuwe werkvergadering in mei 1979 met de directeur van het ROG, de directeur-generaal van het ministerie van Justitie, de hoofdingenieur van de Regie der Gebouwen en een vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen schatte de restauratie van de personeelswoningen op 100 miljoen frank en achtte dat “in de huidige context van de budgetaire besparingen niet verantwoord”. Voor de behoefte van de dienst volstonden de woningen langs de Vagevuurstraat/Bruggesteenvweg die konden “mettertijd voorbehouden worden voor de ambtenaren met sleutelposities”. Dat leidde tot de volgende “oplossing”:

- Met sociaal inzicht en welwillendheid de huurders laten wonen tot afbraak zich opdringt.
- Indien het gaat om een dubbelwoning zal in de afbraak van het ene huis ook het aanpalende huis worden betrokken.
- De leegkomende oppervlakte zal door de Regie der Gebouwen worden voorzien van groenbeplanting na gemeenschappelijk overleg met de Dienst van het Groenplan.”⁵⁰³

Er ontstond hierdoor een moeilijke situatie waarbij de huurders van de woningen graag in hun huizen wilden blijven wonen, maar de onzekere situatie en onvoldoende fondsen om aan de verbouwingkosten te voldoen ervoor zorgden dat slechts “het meest noodzakelijke onderhoud” gebeurde en grotere herstellingswerken uitgesteld werden – zowel door bewoners als door Openbare Werken – wat bijdroeg tot het verval van de woningen. Voor de huizen langs de Vagevuurstraat waren er voldoende verbouwingen uitgevoerd, maar voor de wijk Sint-Pietersveld in Wingene ontbraken de fondsen. Een mogelijke oplossing, het laten aankopen van de woningen door de personeelsleden, zodat ze zelf investeringen zouden doen, werd ook door de directeur van het ROG ondersteund.⁵⁰⁴ Het dilemma wordt mooi geïllustreerd door een brief van een bewoner die in 1979 vroeg om zijn huurwoning te mogen kopen:

“De wisselende geruchten i.v.m. verbouwing, afbraak, sanering van de buurt... houden reeds enkele jaren aan. Daardoor worden de nodige herstellingswerken (hervoegeen, isoleren, onderkappen...) steeds maar uitgesteld. Indien er geen zekerheid over het lot van de huizen kan bekomen worden zullen de huizen van de buurt stilaan maar zeker verkrot-

⁴⁹⁹ ÓVerslag van de vergadering voor overleg en ontwerp van verbouwingwerken op het staatsdomein te Ruiselede”, 7 juni 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 467.

⁵⁰⁰ Voorbereidende notities van directeur Dierckx voor de vergadering van 7 juni 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 467.

⁵⁰¹ ÓVerslag van de vergadering voor overleg en ontwerp van verbouwingwerken op het staatsdomein te Ruiselede”, 7 juni 1977. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 467.

⁵⁰² ÓVerslag van de werkvergadering van 1 maart 1978. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 467.

⁵⁰³ Verslag van de vergadering, 8 mei 1979. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 443.

⁵⁰⁴ Brief van de directeur van het ROG aan het Ministerie van Justitie, 11 oktober 1979. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* 2000, nr. 318.

ten (cfr. reeds afgebroken huizen). [...] Tevens zou ik zo enige zekerheid krijgen om verder te kunnen wonen in een aangename omgeving, in een buurt waar men elkaar nog “kent” en men plaats genoeg heeft om te tuinieren. Bovendien heeft het wonen dicht tegen de dienst nogal wat voordelen.”⁵⁰⁵

Voorlopig werd nog niet op het voorstel van aankoop ingegaan. De directeur van het ROG pleitte wel bij de ontvanger van de Registratie en Penale Boeten om de huurprijzen laag te houden, omdat de personeelswoning “in feite een 19e eeuwse wooncité” vormden, ver gelegen van kerken, en zonder openbaar vervoer voor schoolkinderen of om boodschappen te doen. De afgelegen ligging van het staatsdomein verhinderde ook de sociale integratie van de bewoners in de omliggende dorpen. Bovendien stonden er zelfs met de bestaande lage huurprijzen nog steeds woningen vrij. Culturele ontspanning vereiste “ernstige verplaatsingen”, bijkomende studies moesten gebeuren door “dure schriftelijke cursussen”. Tot slot waren de bewoners door “rondwandele leerlingen” waarover men een gezagspositie uitoefende in de omgeving van de inrichting nooit helemaal vrij in doen en laten.⁵⁰⁶

De afbraak van woningen was sinds de bescherming als landschap de facto opgedroogd. Toch meldt *Groot Ruiselede* dat in de zomer van 1981 één van de oudste woningen op het Sint-Pietersveld – die waar meester Dinneweth en later Adolf Vandeginste woonde, de “twee noord van het kerkhof” – werd afgebroken na een aantal jaren leegstand.⁵⁰⁷

In 1984 was nog sprake van werken uitgevoerd aan daken, schoorstenen, plafonds en buitenschrijnwerk van de personeelswoningen door het ministerie van Openbare Werken, onder meer de “instaatstelling” van woningen langs de Vagevuurstraat.⁵⁰⁸ In 1985 waren, na verbouwingswerken in het ROG door de Regie der Gebouwen, er een aantal huurpanden voor bewoners bijgekomen, namelijk vier appartementen in de zijvleugels rond de erekoer: een gelijkvloers appartement op de plaats waar tot 1935 de directiewoning was, en later het vroegere directeursbureau en de griffie; een tweede gelijkvloers appartement op de plaats van de vroegere aalmoezenierswoning, later conciërgerie; en twee appartementen op de verdiepingen hiervan.⁵⁰⁹

In 1987 werden enkele woningen en gronden op het Sint-Pietersveld voor toezicht en beheer overgedragen aan de Regie der Gebouwen.⁵¹⁰ De woningen aan het Sint-Pietersveld werden in 1999 aan hun bewoners te koop aangeboden.⁵¹¹

⁵⁰⁵ Brief van een huurder aan de directeur van het ROG, 30 november 1979. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 318.

⁵⁰⁶ Brief van de directeur van het ROG aan de ontvanger van de Registratie en Penale Boeten, 21 december 1979. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 318.

⁵⁰⁷ “Afbraak op Sint-Pietersveld”, p. 26.

⁵⁰⁸ Rapport “Algemene toestand van de gebouwen”, 1984. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem (2000)*, nr. 444.

⁵⁰⁹ Brief van directeur Dierckx van het ROG aan het Kantoor voor Registratie en Domeinen, 15 oktober 1985. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 319.

⁵¹⁰ Briefwisseling tussen de directeur van het ROG, de ontvanger van Domeinen en Penale Boeten en de Regie der Gebouwen, februari 1987. *Archief ROG Ruiselede en Beernem 2000*, nr. 319.

⁵¹¹ Vercruysse, “Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)”, p. 177.

Afbeelding 2-143: Foto van de afspanning Caerels (Vagevuurstraat 37) die lag tussen restaurant Sint-Pietersveld en de sportterreinen van het ROG, anno 1928. Aan de rechterkant van de weg ligt Wingene, aan de linkerkant Ruiselede. De foto geeft het zicht langs de Vagevuurstraat richting het zuiden. De wagen staat geparkeerd langs de haag van de moestuin van de “hotellerie” van het ROG. De dikke rij beuken langs de Vagevuurstraat waren rond 1800 geplant door Petrus Geirnaert, die de enige landbouwer op het Sint-Pietersveld was. Zijn boerderij werd in 1836 opgenomen in de suikerbietenfabriek. In de verte – zie ook de naam van de postkaart – zien we twee torens van het Radiocentrum. Bron: De Ram, *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, foto 100.

De huidige woning aan de Vagevuurstraat 37 lag in de buurt van de officiële “hotellerie” van het ROG. Het werd uitgebaat als herberg door Gustaaf Caerels en zijn echtgenote, die elkaar hadden ontmoet toen hij als hulphovenier bij de ROG werkte, en zij in de keuken van de hotellerie. In de afspanning logeerden ook ongehuwden die bij het ROG kwamen werken.⁵¹²

2.4.11 Personeelswoningen PLC

Palend aan de Vagevuurstraat had de teeltmeester van het ROG en later van het PLC een eigen woning op de voorkoer van het Rijkslandbouwbedrijf. In 1955 stelde de bestuurder van het PLC voor om die woning om te vormen tot burelen voor de bestuurders, de rekenplichtigen en andere klerken, met op de verdieping magazijnen en een dienstkamer voor occasionele overnachtingen. De teeltmeester zou dan elders gehuisvest worden, ook omdat de woning – die in “erbarlijke staat” was en geen koer of tuin had – meteen aan het penitentiair centrum paalde, en de jonge echtgenote zou kunnen lastiggevalen worden door de gedetineerden.⁵¹³

⁵¹² Caerels, “Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdijaren. Deel 1: Tot aan de bezetting in 1914”, pp. 44-45.

⁵¹³ Brief van de bestuurder van het PLC aan de Minister van Justitie, 8 juni 1955. RAB, *Archief PLC Ruiselede*, nr. 20.

2.4.12 Meisjesschool (*Sint-Pietersveld 6b*)

Sinds het bouwen van de personeelswoningen in de jaren 1880 stichtten heel wat opzichters, leraars en vakmannen werkzaam bij het ROG een gezin. De jongens onder de kinderen die daaruit voortspruiten, konden onderwijs volgen samen met de “justitiekinderen” in het ROG, maar voor de meisjes diende een andere oplossing gevonden. Vanaf 1890 kregen de meisjes les in een apart lokaal, kort nadien werd een eigen gebouw opgetrokken achter de Succursale.⁵¹⁴ In 1912 was dit schooltje zo succesvol dat al drie kloosterzusters er lesgaven, afkomstig van de Zuster van Liefde uit Roeselare.⁵¹⁵ De meisjesschool was tot 1975 in werking. Daarna werd het schooltje gebruikt als kantine en vergaderzaal voor het personeel van het Zendcentrum. Een kleuterklas werd nog tot 1977 ingericht in de hotellerie waar de kloosterzusters woonden.⁵¹⁶

Afbeelding 2-144: Klas voor de vrouwelijke kinderen van het personeel, anno 1908. Bron: Mortier, *Ge-denkbboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede*, p. 54.

⁵¹⁴ Stock, “Sint-Pietersveld en zijn schoolwereld van 1890 tot 1917”, p. 7.

⁵¹⁵ Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 63.

⁵¹⁶ Stock, “Sint-Pietersveld en zijn schoolwereld van 1890 tot 1917”, p. 7.

Afbeelding 2-145: Meisjesschool achter de Succursale in 1978. Op dat moment waren de klassen in gericht als kantine en vergaderzaal voor het personeel van het PLC. Bron: *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, s.p. Informatie: "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, p. 12.

2.4.13 Jongensschool voor personeelskinderen (*Sint Pietersveld 23*)

De mannelijke kinderen van de personeelsleden van het ROG volgden aanvankelijk les samen met de "justitiekinderen", maar begin twintigste eeuw werd een aparte klas opgericht. In 1910 opende men een nieuw jongensschooltje op de Kattenberg:

"Dat was in de nabijheid van het Schip dat er toen nog lag. Het was een voor die tijd zeer modern gebouw: ruim, hoog, met veel licht en lucht (het staat er nog). Alleen zaten de vensters wat hoog maar het behoorde tot de opvoedkunde van die tijd: er moest hard gewerkt worden en niets mocht van de studie afleiden, zelfs niet de zo vrije en rustige natuur van het Sint-Pietersveld."⁵¹⁷

Er was slechts één leraar die alle jongens van alle leeftijden onder zijn hoede had, en het huis naast de school bewoonde. Naast de kinderen van personeelsleden van het ROG, werden in het interbellum ook al kinderen van bewoners in de omgeving toegelaten, en later ook de kinderen van het Belradio-personeel.⁵¹⁸

Roger Stock, zoon van "meester Stock" die leraar was aan de school voor de personeelskinderen, getuigde over de opeising van de woning en klas door Duitse soldaten tijdens WO I bij de inrichting van het Sint-Pietersveld als vliegveld:

"De jongensschool voor de kinderen van het personeel wordt herschapen in slaapzaal voor zo'n honderd soldaten. In ons woonhuis, aanpalende aan de school, wordt het centraal bureau voor het vliegveld naast de keuken ingericht."⁵¹⁹

De gang met vestiaire werd door de bezetter als paardenstal gebruikt.

⁵¹⁷ Stock, "Sint-Pietersveld en zijn schoolwereld van 1890 tot 1917", pp. 9-10; Mommerency, *Zo is Doomkerke*, p. 63.

⁵¹⁸ Van Severen, "Mijmeringen bij een oude foto", pp. 41-42.

⁵¹⁹ Stock, "Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1917-1919", p. 133.

Afbeelding 2-146: De woning van meester Stock (links) en het aanpalende klaslokaal voor zijn leerlingen in 1913. Bron: *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, s.p. Informatie: "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, p. 12.

In 1978 werd nog op een werkvergadering van het ROG en de ministeries van Justitie en Openbare Werken beslist om, mits toestemming van Stedenbouw en Monumentenzorg, de jongensschool en de aanpalende onderwijzerswoning af te breken omwille van de hoge restauratiekosten.⁵²⁰

2.4.14 Kasteel De Roo

Het kasteel De Roo (Brandstraat 91-93) heeft als kern "een mooi landhuis-buitenverblijf met naastliggende boerderij [...] op een uithoek van het Disveld", gebouwd in 1866 in opdracht van Alphonse De Roo. Op dat moment waren ook de kerk en de eerste huizen van de kersverse parochie Doomkerke in opbouw. De bouwheer was de zoon van Charles Joseph De Roo (zoon van Johannes Carolus De Roo en Thérèse Gilliodts) en Jeanne Marie Van Wambeke. Charles Joseph De Roo was grootgrondbezitter in Doomkerke (cf. *supra*) en bezat 15 huizen in Ruiselede en tientallen hectares grond, vooral langsheen de Brandstraat. Hij was rechter bij de rechtbank van eerste aanleg in Brugge en lid van het Nationaal Congres in 1830.⁵²¹ De ontstaansgeschiedenis van het kasteel-de Roo is onherroepelijk verbonden met die van de parochie Doomkerke in zijn geheel. De oprichting van de parochie werd ondersteund door de grootste grondeigenaars uit de buurt, waaronder ook de families de Roo en Gilliodts-De Witte.⁵²²

In 1866 werd oorspronkelijk een statig landhuis tegen een reeds bestaande hoeve aangebouwd. Een jaar later werd het nieuwe oostelijke gedeelte omgebouwd tot een heus kasteel met twee hoektorens. Ten zuiden van het hoofdvolume werd een koetshuis bijgebouwd. De boeren-

⁵²⁰ ÓVerslag van de werkvergadering van 1 maart 1978ò. RAB, *Archief ROG Ruiselede en Beernem* (2000), nr. 467.

⁵²¹ Braet, "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", pp. 110-111; "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, p. 12.

⁵²² De gronden waarop de kerk en de school van Doomkerke werden gebouwd, was door Rosalie De Witte aan pastoor Doom geschenken. Rosalie De Witte was de echtgenote van Pieter Gilliodts, zoon van Louis Gilliodts en Rose De Roo, die op haar beurt afstamde van griffier Jannes Carolus De Roo. Braet, "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", pp. 109-110.

woning werd aan westelijke zijde met een bijgebouw uitgebreid. Gedurende de volgende 75 jaar wordt deze dubbele constructie verschillende keren samengevoegd en opgesplitst:

“Ca. 1872 worden herenwoning en hoeve verenigd en ca. 1883 opnieuw opgesplitst. Dan ook wordt het boerenhuis nog uitgebreid en een “*waschhuis*” opgetrokken ten zuiden van het herenhuis. Ca. 1891 volgt opnieuw een scheiding van beide woningen en verbindt een serre het “*waschhuis*” (nu vermeld als huis) met het kasteel.”⁵²³

Oorspronkelijk diende het kasteel als zomerverblijf voor twee families. De boerenwoning van het neerhof behoorde ook tot het kasteel en was er zelfs letterlijk gedeeltelijk in verbouwd. De hovenier en eerste boer van het neerhof woonden in die boerenwoning, die later werd omgebouwd tot braskot en nog later tot garage. Het was het gezin-Trenson dat in 1902 uit Beernem naar Doomkerke verhuisde om in het neerhof van de kasteel De Roo te wonen. Omdat het gezin acht kinderen had, stond mevrouw De Roo een deel van de achtervleugel van het kasteel af om slaapplek voor de kinderen te voorzien.⁵²⁴ Tijdens de Eerste Wereldoorlog verblijven in het kasteel Duitse soldaten. In 1931 zouden erf en kasteeldomein definitief opgesplitst worden naar analogie met de huidige straatnummers.⁵²⁵

Afbeelding 2-147: Tekening van het voormalige neerhof van het kasteel De Roo, op basis van oude foto's en mondelinge informatie. Het ovale raam links behoort tot de serre en is de verbinding tussen het kasteel en het huisje. Links van de deur lag een slaapkamer, rechts een woonkamer, daarnaast nog een aardappelkelder met een voutekamer erboven – die laatste werd gebruikt als duiventil. Bron: Slos, “Camiel Trenson de ‘putmaker van Doomkerke’”, p. 133.

De bakstenen voor de bouw van het kasteel zouden, net zoals bij vele andere woningen langs de Brandstraat in Doomkerke, gebouwd zijn met lokale in een veldoven gebakken stenen, afkomstig van kleigrond van een perceel achter de pastorie van Doomkerke.⁵²⁶ Rond het kasteel werd een

⁵²³ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 95.

⁵²⁴ “Ons fotoblad”, *Ons Doomkerke*, 1966, p. 12; Slos, “Camiel Trenson de ‘putmaker van Doomkerke’”, p. 131 en 134.

⁵²⁵ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 95.

⁵²⁶ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, pp. 74-75.

groententuin met serre, een bloementuin, een vijver, en een heuveltje met een lusthuisje aangelegd. Allerlei bomen en heesters werden aangeplant. Er was ook een bovengrondse ijskelder of belvédère in veldsteen, waarvan het gewelf het jaartal 1868 vermeldt.⁵²⁷ Het kasteel De Roo had een klok op het dak, die oorspronkelijk alleen klepte als de eigenaar er verbleef wanneer het theetijd was.⁵²⁸

De gronden die overbleven na de bouw van het buitenverblijf werden verpacht of verkocht als landbouwgrond. Na de dood van Alphonse De Roo in 1905 werd zijn zoon Armand de eigenaar-bewoner van het landhuis, dat hij met twee hoektorens liet vergroten tot een kasteeltje. In zijn functie als voorzitter van de C.O.O. in Schaarbeek leerde hij op late leeftijd Clémence Jans kennen, met wie hij in 1932 huwde op 71-jarige leeftijd, en die het familiegoed-De Roo zou erven na zijn dood.⁵²⁹ De weduwe van Armand De Roo schonk in 1946 de grond en de fondsen voor de oprichting van een jongensschool met bijhorende feest- en toneelzaal in Doomkerke (Sint-Lodewijksschool).⁵³⁰ Ook de weduwe de Roo omschreef het kasteeltje overigens nog als haar "*maison de campagne*".⁵³¹ Bij testament schonk zij het kasteel in 1951 aan parochiepriester Magherman. Die verkocht het op zijn beurt aan de Gentse oogarts Raoul Coffyn, die het ook gebruikte als zomer- en weekendverblijf.⁵³² Het is nog steeds in bezit van de familie en wordt momenteel uitgebaat als *bed-and-breakfast*.

Afbeelding 2-148: Het kasteel De Roo ca. 1912, met op de voorgrond Armand De Roo en aan de overkant van de vijver zijn echtgenote Marie-Louise Jans. Bron: De Ram P., *Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten*, Koksijde, 2004, foto 71.

⁵²⁷ "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 14; Slos, "Camiel Trenson de 'putmaker van Doomkerke'", p. 130.

⁵²⁸ Dauw A., "Een bel op het dak", *Ons Doomkerke*, 1973, XVIII, 2, p. 9.

⁵²⁹ Braet M., "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", *Oud Ruysselede*, 2006, 3, pp. 110-111; "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 12.

⁵³⁰ Braet M., "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", *Oud Ruysselede*, 2006, 3, pp. 110-111.

⁵³¹ Ibidem, p. 113.

⁵³² Ibidem, p. 114.

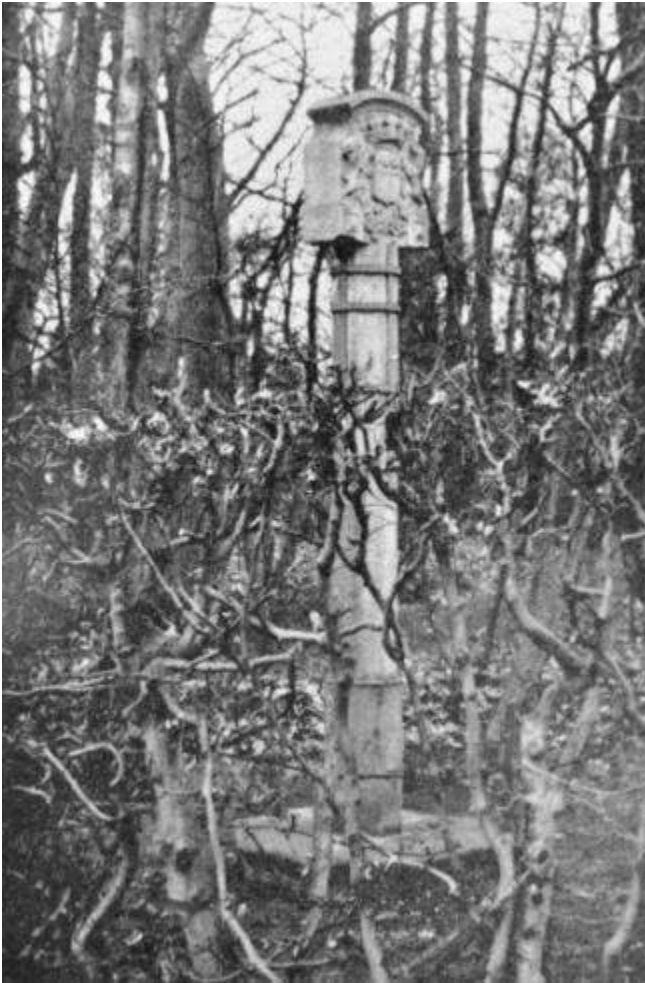
Afbeelding 2-149: Het kasteel De Roo met de nieuwe hoektorens met kantelen. Bron: *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 13.

Afbeelding 2-150: Het kasteel De Roo uit de verzameling van Adhemar Dauw, s.d. Bron: omslagfoto van *Oud Ruysselede*, 2005, 3.

Op een hoek van het domein staat een voormalige schandpaal, een zeshoekige arduinen zuil van zo'n 30 cm doorsnede en zo'n 2,5 meter hoog, voorzien van ijzeren ringen om de veroordeelde aan vast te binden. De schandpaal is gedateerd 1783 en draagt het wapenschild van Ignace-François van der Linden d'Hoogvorst, laatste heer van de heerlijkheid Willecomme in Tielt – “drie hellende klophamers, baronskroon en twee klimmende leeuwen”. Vermoed wordt dat de paal van Tielt naar Doomkerke verhuisde als een gevolg van de banden tussen baron Joseph van der Linden d'Hoogvorst en Charles Joseph De Roo, vader van Alphonse, beiden lid van het Nationaal Congres in 1830, ofwel kwam ze al in het bezit van de familie De Roo ten tijde van Joannes Carolus De Roo, die griffier was in Tielt. Eén bron beweert dat de steen met het wapenschild pas hal-

verwege de twintigste eeuw op de schandpaal is aangebracht door de laatste weduwe De Roo.⁵³³

Afbeelding 2-151: De schandpaal op het kasteeldomein De Roo. Bron foto links: *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 14. Bron foto rechts: Braet M., "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", *Oud Ruysselede*, 2006, 3, p. 111.

In een hekkenpaal van het kasteel, aan de zuidkant, is er sinds 1960 een nis met een OLV-beeld.⁵³⁴

Rogier Forret, landbouwer en jachtwachter op het kasteelgoed, woonde aanvankelijk in een boerderij op het Disveld die hij pachtte van de familie De Roo. Later verhuisde hij met zijn echtgenote naar het "villatje" op het kasteeldomein. Zijn dochters "dienden" in het kasteel. Op het neerhof van het kasteel woonde aanvankelijk het gezin Pattyn-Loncke, en nadien het gezin Trenson-Vermeire.⁵³⁵

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren in het kasteel Duitse soldaten ingekwartierd.⁵³⁶ Tijdens het eindoffensief van de Eerste Wereldoorlog werden in de buurt van het kasteel-de Roo vier

⁵³³ Braet M., "Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke", *Oud Ruysselede*, 2006, 3, p. 111; "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, pp. 13-14.

⁵³⁴ Dauw A., "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", *Ons Doomkerke*, 1976, XXI, 1, p. 12.

⁵³⁵ "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 13.

⁵³⁶ "Ons fotoblad", *Ons Doomkerke*, 1966, XI, 3, p. 12.

kanonnen opgesteld door de terugtrekkende Duitse troepen, die met obussen Wingene bestookten:

“[Z]ij stonden alle vier in het Disveld, aan de westkant en in de onmiddellijke nabijheid van de hoving en het kasteel de Roo [...]. Het eerste stond vóór de ingang van het neerhof dat toen door Camiel Trenson bewoond werd [...], het tweede iets verder noordwaarts op hetzelfde stuk land. De twee overige stonden op eenzelfde lijn doch ten noorden van de kasteeldreef op “Forret’s land” en “De kolonie”. De kommandopost bevond zich in het bakhuis van de hoeve Trenson.”⁵³⁷

Tijdens het interbellum werden volgens *Ons Doomkerke* de “achtkaners” (Canadapopulieren) langs de wal van het kasteel De Roo gerooid.⁵³⁸

2.4.15 Kasteel Carpentier (*Sint Pietersveld 4*)

Een grote lap van het Wingense deel van het Sint-Pietersveld behoorde tot na de Eerste Wereldoorlog tot het “Carpentiersgoed”, dat ook enkele vijvers van Wildenburg omvatte. Deze eigendom lag tussen de Bruggesteeweg, de Predikherenstraat, de Sint-Pietersveldstraat, de Beukendreef en opnieuw de Sint-Pietersveldstraat tot aan de Bruggesteeweg.⁵³⁹ Het was laaggelegen vijvergebied. Op de Popp-kaart vormen percelen 298-299 de grond waar het kasteel gebouwd werd. Eigenaar van deze percelen was advocaat Philippe Goossens uit Gent. Halverwege de 19de eeuw was de grootste grondbezitter op het Wingense Sint-Pietersveld (274 ha, domein Wildenburg) Marie-Jeanne van Caeneghem, dochter van Jacob-Lieven van Caeneghem, die in 1847 overleed. Marie-Jeanne was de weduwe van Eugène De Naeyer, en het latere Carpentiersgoed werd geërfd door hun dochter Georgine de Naeyer. Zij huwde met Frédéric-Charles van der Bruggen, en hun dochter Albine Henriëtte Van der Bruggen huwde met auteur en bibliothecaris aan de Universiteit Gent Jules de Saint-Genois de Mottes. De kadastrale legger van de Popp-kaart 1845 toont in 1845 slechts een vijftal grondeigenaars op het Wingense Sint-Pietersveld: Marie-Jeanne van Caeneghem (278 ha), Philippe Goossens uit Gent (102 ha), Philippe van Iseghem uit Brugge (75 ha), Jan-Karel de Madrid-d’Hooge uit Brugge (74 ha) en Melanie Deseille uit Sleidinge (18 ha).⁵⁴⁰

Bouwheer van het kasteel Carpentier was Charles-Ferdinand de Beughem de Houtem, een Brusselse kunstschilder geboren in 1828 die vooral landschappen schilderde in klassieke romantische stijl en in de tweede helft van de negentiende eeuw vaak exposeerde. Van Beughem was in 1868 gehuwd met Valentine-Marie de Saint-Genois des Mottes, dochter van schrijver Jules de Saint-Genois (cf. *supra*). Anne, de zus van Valentine, was overigens gehuwd met Charles van der Bruggen die in de buurt op het kasteel Blauwhuis woonden. Van Beughem en zijn echtgenote kochten op 17 september 1880 een tiental stukken grond over van Camille Cardon, kleinzoon en erfgenaam van Philippe Goossens. Op één van die percelen liet hij in 1882-1883 een “zomerkasteel” bouwen (zie Afbeelding 2-153, kadasternummer 299b), samen met een koetshuis (299c) en een huis dat later werd omgebouwd tot een koppelwoning (299d, afgebroken in de jaren 1990). Het kasteel werd dus gebouwd op een uithoek van het grondgebied van het domein Wildenburg, op de grens met het Sint-Pietersveld, zodat beide zussen de Saint-Genois bij elkaar in de buurt woonden. Bouwheer Van Beughem overleed echter in 1882, nog voor het kasteel volledig afgewerkt was – een deel van de ruwbouw en de “binnenversiering” moest nog verwe-

⁵³⁷ “Wingene vanuit Doomkerke beschoten”, *Ons Doomkerke*, 1968, 3, p. 13.

⁵³⁸ “Bomen verdwijnen”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 3, p. 9.

⁵³⁹ Dauw, “Nog het Sint-Pietersveld”, p. 3.

⁵⁴⁰ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, pp. 104-105.

zenlijkt worden.⁵⁴¹ Op het domein stond wel ooit eeningangspilaar waarop de naam “Sint-Pieters Villa” stond.⁵⁴²

De nieuwe eigenaar in 1884 werd Pierre Carpentier, een Izegemse brouwer die in 1841 was geboren. Carpentier gebruikte het kasteel vooral als zomerverblijfplaats, want hij bezat ook een huis aan de Groenerei in Brugge. Toch was hij betrokken in het sociale leven op het Sint-Pietersveld: hij zetelde tussen 1888 en 1907 in de commissie van toezicht van de Hervormingschool, was sinds de oprichting van de parochie Wildenburg in 1897 voorzitter van de kerkfabriek, en werd in 1898 stichtend lid en eerste hoofdman van de Sint-Elooisgilde. De Carpentiers beschikten ook over een familiegrafkelder op het kerkhof van Doomkerke. Zijn zoon erfde het kasteel in 1910, maar overleed op zijn beurt een jaar later. Hij liet een weduwe en zeven kinderen na, die doorheen het jaar in Antwerpen woonden, maar bijvoorbeeld tijdens de Eerste Wereldoorlog zich in het kasteel terugtrokken met enkele dienstmeiden.⁵⁴³

Het gros van het Carpentiersgoed (80 ha), inclusief het kasteel, werd onteigend door het Ministerie van Verkeerswezen (RTT) in 1922. Enkel 11 gemeten in Wildenburg, de hofstede Lagaeyse ten zuiden van de Predikherenstraat, en de hofstede Vandecaveye (vroeger Meire) in de zuidelijke hoek van de Predikherenstraat en de Sint-Pietersveldstraat werden niet opgeëist en door hun bewoners aangekocht. Een stuk landbouwgrond dat behoorde tot de hoeve-Lagaeyse werd vervolgens gekocht door de heer Vanduinslager uit Wingene en verkaveld als bouwgrond. Heel wat personeelsleden van de RTT kochten er overigens een perceel om een huis te bouwen. Het gaat om het stuk ten oosten van de Predikherenstraat tussen de Veldkapellestraat en de Bruggesteeweg dat buiten het beschermde landschap valt. De hofstede Vandecaveye werd verkocht aan de pachter en valt heden ten dage ook buiten het beschermde landschap.⁵⁴⁴ Kort voor de verkoop hield de weduwe-Carpentier nog een “grote boomvenditie” in de “bossen van Sint Pieterskasteel”. Er was sprake van de verkoop van “50 koopen zware Beuken, 20 koopen Eiken, 40 koopen Larixen (bouwwerken en kepers), 40 koopen Esschen en 20 koopen Canadas, Abeellen, enz.”.⁵⁴⁵

Na de aankoop door de RTT werd het kasteel-Carpentier voorbehouden als directeurswoning, opgesplitst in twee delen, met elk een eigen voordeur – waarvoor verbouwingswerken werden uitgevoerd. In het rechterdeel woonde directeur Jules De Beule met zijn gezin, in het linkerdeel ingenieur Leopold Ros.⁵⁴⁶ Aan de randen van het vroegere Carpentiersgoed werden twee tweewoonsten, twee vierwoonsten en een achtwoonst bijgebouwd voor het personeel.⁵⁴⁷

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het Sint-Pieterskasteel opgeëist door het Duitse leger. De hoektorens van het kasteel door de Duitsers werd afgetopt en tot een platform omgebouwd, waarop afweergeschut werd geplaatst tegen vijandelijke vliegtuigen. Het kasteel werd gevrijwaard van bombardementen.⁵⁴⁸ Na de Tweede Wereldoorlog bewoonde de nieuwe directeur

⁵⁴¹ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 106; Braet, “Het geslacht Wyts en het vjvergebied te Wildenburg en Bellem”, p. 115; Dauw, “Het kasteel ‘Sint-Pieter’ op het Sint-Pietersveld”, p. 11.

⁵⁴² Braet, “Mijmeringen bij documenten en foto’s 120 jaar Doomkerke”, p. 157.

⁵⁴³ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, pp. 107-109; Braet, “Mijmeringen bij documenten en foto’s 120 jaar Doomkerke”, p. 157.

⁵⁴⁴ Dauw, “Nog het Sint-Pietersveld”, pp. 3-4; Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, pp. 109-110.

⁵⁴⁵ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 109.

⁵⁴⁶ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 110.

⁵⁴⁷ Dauw, “Nog het Sint-Pietersveld”, p. 4.

⁵⁴⁸ “Ons fotoblad”, *Ons Doomkerke*, 1965, X, 3, p. 10; Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 114.

Karel Van De Walle het rechtergedeelte van het kasteel. Het linkergedeelte werd een mess voor de personeelsleden van het Radiocentrum, die er konden middageten aan een gunsttarief. De dochter van een dienstmeid uit de eerste jaren na de oorlog getuigde dat er naast de niervormige vijver een “zwembadje” van 10 op 5 meter was gemetseld. In 1955 werd de mess overgeplaatst naar de Belradioclub toen ingenieur Leurs het andere gedeelte van het kasteel kwam bewonen.⁵⁴⁹

De faciliteit die de RTT bood aan haar personeelsleden, en de relatieve afzondering binnen het Sint-Pietersveld, zorgden ook voor een hechte gemeenschap. De kinderen van het personeel gingen naar de schooltjes die bestonden voor de personeelskinderen van het ROG. Het kasteel had ook een tennisveld dat een pleisterplaats voor jongeren uit de buurt werd. Bovendien werd in het perceel ten noordwesten van het kasteel waar lange tijd een houten barak op stond, begin de jaren 1960 ter beschikking gesteld van de lokale scouts, en later van een informelere jeugdclub.⁵⁵⁰

Deze locatie is ook gekend als het ‘Verloren Hofke’. Er stond daar een barak waar er een bar in was geplaatst en er was een dansvloer aanwezig.

Afbeelding 2-152: foto (jaren '60?) van brug aan Verloren Hofke (foto ter beschikking gesteld door P. Taveirne)

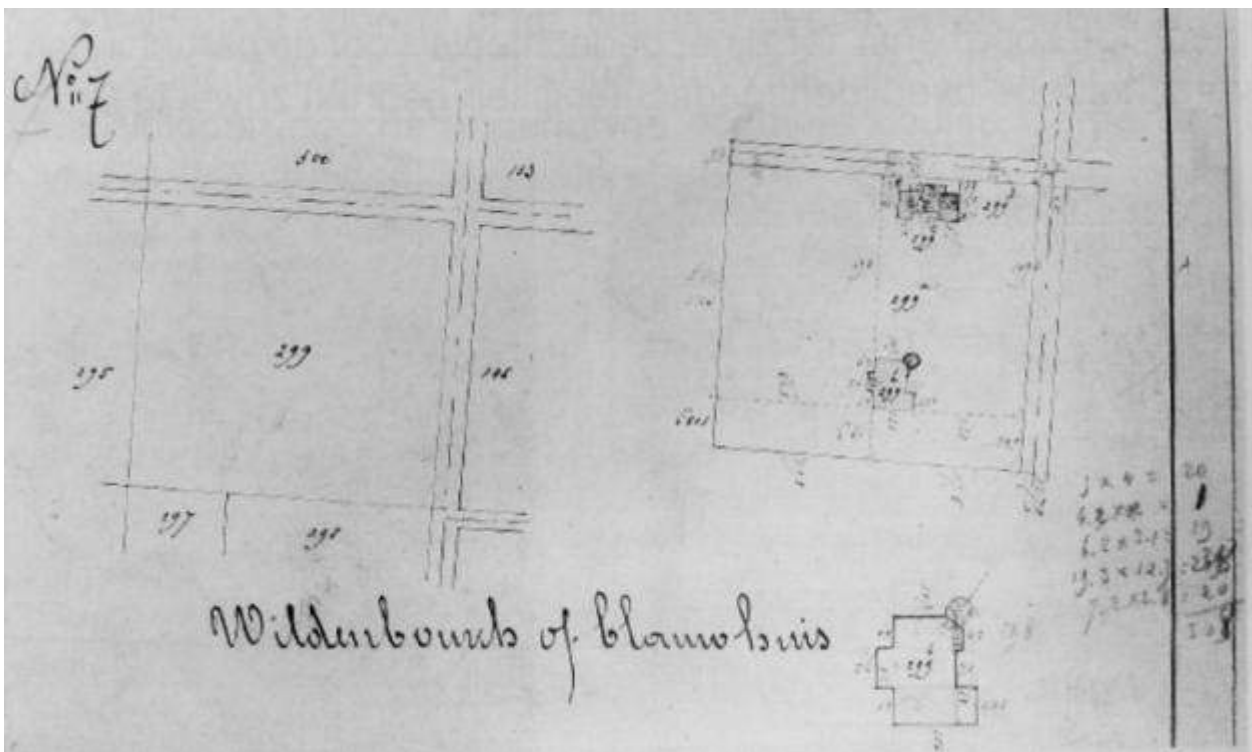
Toen het zendstation Ruiselede vanaf 1972 geïntegreerd werd binnen het ruimere kader van de radiomaritieme diensten van Oostende, verloor het kasteel zijn functie als directeurswoning. In 1974 vertrokken de bewoners en kwam het leeg te staan. In de loop der jaren begon het binnen te regenen en werden delen van het interieur ontvreemd, zoals de marmeren schoorsteenmantels. De Regie der Gebouwen stelde het kasteel in 1997 te koop, en het werd gekocht door antiquair Gunter Kirchoff, die de torenspits in zijn oorspronkelijke staat liet herstellen en ook elders alle noodzakelijke renovatiewerken uitvoerde. In 2006 werd het kasteel verkocht aan de huidige eigenaar, en werd achteraan een nieuwe vleugel aangebouwd als uitbreiding.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 115.

⁵⁵⁰ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 115.

⁵⁵¹ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, pp. 115-116.

Het Sint-Pieterskasteel is een kasteel met een halfkelderverdieping, een bel-étageverdieping en een bijkomende verdieping onder een schilddak met natuurleien, omgeven door een kasteelpark. Het gevelparement bestaat uit donkerpaarse handvormsteen op een uitspringende sokkel. De voorgevel beschikt over een trappenbordes dat leidt naar de toegang tot de bel-étageverdieping. De raamopeningen zijn gemetselde steekboogoverspanningen op blauwe hardstenen lekdorpels, met daarin witgeschilderde houten kruisvensters. Het linker zijtravee is bekroond met een trapgevel waarachter een grote dakkapel ligt, het rechtertravee wordt gedomineerd door een ronde hoektoren met een zeshoekige torenspits. De toren is versierd met een uitspringende verzwaring van decoratief metselwerk ter hoogte van de vloer tussen de bel-étage en de eerste verdieping. Onder de kroonlijst is de toren versierd met ruitvormig natuursteenblokwerk.⁵⁵² In de linkervleugel is een nis waarin een beeld staat van de heilige Petrus (Sint-Pieter). Het is niet meer het originele beeld, dat verdween tijdens de leegstand tussen 1974 en 1997.⁵⁵³

Afbeelding 2-153: Mutatieschets ca. 1885 uit het archief van het kadaster dat de bouw weergeeft van het Sint-Pieterskasteel en van de dubbelwoning op hetzelfde perceel. Bron: Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 107.

⁵⁵² *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 51.

⁵⁵³ Haerynck & Braet, “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, p. 103.

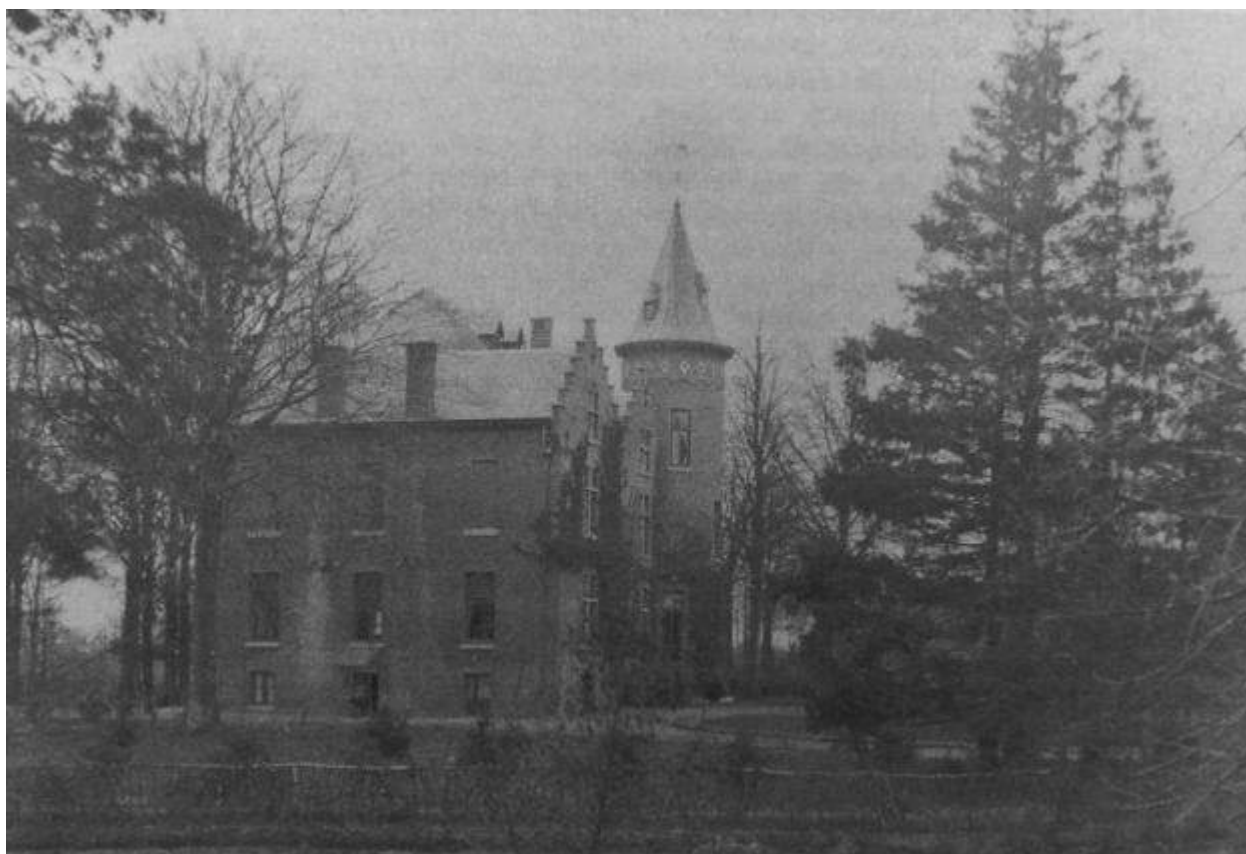

Afbeelding 2-154: Het linkergedeelte van de dubbelwoning ten noorden van het Sint-Pieterskasteel. De gebouwen werden in 1991 afgebroken. Foto ter beschikking gesteld door Patrick Taveirne.

Afbeelding 2-155: Foto van een postkaart met een beeld van het Sint-Pieterskasteel, waarschijnlijk vóór

de opkoop door de RTT. Bron: Haerynck & Braet, "Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis", p. 111.

Afbeelding 2-156: Foto van het Carpentierskasteel in 1923. Bron: Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 30.

Afbeelding 2-157: Foto van het kasteel-Carpentier in 1965. Bron: *Ons Doomkerke*, 1965, X, 3, p. 11.

Afbeelding 2-158: Foto van het Carpentierskasteel, vermoedelijk ca. 1970. Bemerkt de afgeknotte torenspits en de afsluiting van de tuin rechts op de voorgrond. Bron: Haerynck & Braet, "Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis", p. 114.

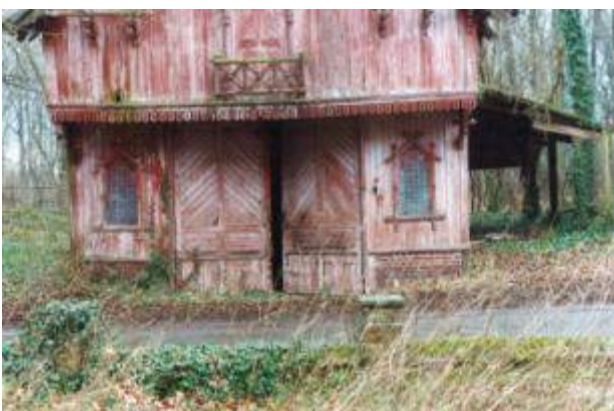
Afbeelding 2-159: Foto van het Carpentierskasteel in de jaren 1990. Bron: Arnoys & Ghyselbrecht, *Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio*, p. 21.

Afbeelding 2-160: Luchtfoto van het Carpentiersgoed, augustus 1991. Bemerkt de afgeknotte torenspits. De woning op het perceel op de achtergrond was op dit moment nog niet afgebroken. Bron: privécollectie Eckhart Kuijken.

Afbeelding 2-161: Voorgevel van het Carpentierskasteel, juni 1993. Bron: privécollectie Eckhart Kuijken.

Afbeelding 2-162: Bijgebouw achter de dubbelwoning bij het Carpentierskasteel. Afgebroken in 1991. Mogelijk loods WO II? Bron: privécollectie Eckhart Kuijken.

Afbeelding 2-163: Foto van het Carpentierskasteel anno 2003. Bron: *Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele*, p. 51.

Afbeelding 2-164: Luchtfoto van het Carpentierskasteel in 2012, met nieuwe annex. Bron: Haerynck & Braet, "Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis", p. 116.

3 Erfgoedelementen

3.1 Bouwkundig erfgoed

3.1.1 Kasteel Carpentier

Het kasteeldomein Carpentier (Sint-Pietersveld 4) is 5,15 ha groot en omvat een kasteel, een parkvijver, een zone met gazon en parkbomen en een bos van ca. 3,5 ha.

Kasteel

Voor een gedetailleerde bouwgeschiedenis, zie de historische nota punt 2.4.15. Het kasteel van 1883 is momenteel in goede toestand.

Beschrijving:

- Kasteel op een onregelmatige plattegrond, bestaande uit een centraal volume van drie traveeën en twee bouwlagen met een entresol, onder een pannen schilddak.
- Het centraal volume heeft een voorliggend bordes, geflankeerd door twee trapgevels.
- Rood-paarse bakstenen gevels met rechthoekige muuropeningen, accenten in gele baksteen voor vensteromlijstingen en ontlastingsbogen.
- Sommige muuropeningen hebben natuurstenen kruiskoziijnen.
- Rechts is een toren met een leien naaldspits, een kroonlijst op klossen, een fries met geometrische motieven, en een sierbakstenen lijst.
- Recente vernieuwde uitbouw in de stijl van het hoofdvolume.

Bijgebouwen

Ten noorden van het kasteel is op de verschillende historische kaarten een bijgebouw te zien. Dit fungeerde oorspronkelijk als personeelsverblijf. Deze gebouwen zijn in 1991 afgebroken en er zijn binnen het kasteelpark momenteel geen sporen meer van zichtbaar.

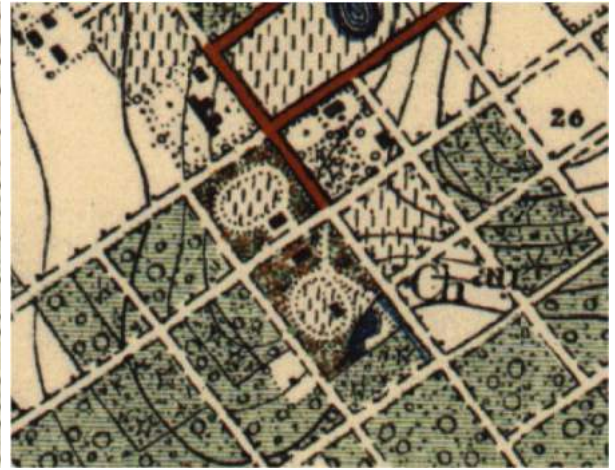
Padenstructuur

Op de historische kaart van 1884 is de padenstructuur niet duidelijk weergegeven maar is de toegangsweg duidelijk aan de ooststrand. Op de kaart van 1911 blijkt er ook een toegang te zijn in de noordhoek en was er een cirkelvormig pad rond het kasteel aanwezig. In 1978 was de toegang nog altijd naar de oostelijke dreef. Waarschijnlijk is in de jaren '90 de oostelijke ingang verlegd naar de noordhoek, voor de rest komt de huidige padenstructuur overeen met de huidige toestand.

Het pad dat van het kasteel naar het westen loopt en momenteel is afgeboord met een bomenrij is waarschijnlijk aangelegd bij de overheveling van het domein naar de RTT in de jaren '20.

MGI 1884

MGI 1911

NGI 1978

Parkstructuren

De oorspronkelijke parkstructuren van midden 19de eeuw die momenteel nog bewaard zijn gebleven, zijn: de parkvijver, de open zone rond het kasteel en de beboste zone op het domein.

Vijvers

Op de historische kaart van 1884 staat er een vijver in het park aangeduid. Deze vijver was duidelijk een stuk kleiner dan de huidige vijver. Op de kaart van 1911 komt de vijver in grote lijnen overeen met de huidige vorm van de parkvijver.

Afbeelding 3-165: zicht op parkvijver (Greenspot, december 2015)

De brug over de parkvijver dateert vermoedelijk van na WOII en bestaat uit twee betonnen aanzetten en een stevige houten brug met stalen steunbalken. Gezien deze brug geen oorspronkelijk parkelement is, wordt het niet als een erfgoedelement beschouwd.

In de boszone ten westen van het kasteel was een kleinere vijver aanwezig. Begin de jaren '2000 is deze vijver opgevuld geworden.

Parkbomen

In het gazon ten oosten van het kasteel staan 3 aftakelende Reuzenzilversparren (*Abies grandis*). Langs het toegangspad staan 2 Hollandse lindes (stamomtrek ca. 1,8 m) en een Valse acacia (stamomtrek ca. 1,5 m). Net ten westen van de parkvijver staan enkele Witte paardenkastanjes met omtrekken tot 2 m.

Rond het kasteel staan er een 10-tal vrij zware Beuken met omtrekken tot 3 m. De bomen zijn nog in goede conditie.

Oude brandstofpomp

Aan de noordzijde van het kasteel bevindt zich een oude rode brandstofpomp. Deze pomp is momenteel buiten gebruik en werd in het verleden waarschijnlijk gebruikt voor de voertuigen van het RTT-personeel dat in het kasteel woonde. Op de Afbeelding 2-164 is de pomp aan de voorzijde van het kasteel te zien.

3.1.2 Parkstructuur ten noorden kasteel Carpentier

In het bosperceel ten noorden van het kasteeldomein Carpentier zijn nog parkelementen aanwezig. Deze dateren waarschijnlijk van begin 20ste eeuw (zie historische kaart van 1911) en waren een uitbreiding van het kasteeldomein Carpentier. Het ijzeren toegangshek, de pijlers en brugleuning in cementrustieke boomstamimitatie zijn nog aanwezig. Er is een boogvormige vijver aanwezig. Aan de westrand van het bosperceel is een halfondergrondse kelder aanwezig die momenteel is afgesloten als vleermuizenwinterverblijfplaats.

De Beierse houten chalet die in de zuidrand van dit bosperceel stond, dateert waarschijnlijk van WO II en werd begin de jaren '90 afgebroken. Zie *supra* Afbeelding 2-162.

Afbeelding 3-166: toegangshek – foto rechts: brug met betonnen leuning

Afbeelding 3-167: deels verlande vijver – foto rechts: half-ondergrondse kelder

3.1.3 Rosmolen

Ten oosten van de gebouwen van de instelling ligt in een grasland een vervallen rosmolen. Deze rosmolen van het type buitenrosmolen dateert van voor 1907 en mogelijks van halverwege 19^{de}

eeuw. Het is een achthoekig bakstenen gebouwtje onder pannen met een doorsnede van ca. 7 m.

De toestand van het gebouwtje is de laatste jaren erg verslechterd. Zo was in 2009 het dak nog aanwezig, terwijl in 2015 het dak en een groot deel van de muren is ingevallen en in 2016 alle muren zijn ingevallen.

Afbeelding 3-168: rosmolen op 18/07/2009 (Lieven Denewet) – foto rechts: rosmolen op 05/08/2015 (Marnix Bogaert) – bron: www.molenechos.org

Afbeelding 3-169: volledig ingevallen rosmolen, 25/03/2016 (foto: Greenspot)

3.1.4 Betonnen ankerblokken zendtorens

Binnen het plangebied zijn er nog verschillende betonnen ankerblokken van vroegere antennemasten aanwezig. Zie kaart 2.5.

Van de 8 oudste zeer hoge (284 m) antennemasten die werden gebouwd vanaf 1923 en momenteel zijn verdwenen zijn er nog 7 betonnen ankerblokken overgebleven. Deze zijn:

- 1 blok in een grasland nabij het Veldkapelleke (deelzone 1);
- 1 blok in tuin van huis Brugsesteenweg 124 (deelzone 1);
- 1 blok in zuidhoek tuin van Directeurswoning (Vagevuurstraat 31, deelzone 2);

- 1 blok in tuin van woning Vagevuurstraat 9 (deelzone 2);
- 2 blokken in het bos van kasteel Carpentier (deelzone 3);
- 1 blok in het bosperceel ten noorden van kasteel Carpentier (deelzone 3).
- In het bos van het kasteel Carpentier is er nog een gedynamiteerde betonvoet aanwezig.

De blokken meten ca. 2 m op 3 m en bevinden zich ongeveer 1,3 m boven het maaiveld. De ankerblokken zijn nog in goede staat.

Afbeelding 3-170: betonnen ankerblok in kasteeldomein Carpentier

Van antennemasten die ná WO II werden gebouwd zijn er 12 betonnen ankerblokken aanwezig in het plangebied. Deze blokken dienden om twee antennes te verankeren die op 2 betonnen voetblokken stonden.

- 4 blokken in vierkant in graslandperceel ten westen van Sint-Pietersveldstraat (deelzone 4);
- 2 x 4 ankerblokken rond telkens 2 betonvoeten in de graslanden in deelzone 4.

Het langste stuk van deze blokken is ca. 5 m lang, het kortste stuk 3m. De blokken komen ca. 0,5 m boven het maaiveld uit.

Afbeelding 3-171: betonnen ankervoet in deelzone 4 – foto rechts: 2 betonvoeten waar de antenne op stond.

3.1.5 Staakkapelletje

Op de westelijke hoek van het bos achter de directeurswoningen langs de Vagevuurstraat is een klein kapelletje aanwezig (zie kaart 2.5). Het is niet duidelijk van welke periode het kapelletje dateert maar op luchtfoto's uit WOI was in het huidige beukenbestand achter de voormalige personeelswoningen RMD de padenstructuur met centraal het kapelletje reeds aanwezig. De steunpijler is in cementrustieke boomstamimitatie.

De 3 aanwezige beeldjes zijn afgeschermd met glas.

Afbeelding 3-172: staakkapelletje op hoek bosbestand

Het kapelletje stond vroeger midden in het huidige bosperceel en was omringd door een ligusterhaag (zie Afbeelding 2-58). Het was geen bedevaartsoord maar er werden in de meimaand bloemen bij neergelegd (mond. med. J. Haerynck).

3.1.6 Site Veldkapelleke

Voor de geschiedenis van de site rond het Veldkapelleke, cf. punt 2.4.1 historische nota.

3.1.6.1 Veldkapelleke (Vagevuurstraat s.n.)

Het Veldkapelleke of de Koortsveldkapel staat op een bebost en hoger gelegen perceel op het kruispunt van de Maria-Aalterstraat, de Bruggesteenweg en de Predikherenstraat. Het is een betreedbare, eenbeukige kapel in bruinrode baksteen met arduinen hoekstenen, kraagstenen en schouderstukken. Het dak bestaat uit rode mechanische pannen, met een ijzeren kruis achteraan op de nok. De kapel heeft dubbelsteekboogvormige zijramen en een steekboogvormige houten deur. De kapel is 4,65 meter hoog en heeft een rechthoekig grondplan van 3 op 5,4 meter. Het verwaarloosd interieur is een bepleisterde en beschilderde ruimte die werd aangepast aan de wijziging van de toegangsdeur.⁵⁵⁴ De sierlijke deur is versierd met briefpanelen, driepassen en de smeedijzeren letters "H.M." (Heilige Maria). Ze dateert van 1941 en draagt het gebeitelde opschrift "ZEG HET AAN ZIJNE MOEDER". Onder de deurklink is een smeedijzeren gleuf bedoeld voor offerandes, maar het offerblok aan de binnenkant van de deur is verdwenen.⁵⁵⁵ Sinds het

⁵⁵⁴ [IOE]; Degrande, *Langs deze weg zet gene voet*, p. 416.

⁵⁵⁵ Lams, "De oudste nog bestaande kapel te Wingene", p. 57.

verplaatsen van de voordeur zijn er twee ramen aan de zijkanten en één raam achteraan de kapel, langs buiten met ijzeren staven afgezet. Het interieur is gestukadoord en witgeschilderd, maar in slechte staat. Lams schrijft in 1989 al dat “in de rechterbovenhoek zijn reeds stukken kalk afgebrokkeld”.⁵⁵⁶ In de kapel stonden in de jaren 1960 een achttal zitbankjes en men kon er kaarsen ontsteken, waartoe een offerblok in de voorgevel was ingewerkt.⁵⁵⁷ Anno 1989 waren er nog twee bankstellen van drie zitbankjes. De vloer bestond uit “grote vierkante witte plaveien met telkens een keim rood steentje ertussen”. De plinten waren “zwarte blinkende afzettegels, dezelfde als die op de vensterbank”.⁵⁵⁸ Anno 1989 was aan beide zijmuren een “geverniste houten plank met de veertien staties van de kruisweg” aangebracht: “Elke statie bestaat uit een op een aluminiumplaatje aangebrachte prent, in een houten kadertje ingelijst. Er zijn zes staties volledig verdwenen; de rest is zeer onduidelijk geworden. Rechts vooral bevindt zich sinds 1970 een grote houten kader met de getijpte namen achter glas van allen die naar Amerika en Canada vertrokken zijn.”⁵⁵⁹ Anno 1989 stonden op het altaar “vier vazen met plasticbloemen”, twee houten kandelaars, “een plaasteren tweearmige kandelaar”, een “bijna levensgrote wit geglazuurde plaasteren Madonna met kind” en “een gekleurd beeld van het Kindje Jezus van Praag in een ronde plasticen doos”. Rechtsboven hing “een houten console met een plaasteren gekleurde buste van Maria”. Boven het altaar hing een houten kruisbeeld. Rechts achter de inkomdeur stond “een zwartgeschilderde kandelaar uit gedraaid ijzer met tweemaal vier armen”, waarvan er één was afgebroken.⁵⁶⁰ Anno 2012 stonden op het altaar (een plank op vier cilindervormige zuilen) beelden van O.L.V. met kind, het Heilig Hart van Jezus, O.L.V. van Lourdes, kandelaars en een noevenkaars, versierd met kunstbloemen. Aan de wanden hingen kruisbeelden en kaders met afbeeldingen van heiligen.⁵⁶¹

Kapelhof met opgaande bomen

Het Veldkapelleke bevindt zich in een bebost kapelhof met opgaande bomen: kleinbladige winterlinde (*Tilia cordata*), grootbladige zomerlinde (*Tilia platyphyllos*), tamme kastanje (*Castanea sativa*), gewone beuk (*Fagus sylvatica*), grauwe abeel (*Populus canescens* (x)) en Amerikaanse eik (*Quercus rubra*).⁵⁶² De kapelhof, in het bijzonder de verdwenen zeven linden die er stonden maar moesten wijken voor de verbreding van de Maria-Aalterstraat, speelde rond de koortskapel een rol als fetisjbomen (koortsbomen) bij rituelen zoals het afbinden van de koorts met lintjes (cf. *infra*). Voor de kapel staat een calvariekruis met een betonnen Christusfiguur (in slechte staat), die er geplaatst werd in 1960, samen met een kleine ommegang.

⁵⁵⁶ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 57.

⁵⁵⁷ Dauw, “De 25 Lievevrouwebeelden te Doomkerke”, p. 10.

⁵⁵⁸ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 57.

⁵⁵⁹ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 57.

⁵⁶⁰ Lams, “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, p. 57.

⁵⁶¹ Degrande, *Langs deze weg zet gene voet*, p. 416.

⁵⁶² Inventaris van het Landschappelijk Erfgoed. Geraadpleegd op: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/ile/boom/3099>.

Afbeelding 3-173: Veldkapelleke met calvariekruis en gedenkplaat in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205780> ©Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-174: Veldkapelleke en omgeving in jan. 2016 (Greenspot).

Afbeelding 3-175: Interieur van het Veldkapelleke in 2013. Bron: Inventarisatie Wingene (Van der Linden), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205780> ©Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-176: Vernieuwde gedenkplaat anno 2013. Bron: Inventarisatie Wingene (Van der Linden), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205780> ©Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-177: links: voordeur van de kapel anno 2016 – rechts: calvariekruis (jan. 2016).

3.1.6.2 Begraafplaats op het Sint-Pietersveld

In 1854 in gebruik genomen begraafplaats verbonden aan de hervormingsschool (cf. historische nota punt 2.4.1). Op de begraafplaats zijn een 60-tal zerken aanwezig. Een beschrijving van de toestand van de verschillende zerken zal onderdeel uitmaken van een afzonderlijke restauratiestudie.

Beschrijving begraafplaats:

- Dreef (cf. infra) afgesloten met smeedijzeren hekken tussen bakstenen pijlers met begroeiing.
- Centraal pad als as voor de opstelling van de graven. Centraal een neogotisch grafmonument voor Guillaume Poll, eerste directeur van het ROG, overleden in 1867.
- Op het einde van het perceel een Calvariekapelletje in een roodbakstenen nis met een leien zadeldak. Houten Calvariekruis met beschilderde plaasteren beelden.

Afbeelding 3-178: toegangspad naar begraafplaats (sept. 2015, Greenspot).

Afbeelding 3-179: Grafmonument van Guillaume Poll en overzicht van de begraafplaats anno 2008. Bron: Inventarisatie Ruiselede (Van Vlaenderen). <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90460> ©Agentschap R-O West-Vlaanderen)

Afbeelding 3-180: Calvariekapel anno 2016.

Overzicht zerken

Deguffroy heeft aan de hand van een grondplan een inventaris⁵⁶³ opgemaakt van de 60-tal zerken die in 1985 te zien waren op het kerkhof. Een meer gedetailleerde beschrijving van de zerken en de site zal onderdeel uitmaken van een afzonderlijk restauratiedossier.

- nrs. 1-8: de graven van de slachtoffers van het bombardement in mei 1940:

1. Bellekens Anna 1.2.1905 – 26.5.1940
2. Van Looy Yvonne 28.9.1931 – 26.5.1940
3. Truyts Maria 14.8.1871 - 26.5.1940
4. Schoenmakers Johannes 18.3.1869 - 26.5.1940
5. Schoenmakers [voornaam onleesbaar] – 2 jaar oud 26.5.1940
6. Schoenmakers Josephina – 14.1.1930 - 26.5.1940
7. Indekeu Jacob – 12.2. 1915 - 26.5.1940
8. Hoogmartens Petrus 27.9.1914 - 26.5.1940

- nr. 9: een onleesbaar, omvergevalen kruis
- nr. 10: een houten kruis voor Christiaens Gerard

⁵⁶³ Deguffroy, "Het kerkhof van Sint-Pietersveld", pp. 37-43.

- nr. 11: een oude betonnen grafzerk met bloem- en bladmotief, gemaakt door J. Lema uit Wildenburg, met het opschrift "Bid voor de ziel van Karel Crols, geb. Herentals 10.6.1821 – overl. Ruiselede 16.4.[...] R.I.P."
- nr. 12: graf gemaakt door firma Verbeke uit Tielt, met opschriften "Mijn Jesus bermhaertigheid" en "Grafzerk ter zalige nagedachtenis van den Heer Alphonse Joseph Sabbe, echtgenoot van vrouw Irma Debeer, onderwijzer aan het Rijksopvoedingsgesticht van Ruysselede-Beernem, geb. Iseghem 11 Mei 1872 en overl. Te Wynghene St.-Pietersveld 11 Juni 1929."
- nr. 13: grafzerk gemaakt door gebroeders Verbeke uit Tielt, met foto van de overledene en opschrift "Troostvol aandenken aan Josefa De Riemaecker, dochtertje van Marc en Julia Vermeire, geb. 12.2.1937, overl. 27.12.1946"
- nr. 14: grafzerk met foto van de overledenen, met opschriften "R.I.P." en "Ter zaliger nagedachtenis van onze dochter Mari José Verplancken, geb. te Eyne 30 Juni 1919, overl. Op St. Pietersveld Wynghene den 9 Februari 1926"
- nr. 15: onleesbaar houten kruis met vier arduinen afzoomplaten
- nr. 16: grafzerk met foto van de overledene, gemaakt door M. Dupont uit Tielt, met opschrift "De goede vader uit wiens Liefde het werd geboren verkoos in de rij zijner Engelen Guido Maria Marichael, geb. 22.5.1947, overl. 30.10.1948"
- nr. 17: dubbele grafzerk gemaakt door Maurice Dupont uit Tielt, met foto's van de overledenen van "Adolf Vroman, 1886-1971" en "Irma Vangampelaere, 1886-1955"
- nr. 18: grafmonument met een "Hommage du personnel reconnaissant" en het opschrift "A la pieuse mémoire de Monsieur Gustave Louis Van Den Bulck, époux de dame Sidonie Raye, Directeur-Adjoint des écoles de bienfaisance de l'état de Ruysselede-Beernem, né à Anvers le 21 avril 1869, décédé le 12 juin 1910. Priez pour lui."
- nr. 19: grafzerk geschonken door "de bedienden van 't gesticht en naastbestaanden" met opschrift "Ter nagedachtenis van mijnheer Edmond Vanlancker, onderwijzer, echtgenoot van vrouw Maria Devreese [...] 1894-... [tweede jaartal ontbreekt] R.I.P."
- nr. 20: beschadigd kruis gemaakt door F. Dupont en zonen uit de Sint-Michielstraat in Tielt, met onderaan de tekst "Mijn Jesus bermhertigheid". "Ter zaliger gedachtenis van Heer Hendrik Claeys, opvoeder aan de Rijksopvoedingsgestichten te Ruysselede, echtgenoot van vrouw Emma Bruggeman, geb. te St-Joris-Ten-Distel den 30 April 1864, overleden te Ruysselede den 8 juli 1922."
- nr. 21: graf van scheepvaartinstructeur aan de Succursale August Hébert, met opschrift "A la mémoire Aug. Hébert, Instructeur Spécial de l'école des mousles, époux de M. Beauchamp, 1812-1886. R.I.P."
- nr. 22: kruis met opschrift "D.O.M. Den Heer Karel Verschaeye-Decraeye, Toezichter aan de Staatsweldadigheidsschool van Ruiselede, 1850-1880-1908. R.I.P." – het jaartal 1880 duidt waarschijnlijk op zijn jaar van indiensttreding.
- nr. 23: graf met opschriften "Den Heere H. Flamans, Toezichter van 1ste Klas aan de Staatsweldadigheidsschool van Ruysselede, 1875-1911. Geboren te Gent den 28 Mei 1850, en aldaar overleden den 7 Juli 1911" en "Hulde van het personeel. R.I.P."
- nr. 24: grafmonument gemaakt door de gebroeders Verbeke uit Tielt, met de opschriften "Bidt voor de ziel van Mijnheer Theophiel Geyssens, Opvoeder aan het Rijksopvoedingsgesticht van S. Pietersveld Ruysselede, echtgenoot van vrouw Camilla Degryse, geb. te Maldegem 11 Mei 1870, overl. S. Pietersveld op 14 Maart 1927." En "Mijn Jesus bermhertigheid"
- nr. 25: grafkruis met foto van de overledene, gemaakt voor P. De Clercq uit Gent, met opschrift: "A la mémoire de Monsieur Henri Lootens, Instituteur Principal à l'école de Bien-

faisance Ruysselede. Né à Aeltre St. Marie le 25 décembre 1855 et décédé à Wyngene le 31 décembre 1913, époux de dame Romanie Groeven”

- nr. 26: grafmonument van de familie Forret, gemaakt door Verbeke uit Tielt, met foto's van de overledenen:
  - o Charles, 1863-1947
  - o E. Mortier, 1866-1949
  - o Alfons, 1894-1914
  - o Lambert, 1887-1915
  - o Hélène, 1893-1916
  - o Onderaan staat op een bijgeplaatst bord: “Bertha Forret, echt. Van Fl. T’Kindt, 1889-1932. Eeuwige vergunning. R.I.P.”
- nr. 27: grafmonument gemaakt door Verbeke uit Tielt, met opschrift “Ter zaliger gedachtenis van Mijnheer Gustaaf Pauwels, echtgenoot van vrouw Virginie Schramma, geb. St.Andries bij Brugge den 27 Juli 1839 en overleden te Wyngene den 7 November 1917. R.I.P.”
- nr. 28: een verroest en onleesbaar metalen kruis, wellicht van de familie Verdeure
- nr. 29: dubbel grafmonument met een “kapelvormige arduinzerk, zonder nis, in vrij eenvoudige stijl” waarop de inscriptie “A Guillaume Poll, Premier Directeur des écoles de réforme de Ruysselede et de Bernem. Né à Maestricht le 25 aout 1813. Décédé à Ruysselede le 20 octobre 1867.”

Met de tekst “La Commission d’Inspection reconnaissante. R.I.P.”

“Zowat vier meter vóór deze herinneringssteen ligt de eigenlijke kelder van deze familie Poll met onderstaande opschriften, die bijna onleesbaar geworden zijn door mos en groen.

D.O.M. Sépulture de la famille Poll.

Marie Poll, décédée le 7 juillet 1867.

Guillaume Poll, décédé le 20 octobre 1867.

Pauline Poll, décédé le 7 [...] 1877.

Léon Poll, décédé le 5 février 1879.

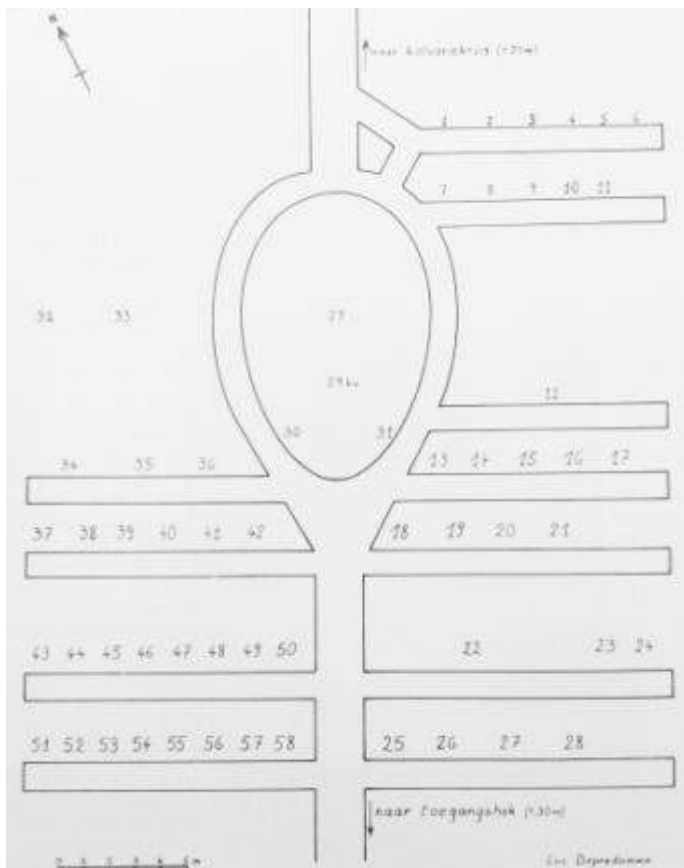
Joséphine Poll, née Fraeys, décédée le 28 mai 1870.”

- nr. 30: Grote zwartmarmeren grafsteen gemaakt door E. Faresyn uit Sint-Niklaas met het opschrift “Yvonne Carpet, 1903- [...] / Aloïs Mortier, eredirecteur, 1900-1967.”
- nr. 31: graf gemaakt door Edmond Van de Venne uit Steenbrugge met de opschriften “Hier rust Mijnheer Aimé Van Waesberghe, Bestuurlijk Ingenieur A.I.G., Bestuurder van ’s Rijksopvoedingsgesticht Ruysselede-Beernem. Docent aan de Hoogeschool te Gent. Geb. te Scheldewindeke 13 Juni 1874, overl. te Ruysselede (Beernem) 13 Jan. 1934. Echtgenoot van Marguerite Dierckx.” en “Dat hy eeuwige rust geniete.”
- nr. 32: “Zeer oud ijzeren kruisje, ongeveer 75 cm hoog. Het grafopschrift is verdwenen, maar te oordelen naar het kinderkopje in het kruis ingewerkt, betreft het hier een kindergrafje. De kruisuiteinden zijn versierd met een hart, terwijl er middenin een Christusbeeld is. Er is een ronde opening voorzien om een plaat op te bevestigen. Momenteel losstaand.”
- nr. 33: graf gemaakt door Ferdinand Charlier uit Gent et het opschrift “Priez pour S.M. Euphrasina, Sr de N.D., dans le monde Marie Van De Gehuchte. Née à Tronchiennes, 1825. Décédée Beernem, 1872. R.I.P.”
- nr. 34: zerk voorzien van een grafsymbool van “twee kruisen dwars over elkaar gelegd en waarvan het ene kruis (linksonder) eindigt in de vorm van een anker”, vermoedelijk van de Soeurs-de-Notre-Dame-de-Namur die tot 1911 in Beernem dienst deden; met het opschrift

"A la mémoire de Soeur Marie Godelieve. Née à Watou en 183. Décédée à Beernem le 20 août 1890."

- nr. 35: graf met opschrift "Ter zaliger nagedachtenis van Madame Emilie Gulickers, geboren te Maestricht den 25 Oogst 1825 en overleden te Ruysselede 10 Februari 1895, echtgenote van d'heer Karel Ide. R.I.P."
- nr. 36: graf met opschrift "D.O.M. Priez pour le repos de Mesdemoiselles Marie Henriette Ide décédée à Ruysselede le 17 mars 1878 à l'âge de 19 ans 8 mois et de Marie Louise Ide décédée à Ruysselede le 15 février 1888 à l'âge de 26 ans 11 mois, filles de monsieur Charles et de dame Gertrude Gulickers. R.I.P."
- nr. 37: graf met opschrift "Ici reposent Mr. Maurice Joseph Dasseville Ing^r Agronome A.I.G. Cap^{ne}-Com^{dt} de reserve. 28.2.1894-2.2.1940, et sa petite fille Maggy, 19.3.1938-6.4.1939." en in de rechterbovenhoek nog een tekst "Son fils Jacques, 25.8.1924-13.6.1946."
- nr. 38: een houten kruis met koperen platen waarop staat "Lauwereins Jozef, 1929-1942", "Lauwereins Herman, 1935-1936", "Lauwereins Herman, 1936-1937" en "Lauwereins Hugo, 1940-1940".
- nr. 39: graf met het opschrift "Rustplaats van Odillo De Blieck, °1894 †1968, rustend vakmeester, echt. Van Maria Bousson, °1899 †[...], en dochter Denise De Blieck, 1923-1924. R.I.P."
- nr. 40: beschadigd grafkruis gemaakt door Dupont en Zonen uit Tielt, met opschrift "D.O.M. Ter zaliger nagedachtenis van Eerwaarden Heer Amaat Vander Plancke, Aalmoesener van de Staatsopvoedingsschool, geboren te Lauwe den 31 Maart 1862, overleden te Ruysselede den 6 January 1924. R.I.P." en "Tekst: Zoet Hert van Maria Wees mijne Zaligheid. O Heer, Uw wil geschiede."
- nr. 41: graf gemaakt door Edmont Paternotte uit Gent, met opschrift "A la mémoire de Sr. Marie Josephine, dans le monde Melle Clémence-Julie Duprez, soeur de Notre Dame, Première Supérieure de l'école Agricole de Beernem, Née à Gand le 1 avril 1812. Décédée à Beernem le 9 avril 1881. R.I.P."
- nr. 42: graf met opschrift "Ici repose Dame Elisabeth Marie-Jeanne De Graef, épouse de Louis Gerard, née à Anvers le 23 avril 1864, pieusement décédée à Ruysselede le 13 janvier 1908. R.I.P."
- nr. 43: graf met opschrift "Hier rust Leonie De Neve, wed. van A. Decueman, 1884-1965. Hier rust Stefaan De Ceuman, echt. Van L. De Neve, 1882-1962"
- nr. 44: graf gemaakt door een zekere J. Pouille, met opschrift: "Hier rust Helena Decueman, 27.2.1908 – 10.6.1953, dochter van Alfons en Leonie de Neve, R.I.V."
- nr. 45: graf gemaakt door R. Lemmens uit Brugge, met opschrift "Hier rust de heer Jozef Van De Cayseele, echtg^t van Mevrouw Renilde Wauters, in leven Vakmeester aan het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede, geb. te Brugge op 15.1.1888; overl. te Wingene (St. Pietersveld) op 8.2.1951. R.I.P. en Mevrouw Renilde Wauters, 1890-1963."
- nr. 46: graf gemaakt door E. Vandendriessche uit Wingene, met opschrift "Rustplaats van Hr. August Denys, 1886-1951, echt. Van Alida Steen. R.I.V."
- nr. 47: graf gemaakt door R. Lemmens uit Brugge, met foto van de overledene in soldatenuniform en opschriften "Hier rust den heer Gérard Demeester, echtg. van vrouw Bertine Landuyt, geb. te Brugge 3.2.1902, overl. te St. Pietersveld 18.4.1943. Onderwijzer aan 't Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede. Reserve Luitenant en gewezen kommandant der 12e Compagnie van het 3e linieregiment. Gekwetst op 't slagveld te Willebrouck op 18.5.1940 en aan de gevolgen van zijn verwondingen bezweken."

- nr. 48: graf met opschrift "Hier rust Mevrouw Prudence Van Hecke, echtgenote van Mijnheer Albert Van Hoorebeke, geboren te Kemseke den 9 December 1877, overleden te Brugge den 8 April 1936."
- nr. 49: graf met foto van de overledene, gemaakt door R. Lemmens, met opschrift "Hier rust den heer Albert Van Hoorebeke, wed. van Mevr. Prud. Van Hecke echtg. van Mvr. Alma Aers, geboren te Gent op 20.7.1881, overleden te Wingene op 20.5.1944. Hoofd van den Midden-dienst aan het Rijks Opvoedings Gesticht te Ruiselede".
- nr. 50: graf gemaakt door J. Maho uit Gent, met opschrift "D.O.M. Bid voor de ziel van Vrouw Maria-Theresia Bonneville, echtgenoot van mijnheer Admond Colombier, geboren te Oost-ende den 9 April 1836 en alhier overleden den 29 Oct. 1898. R.I.P."
- nr. 51: graf gemaakt door G. Christiaens uit Doomkerke, met foto en opschrift "Hier rust Ok-
taaf Demoës, 1890-1960, echt. van Maria Hautekeete."
- nr. 52: "Hier rust Irma Lanckriet, 1892-1954, echt. van Gustaaf Mostaert. R.I.V."
- nr. 53: graf gemaakt door R. Lemmens, met opschrift "Onder dit kruis rusten mr. Alf. Claeys, 1854-1940, Oud-bediende aan het R.O.G. en zyn echtgenote Mevr. Math. Ballegeer, 1854-1947. Beiden geboren te St-Joris-ten-Distel. Bid voor hen".
- nr. 54: graf met opschrift "Bid voor de ziel van Mr. Theo Aerts, echtg. van Mevr. Vercruysse".
- nr. 55: graf gemaakt door R. Lemmens uit Brugge, met foto van de overledene en het op-
schrift "A la pieuse mémoire de Mme. Rachel Blanche Rouzeeuw, épouse de Mr. H. Dujardin,
née à Ploegsteert le 5.8.1879, décédée à Bruges le 6.2.1935."
- nr. 56: horizontale arduinen grafsteen met bijna onl "Platliggende arduinen grafsteen, een-
voudig afgewerkt en bijna onleesbaar. Rustplaats van de familie Vercruysse-Verhaeghe."
- nr. 57: graf gemaakt door Duhaméeuw uit Oostende, met een foto van de overledene en het
opschrift "Ter dierbare gedachtenis van Pieterella Koster, echtgenoot van Maurice Dasse-
ville, geb. 20.5.1900 te Amsterdam, overl. 4.2.1931 te Wyngene. R.I.P."
- nr. 58: graf gemaakt door E. Vergagne, met een gebarsten foto en het opschrift "Zalig en
duurbaar aandenken van Juffrouw Maria Stock, diepbetreurde eenige dochter van de heer
Alexander en vrouw Pharailde Lauryns, geb. te Doomkerke, den 16 Feb. 1902 en overl. oor-
logshalve te Merksplas den 5 Oct. 1918. Bidt voor haar."

Afbeelding 3-181: Grondplan van het kerkhof van Sint-Pietersveld, opgemaakt door Luc Depredomme. Bron: Deguffroy, "Het kerkhof van Sint-Pietersveld", p. 36.

3.1.7 Kasteel De Roo

Geheel van een landelijke woning of kasteeltje (Brandstraat 91) met aan de westzijde een aanleunend boerenhuis met bijgebouwen, en aan de zuidzijde een koetshuis (Brandstraat 93).

Kasteelpark omgeven door weggetjes, aan de noordelijke en zuidelijke kant toegankelijk langs een ijzeren hekken tussen ronde bakstenen pijlers. De rechterpijler aan de zuidkant heeft een beeldnis. Links is er ook een smallere persoonstoegang met een hek.

Voor een gedetailleerde bouwgeschiedenis, zie de historische nota.

Beschrijving (het kasteeldomein mocht niet worden bezocht, dus onderstaande informatie komt uit de inventarisering van 2009):

- Brandstraat 91: kasteel, of eerder een riante landelijke woning met kantelen.
  - Twee bouwlagen in lokaal gebakken verankerde roodbruine baksteen onder schilddak (recente zwarte mechanische pannen) met een dakruiter.
  - Rechthoekige plattegrond. Symmetrisch uitgewerkte voorgevel van vijf traveeën onder korfboognissen, afgescheiden door "gevelhoge muurdammen" en een gekanteelde borstwering. Centrale deurtravee met deurvenster. Op de hoeken twee achthoekige gekanteelde torens.
  - Korfboogvormige muuropeningen met rode baksteen voor de omlijsting. Mogelijk bewaard schrijnwerk en al dan niet beluikte vensters.
- Brandstraat 93: neerhof met losse bestanddelen rond een begraasd erf, fasegewijs tot stand gekomen.

- Het woonhuis aan de noordkant van het erf is een laag dubbelhuis van drie traveeën onder zadeldak van zwarte, mechanische pannen met een witbeschilderde voorgevel met grijsgepleisterde plint met imitatievoegen. In de rechtertravee bevindt zich een getoogd venster met bewaard schrijnwerk (grote roedeverdeling) dat oorspronkelijk beluikt was (nog zichtbare duimen). Rondom een betegelde stoep.
- Aan het zuiden van het erf bevindt zich een dwarsschuur met stallen, oorspronkelijk vrijstaand, waartegen het koetshuis is aangebouwd. Verankerde witbeschilderde baksteenbouw met gepekte plint onder een pannen zadeldak.
- Het koetshuis, ca. 1867, is tegen de dwarsschuur van het neerhof aangebouwd. Lage baksteenbouw onder schilddak van mechanische pannen, met een centrale travee onder haaks zadeldak
- Aan de oostkant van het erf staat een “washuis”, vermoedelijk uit 1883, waarvan deur en venster nog getuigen van een tijdelijke inrichting als woning. Gebouw in witbeschilderde baksteen boven gepekte plint en onder een schilddak van Vlaamse pannen.
- Tussen het washuis en het landhuis ligt een serre, ca. 1891. Witbeschilderde baksteenbouw boven een gepekte plint met twee opmerkelijke ovale vensters onder een half-rond glazen dak.
- Kasteelpark:
  - Deels omgracht parkbos met sterk gemodelleerd reliëf, voorzien van parkbosgordels met es, paardenkastanje, Amerikaanse eik, beuk, esdoorn. Opmerkelijke treurbeuk. Onderbegroeiing met hulst.
  - Centraal verdiept gazon en verwaarloosd tennisterrein.
  - Historische aanwezigheid van ijskelder of belvédère.
  - Arduinen schandpaal op sokkel in zuidoostelijke hoek, schildhoofd met drie hellende klophamers, baronskroon en twee klimmende leeuwen (wapenschild van der Linden d’Hoogvorst). Cf. historische nota.

Afbeelding 3-182: Recente foto van het kasteel De Roo, s.d. Bron: <http://www.castelthaantje.be>.

Afbeelding 3-183: Schandpaal in het kasteelpark in 2009. Bron: Inventarisatie Ruiselede (Van Vlaenderen), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90441>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-184: Neerhof in 2009. Bron: Inventarisatie Ruiselede (Van Vlaenderen), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90441>. © Vlaamse Gemeenschap

3.1.8 Onderwijsinstellingen

3.1.8.1 Rijksopvoedingsgesticht en Penitentiair Landbouwcentrum (Bruggesteenweg 128-134)

Dit gebouwencomplex is een beschermd monument en valt de beschrijving en het beheer buiten het bestek van deze opdracht. Zie voor een beschrijving van de gebouwen <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90462>.

Er valt een zaak te maken voor de uitbreiding van de bescherming als monument naar de werkhuizen die kort voor de Eerste Wereldoorlog gebouwd werden als een gevolg van de ambachtelijk-industriële heroriëntatie van het ROG. Momenteel zijn de gebouwen enkel beschermd zijn als onderdeel van het landschap.

Afbeelding 3-185: De ateliers in 2016.

3.1.8.2 Hervormingsschool (voormalige matrozenschool) (Sint Pietersveldstraat 3-7, Wingene)

Voormalige matrozenschool, opgericht als “succursale” of bijhuis van het nabijgelegen Rijksopvoedingsgesticht. In 2015 ingrijpend gerestaureerd en uitgebreid met een extra losstaand volume. Voor een gedetailleerdere bouwgeschiedenis: zie punt 2.4.8 historische nota.

Beschrijving:

- Gebouwencomplex met E-vormige plattegrond: centraal volume van zes traveeën evenwijdig met de straat en drie vooruitspringende vleugels van drie traveeën en twee bouwlagen onder een pannen zadeldak.
- Centrale travee opgevat als drielicht.

- Witbeschilderde bakstenen lijstgevels boven een donkere plint, voorzien van sierankers, bovenaan afgeboord met een kroonlijst op klossen.
- Segmentboogvormige muuropeningen onder een bakstenen waterlijst.
- De zuidoostelijke dwarsvleugel is op de benedenverdieping geritmeerd door een steekboogarcade.

Afbeelding 3-186: "Succursale" in 2016.

3.1.8.3 Meisjes- en kleuterschool (Sint Pietersveldstraat 6b, Wingene)

Voormalige meisjes- en kleuterschool voor de personeelskinderen, cf. de historische nota voor de bouwgeschiedenis.

Beschrijving (voor restauratie):

- Loodrecht op de straat ingeplant volume van acht traveeën en vijf smallere traveeën onder een pannen zadeldak.
- Verankerde oranje- en witte bakstenen lijstgevel.
- Segmentboogvormige muuropeningen gevat in rechthoekige traveenissen, bovenaan afgewerkt met een bakstenen sierlijst.
- Toegangspoort opgebouwd uit buizen met de letter "P L C" leidt naar een deels met liguster omhaagde verharde speelplaats.

In 2015 is de school samen met de voormalige Succursale gerestaureerd en overgedragen aan De Zande.

Bij de restauratie werd het bijgebouwtje afgebroken en de gevel witgeschilderd. De verharde speelplaats werd vervangen door een bomenweide en werd de haag verwijderd.

Afbeelding 3-187: Foto van de school (Sint-Pietersveldstraat 6b; ID: 205749) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205749>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-188: Foto van de school na restauratie in 2014 (bron: Osar-projecten)

3.1.8.4 Jongensschool met onderwijzerswoning (Sint Pietersveld 23, Wingene)

Voormalige jongensschool met aanpalende onderwijzerswoning uit 1909-1910, cf. historische nota voor bouwgeschiedenis. Dringende nood aan restauratie, vooral van de dakpartijen en goten.

Beschrijving:

- Volume van orangerode baksteen onder een pannen zadel- en schilddak met dakkapellen, op een onregelmatige plattegrond.
- Horizontale belijning van de gevel in gele baksteen ter hoogte van de onderdorpels, tussendorpels en bovendorpels van de steekboogvormige muuropeningen.

Afbeelding 3-189: Foto's van de onderwijzerswoning en het schoolgebouw (Sint Pietersveld 23; ID: 205743) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205743>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-190: voormalige onderwijzerswoning in 2016 (Greenspot, 15/04/2016)

3.1.9 Hotellerie van het ROG (Bruggesteenvweg 134)

Voormalig hotel voor de bezoekers van het ROG, gebouwd in 1855. Sinds 1998 bezoekerscentrum met informatie over de streek. Voor een gedetailleerde bouwgeschiedenis van de hotellerie van het ROG, cf. de historische nota.

Beschrijving:

- Decoratieve smeedijzeren poort en ligusterhaag aan de straatzijde.
- Symmetrisch uitgewerkt volume met centrale inkom van twee bouwlagen en drie traveeën onder een dwars zadeldak met mechanische pannen. Geflankeerd door twee lage vleugels van twee traveeën onder half schilddak (mechanische pannen) met tandlijst onder de brede dakrand.
- Korfboogvormige muuropeningen op het gelijkvloers, bekroond met een korfboogfries op getrapte consoles. Op de verdiepingen in de top van het centrale gedeelte: respectievelijk vijf en twee afgeronde lancetvensters met doorgetrokken onderdorpel op klossen.
- Oplopend tandfries op de topgevel.
- Sinds laatste restauratie beschilderd opschrift boven de plint met de woorden "Streekcentrum Open Sint-Pietersveld".
- Gietijzeren pomp in de voortuin.
- Bewaarde bierkelder van het voormalige achterliggende bierkelderhuis/brouwerij.

Afbeelding 3-191: Foto van de voormalige hotellerie van het ROG (Bruggesteenvweg 134, Ruselede; ID: 90462). Bron: Inventarisatie Ruselede (Van Vlaenderen), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90462>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeeldingen 3-192: Foto van de voormalige hotellerie van het ROG (Bruggesteenweg 134), met pomp en decoratief hekwerk, in 2016.

3.1.10 Tribune en vlaggenmast van de sportterreinen van het ROG (Sint Pietersveld s.n.)

Bakstenen constructie op rechthoekige plattegrond (14 x 5 m), afgewerkt met buisleuning. Centrale bordestrap naar een verhoogd gelijkvloers. Hieronder bevindt zich een kelder afgesloten met een verdwenen dubbele houten deur. Verschillende verdwenen elementen bij vergelijking met de historische foto (cf. Afbeelding 2-106), o.a. roedenwerk in zijgevels en vlaggenmasten.

Afbeelding 3-193: Foto van tribune bij de sportterreinen van het ROG in 2007 (Sint Pietersveld s.n.; ID: 205745). Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205745>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-194: Foto's van tribune bij de sportterreinen van het ROG in 2016 (Greenspot). Voorbije jaren verdere verloedering en graffitiproblematiek.

IJzeren vlaggenmast met een betonnen voet is de laatste restant van de aanleg van een dreef tussen het ROG en de sportterreinen. Zie ook verder landschappelijk erfgoed.

Afbeelding 3-195: Foto's van de vlaggenmast in 2016 (Greenspot)

3.1.11 Pompgebouw (Sint Pietersveld s.n.)

Pompgebouw in een uitgebikt perceel (cf. *infra*). Bakstenen constructie onder rood pannendak, met geblindeerde muuropeningen en vakwerkelementen in de puntgevels.

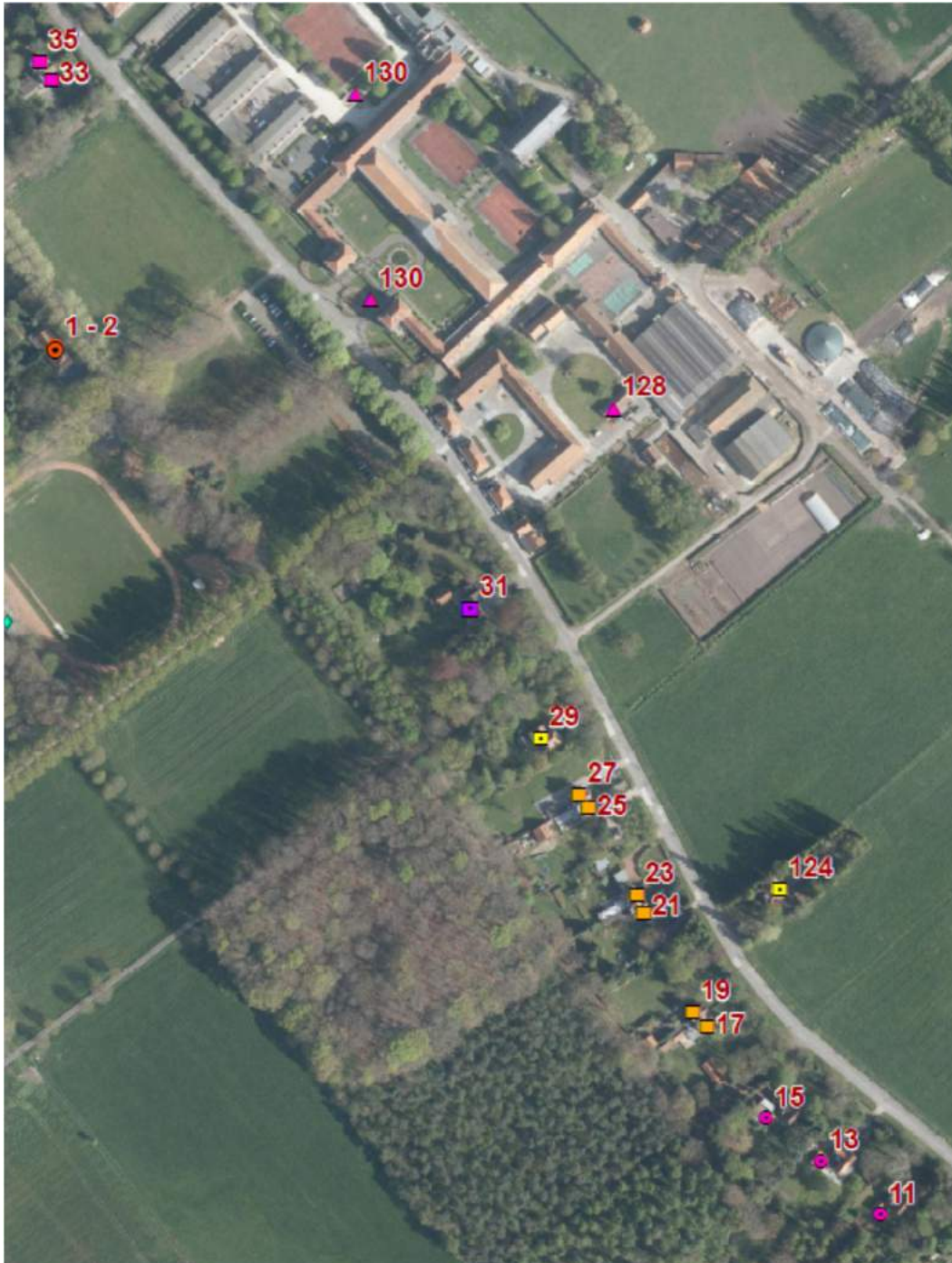

Afbeelding 3-196: Foto van het pompgebouw in het uitgebikt perceel, 2016 (Greenspot).

3.1.12 Woningen gebouwd voor het personeel van het ROG

Voor de bouwgeschiedenis van de personeelswoningen van het ROG, cf. de historische nota.

Langs de Vagevuurstraat zijn er een directeurswoning (nr. 31), 4 dubbele woningen voor bedienden (nr. 17-19, 21-23, 25-27 en 33-35), 3 onderwijzerswoningen (nr. 11, 13 en 15) en 2 villa's (nr. 29 en Brugsesteenweg 124) aanwezig.

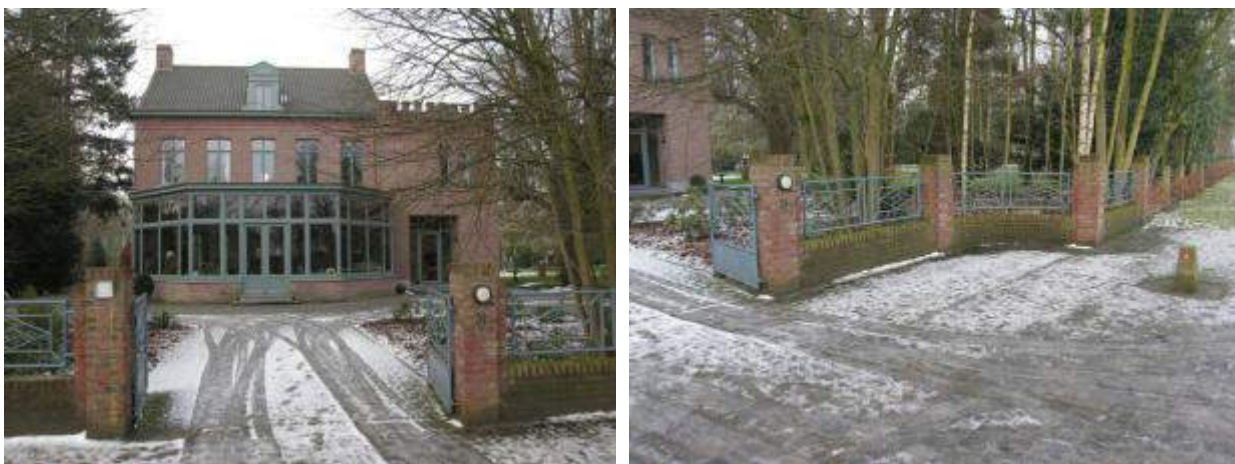
Afbeelding 3-197: situering van de woningen gebouwd voor het personeel van het ROG

3.1.12.1 Directeurswoning (Vagevuurstraat 31, Wingene)

Directeurswoning gebouwd in 1900 voor de onderbestuurder van het ROG (cf. ook historische nota).

Beschrijving:

- Ingeplant op ruimte beboste tuin met lage muur aan straatzijde, voorzien van decoratief hekwerk.
- Hoofdvolume van vijf traveeën en twee bouwlagen in orangerode baksteenbouw onder pannen zadeldak, centraal voorzien van een dakkapel. Op het gelijkvloers een gevelbrede driezijdige erkeruitbouw.
- Rechts een volume van twee traveeën en twee bouwlagen hoog, met een bakstenen lijstgevel bovenaan afgewerkt met kantelen.
- Rechthoekige muuropeningen voorzien van nieuw schrijnwerk.

Afbeelding 3-198: Foto van de directeurswoning en de lage tuinmuur met het decoratieve hekwerk (Vagevuurstraat 31; ID: 205791) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205791>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-199: Foto van de directeurswoning met de lage tuinmuur (Vagevuurstraat 31) in 2016.

Tuin

- In de tuin is een kleine kunstgrot aanwezig met een zitbank erbij. Deze dateren hoogstwaarschijnlijk ook van begin 1900.
- In de tuin is een waardevol bomenpatrimonium aanwezig. Zo staat er een zware Suikeresdoorn (ca. 2,5 m omtrek) en aan de noordzijde van het huis een zware Hollandse linde. Aan de voorzijde staat een dikkere Tamme kastanje.

Afbeelding 3-200: kleine kunstgrot met zitbank in de tuin van de directeurswoning (Greenspot, 15/04/2016)

3.1.12.2 Villa (Bruggesteeweg 124, Ruiselede)

Alleenstaande villa in een ruime en omhaagde tuin, opgetrokken in 1887 als woning voor de meestergast van de hervormingsschool.

Beschrijving:

- Dubbelhuis van twee bouwlagen en drie traveeën onder een schilddak van Vlaamse pannen. Witbeschilderde baksteenbouw met tandlijst onder de dakgoot.
- Gewijzigde muuropeningen op het gelijkvloers, segmentboogvormige muuropeningen op de verdieping. Vernieuwd schrijnwerk.

Afbeelding 3-201: Foto van de villa (Bruggesteeweg 124; ID: 90461) in 2009 (link, bron: Inventarisatie Ruiselede (Van Vlaenderen), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90461>). © Vlaamse Gemeenschap) en in 2016 (rechts) met net voor het huis een betonnen ankervoet.

3.1.12.3 Villa (Sint Pietersveld 8, Wingene)

Alleenstaande villa in een ruime en omhaagde tuin, opgetrokken in 1887 als woning voor de meester-gast van de hervormingsschool.

Beschrijving:

- Dubbelhuis van twee bouwlagen en drie traveeën onder een schilddak van Vlaamse pannen. Witbeschilderde baksteenbouw met tandlijst onder de dakgoot.
- Gewijzigde muuropeningen op het gelijkvloers, segmentboogvormige muuropeningen op de verdieping. Vernieuwd schrijnwerk.

Afbeelding 3-202: Foto voorzijde en achterzijde woning Sint Pietersveld nr. 8 (23 september 2016, Greenspot)

3.1.12.4 Villa (Vagevuurstraat 29, Wingene)

Vrijstaande villa, gebouwd in 1911 voor de directeur van het ROG.

Beschrijving:

- Woonhuis met onregelmatige plattegrond gevormd door erkeruitbouwen. Oranjerode baksteenbouw met lage arduinen plint en horizontaal belijnende geelbakstenen banden ter hoogte van de onder-, tussen- en bovendorpels.
- Links uitspringend volume van vier traveeën breed en twee bouwlagen onder een pannenschilddak. Rechts inspringend gedeelte van één travee breed en twee bouwlagen hoog, eveneens onder een pannenschilddak.
- Segmentboogvormige venster- en deuropeningen met deels behouden schrijnwerk.

Afbeelding 3-203: Foto's van de directeursvilla (Vagevuurstraat 29; ID: 205790) in 2009 (links, bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205791>). © Vlaamse Gemeenschap en in 2016 (rechts).

3.1.12.5 Bediendenwoningen (Vagevuurstraat 17-19-21-23-25-27, Wingene)

Vrijstaande gekoppelde dubbelwoningen ingeplant op ruime percelen, ca. 1918 gebouwd voor de bureelbedienden van het ROG.

Beschrijving:

- Woningen van in spiegelbeeldschema van twee traveeën breed en twee bouwlagen met een kelderverdieping onder een pannenzadeldak. Oranjerode lijstgevels op een lage natuurstenen plint, met horizontale lijnbanden van gele baksteen.
- Centrale hoge middentravee afgewerkt met een puntgevel die voorzien is van pseudovakwerk.
- Driezijdige erkeruitbouw aan elke woning.
- Gespiegelde inspringende inkomtraveeën van één travee breed, boven de deur voorzien van een leien afdakje.
- Segmentboogvormige muuropeningen met deels behouden schrijnwerk, in de top voorzien van een houten balkonleuning.

Afbeelding 3-204: Foto' van de bediendenwoningen (boven: Vagevuurstraat 17-19 met ID: 205788; links-onder: Vagevuurstraat 21-23 met ID: 205789; rechtsonder: Vagevuurstraat 25-27 met ID: 205787) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205787>; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205788> en <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205789>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-205: Foto' van de bediendenwoningen (Vagevuurstraat 17-27) in 2016.

3.1.12.6 Onderwijzerswoningen (Vagevuurstraat 11-13-15, Wingene)

Vrijstaande woningen ingeplant op ruime beboomde percelen, ca. 1904 gebouwd voor de onderwijzers van het ROG.

Beschrijving:

- Eenvoudige eenlaagswoningen van drie traveeën onder een mansarde dak bedekt met leien en pannen.
- Linkertravee afgewerkt met een puntgevel en voorzien van houten windbord en driezijdige erkeruitbouw op het gelijkvloers.
- Rechthoekige muuropeningen met deels behouden schrijnwerk.
- De woningen zijn in 1939 uitgebreid met een kleine uitbouw vooraan.

Afbeelding 3-206: Foto's van de bediendenwoning (Vagevuurstraat 15 met ID: 205786) in 2009 (links, bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205786>) en 2016 (rechts).

Afbeelding 3-207: Foto's van de bediendenwoning (Vagevuurstraat 11 met ID: 205784); in 2009 (links), bron: Inventarisatie Wingene (Gilté) <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205784> © Vlaamse Gemeenschap) en in 2016 (rechts).

Afbeelding 3-208: Foto's van de bediendenwoning (Vagevuurstraat 13 met ID: 205785) in 2009 (links, bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205785>. © Vlaamse Gemeenschap) en in 2016 (rechts).

3.1.12.7 Personeelswoningen (Vagevuurstraat 33-35, Wingene)

Gekoppelde woning in cottigestijl, ca. 1918 gebouwd voor de meestergasten van het ROG.

Beschrijving:

- Volume volgens spiegelbeeldschema van twee traveeën breed en twee bouwlagen en een kelderverdieping onder een pannen zadeldak.
- Oranjerode bakstenen lijstgevels met horizontale belijning met banden van gele baksteen. Lage natuurstenen plint.
- Hogere middentravee met puntgevel voorzien van pseudovakwerk.
- Inspringende inkomtravee van één travee breed. Leien afdakje boven de voordeur met houten corniche
- Segmentboogvormige muuropeningen met deels behouden schrijnwerk, in de top voorzien van een houten balkonleuning.

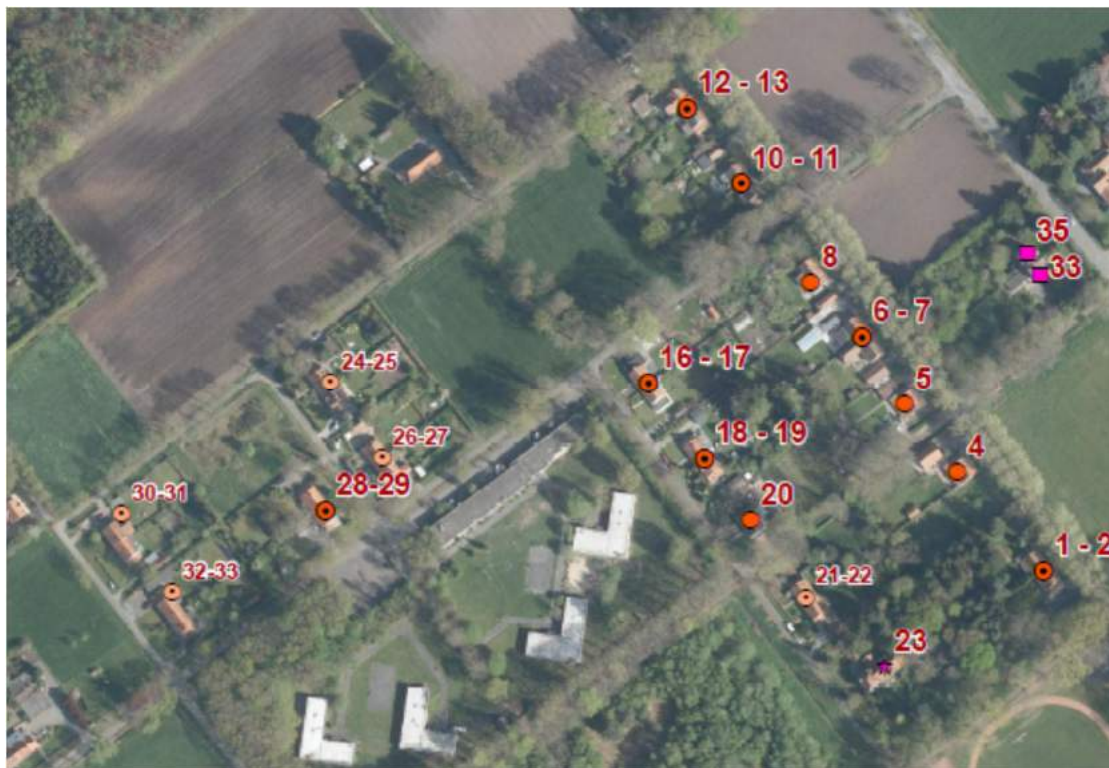
Afbeelding3-209: Foto' van de meestergastwoningen (Vagevuurstraat 33-35 met ID: 205792) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205792>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-210: Foto van de meestergastwoningen (Vagevuurstraat 33-35) in 2016.

3.1.12.8 Opzichterswoningen

In het Sint Pietersveld zijn er 4 enkele en 12 dubbele opzichterswoningen overgebleven. 5 van de 12 dubbele opzichterswoningen zijn niet opgenomen in de Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Op onderstaande kaart zijn deze woningen (21-22, 24-25, 26-27, 30-31 en 32-33) in lichtrood weergegeven.

Afbeelding 3-211: situering van de opzichterswoningen. Rode bol enkele woningen, rode bol met zwarte punt: dubbele woningen (toestand 2016).

Sint Pietersveld 1-2

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1907.

Beschrijving:

- Twee lage woningen van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak (bij nr. 1 recent vernieuwd). Rechts en links een lager aangebouwd volume.
- Percelen met voortuin en opvallend laag inkompoortje
- Oranjerode bakstenen lijstgevel met gecementeerde plint.
- Rechthoekige muuropeningen in een vlakke bakstenen omlijsting.
- Behouden schrijnwerk, zowel bij ramen als deuren. Driedelige vensterramen met kleinroeden die de buitenste raampartijen in acht vlakken opdelen.

Afbeelding 3-212: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 1 en 2; ID: 205735) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205735>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-213: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 1 en 2) in 2016 (Greenspot)

Sint Pietersveld 4-5

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1883 samen met een derde woning die in 1969 is afgebroken.

Beschrijving:

- Percelen met voortuin.
- Nr. 5 is een dubbelhuis van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak. Donkerrode baksteenbouw met oranje baksteen voor de vensteromlijstingen en de strekken. Gecementeerde plint.
- Nr. 4 grondig verbouwd.
- Nr. 5 beschikt nog over origineel hekwerk tussen betonnen pijlers. De originele voordeur is tussen 2009 en 2016 vervangen.

Afbeelding 3-214: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 4 en 5; ID: 205736) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205736>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-215: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 4 en 5) in 2016.

Sint Pietersveld 6 en 7

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1899.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak.
- Percelen met voortuin.
- Donkerrode bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een oranjebakstenen omlijsting.

Nr. 6 beschikt over een verbouwde aanbouw.

Afbeelding 3-216: Foto van de opzichterswoning Sint-Pietersveld 6(ID: 205737) in 2009 (bovenaan). Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205737>. © Vlaamse Gemeenschap, en in 2016 (onderaan) (Greenspot).

Afbeelding 3-217: Foto van de opzichterswoning Sint-Pietersveld 7 (ID: 205737) in 2009 (bovenaan). Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205737>. © Vlaamse Gemeenschap, en in 2016 (onderaan) (Greenspot).

Sint Pietersveld 8 en 12

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1897.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak.
- Percelen met voortuin.
- Donkerrode bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een oranjebakstenen omlijsting.
- Rechthoekige muuropeningen.

Afbeelding 3-218: Foto's van de opzichterswoning Sint-Pietersveld 8 (ID: 2057378) in 2009 (bovenaan). Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205738>. © Vlaamse Gemeenschap en in 2016 (onderaan) (Greenspot).

Afbeelding 3-219: Foto's van de opzichterswoning Sint-Pietersveld 12 (ID: 2057378) in 2009 (bovenaan).
Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205738>. © Vlaamse Gemeenschap en in 2016 (onderaan) (Greenspot).

Sint Pietersveld 10, 11 en 13

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1895, alle drie recent gerenoveerd. Bewaarde poortjes in smeedwerk en beton.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak.
- Rechthoekige muuropeningen onder een strek.
- Nr. 10 vermoedelijk verbouwd in de jaren '30.
- Nr. 13 dak doorbroken door dakkapel met puntgevel en rondboogvenster.

Afbeelding 3-220: Foto Sint Pietersveld 10 (Greenspot, 2016)

Afbeelding 3-221: Foto Sint Pietersveld 11 in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205739>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-222: Foto zijzicht Sint Pietersveld 11 (Greenspot 2016)

Afbeelding 3-223: Foto Sint Pietersveld 13 in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205739>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-224: Foto Sint Pietersveld 13 (Greenspot, 2016)

Sint Pietersveld 16 en 17

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1909.

Beschrijving:

- Twee woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën gebouwd volgens een spiegelbeeldschema.
- (Recent) witbeschilderde bakstenen lijstgevels, opengewerkt met rechthoekige muuropeningen.
- Recent vernieuwde daken en schrijnwerk.

Afbeelding 3-225: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 16 en 17; ID: 205740) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205740>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-226: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 16 en 17) in 2016 (Greenspot)

Sint Pietersveld 18 en 19

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1890.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand in spiegelbeeldschema, van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannenzadeldak.
- Nr. 19 heeft een rode verankerde bakstenen lijstgevel met centrale dakkapel voorzien van rondboogvenster in een puntgevel, bewaard schrijnwerk in luiken en dakkapel
- Nr. 18 heeft een witbeschilderde bakstenen lijstgevel, opengewerkt met rechthoekige muuropeningen.

Afbeelding 3-227: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 18 en 19; ID: 205741) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205741>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-228: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 18 en 19) in 2016. Bij woning op nr. 19 enkele details op de gevel, te zien tussen de volgegroeide tuin, en een beeld op de betonnen paaltjes – hier verwerkt in een haag of beschilderd, met nog een originele gevelindeling.

Sint Pietersveld 20

Voormalige opzichterswoning, gebouwd in 1909.

Beschrijving:

- Vrijstaande eenlaagswoning met dubbelhuisopstand van drie travéeën onder een pannenzadeldak.

- Rechthoekige muuropeningen met vensters gevat in een omlijsting van rode baksteen, grijs geschilderde plint
- Oorspronkelijk toegangspoortje met betonnen paaltjes en ligusterhaag.
- Recent vernieuwd dak en topgevel boven de aanbouw.

Afbeelding 3-229: Foto van de opzichterswoning Sint-Pietersveld 20 (ID: 205742) in 2009. Bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205742>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-230: Foto van de opzichterswoning (Sint-Pietersveld 20) in 2016 (Greenspot).

Sint Pietersveld 21-22

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd ca. 1900.

Beschrijving:

- Twee woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën gebouwd volgens een spiegelbeeldschema.
- Witbeschilderde bakstenen lijstgevels met rode bakstenen omlijstingen voor de rechthoekige vensteropeningen bij nr. 22 (rechts).
- Linkerwoning (nr. 21) heeft nog originele ramen en deur.
- Gerenoveerd dak.

Afbeelding 3-231: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 21-22) in 2016. Niet opgenomen in inventaris.

Sint Pietersveld 24-25

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd ca. 1900.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag onder een pannenzadeldak.
- Percelen met voortuin, rechts met originele betonnen paaltjes van de ingangspoort.
- Links op nr. 24 donkerrode bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een oranje bakstenen omlijsting. Witgeschilderde plint, zijgevel en achtergevel oranje geschilderd. Sterk verbouwd tot handelszaak aan de achterkant, fotovoltaïsche zonnepanelen op het dak zichtbaar aan de straatkant. Rechts op nr. 25 dak door-

broken door dakkapel met puntgevel en rondboogvenster, vermoedelijk origineel schrijnwerk en luiken, herschilderd in niet-historische kleuren, vernieuwde natuurstenen plint.

- Rechthoekige muuropeningen.

Afbeelding 3-232: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 24-25) in 2016. Niet opgenomen in de inventaris.

Sint Pietersveld 26-27

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd ca. 1900. Niet opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag, van beide types, onder een pannen zadeldak en met vernieuwd schrijnwerk.
- Percelen met voortuin.
- Links op nr. 26 witgeschilderde geschilderde bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een identiek geschilderde omlijsting. Nr. 27 met opgefrist metselwerk in dezelfde configuratie, vernieuwde aanbouw.

Afbeelding 3-233: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 26-27) in 2016. Niet opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

Sint Pietersveld 28-29

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd in 1909.

Beschrijving:

- Gebouwd volgens een spiegelbeeldschema: drie traveeën en één bouwlaag onder een pannen zadeldak.
- Witbeschilderde bakstenen lijstgevels met rode bakstenen omlijstingen voor de rechtehoekige vensteropeningen.
- Nr. 29 beschikt nog over een originele voordeur.

Afbeelding 3-234: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 28-29; ID: 2057494) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/205746>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-235: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 28-29) in 2016. Bemerkt de aan de gang zijnde verbouwing bij nr. 29.

Sint Pietersveld 30-31

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd ca. 1900. Vermeld in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed als "grondig verbouwd".

Beschrijving:

- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag, van beide types, onder een vernieuwd pannenzadeldak met recente dakvensters.
- Percelen met voortuin.
- Rechts op nr. 31 zalmkleurig geschilderde bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een identiek geschilderde omlijsting. Lichtblauw geschilderde plint. Links op nr. 30 witgeschilderde gevel, verdwenen (niet originele) dakkapel, vermoedelijk originele luiken, herschilderd in niet-historische kleuren, bruingeschilderde plint.
- Rechthoekige muuropeningen.

Afbeeldingen 3-236: Foto's van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 30-31) in 2016. Niet opgenomen in de inventaris.

Sint Pietersveld 32-33

Voormalige opzichterswoningen, gebouwd ca. 1900. Niet opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

Beschrijving:

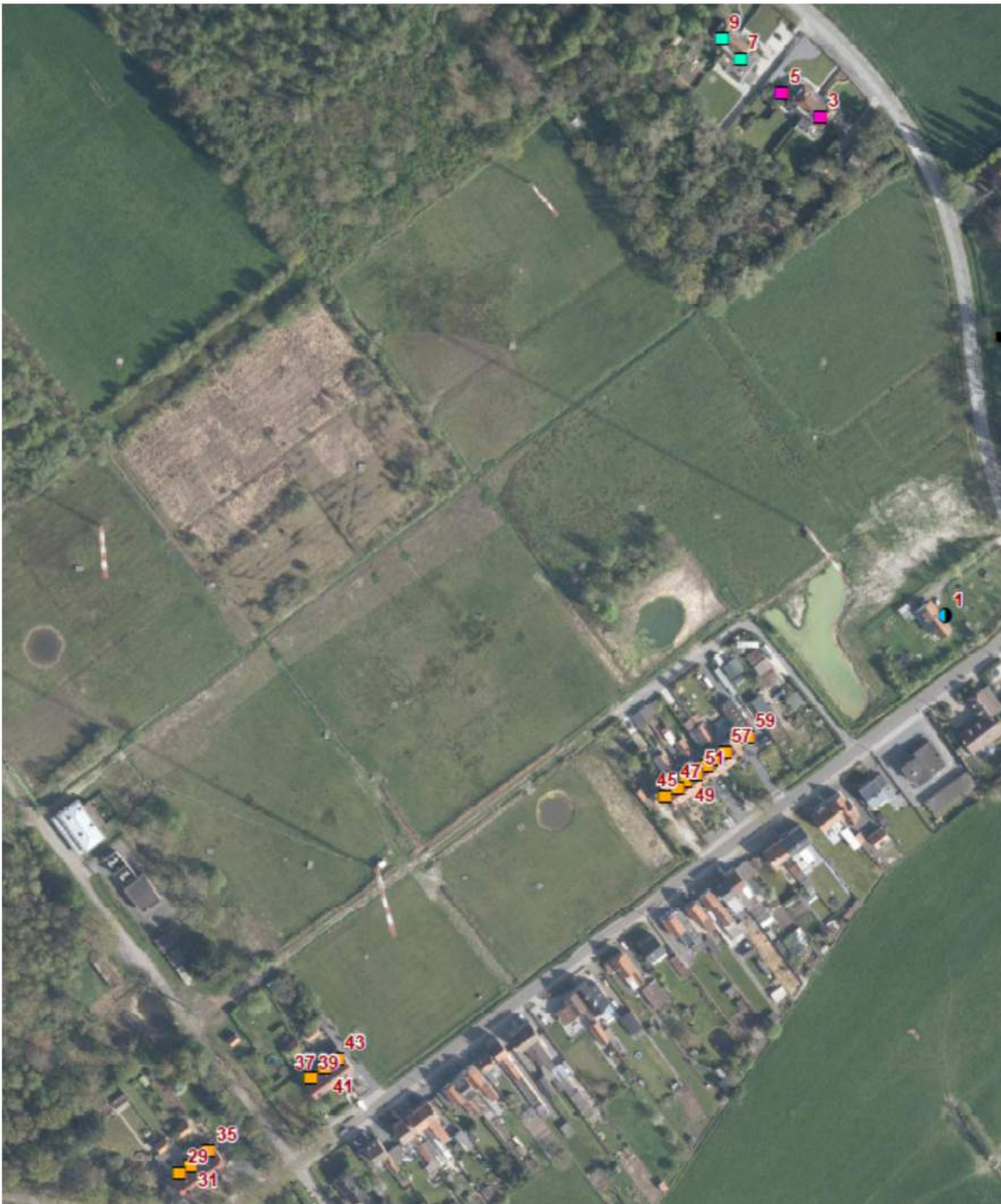
- Lage woningen met dubbelhuisopstand van drie traveeën en één bouwlaag, van beide types, onder een vernieuwd pannen zadeldak met recente dakvensters.
- Percelen met voortuin.
- Rechts op nr. 33 witgeschilderde geschilderde bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in een identiek geschilderde omlijsting. Nr. 32 zeer sterk verbouwd, met voorzetgevel.

Afbeelding 3-237: Foto van de opzichterswoningen (Sint-Pietersveld 32-33) in 2016. Niet opgenomen in de inventaris.

3.1.13 Personeelswoningen gebouwd voor de RTT

Naast een blok met een achtwoonst en twee vierwoonsten langs de Predikherenstraat werden er ook twee dubbelwoningen (nr. 3-5 en 7-9) langs de Vagevuurstraat gebouwd.

Afbeelding 3-238: situering van de woningen gebouwd door RMD.

3.1.13.1 Achtwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 45-59)

Achtwoonst volgens spiegelbeeldschema, gebouwd in 1928 als huisvesting voor de personeelsleden van het radiocentrum.

Beschrijving:

- Breedhuizen van twee traveeën en twee bouwlagen onder pannen zadeldak. Nrs. 45 en 59 aan beide uiteinden beschikken daarnaast over een lagere inkomtravee onder sleepdak.
- Gele baksteenbouw in combinatie met arduinen lekdrempels.
- Tuitgevels voor de middelste en uiterste twee panden.
- Rondboogvormige deuren, rechthoekige muuropeningen. Bij nrs. 45 en 59 zijn de bovenvensters gevat in een rondboognis. Deels behouden schrijnwerk.

Afbeelding 3-239: Foto van de achtwoonst (Predikherenstraat 45-59; ID: 205700) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205700>. © Vlaamse Gemeenschap

3.1.13.2 Vierwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 29-35)

Eenheidsbebouwing (vierwoonst) gebouwd in 1930 als personeelswoning voor de bedienden van het Zendcentrum.

Beschrijving:

- Woningen van twee traveeën en twee bouwlagen, met entresol onder een pannen zadeldak.
- Oranjerode baksteenbouw in combinatie met bepleistering voor de zijgevels en geveltoppen (nrs. 29 en 35) of voor de plint en doorlopende fries (nrs. 31-33).
- Opvallende toegangstrap met afgeronde treden en pijler met modernistische inslag.

- Rechthoekige muuropeningen met strekken, voorzien van een gestileerde sluitsteen. Bij nr. 31 zijn in de ramen nog de typerende horizontale roedenverdeling en luiken behouden.
- Diepe voortuinen; achterliggende gedeelde tuinpaviljoentjes onder wolfsdak.

Afbeelding 3-240: Foto van de vierwoonst (Predikherenstraat 29-35; ID: 205697) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205697>. © Vlaamse Gemeenschap

3.1.13.3 Vierwoonst voor bedienden Radio Maritieme Diensten (Predikherenstraat 37-43)

Eenheidsbebouwing (vierwoonst volgens spiegelbeeldschema) gebouwd in 1930 als personeelswoning voor de bedienden van het Zendcentrum.

Beschrijving:

- Breedhuizen van twee traveeën en twee bouwlagen, met een entresol, onder een pannenzadeldak dat doorbroken wordt door een klimmende dakkapel (middelste woningen) of een brede driehoekige dakkapel (uiteinden).
- Gecementeerde plint en bepleisterde witbeschilderde fries onder een diepe kroonlijst.
- Rechthoekige muuropeningen met strekken, voorzien van een gestileerde sluitsteen.
- De deurtravee is smaller en heeft een meer uitgewerkte borstwering op de verdieping.
- Deels bewaard typerend schrijnwerk met horizontale roedenverdeling.
- Diepe voortuinen, gedeelde tuinpaviljoentjes onder wolfsdak in de achtertuin.
- De linkerhelft vormt nu één woning samengesteld uit twee voormalige woningen.

Afbeelding 3-241: Foto van de vierwoonst (Predikherenstraat 37-43; ID: 205699) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205699>. © Vlaamse Gemeenschap

3.1.13.4 Vrijstaande dubbelwoningen (Vagevuurstraat 3-5-7-9)

Twee gekoppelde vrijstaande tweewoonsten, gebouwd in 1954 voor de personeelsleden van het Zendcentrum. Aanvankelijk op één groot perceel, in 1962 opgesplitst in vier percelen.

Beschrijving:

- Woningen van twee traveeën en één bouwlaag en kelderverdieping onder een hoog pannen schilddak met centraal gekoppelde dakkapellen.
- Witgeschilderde baksteenbouw met rode baksteenaccenten voor de plinten, strekken en gemeenschappelijke centrale trap.
- Rechthoekige muuropeningen.
- Garagepoorten in de zijgevels

Afbeelding 3-242: Foto's van de tweewoonsten voor het RTT-personeel (links: Vagevuurstraat 3-5 met ID: 205782; rechts: Vagevuurstraat 7-9 met ID: 205783) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205782>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-243: Foto's van de tweewoonsten voor het RTT-personeel in 2016 (Greenspot).

3.1.14 Landelijke en burgerlijke bewoning zonder verband met de staatsinstellingen

3.1.14.1 Hoeve met losse bestanddelen (Boskapeldreef 4, Wingene)

Beschrijving:

- Via een onverharde weg te bereiken hoeve met losse bestanddelen gegroepeerd rondom een begraasd erf, diep op het perceel gelegen, uit het eerste kwart van de negentiende eeuw. Restanten van een boomgaard.
- Het oorspronkelijke boerenhuis, te zien op de primitieve kadasterkaart, werd uitgebreid in 1884 langs noordoostelijke en zuidwestelijke richting. In 1931 werd het opgesplitst tot een tweewoonst. In 1953 werd het woonhuis uitgebreid in oostelijke richting, opnieuw tot één wooneenheid omgevormd.
- Oorspronkelijk was er één vrijstaande nutsgebouw. In het laatste kwart van de negentiende eeuw werd een tweede nutsgebouw opgetrokken ten oosten van het boerenhuis. In 1953 werden deze landgebouwen afgebroken en vervangen door drie nieuwe gebouwen zonder erfgoedwaarde. In 1957 werd een nieuwe grote hangar gebouwd.
- Het in verschillende fases tot stand gekomen boerenhuis ten westen van het erf had in een deels ingestorte geïntegreerde stalvleugel. Het oudste gedeelte links is een breed-

huis van drie traveeën en ligt samen met jongere gedeelte rechts van één bouwlaag onder een recent vernieuwd zadeldak. De gevels zijn van verankerde baksteenbouw, witgeschilderd boven een zwarte plint, met rechthoekige muuropeningen. De linkertraveeën hadden anno 2009 beluikte vensteropeningen met bewaarde houten kruiskozijnen (grote roedenverdeling en breed geprofileerd kalf). Restant van een bakstenen stoep aan de zijkant.

- Zijpuntgevel opengewerkt met rechthoekige betraliede kelderopening en beluikte rechthoekige raamopening in de top.
- Deels ingestort stalgedeelte met aangepaste muuropeningen.
- Gietijzeren aalpompe aan de achtergevel.
- Bij een recente verbouwing zijn mogelijk enkele van bovenstaande bouwkundige elementen verloren gegaan. Het afgesloten erf werd niet bezocht.

Afbeelding 3-244: Foto van de hoeve (Boskapeldreef 4; ID: 205536) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingen (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205536>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-245: Foto van de verbouwde hoeve (Boskapeldreef 4) in 2016.

3.1.14.2 Arbeiderswoning (Sint Pietersveld 35, Wingene)

Arbeiderswoonhuis uit het interbellum (1931).

Beschrijving:

- Woning van drie traveeën en één bouwlaag in orangerode baksteenbouw met sierankers, onder een pannen zadeldak.
- Horizontale belijning van het parement door de bepleisterde en witbeschilderde plint en de witgeglazuurde banden ter hoogte van de tussendorpels en de bakstenen rondboogfries tegen de goot.
- Segmentboogvormige muuropeningen met geblokte ontlastingsbogen. Vernieuwde voordeur.
- Centraal voorzien van een dakvenster met puntgevel, versierd met geglazuurde banden en tegeltjes met florale motieven.

Afbeelding 3-246: Foto van de arbeiderswoning (Sint Pietersveld 35; ID: 205746) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205746>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-247: Foto van de arbeiderswoning (Sint-Pietersveld 35) in 2016 (Greenspot).

3.1.14.3 Burgerhuis (Vagevuurstraat 37, Wingene)

Beschrijving:

Burgerhuis gebouwd in 1898 in opdracht van Jan Karel de Madrid-d'Hooge, bewoner van het kasteel Reigerlo in Beernem, mogelijk als jachtwoning. Later een tijdlang uitgebaat als herberg "In de afspanning G. Caerels" (cf. foto's in de historische nota).

- Dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder een pannen schilddak.
- Verankerde witbeschilderde baksteenbouw met een gecementeerde plint. Rechthoekige muuropeningen met behouden schrijnwerk, waarvan de luiken verdwenen zijn (duimen nog aanwezig). Centraal voorzien van een dakkapel met getuite topgevel.
- Zijgevel met bepleistering in imitatievoegwerk.
- Vrijstaand bijgebouw loodrecht op de straat ingeplant in verankerde baksteenbouw onder een pannen zadeldak. Ook in de tuin verschillende bijgebouwen met groengeschilderd schrijnwerk.

Afbeelding 3-248: Drie foto's van de burgerwoning en het bijgebouw (Vagevuurstraat 37; ID: 205793) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205793>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-249: Drie foto's van de burgerwoning en haar bijgebouwen (Vagevuurstraat 37) in 2016.

3.1.14.4 Gerenoveerde hoeve met hoogstamboomgaard (Vagevuurstraat 41, Wingene)

Deze gerenoveerde 19de eeuwse hoeve bestaat uit een woonhuis met aangebouwd bakkershuisje en verbouwde schuur. Het schrijnwerk en het dak van het woonhuis zijn gerenoveerd naar oorspronkelijk model. De bakoven is behouden. De schuur was oorspronkelijk éénlagig en werd in de jaren '90 opgetrokken met respect voor oorspronkelijke metsverband.

Tussen de hoeve en de Vagevuurstraat ligt een omvrijde hoogstamboomgaard omgeven met een meidoornhaag.

Afbeelding 3-250: Links: woonhuis van de hoeve – rechts: verbouwde schuur (Vagevuurstraat 41) in september 2016 (Greenspot) – niet opgenomen in Inventaris bouwkundig erfgoed

3.1.14.5 Voormalige herberg (Vagevuurstraat 1, Wingene)

Voormalige herberg bij het Veldkapelleke, later de hoeve-Lagaeyse (cf. historische nota).

Beschrijving:

- Dubbelhuis van vier traveeën onder een pannen zadeldak.
- Verankerde witgeschilderde bakstenen lijstgevel opengewerkt met steekboogvormige deur en beluikte vensters.
- Vernieuwd schrijnwerk.

Afbeelding 3-251: Voormalige herberg/hoeve-Lagaeyse (Vagevuurstraat 1; ID: 205781) in 2009. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/205781>. © Vlaamse Gemeenschap

3.1.14.6 Hoeve 't Wit Kasteeltje (Predikherenstraat 28)

Hoeve bestaande uit losse bestanddelen in U-vormige opstelling rondom een deels behouden erf. Voormalige hoeve-Mannens (cf. historische nota).

Beschrijving:

- Toegangsdroef afgezoomd met bomen vanaf de Predikherenstraat, dreef in oostelijke richting naar afgebroken knechtenwoning, dreef in zuidelijke richting naar Ruiselede.
- Boerenhuis aan de noordzijde van het erf, herhaaldelijk verbouwd en uitgebreid. Oorspronkelijk een eenlaagswoning (muurvlechtingen in zijpuntgevel), lange tijd tweewoonst van drie en vier traveeën en anderhalve bouwlaag onder een pannen zadeldak. Het dak is voorzien van een dakruiter met een klokje en een ingesnoerde naaldspits. Verankerde witgeschilderde baksteenbouw boven een gepekte plint. Rechthoekige muuropeningen met behouden schrijnwerk en diefijzers. Behouden bakstenen stoep.
- Deels ingestorte stal-schuur aan de oostzijde van het erf, oorspronkelijk ook als woning gebruikt. Lage verankerde baksteenbouw onder een pannen zadeldak. Witgeschilderd boven een zwarte plint. Rechthoekige muuropeningen, sommige voorzien van houten diefijzers.
- Schuur-stal ten westen van het erf, later uitgebreid in westelijke richting. Eén bouwlaag onder een pannen zadeldak. Verankerde baksteenbouw, witbeschilderd boven een zwarte plint. Rechthoekige staldeuren en segmentboogvormige vensteropeningen. Hoge

schuurpoort met winket. Overdekte mestvaalt onder een pannen schilddak aan de westelijke gevel.

- Degrande signaleert anno 1999 in de tuin van de hoeve, omgeven met cipres, hulst en heesters, een klein O.L.V.-kapelletje in rode baksteen en rode mechanische dakpannen. Het is ongeveer 1,60 meter hoog, 1,40 meter breed, en 0,25 meter diep, met een plexiglas voor een rechthoekige nis waarin een beeld staat van O.L.V. van Lourdes.
- Ten westen van de hoeve ligt er een grondbedekte kelder. De kelder had vroeger waarschijnlijk een functie als ijskelder.
- De hoeve is recent grondig verbouwd/gerenoveerd geworden waarbij onder meer de schuur is heropgebouwd. De oorspronkelijke vensters en deuren zijn niet behouden en werd de buitenzijde lichtbruin gekaleid.

Afbeelding 3-252: Hoeve 't Wit Kasteeltje (Predikherenstraat 28; ID: 205695) in 2009. Linksboven: boerenwoning. Rechtsboven: deels ingestorte stal-schuur. Onder: dreven rond de hoeve. Bron: Inventarisatie Wingene (Gilté), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/205695>. © Vlaamse Gemeenschap

Afbeelding 3-253: Hoeve 't Wit Kasteeltje in 2016 met linkbovenaan zicht vanaf de Predikherenstraat, rechtsboven de (ijs?)kelder en onderaan zicht op achterzijde gerenoveerde hoeve (Greenspot).

3.1.14.7 Gerenoveerde boerenarbeiderswoning (Oude Veldstraat 12)

Gerenoveerde boerenarbeiderswoning uit ca. 1870 langs de voormalige Sint-Pietersdreef (cf. historische nota).

Beschrijving:

- Witbeschilderde, verankerde baksteenbouw onder zadeldak met Vlaamse pannen.
- Drie staltraveeën in het woonhuis geïntegreerd.
- Rechthoekige muuropeningen met nieuw schrijnwerk naar oud model.
- Muizentandlijst onder de dakgoot.

Afbeelding 3-254: Gerenoveerde boerenarbeiderswoning (Oude Veldstraat 12; ID: 90606) in 2008. Bron: Inventarisatie Ruiselede (Van Vlaenderen), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/90606>. © Agentschap R-O West-Vlaanderen

Afbeelding 3-255: Gerenoveerde boerenarbeiderswoning (Oude Veldstraat 12) in 2016 (foto Greenspot).

3.1.14.8 Gerenoveerde Hoeve Beierhage (Lammersdam 5)

Deze historische hoeve wordt al vermeld in 1457.

De hoeve werd grondig gerenoveerd, waarschijnlijk zijn enkel de volumes grotendeels behouden gebleven.

Afbeelding 3-256: Gerenoveerde hoeve Beierhage in 2016 (foto Greenspot).

3.1.14.9 Gerenoveerde hoeve Minnekensmoere (Oude veldstraat 12)

Deze site gaat zeker al terug tot 1686. De hoeve is grondig gerenoveerd geworden.

Afbeelding 3-257: Gerenoveerde hoeve Minnekensmoere in 2016 (foto Greenspot).

3.2 Landschappelijk erfgoed

3.2.1 Vijvers

Het gebied werd tot in de 18de eeuw gekenmerkt door een hoge dichtheid aan veldvijvers. Eind 18de eeuw waren de meeste veldvijvers verdwenen of in onbruik geraakt.

In het kader van het project Life+ 'Vlaams veldgebied' en het Natuurinrichtingsproject Biscopveld werd in de loop van 2008-2013 in deelzone 5 op 4 locaties vennen aangelegd op locaties waar voormalige veldvijvers aanwezig zijn geweest (zie kaart 6.1e).

In de bosrand net ten noorden van het meest zuidelijk aangelegde ven in deelzone 5 zijn er indicaties van de aanwezigheid van een oude veldvijverdijk (med. E. Kuijken), zie kaart 2.6.

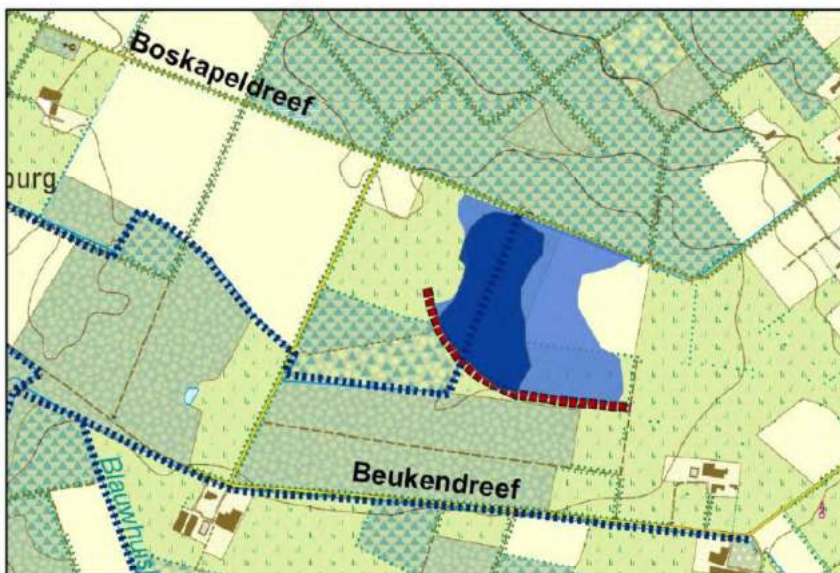
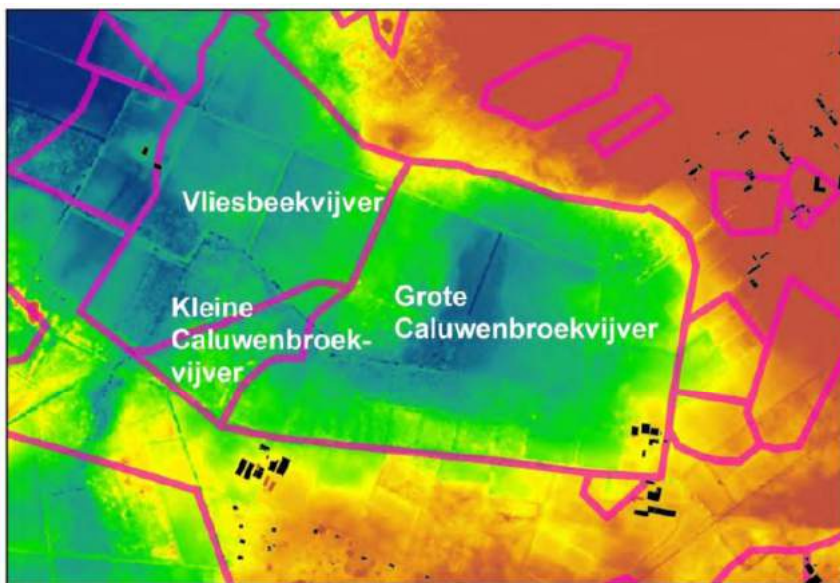
In kader van het Natuurinrichtingsproject Biscopveld is het herstel van de Grote Caluwenbroekvijver voorzien. Deze vijver is voorzien in het westelijk deel van deelzone 4.

De inrichtingsmodaliteiten dienen nog te worden bepaald maar vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt geopteerd voor het creëren van van een veldvijver door aanleg van een dijk haaks op de beek; dit in combinatie met het afgraven van een deel van het maaiveld wegens de sterk gewijzigde hydrologie. Ook de landschapsstructuur en het bodemgebruik is sterk gewijzigd waardoor de veldvijver slechts gedeeltelijk kan worden hersteld. De Blauwhuisbeek kan ook worden omgeleid rond de vijver (zuidoostzijde) mits het construeren van een waterinlaatconstructie naar de vijver stroomopwaarts de beek (NI Biscopveld).

Zie voor verdere info het rapport 'Cultuurhistorische studie Veldvijvergebied Wildenburg' (Debeil F., 2015).

Afbeelding 3-258: aangelegd ven in deelzone 5 (Greenspot, 2015)

Afbeelding 3-259: reliëfkaart en kaart met voorstel gedeeltelijk herstel van de voormalige Caluwenbroekvijver (Debeil, 2015)

Langs de Predikherenstraat is er rechtover café Ponderosa in een perceel in beheer van Natuurpunt vzw een oudere vijver gelegen die dienst deed als blusvijver. De vijver staat reeds vermeld op de topografische kaart van 1910 (zie kaart 2.1f).

Afbeelding 3-260: voormalige blusvijver langs Predikherenstraat in beheer van Natuurpunt vzw (Green-spot 2015).

3.2.2 Graslanden

De graslanden vormen een belangrijk onderdeel van de landschappelijke en ecologische waarde van het beschermd landschap. Bij het beschermingsbesluit van 24 juni 2002 is een kadastraal plan toegevoegd waarop het bodemgebruik (grasland, akker, bos, ...) van toen is weergegeven. Zie kaart 3.2.

Binnen de reservaatsgrenzen van Natuurpunt vzw wordt er voor de aanwezige graslanden een intensief natuurgericht beheer gevoerd om de ecologische waarde van die graslanden te behouden en te versterken. Buiten de reservaatsgrenzen zijn er binnen de openbare eigendommen goede potenties om zowel naar kwantiteit als naar kwaliteit het graslandareaal te versterken en zo te voldoen aan één van de hoofddoelstellingen van het beschermingsbesluit. Bij het natuurgericht beheer van de graslanden in het plangebied wordt vooral gestreefd naar de ontwikkeling van heischrale graslanden op zure bodem (habitattype 6230) of schralere graslanden met de aanwezigheid van elementen ervan.

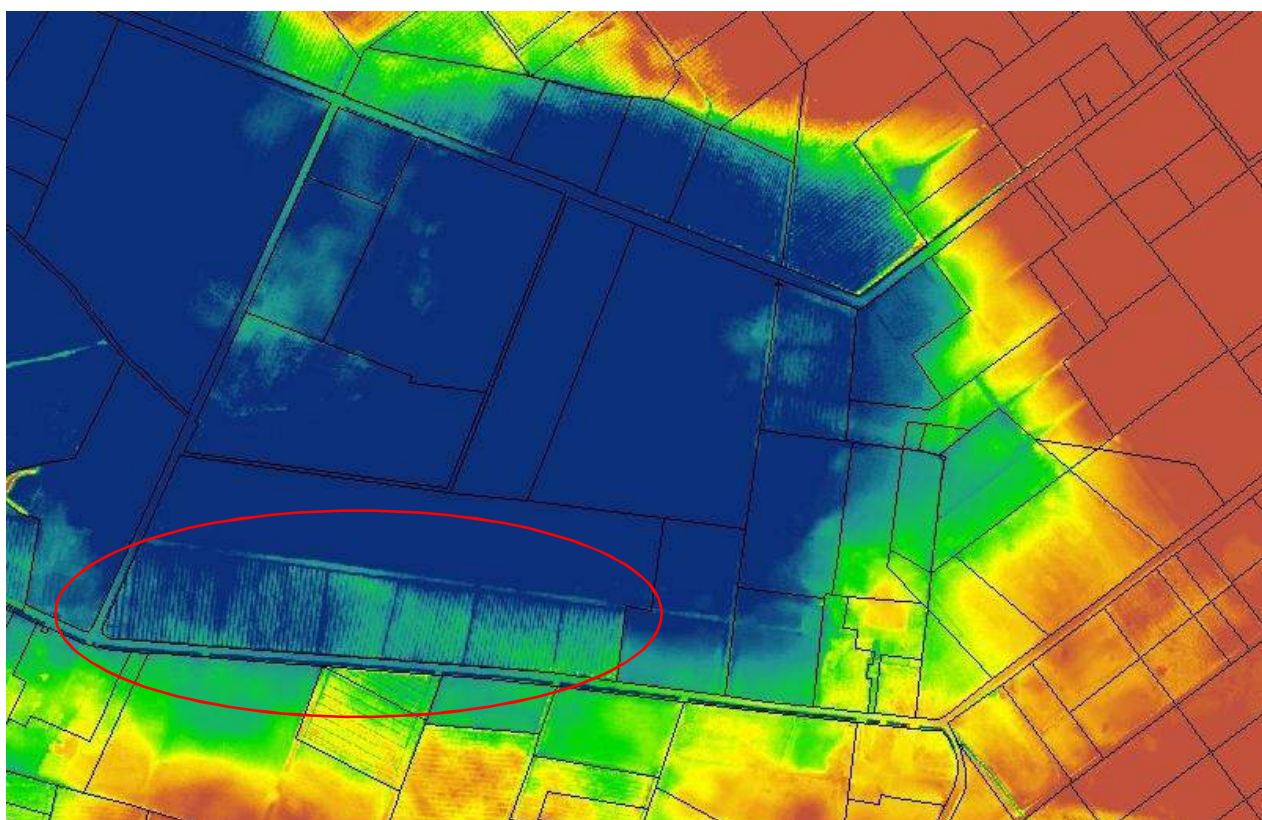
Zeker deelzone 1 is een belangrijk infiltratiegebied voor kwelwater dat onder meer in het reservaat de Gulke Putten uittreedt. Een duurzame manier van landbouwexploitatie in deze zone is dan ook nodig om de ecologische waarden in en rond het gebied op lange termijn te kunnen behouden.

3.2.3 Rabattenstructuur

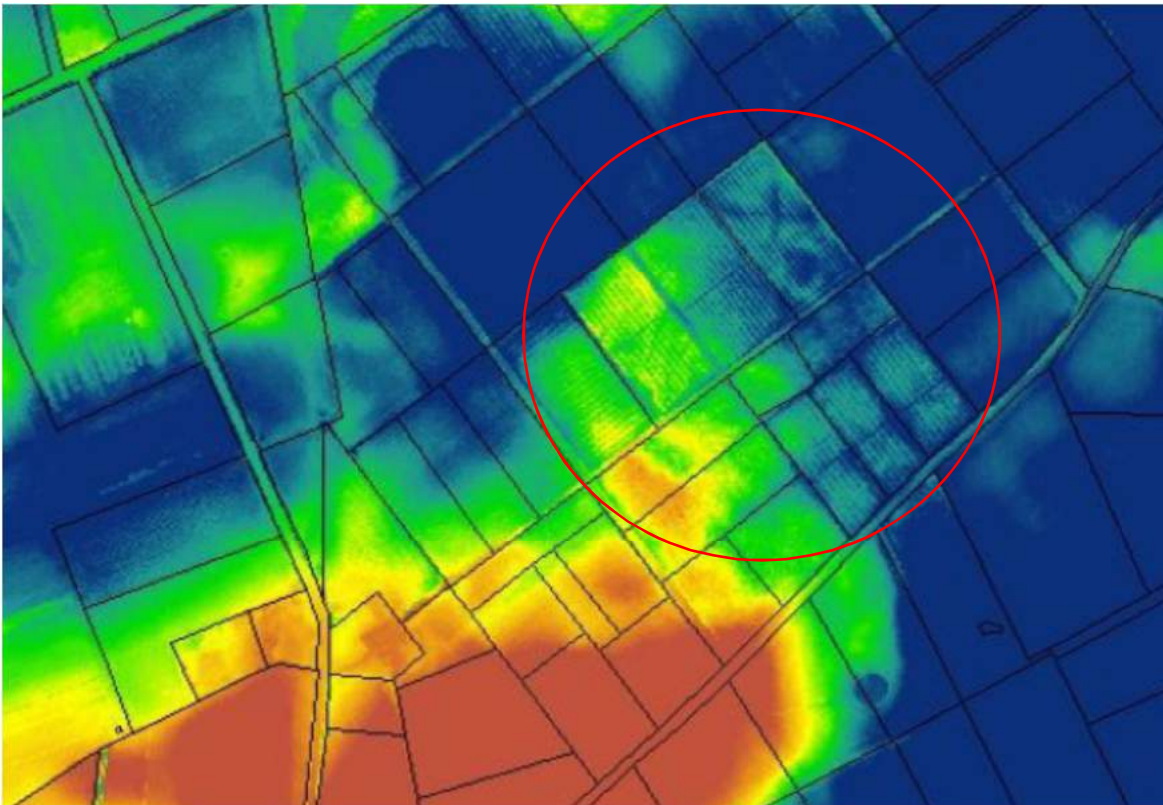
Om een betere afwatering te bekomen werd bij de ontginning van het veldgebied rabatten of 'singels' aangelegd (zoals ook aangegeven door De Goucy, 1848). In de drogere boszones is er geen uitgesproken rabattenstructuur aanwezig. Duidelijke voorbeelden zijn er aanwezig in de boszones aan de westrand van deelzone 4 en in het nat bosbestand in de zuidrand van deelzone 2. Ook in deelzone 5 is er in de meeste bosbestanden een greppelsysteem aanwezig maar zijn de rabatten of greppels er veelal minder diep en verder van elkaar gelegen. Bij het heideherstel in deelzone 5 zijn de rabatten behouden geworden en zijn ze duidelijk zichtbaar op het terrein.

Afbeelding 3-261: rabattenstructuur zichtbaar in boszone westrand deelzone 4 (Geopunt, luchtfoto winter 2005-2007).

Afbeelding 3-262: rabattenstructuur in bospercelen langs de Beukendreef (deelzone 4) herkenbaar op DTM (VLM, 2016)

Afbeelding 3-263: rabattenstructuur in bospercelen langs de Veldkapelledreef (deelzone 5) herkenbaar op DTM (VLM, 2016)

3.2.4 Dreven en bomenrijen

De aanwezige bomenrijen en dreven in het plangebied zijn de één van de belangrijkste dragers van de landschappelijke waarde van het plangebied. De drevenstructuur illustreert de historische ontginningen die in de 19de eeuw hebben plaatsgegrepen. Bij de ontginningen werd een rasterpatroon aangelegd met blokken van 125 x 125 m waar op de randen dreven werden aangeplant. In deelzone 2 is dit rasterpatroon nog het duidelijkst herkenbaar.

De drevenstructuur heeft een tevens een belangrijke ecologische betekenis. Tijdens WOI werd in deelzone 1 een groot deel van de aanwezige bomenrijen verwijderd voor de aanleg van een vliegveld.

Een landschappelijk belangrijke dreef is de 2,7 km lange Beukenrij langs Kliplo langs de noordrand van deelzone 1. In deelzone 2 zijn de oudere dreven langs de wegen en paden in de wooncluster van Sint-Pietersveld aspectbepalend. In deelzone 4 zijn de dreven nagenoeg beperkt tot jongere dreven op de randen. In deelzone 5 zijn de dreven vooral geconcentreerd in en langs de boszones.

De oudste bomen in de dreven en bomenrijen zijn ca. 100 jaar oud en zijn waarschijnlijk kort na WOI aangeplant. De enkele Beuken die een stamomtrek hebben van ca. 4 m dateren waarschijnlijk nog van voor WOI.

Afbeelding 3-264: dreef met Bruine beuken die loopt tot aan de Maria-Aalterstraat (sept. 2015, Green-spot).

Alle bomenrijen en dreven (aan beide zijden van pad of weg een bomenrij) zijn met hun kenmerken weergegeven in onderstaande tabel. De dreven en bomenrijen zijn weergegeven met een code die bestaat uit eerst het cijfer van de deelzone, dan een 'D' voor dreef of 'b' voor bomenrij en een volgnummer. Een overzicht met alle bomenrijen en dreven is weergegeven op kaart 2.6 Landschappelijk erfgoed. Op de beheerkaarten 6.1a tot 6.1e zijn de nummers van de verschillende dreven en bomenrijen weergegeven.

De bomenrijen en dreven zijn vrij homogeen van opbouw zowel qua leeftijd als boomsoorten-samenstelling. Het is maar recent dat er werd ingeboet met andere soorten dan de hoofdboomsoort (bvb. aanplant van Zomereik in Beukendreef).

De historische plantafstand in de dreven en boomrijen bedraagt 6 à 7 m. In recent aangeplante boomrijen worden plantafstanden van 10 à 12 m gebruikt.

Een deel van de boomrijen valt onder het plantrecht. De boomrijen die gelegen zijn in het ruilverkavelingsgebied Wingene en langs straten die recent door de gemeente Wingene zijn verworven, is het plantrecht opgegeven. Het plantrecht is vermoedelijk enkel nog van toepassing langs enkele onverharde paden.

Soort	label	boomsoort	lengte (m)	gemiddelde om-trek (cm)	plantafstand (m)	volledig	Opmerkingen
boomrij	1-b1	Beuk	2700	250 - 300	7	onvolledig	gaspeldoorn / neg. Invloed akkers
knotbomen	1-b14	wilg	170	104	6	vrij volledig	
boomrij	1-b15	Beuk	105	250	6	onvolledig	
boomrij	1-b2	Zomereik	150	40	10	volledig	steunpalen staan er nog
boomrij	1-b3	Zomereik	440	40	10	volledig	deel steunpalen staan er nog
boomrij	1-b4	Beuk	500	250	7	vrij volledig	enkele afstervende bomen noord
boomrij	1-b5	Beuk	60	220	6	onvolledig	
boomrij	1-b6	Zomereik	1520	70 - 110	12	volledig	
boomrij	1-b7	Zomereik	670	70 - 100	12	volledig	
dreef	1-D1	Beuk	310	40	10	volledig	

Soort	label	boomsoort	lengte (m)	gemiddelde om-trek (cm)	plantafstand (m)	volledig	Opmerkingen
dreef	1-D2	bruine Beuk	575	220 - 250	5	volledig	noordelijk deel nagenoeg niet meer aanwezig
dreef	1-D3	Beuk	40	220 - 250	5	volledig	dreef naar calvariekruis op begraafplaats
boomrij	2-b1a	Beuk	40	250	5	vrij volledig	
boomrij	2-b1b	Zomereik	230	120	6	vrij volledig	aan zuidzijde enkele Am. eiken
boomrij	2-b2	Zomereik	50	25	10	volledig	aan parking Succursale
boomrij	2-b3	Zomereik	750	100	12	volledig	
boomrij	2-b4	Witte paardenkastanje	110	200	6	volledig	aan parking PLC
boomrij	2-b5	Zomereik	650	100	12	volledig	
boomrij	2-b6	Am. eik	40	180	6	volledig	
dreef	2-D1	Zomereik	160	30 - 100	8	volledig	Dikke eik nabij hoeve
dreef	2-D1a	Zomereik en Beuk	110	150 – 200	6	volledig	
dreef	2-D2	Beuk	115	160 - 220	5	vrij volledig	groenafval in berm
dreef	2-D3	Zomereik	85	160	5	volledig	
dreef	2-D4a	Zomereik (+ Am. eik)	70	120 - 140	6	volledig	
dreef	2-D4b	Beuk (+ Am. eik)	45	200	6	volledig	
dreef	2-D5	Beuk en Am. eik	150	200 - 300	5	onvolledig	zware Am. eiken aan zuidkant
dreef	2-D6	Plataan	345	150	7	volledig	
dreef	2-D7	Beuk	95	180	6	onvolledig	geen pad - enkele aftakelende bomen
dreef	2-D8	Zomereik	90	120	6	erg onvolledig	slechts enkele bomen
dreef	2-D9	Beuk	210	250 - 300	6	onvolledig	zuidkant erg onvolledig / enkele Zomereiken
dreef	2-D10	Zomereik	-	120	8	erg onvolledig	slechts 7-tal bomen
dreef	2-D11	Zomereik	-	25 - 100	8	erg onvolledig/volledig	westzijde volledig
dreef	2-D12	Beuk	220	250	6	onvolledig	
dreef	2-D13	Beuk	220	160 - 200	6	vrij volledig	
dreef	2-D14	Am. eik	195	250 - 350	8	onvolledig	zware Am. eiken / enkele Beuken
dreef	2-D15	Beuk	230	20	8	volledig	
dreef	2-D16	bruine Beuk	200	180	8	volledig	enkele afstervende bomen
dreef	2-D17	Beuk	100	200	8	vrij volledig	in boszone
dreef	2-D18	Populier	500	170	6	volledig	
dreef	2-D19	Am. Eik en paardekastanje	105	20 (ae) en 160	5	vrij volledig	noordzijde jonge Am. eik
dreef	2-D20	Zomereik	105	80	8	volledig	
dreef	2-D21	Zomereik	115	80	10	onvolledig	in weiland
dreef	2-D22	Beuk en Am. eik	75	250 - 300	-	onvolledig	2 Beuken en 3 Am. eiken aan oostzijde
dreef	2-D23a	Zomereik	95	80	8	volledig	
dreef	2-D23b	Beuk	135	200	7	onvolledig	
dreef	2-D23c	Zomereik	-	140	-	erg onvolledig	
dreef	2-D24	Beuk	340	180 - 250	7	N-deel volledig	in zuidelijk deel weinig bomen
dreef	2-D25	Beuk	200	160 - 240	6	vrij volledig	westelijke rij binnen kasteeldomein
boomrij	3-b1	Beuk	100	200	6	onvolledig	kasteel De Roo - niet toegankelijk
dreef	3-D1	Am. eik	120	200	7	vrij volledig	kasteel Carpentier
knotbomen	4-b1	wilg	45	180	4	vrij volledig	
knotbomen	4-b2	wilg	125	180	4	onvolledig	
knotbomen	4-b3	wilg	90	180	4	onvolledig	
knotbomen	4-b4	wilg	70	180	4	onvolledig	
knotbomen	4-b5	Populier	170	180	4	onvolledig	
dreef	4-D1	Beuk	370	150	7	vrij volledig	
dreef	4-D2	Zomereik	520	30	12	volledig	
dreef	4-D3	Zomereik	555	80	8	volledig	
dreef	4-D4	Zomereik	600	100	8	volledig	
dreef	4-D5	Zomereik	110	180	6	onvolledig	
dreef	4-D6	Zomereik	60	30	10	volledig	
boomrij	5-b1	Zomereik	190	30	10	vrij volledig	

Soort	label	boomsoort	lengte (m)	gemiddelde omtrek (cm)	plantafstand (m)	volledig	Opmerkingen
boomrij	5-b2	Zomereik	280	25	10	volledig	2 Beuken met omtrek 220
boomrij	5-b2a	Tamme kastanje	80	180 - 230	7	vrij volledig	in weiland
boomrij	5-b3	Beuk	400	40	15	volledig	deel steunpalen staan er nog
boomrij	5-b4b	Populier	170	180	6	vrij volledig	jongere Zomereik ertussen
boomrij	5-b4b	Populier	90	250	6	vrij volledig	
knotbomen	5-b5a	wilg	130	100	4	vrij volledig	
knotbomen	5-b6a	wilg	130	100	4	vrij volledig	
knotbomen	5-b7	wilg en walnoot	100	50 - 100	10	niet volledig	noordzijde knotwilgen
knotbomen	5-b8	wilg	130	100	6	volledig	
dreef	5-b9	Am. eik	225	180	6	vrij volledig	
knotbomen	5-b10	wilg	110	120	4	volledig	
knotbomen	5-b11	wilg	185	120	4	volledig	
boomrij	5-b12	Beuk	290	180	6	vrij volledig	
boomrij	5-b14	Zomereik	150	50	7	volledig	
knotbomen	5-b15	wilg (en struiken)	220	140	4	onvolledig	
knotbomen	5-b16	wilg (en Populier)	60	140	4	onvolledig	
boomrij	5-b19	Zomereik	95	160	6	onvolledig	veel opslag ertussen
dreef	5-D1	Zomereik	80	20 - 40	12	volledig	
dreef	5-D2	Am. eik	340	120 - 200	6	volledig	schrale berm
dreef	5-D3	Beuk	510	120 - 200	6	vrij volledig	
dreef	5-D4	Beuk	245	180	6	onvolledig	
dreef	5-D5	Beuk	380	150	6	vrij volledig	
dreef	5-D6	Populier	70	180 - 220	6	onvolledig	in weiland
dreef	5-D7	Beuk	250	180	6	volledig	
dreef	5-D8	Beuk	355	180	6	vrij volledig	
dreef	5-D9a	Zomereik	50	180	6	onvolledig	
dreef	5-D9b	Am. eik	280	160 - 190	6	onvolledig	
dreef	5-D10	Zomereik	400	180	6	onvolledig	veel opslag ertussen
dreef	5-D11	Beuk	330	180	6	onvolledig	veel opslag ertussen
knotbomen	5-b20	wilg	25	300	-	-	dikke knotwilg

Tabel 3.2: overzichtstabel dreven en boomrijen

In het volledige plangebied zijn er ca. 35 km bomenrijen aanwezig. Dit is te verdelen in:

Dreven

Er zijn 11,77 km dreven aanwezig (dus ca. 23 km bomenrijen) in en op de rand van het plangebied. De dreven bestaan vooral uit Beuk (en de bruine variëteit) en Zomereik. Ook dreven met Plataan, Am. eik en populier komen voor. De oudere dreven bevinden zich vooral in deelzones 2 en 5.

Tabel 3.3: totale lengte dreven in het plangebied

boomsoort	Lengte (m)
Beuk	5.490
Beuk en Am. eik	220
Zomereik	3.890
Am. eik	1.160
Am. eik en paardekastanje	105
Populier	560
Plataan	340
totaal	11.765

Bomenrijen

Zeker in deelzone 1 zijn enkele monumentale bomenrijen met Beuk aanwezig. De Zomereikrijen aan beide zijden van de Vagevuurstraat zijn als 'bomenrij' beschouwd.

Tabel 3.4: totale lengte bomenrijen in het plangebied

boomsoort	Lengte (m)
Beuk	4.890
Zomereik	4.850
Populier	260
Paardekastanje	105
Tamme kastanje	80
Am. eik	60
totaal	10.245

Afbeelding 3-265: infrarood-luchtfoto van het plangebied waarop de bomenrijen en dreven duidelijk herkenbaar zijn (AGIV, 2012)

Knotbomenrijen

Vooraf in deelzones 4 en 5 zijn er enkele zones waar knotbomenrijen met wilg en beperkt populier aanwezig. In totaal zijn er 1,6 km aan knotbomenrijen aanwezig.

3.2.5 Dikke en opmerkelijke bomen

Dikke bomen zijn aan te treffen in de oudere dreven, in het kasteeldomein Carpentier, enkele bosbestanden en in enkele tuinen langs de Vagevuurstraat.

Dreven en bomenrijen

De Beuken in de oudere dreven hebben meestal omtrekken rond de 2,5 m. De dikste Beuk staat langs het pad ten noorden van de Boskapelledreef (bomenrij 2-b1b) en heeft een omtrek van 4,9 m. Er zijn nog verschillende Beuken in de dreven/bomenrijen met omtrekken boven de 3 m, zo een Beuk met omtrek van 3,7 m in dreef 2-D12.

In deelzone 2 staan verschillende dikke Amerikaanse eiken in dreven. Zo bestaat dreef 2-D14 uit dikke Am. eiken met als dikste exemplaar een boom met een omtrek van 4,2 m. Ook in dreef 2-D5 staan verschillende zware Am. eiken met omtrekken tot 3,2 m.

Bossen

De aanwezigheid van dikkere bomen in de bosbestanden binnen is erg beperkt. Onder meer in het bosperceel ten noorden van het kasteel Carpentier staan er enkele dikkere Am. eiken.

Tuinen

In een private tuin langs de Vagevuurstraat (nr. 29) staat er een Tamme kastanje met een omtrek van 3,8 m en aan de straatzijde staan er nog 3 Tamme kastanjes met omtrekken rond de 3 m.

In de tuin van de voormalige directeurswoning (Vagevuurstraat 31) staan er verschillende dikke bomen. Zo staat er een omvangrijke Suikeresdoorn, een dikke tweestammige Hollandse linde, een zwaardere Tamme kastanje, ...

In het kasteelpark van domein Carpentier staan er een 10-tal Beuken met omtrekken tot 3 m.

Afbeelding 3-266: Foto links: dikke Beuken kasteeldomein Carpentier – foto rechts: dikke Am. eiken in dreef 2-D14.

Veldkapelleke en begraafplaats

Aan de ingang naar het Veldkapelleke staat een Beuk met een omtrek van 4,10 m. Rond het Veldkapelleke staat een halve kring met Hollandse lindes, deels als spaartelgen beheerd.

Net voorbij het inkomhek van de begraafplaats staat een zeldzame Treuriep (*Ulmus glabra* 'Pendula') met een stamomtrek van 1,15 m (opgenomen als houtig erfgoed). Verder op het kerkhof staat een Bruine beuk met een omtrek van 3,2 m (opgenomen als houtig erfgoed).

Afbeelding 3-267: Rond het Veldkapelleke is een halve kring met Hollandse lindes aanwezig. (Greenspot, 2016)

Afbeelding 3-268: op de voorgrond de Treuriep en op de achtergrond een Bruine beuk, beide opgenomen als houtig erfgoed (Greenspot, 2016).

3.2.6 Circulaire structuur vlaggenmast

De vlaggenmast ten westen van de parking van De Zande bevindt zich in een circulaire structuur. De vlaggenmast is omgeven door een cirkelvormig struweel met rododendron. Zie ook Afbeelding 3-195. Op de westrand ervan loopt een pad dat wordt afgezoomd door een Beukenrij.

Afbeelding 3-269: vlaggenmast omgeven door struweel met rododendron en Beukenrij. Bovenaan zicht vanuit parking PLC, onderaan zicht vanuit recreatieterrein (Greenspot, 2016).

3.2.7 De Scheepspuit

Deze vijver werd in de tweede helft van de 19de eeuw aangelegd in kader van de opleiding van matrozen. Bij het begin van WOI werd het aanwezige schip niet meer gebruikt en kreeg de vijver een functie als zwem- en visvijver. De vijver is licht ovaal (70 x 90 m) en werd voorzien van een betonnen wand en steiger.

Op de oever van de vijver werd een houten boot als kunstwerk en referentie naar het vroeger gebruik geplaatst.

De vijver en directe omgeving heeft nu een functie als wandelgebied. Er loopt een smal wandelpad rond de vijver en er staan zitbanken.

Afbeelding 3-270: noord- en zuidzijde van Scheepspuit (Greenspot, 15 april 2016).

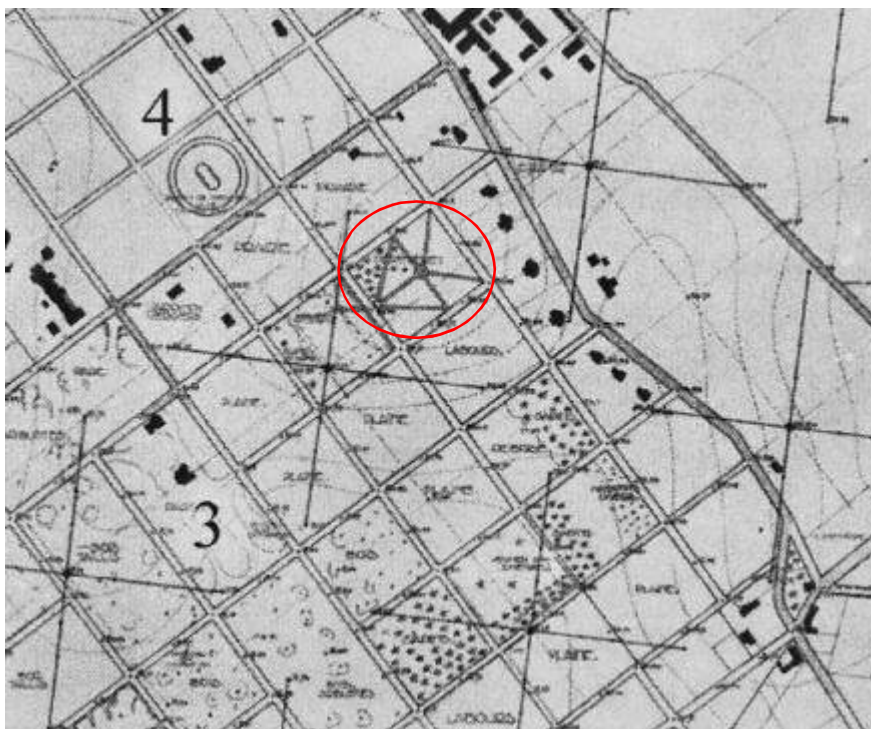
3.2.8 Uitgebrikt perceel

Ten zuiden van het sportterrein en de scheepspuit is een rechthoekig perceel van ca. 2,7 ha aanwezig. Dit perceel ligt ca. 1 m lager dan de omgeving en is uitgegraven. Hier werd er klei gewonnen die gebakken werd in veldovens. De bakstenen werden gebruikt voor de bouw van de gebouwen van het gesticht rond 1850.

3.2.9 Stervorm in bosperceel

In het bosperceel ten oosten van de directeurswoningen langs de Vagevuurstraat is er op een luchtfoto uit WO I en op de overzichtskaart met antennes uit 1923 duidelijk een geometrische structuur met centraal een groenelement te herkennen. Momenteel bestaat dit perceel uit een beukenaanplant. Wel is nog het pad vanuit de noordelijke hoek nog herkenbaar.

Afbeelding 3-271: overzichtskaart met inplanting antennes en aanduiding patroon in huidig beukenbestand (bron: Arnoys & Ghyselbrecht)

Afbeelding 3-272: enig relict van voormalge structuur: een bospad dat naar de noordelijke hoek loopt (Greenspot, 2016).

3.2.10 Rootputten?

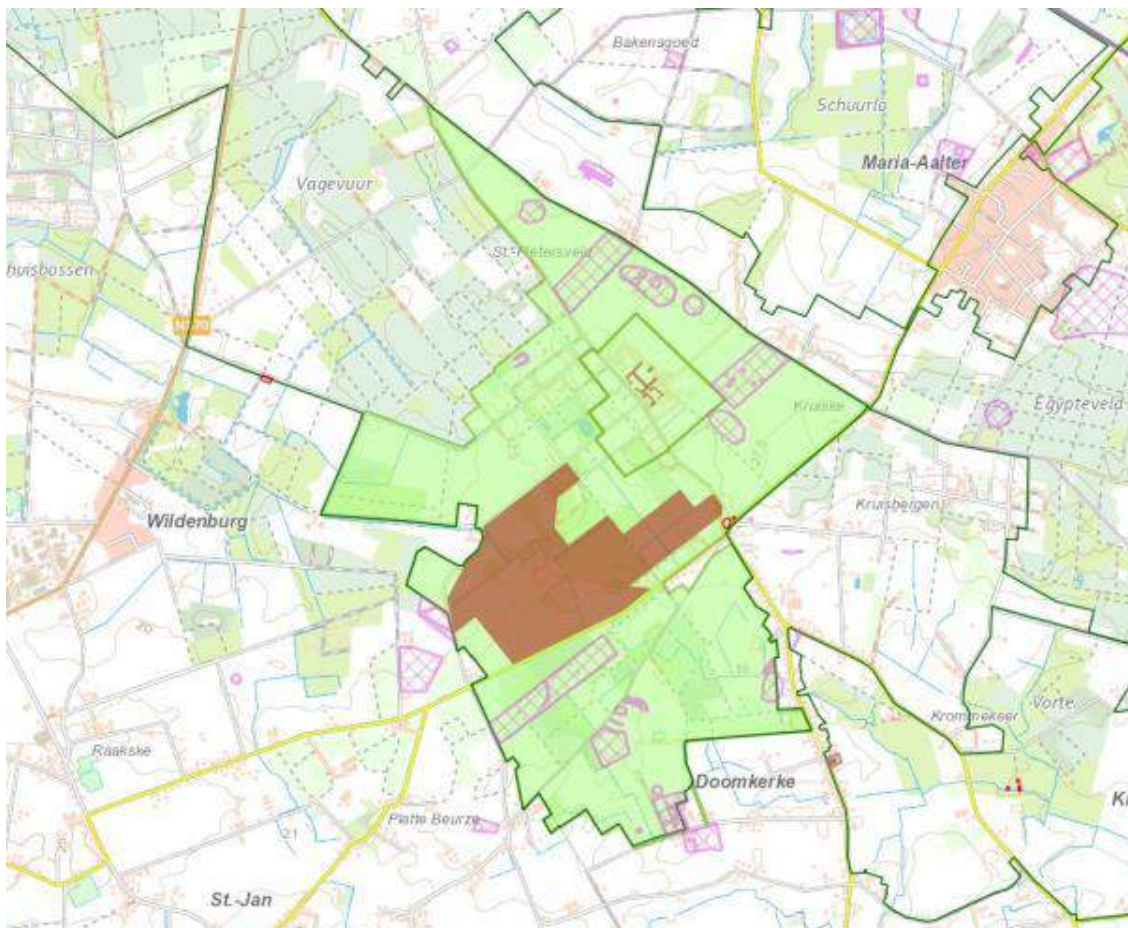
In deelzone 5 zijn er mogelijks enkele voormalige rootputten aanwezig. Langs de Veldkapelledreef ligt ongeveer halverwege (zie kaart 2.6) ten noorden van het pad twee rechthoekige putten.

Afbeelding 3-273: rootput? angs Veldkappeledreef (Greenspot, 16/01/2016).

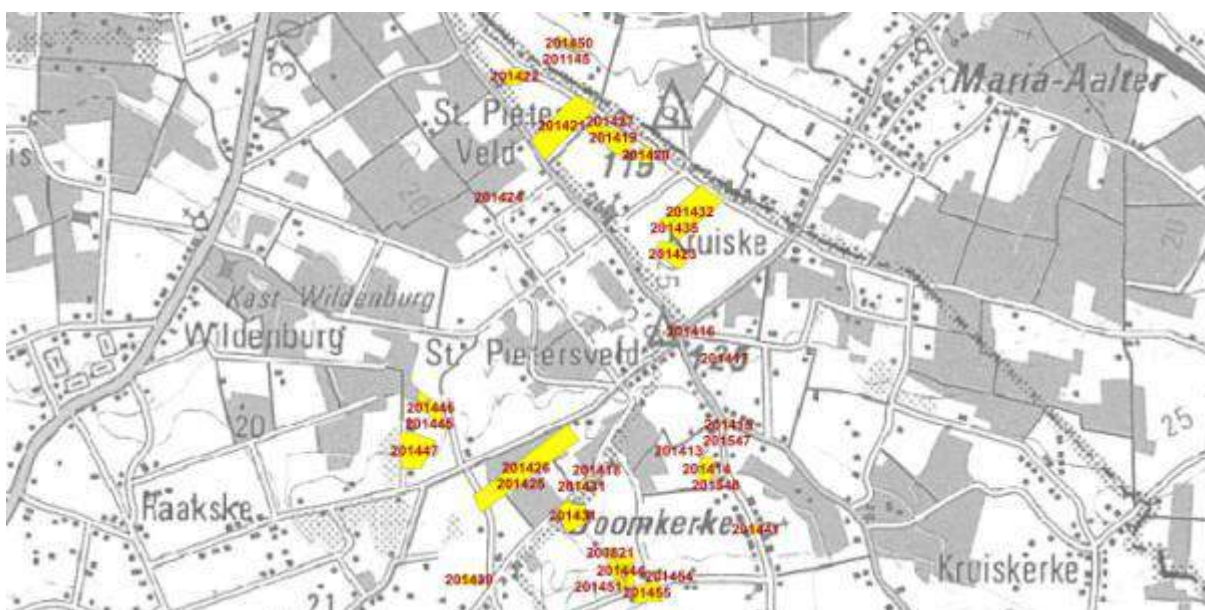
3.3 Archeologisch potentieel

Het Sint-Pietersveld komt niet voor in de inventaris van archeologische zones. In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) staan binnen het beschermd landschap Sint-Pietersveld heel wat relictten op kaart, vooral op het Disveld en het Ruiseleedse Sint-Pietersveld. Hiervan zijn voorlopig, door een verkeerde koppeling van een dataset, geen bijhorende lemma's in de inventaris opgenomen die toelaten om deze zones te identificeren als toevalsvondsten, prospectievondsten, opgegraven sites, etc. Een archeologisch consultant van het Onroerend Erfgoed heeft meegedeeld dat het hier louter zou gaan om mogelijke sporen geïdentificeerd tijdens een luchtfotografieproject van de Universiteit Gent.

Afbeelding 3-274: Het beschermde landschap Sint-Pietersveld, met de lemma's uit de Centrale Archeologische Inventaris in paarse arceringen en lijnrelicten.

Toch spelen deze gegevens een rol in de toekomst bij het vaststellen van een eventuele archeologische zone, maar ook bij de behandeling van bouwaanvragen. Voor ingrijpende geplande werkzaamheden, zowel bebouwing als landschappelijk, in percelen die binnen een zone uit de CAI vallen, zal een advies van een consultant archeologie van Onroerend Erfgoed noodzakelijk zijn.

Afbeelding 3-275: Nummering van de relicten in het beschermde landschap Sint-Pietersveld en omgeving,

weergegeven in de Centrale Archeologische Inventaris.

Voor een fysieke beschrijving van het beschermde landschap (geologie, bodem, bodemgebruik, topografie, waterhuishouding) kunnen we verwijzen naar de historische nota en bovenstaande paragrafen. Over het algemeen dateren de oudste archeologische sporen die in de streek van Wingene en Ruiselede zijn teruggevonden uit de metaaltijden. Naar het einde van het neolithicum werd de eertijds nomadische bewoning in zandig Binnen-Vlaanderen steeds meer sedentair. De bewoning situeerde zich tijdens die periode voornamelijk op dekzandruggen. Tijdens de brons- en ijzertijd raakten die nederzettingen beter georganiseerd. Een vroeger luchtfotografie-project van de Universiteit Gent leverde in Ruiselede een “archeologisch geraakte zone” op in de omgeving van de Klaphullebeek, ten zuidoosten van het beschermde landschap Sint-Pietersveld.⁵⁶⁴ Daar zijn heel wat circulaire structuren teruggevonden (grafveld).⁵⁶⁵ In de buurt van de omwalde hoeve Poelvoorde in de Zandvleugestraat werden bij een opgraving Romeinse archeologica teruggevonden.⁵⁶⁶ In Wingene werden grafveld met circulaire structuren geïdentificeerd in de wijken Sint-Jan en De Haze ten zuiden van het beschermde landschap.⁵⁶⁷

---

⁵⁶⁴ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 6.

⁵⁶⁵ Bourgeois e.a., *Cirkels in het land*, II, pp. 70-71.

⁵⁶⁶ Van Vlaenderen & Vranckx, *Bouwen door de eeuwen heen*, p. 6.

⁵⁶⁷ Bourgeois e.a., *Cirkels in het land*, II, pp. 97-98.

3.4 Abiotisch milieu

3.4.1 Bodem en geologie

Geologie

Het plangebied ligt op de grens tussen de tertiaire laag Lid van Vlierzele (onderdeel van de Formatie van Gent, het vroegere Paniseliaan) en het Lid van Pittem in het zuiden. De eenheid Lid van Vlierzele bestaat kleihoudend fijn zand of zandhoudende klei. Het Lid van Pittem bestaat uit glauconiethoudend zeer fijn zand afwisselend met zandige klei. Plaatselijk zijn er zandsteenbanken ('veldsteen') aanwezig.

In het plangebied loopt de Cuesta van Hertsberge die ongeveer loopt op de westrand van deelzone 1. Deze cuesta heeft een beperkte hoogte (max. 27,5 m TAW). In het zuidwesten staat deze cuesta in verbinding met de Cuesta van Tielt. De helling van de cuesta is onder meer duidelijk herkenbaar net ten westen van de Vagevuurstraat in de omgeving van de Boskapelledreef.

Afbeelding 3-276: Tertiaire geologische kaart (bron: AGIV)

Uit boringen in het plangebied (bron: DOV) blijkt dat de quartaire laag in deelzone 1 vrij smal is en bestaat uit droge zandbodems. Hieronder bevinden zich de zandige tertiaire lagen. Het Lid van Vlierzele situeert zich tussen 1 en 18 m diepte, daaronder bevindt zich het Lid van Pittem.

Tabel 3.5. resultaten van boring centraal in deelzone 1 (bron: DOV)

Van(m)	Tot(m)	Kleur	Hoofdgrondsoort	Bijmenging
0.00	1.00	onbekend	onbekend	
1.00	2.00	geel	zand	kwarts
2.00	3.00	grijsgeel	fijn zand	glaconiet
3.00	5.00	grijsgeel	fijn zand	glaconiet
5.00	6.00	grijsgeel	zand	kwarts, glauconiet
6.00	13.80	groen	zand	kwarts
13.80	14.20	geel	klei	glaconiet, weinig zand
14.20	15.00	grijsgroen	klei	zand, glauconiet
15.00	17.00	grijsgroen	zand	veel kwarts, glauconiet
17.00	18.00	lichtgrijs	zand	glaconiet, kwarts, zandsteen
18.00	19.00	grijs	klei	fijn zand, glauconiet
19.00	21.00	grijs	klei	zand, plaatselijk weinig zandsteen, glauconiet

Uit een boring op ca. 100 m ten zuiden van het kasteeldomein Carpentier blijkt de eerste 2 m uit quataire afzetting te bestaan (zandig). Tussen de 2 en 4,5 m situeert zich het Lid van Vlierzele, daaronder is het Lid van Pittem aanwezig.

Tabel 3.6. resultaten van boring 100 ten zuiden van kasteeldomein Carpentier (bron: DOV)

Van(m)	Tot(m)	Beschrijving
0.00	1.00	onbekend
1.00	2.00	grijs, geelachtig, kwartsachtig zand
2.00	3.00	grijs, groenachtig, kwartsachtig, glauconiethoudend zand
3.00	4.50	grijs, een weinig kleiachtig zand
4.50	5.00	grijze, zandachtige klei, met kleine stukjes zandsteen
5.00	7.00	grijze, zandachtige klei
7.00	8.00	grijze, zandachtige klei, met kleine stukjes zandsteen

Bodem

De voorkomende bodemtypes zijn weergegeven op de kaart 2.4.

Zoals uit de bodemkaart blijkt bestaat het volledige plangebied nagenoeg uit droge tot matig natte dekzandbodems. De droge zandbodems situeren zich vooral in deelzone 1, de natte zandbodems zijn vooral in deelzone 4 aanwezig. Beperkt komen natte zandleemgronden voor in deelzone 4 en verspreid in deelzone 5. In de zuidoosthoek van kasteeldomein Carpentier (deelzone 3) is een vlek met natte kleigronden aanwezig.

Uit de boringen blijkt de bovenste laag in belangrijke mate verstoord te zijn, onder meer door de ontginningshistoriek in het gebied. Zo is het weinig waarschijnlijk dat er nog weinig gestoorde bodemprofielen als bijvoorbeeld podzolbodems in het plangebied aanwezig zijn (mod. medeling bodemkarterders VLM).

3.4.2 Reliëf

Het hoogste punt in het plangebied is gelegen op de oostrand van deelzone 1 en bevindt zich op 28,0 m TAW, ook de site met de gebouwen van PLC/De Zande liggen op een hoogte van bijna 28 m. Het reliëf loopt in zuidwestelijke richting af. Het laagste punt, 16,2 m TAW, van het plangebied ligt in deelzone 4 waar zich de voormalige Caluwenbroekvijver bevond.

Ongeveer gelijklopend met de Predikherenstraat situeert er zich een kleine scheidingskam waarbij de Hertsbergebeek (Blauwhuisbeek) in noordwestelijke richting afwatert en de Pachtebeek-Wantebeek in zuidoostelijke richting.

In het plangebied zijn er twee duidelijke steilranden aanwezig. Een eerste steilrand bevindt zich op ca. 100 m ten oosten van de Vagevuurstraat, rechtover de gebouwen van De Zande. Daar neemt over een lengte van ca. 100 m de hoogte af van 28 m naar 23 m. Een kleine stielrand situeert zich aan de zuidrand van het bos achter de ingenieurswoningen langs de Vagevuurstraat. Over een lengte van ca. 100 m is er een steilrand met een hoogteverschil van maximaal 2 m.

Afbeelding 3-277: Steilrand (rechterzijde) thv. Boskapelledreef (Greenspot, jan. 2016)

Afbeelding 3-278: Steilrand op de zuidzijde van het bosbestand (Greenspot, jan. 2016)

3.4.3 Hydrografie en hydrologie

Zie kaart 2.3.

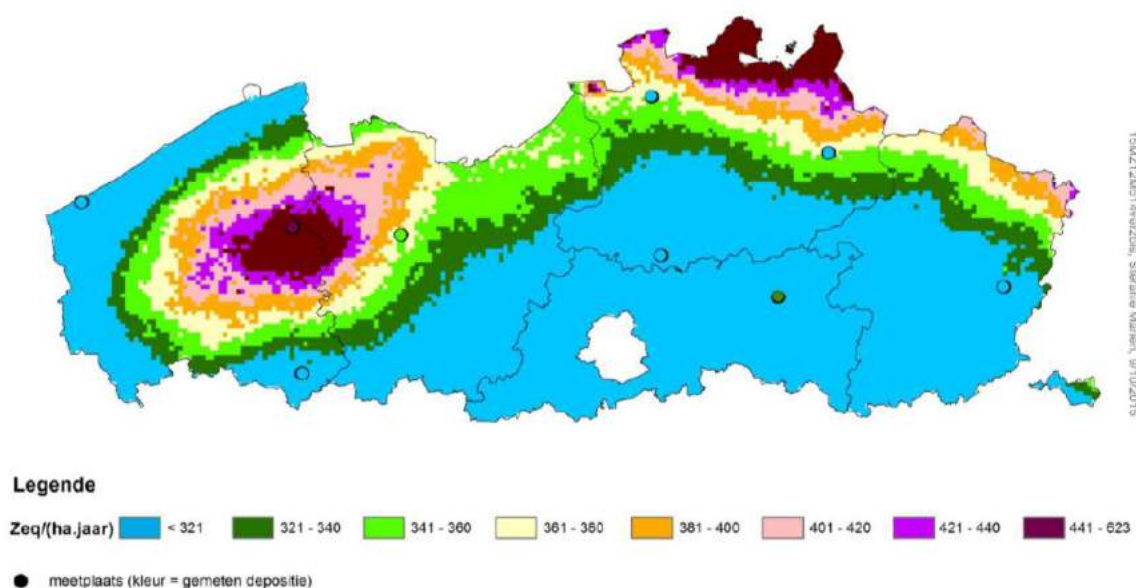
Het plangebied is gelegen in het Bekken Brugse polders (ten noordwesten van de Predikherenstraat) en in het Bekken Gentse Kanalen (ten zuidoosten van de Predikherenstraat).

In deelzone 4 lopen er bovenlopen (2de categorie) van de Hertsbergebeek/Blauwhuisbeek. In deelzone 5 lopen er west-oost bovenlopen (2de categorie) van de Pachtebeek. Overige beken en grachten in het plangebied zijn niet gecatalogeerd.

Waterkwaliteit en grondwaterpeil

Door de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel en de aanleg van een kleinschalige waterzuivering is de waterkwaliteit van het oppervlaktewater in deelzone 2 in belangrijke mate verbeterd.

Een algemene grondwaterpeilverlaging sinds de jaren '60 en verontreiniging van het grondwater door diffuse bronnen (vooral vanuit de landbouw) heeft een negatieve impact op de biodiversiteit, met belangrijke waarden gebonden aan voedselarme biotopen, in het gebied en in de zandstreek ten zuiden van Brugge in het algemeen. Het plangebied ligt in een zone met de hoogste stikstofdeposities in Vlaanderen, zie verder info www.vmm.be.

Afbeelding 3-279: gemodelleerde natte depositie van NHx in 2014 in Vlaanderen (bron: VMM jaarrapport 2014)

Watertoets:

Volgens de kaart van de overstromingsgevoelige gebieden zijn er binnen het plangebied geen zones die effectief overstromingsgevoelig zijn.

3.5 Biotisch milieu

In kader van dit beheerplan werden geen specifieke inventarisaties verricht naar fauna en flora in het plangebied. De beschrijving is gebaseerd op bestaande gegevens van lokale natuurkenners, projectrapport van het Natuurinrichtingsproject Biscopveld (VLM 2011), vleermuizenstudie Natuurinrichtingsproject Biscopveld (Vandendriessche *et al.*, 2015) en eigen losse waarnemingen. De biologische waarden worden hier bondig weergegeven, voor verdere details wordt dan verwezen naar die twee rapporten.

De bomenrijen en dreven werden op basis van terreinwerk in 2015 in kaart gebracht.

3.5.1 Biologische waarderingskaart

De biologisch meest waardevolle zones bevinden zich in het reservaat de Gulke Putten, grenzend aan het plangebied. Binnen het plangebied zijn de biologisch zeer waardevolle zones de loofhoutbestanden, gemengde naaldhoutbestanden en vijvers. Door het recent natuurherstel in deelzone 5 en de geplande natuurontwikkeling in deelzone 4 zullen er zich daar op korte termijn biologisch zeer waardevolle zones met heidevegetaties, schraal grasland en vijvers ontwikkelen.

De biologische waarderingskaart is weergegeven op kaart 2.5 en is gebaseerd op kartering in de periode 2003-2006, dus de zones met natuurherstel in oa. deelzone 5 zijn er nog niet op weergegeven.

Deelzone 1

In deze zone zijn er weinig biologisch waardevolle zones aanwezig. De akkerlanden en intensief beheerde graslanden zijn biologisch minder waardevol. De oudere beukenrijen (kbf) zijn als biologisch waardevol weergegeven en hierlangs zijn er nog relictten van schralere vegetaties aan te treffen (struisgrasvegetatie, Gaspeldoorn, ...). De site van het Veldkapelleke en de begraafplaats herbergt nog biologisch waardevolle elementen (oude bomen, houtkanten).

Deelzone 2

In het gebied zijn de loofhoutbestanden met zuur beukenbos (fs) of zuur eikenbos (qs) als biologisch zeer waardevol weergegeven. De beide vijvers (ae) in de deelzone zijn eveneens als biologisch zeer waardevol vermeld. De naaldhoutbestanden (pa, pms) en naaldhoutbestanden met Grove den (ppms) zijn biologisch waardevol en hebben veelal een weinig ontwikkeld struiklaag. De meeste graslanden zijn als soortenarm permanent cultuurgrasland (hp) gekarteerd, wel is het groter weiland grenzend aan kasteeldomein Carpentier weergegeven als soortenrijk permanent cultuurgrasland (hp+) met op de randen elementen van gedegradeerde heide (k(cm)). Op de zuidrand ligt een strook met biologisch zeer waardevol vochtig pijpenstrootjegrasland (oligotroof, hmo).

Het klein perceel mesofiel hooiland (hu-) aan de Succersale is niet meer aanwezig.

De oudere bomenrijen en dreven zijn als biologisch waardevol ingetekend.

Deelzone 3

De zones met zuur eikenbos (qs) of eiken-berkenbos (qb) in het kasteeldomein Carpentier zijn biologisch zeer waardevol. Het kasteelpark (kpk) is biologisch waardevol en zijn er een parkvijver en oudere parkbomen aanwezig.

Deelzone 4

Het aanwezige zuur eikenbos (qs) is biologisch zeer waardevol. De meeste graslanden zijn soortenarm permanent grasland (hp) met wel biologisch waardevolle elementen als knotbomenrijen en een natte depressie. Het zuidelijker gelegen grasland heeft elementen van soortenrijk permanent cultuurgrasland (hp+).

Deelzone 5

Het bos bestaat hier uit bestanden met zuur eiken- of beukenbos (qs en fs). De naaldhoutbestanden met vooral Grove den (ppmb) zijn ingemengd met loofhoutsoorten als

Zomereik, berk, ... Langs de Lammersdam is een perceel met alluviaal elzensbos (vn) gelegen.

De meeste graslanden zijn ingetekend als soortenarm permanent cultuurgrasland (hp). Verschillende van die graslanden hebben biologisch waardevolle elementen door de aanwezigheid van knotbomenrijen, depressies en microreliëf.

De bomenrijen en dreven zijn weergegeven als biologisch waardevol. Een deel van de dreef 5-D2 is gekarteerd als zeer waardevol met oa. opslag van brem.

De zones met heideherstel en aanleg van vijvers en vennen die sinds 2013 zijn ontwikkeld, zijn nog niet weergegeven op de kaart. Al die zones zijn biologisch zeer waardevolle zones met heidevegetaties en vijvers. Ook de graslanden die in natuurbeheer zijn, ontwikkelen naar biologisch waardevolle zones.

3.5.2 Flora

Het reservaat Gulke Putten herbergt één van de meest volledige en waardevolle vegetaties van natte heide en heischrale graslanden in Vlaanderen. Er komen tal van zeldzame en rode lijstsoorten voor. In het plangebied zelf zijn zeldzamere soorten gebonden aan heide en schrale graslanden vooral in deelzone 5 en in mindere mate in deelzone 2 en 4 terug te vinden. Buiten de reservaatzones zijn door intensivering van het landgebruik de relictten van heide en schrale graslanden teruggedrongen tot randzones als dreven en bermen.

3.5.2.1 *Planten van heide en heischraal grasland*

Soorten gebonden aan heidevegetaties zijn in het plangebied momenteel nagenoeg enkel aan te treffen in de zones met heideherstel in deelzone 5 (zie kaart 6.1e). Het betreft vooral Struikhei en in minder mate Gewone dophei. In de omgeving van de aangelegde vijvers werden recent al zeldzame soorten als Geelgroene zegge en Vlottende bies in de vijvers zelf aangetroffen. In deelzone 2 komt in het centraal gelegen perceel ten noorden van de scheepsvijver soorten van natte heide voor zoals Gewone dophei, veenmossen, ... in enkele schralere bermen in deelzone 2 komt nog Struikhei voor. Gaspeldoorn is maar weinig aanwezig in het plangebied, zo onder meer in de berm langs Kliplo.

Typerende soorten van schrale graslanden zijn beperkt aanwezig in enkele schralere bermen en vestigen zich ook in de zones met heideherstel in deelzone 5. Gewone en Veelbloemige veldbies komen voor in enkele schrale bermen in deelzone 5 en aan de westrand van deelzone 4. Mannetjesereprijs is onder meer aanwezig in deelzone 5 en het centraal in deelzone 2. De rode lijstsoort Blauwe knoop komt net aan de zuidrand van deelzone 2 voor. Verder in de schralere bermen en dreven in Disveld (deelzone 5): Vroege haver, Borstelgras, Pijpenstrootje, Trekrus, ... In de vijvers in het gebied komt de habitatrichtlijnsoort Ondergedoken moerasscherm voor (med. Verscheure C.).

Belangrijke potenties voor het ontwikkelen van geschikte biotopen voor soorten van droge en natte heide en schrale graslanden ligt in de zones met heideherstel in deelzoen 5 (vegetaties volop in ontwikkeling), in de aanleg van schraal grasland in deelzone 4 (NI Biscopveld) en in het centraal perceel in deelzone 2. Bij de aanleg van bufferstroken langs de dreven kan door natuurgericht beheer zich ook daar schralere vegetaties ontwikkelen.

3.5.2.2 Oud-bosplanten

Oud-bosplanten zijn vooral aan te treffen in bossen van minstens 200 jaar oud. De boszones in het plangebied zijn nog relatief jong (minder dan 200 jaar). Toch komen enkele soorten voor die gebonden zijn aan oud bos (naar Cornelis *et al.*, 2009):

- **Dalkruid:** deze typische oud-bosplant van zuurdere loofbossen komt oa. voor langs de Sint-Pietersveldstraat (deelzone 2), in het bos van het kasteeldomein Carpentier en in de zuidrand van een bos in deelzone 5.
- **Lelietje van dalen:** is onder meer in het kasteeldomein Carpentier aanwezig.
- **Kleine maagdenpalm:** in het bos bij kasteeldomein Carpentier is een populatie aanwezig.
- **Ruige veldbies:** komt op enkele plekken in deelzone 5 voor.
- **Bosanemoon:** deze soort werd aangetroffen in de omgeving van dreef 5-D3 (deelzone 5).

Meer algemene soorten die nog in de boszones en bosranden voorkomen zijn: Bleeksporig bosviooltje, Gewone salomonszegel, Valse salie, Wijfjesvaren, Pilzegge, ...

Koningsvaren, een zeldzame soort van natte bossen komt voor in deelzone 5.

3.5.2.3 Probleemsoorten - invasieve soorten

Een probleemsoort is een soort die nadelig kan zijn of is voor de toekomstige bos- en natuurontwikkeling.

Boomlaag

- **Amerikaanse eik:** is beperkt aanwezig in het plangebied. In enkele bestanden (oa. in en rond kasteeldomein Carpentier) is de soort wel dominant aanwezig. In deelzone 5 zijn enkele dreven met Am. eik aanwezig. Bij kap van dikkere bomen moet de eventuele aanwezigheid van vleermuizen worden nagegaan.
- **Valse acacia:** in klein aantal aanwezig in de bosbestanden. Is geen probleemsoort in het plangebied.

Struiklaag

- **Pontische rododendron:** is algemeen aanwezig in het kasteelpark Carpentier en komt in klein aantal verspreid voor.
- **Laurierkers:** heeft minder een invasief karakter en komt beperkt voor.
- **Amerikaanse vogelkers:** komt verspreid voor in de meeste bosbestanden en dient bij voorkeur teruggedrongen te worden (oa. kap zaadbomen).
- **Amerikaans krentenboompje:** heeft zich vanuit de aanplanten aan het zendstation verspreid in de omgeving. Onder meer in kader van het Life-project werd de soort intensief bestreden.

Kruidlaag

- **Sachalinse/Japanse duizendknoop:** deze moeilijk uit te roeien soorten staan in het bos van het kasteeldomein Carpentier, in een bosperceel ten noorden ervan, langs een berm in de noordrand van deelzone 2 en aan het recreatieterrein, zie kaart 6.1b.
- **Bonte gele dovenetel:** staat onder meer aan de noordrand van het kasteeldomein Carpentier en langs de dreef 2-D24 (zie kaart 6.1b).

3.5.3 Autochtone genenbronnen

Gezien de jonge leeftijd van de aanwezige bossen in het plangebied zijn er nagenoeg geen waardevolle autochtone genenbronnen van bomen en struiken aanwezig. Interessantere soorten met autochtoon karakter die voorkomen, zijn soorten die gebonden zijn meer open heidelandschappen. Zo komen Gaspeldoorn en Geoorde wilg nog in klein aantal verspreid in het plangebied voor. Net ten zuiden van kasteeldomein Carpentier komt Zwarte bes voor en in het reservaat Gulke Putten is Wilde gagel aanwezig.

In 2004 werd in kader van de inventarisatie naar autochtone genenbronnen van bomen en struiken de westrand van de site het Veldkapelleke geïnventariseerd (Zwaenepoel et al.). Op deze locatie (RU02) werd als interessantere soorten Gaspeldoorn en Geoorde wilg (categorie a: zeker autochtoon) aangetroffen.

Afbeelding 3-280: struweel Gaspeldoorn in beukenrij langs Kliplo (Greenspot, 2016).

3.5.4 Fauna

Broedvogels

Als minder algemene broedvogels in het plangebied zijn zeker Boompieper en Zwarte specht in deelzone 5 te vermelden.

Zoogdieren

Vos, Rode eekhoorn en Ree worden regelmatig waargenomen in het gebied. Vermeldenswaardig is de waarneming van een Boommarter in de Vagevuurbossen in 2003. Gezien de recent vastgestelde areaaluitbreiding van deze soort, is het mogelijk dat de soort zich (opnieuw) gaat vestigen in de bosgebieden in en rond het plangebied.

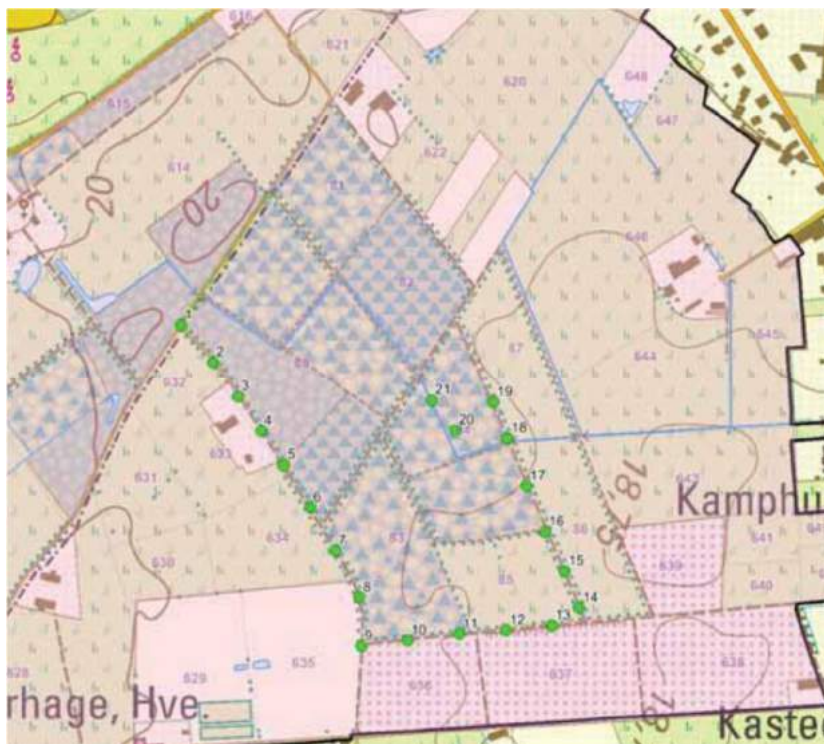
Vleermuizen

In kader van het Natuurinrichtingsproject Biscopveld werd door Natuurpunt Studie vzw in

2013-2014 een uitgebreid vleermuizenonderzoek uitgevoerd (Vandendriessche *et al.*, 2015).

Het onderzoek bestond uit het vangen en zenderen van vleermuizen, avondonderzoek met batdetector, uitleggen van automatische detectoren, punttransecttellingen en onderzoek van bomen.

In het plangebied lag er een transect van 1,01 km in deelzone 5. Dit transect werd in de periode 5/06 tot 10/11/2014 zesmaal afgelopen. hierbij werden er 7 verschillende soorten waargenomen waarbij Gewone dwergvleermuis algemeen was, een beperkt aantal waarnemingen van Ruige dwergvleermuis, Baard/Brandtsvleermuis, Watervleermuis en Laatvlieger en 1 à 2 contacten met grootoorvleermuis en Franjestaart.

Afbeelding 3-281: situering van het transect (1 km) in Disveld (Vandendriessche *et al.*, 2015)

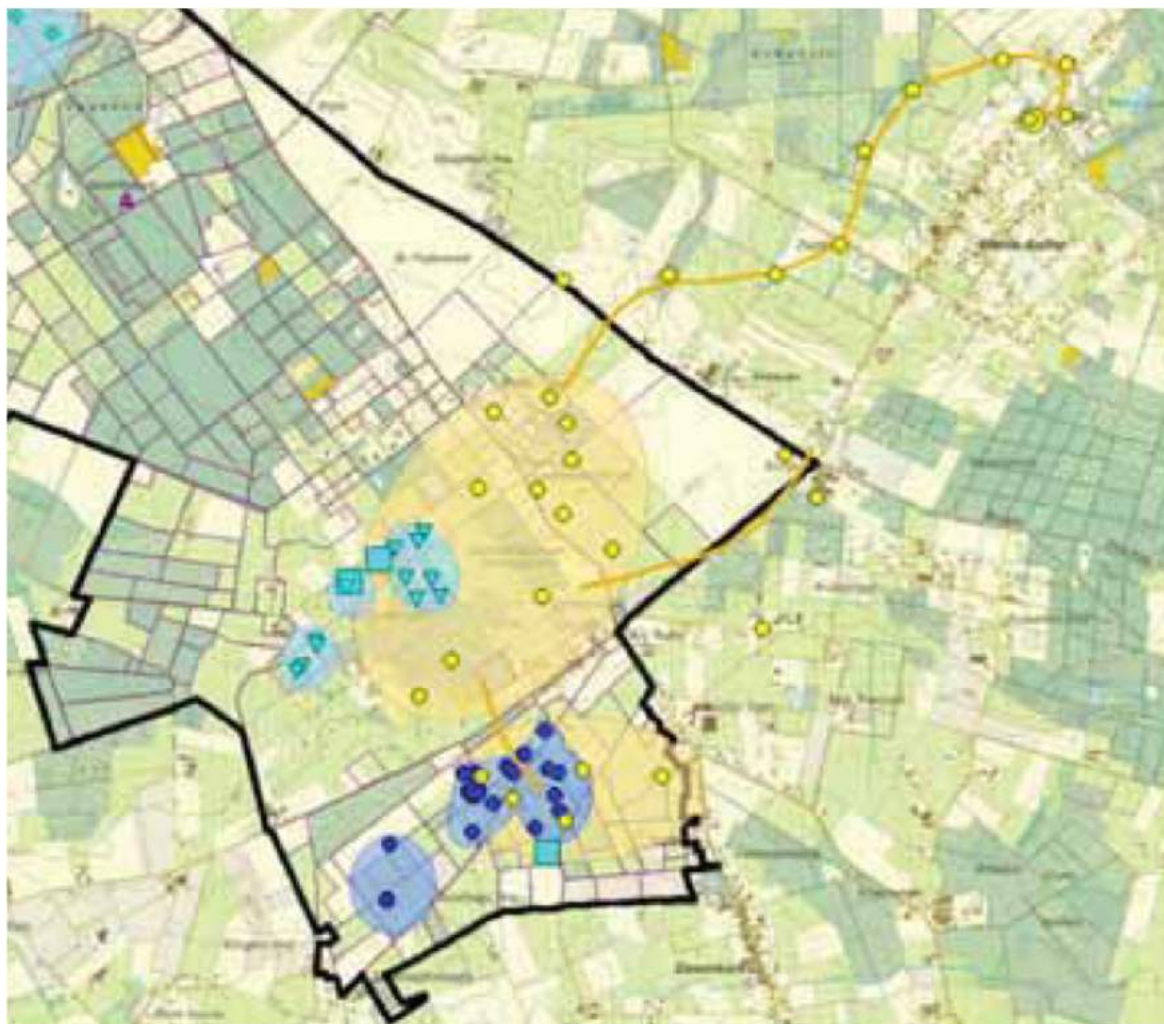
Door het vangen en zenderen van vleermuizen werden enkele koloniebomen in en rond het plangebied ontdekt. Op de noordrand van het bos langs de Veldkapelledreef werd een boom met een verblijfplaats van Watervleermuis aangetroffen. Zoals blijkt uit figuur x werd het gezenderd mannetje Watervleermuis vooral in de omgeving van de kolonieboom aangetroffen. De aanleg van verschillende vijvers in deelzone 5 zal zeker ten gunste komen van deze soort.

In het noorden van de Gulke Putten werd een vrouwtje Gewone grootoorvleermuis gevangen. Er werden twee verblijfplaatsen in bomen aangetroffen en het dier bleek vooral in en rond het kasteelpark te foergeren. In deelzone 5 werd ook een kolonieplaats van grootoorvleermuis in een boom vastgesteld.

In Sint-Pietersveld werd een vrouwtje Laatvlieger gevangen. Het dier was afkomstig van de grote kolonie Laatvliegers op de kerk van Maria-Aalter en bleek onder meer in deelzones 1 en 2 te foerageren.

Dus in het gebied werden verschillende vleermuissoorten aangetroffen die hun zomer-verblijfplaats vooral in bomen hebben. Watervleermuis en grootoorvleermuis maken ze-

ker gebruik van holtes en spleten in bomen in het plangebied. Waarschijnlijk is er ook een kolonie aanwezig van Baard/Brandtsvleermuis in of rond het plangebied en mogelijks ook van Franjestaart. De dreven en bomenrijen hebben tevens een belangrijke functie als vliegroute voor vleermuizen.

Afbeelding 3-282: overzicht van kolonieplaatsen en contactpunten gezenderde dieren (geel: contacten en vliegroutes Laatvlieger – donkerblauw: Watervleermuis – lichtblauw: grootoorvleermuis, vierkant zijn kolonies) (Vandendriessche et al., 2015)

Amfibieën en reptielen

Naast algemene soorten als Bruine kikker, Gewone pad, Bastaardkikker en Alpenwatersalamander komt ook Vinpootsalamander vrij talrijk voor in de vennen en poelen, en dan vooral in deelzone 5.

Er is een populatie Levendbarende hagedis aanwezig in het reservaat Gulke Putten. Het is niet duidelijk in hoeverre deze soort voorkomt in het plangebied.

Dagvlinders

In het aangrenzend gebied van reservaat Gulke Putten is een populatie van de bijzonder zeldzame Aardbeivlinder en ook Groentje aanwezig. Op termijn is het mogelijk dat Groentje zich ook in deelzone 5 gaat vestigen.

Libellen

De verschillende vijvers zijn aantrekkelijk voor watergebonden insecten als libellen en juf-

fers. Zeldzamere soorten als Tangpantserjuffer, Zwervende pantserjuffer, Zwervende heidelibel, Geelvlekheidelibel, ... werden in en rond het plangebied waargenomen.

Sprinkhanen

De zeldzame soorten Gouden sprinkhaan en Zanddoortje komen voor in deelzone 5.

3.6 Recreatie en infrastructuur

Gezien het plangebied een vrij intens recreatief netwerk heeft, wordt hier een bondige opsomming van de aanwezige routes en belangrijkste infrastructuur gegeven.

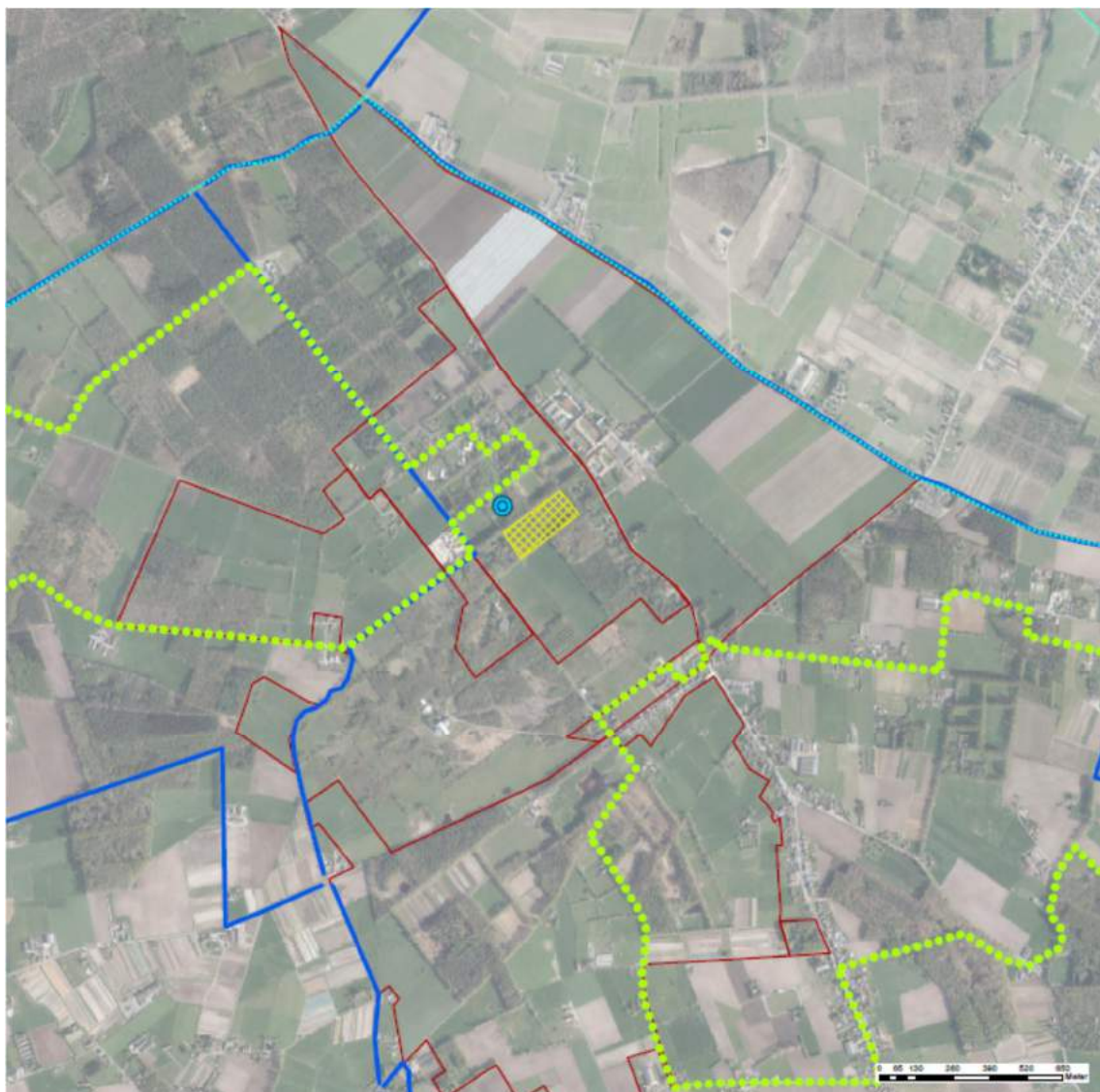
3.6.1 Routes

Volgende recreatieve routes lopen door en langs het plangebied:

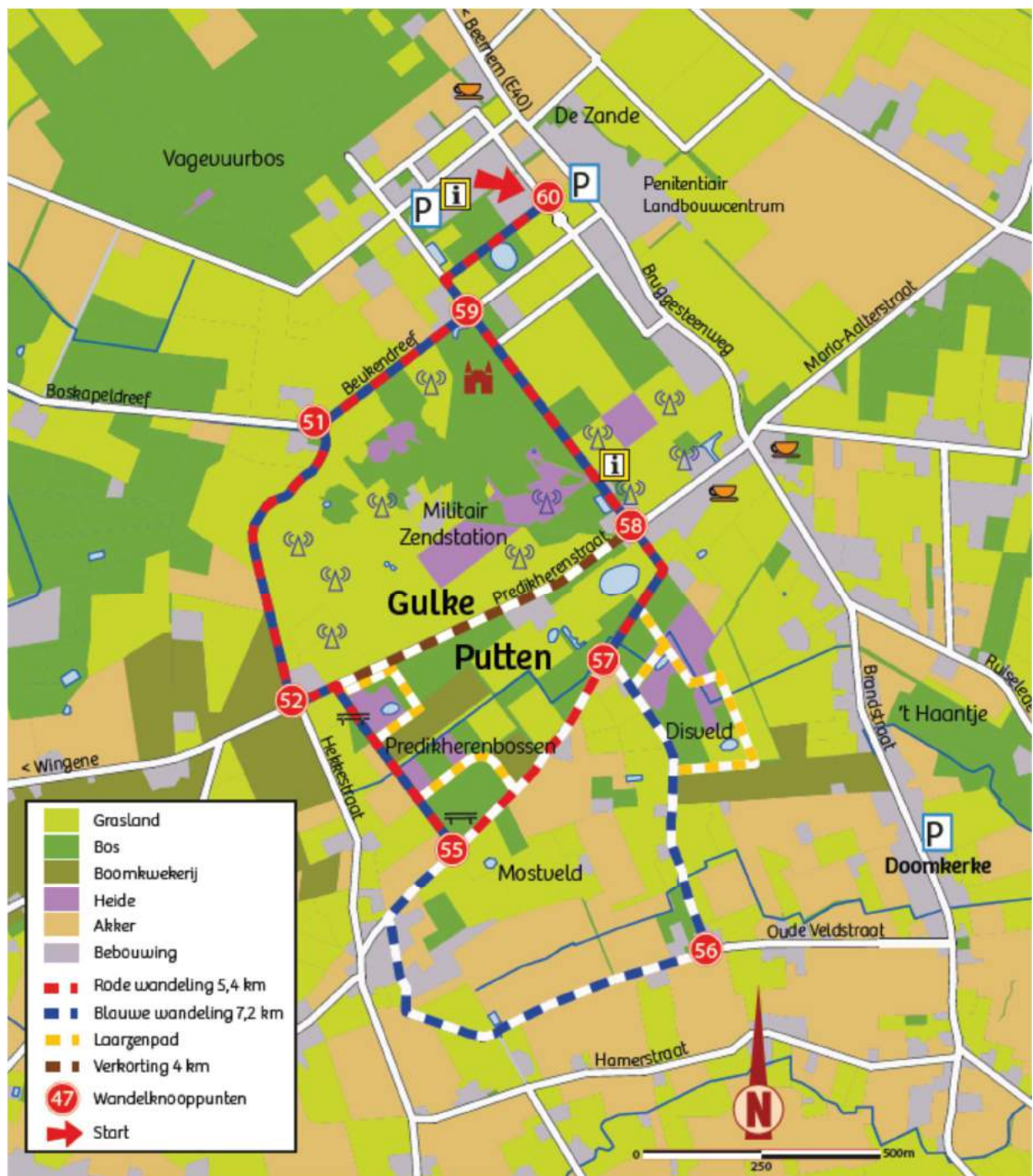
- Fietsroutenetwerk (donkerblauw): dit netwerk loopt langs Savooien-Kliplo en loopt ook langs de Sint-Pietersveldstraat – Beukendreef - Sint-Pietersveldstraat, zo door de Vagevuurbossen.
- Bulskampveldroute (lichtblauw op figuur x): deze provinciale fietsroute valt samen met het fietsroutenetwerk langs Kliplo.
- Wildenburgwandelpad (groene stippen op figuur x): deze provinciale wandelroute loopt langs deelzone 4 en door deelzone 2.
- Parochieveldwandelpad (groene stippen op figuur x): een andere provinciale wandelroute die door deelzone 5 loopt.
- 3 wandelroutes van Natuurpunt: vanaf de parking van het Opvangcentrum Wingene (Boskapeldreef) starten er 2 wandelingen. De wandelingen lopen in deelzone 2 langs de Sint-Pietersveldstraat en langs het pad aan de oostrand van het kasteeldomein Carpentier. In deelzone 5 loopt de Aardgas-natuurwandeling langs en door de zones in beheer van Natuurpunt en zijn er ook twee stukken laarzenpad, Afbeelding 3-285.
- MTB-route: loopt langs Kliplo en de Veldkapellestraat.

Afbeelding 3-283: pad langs de oostrand van kasteeldomein Carpentier.

Afbeelding 3-284: fietsnetwerk (blauw), Bulskampveldroute (lichtblauw) en provinciale wandelroutes (groen).

Afbeelding 3-285: openstelling en infoborden in en rond reservaat de Gulke Putten (Natuurpunt 2016)

3.6.2 Infrastructuur

- Er is een parking aan het Opvangcentrum Wingene en rechtover de gebouwen van PLC/De Zande.
- Aan het toegangspad naar het Veldkapelleke is een zitbank en in een graslandje is een picknicktafel aanwezig.
- Aan de visvijver in de westrand van deelzone 2 is er een picknickplek aanwezig.
- Het bezoekerscentrum in de gebouwen van De Zande wordt momenteel enkel nog gebruikt als startpunt voor geleide wandelingen.

3.7 Knelpunten

Het beperkt aantal knelpunten in het plangebied zijn:

Verval van bouwkundig erfgoed

Verscheidende historische elementen zijn in verval en zijn dringend aan restauratie toe. Zo is de rosmolen recent volledig ingevallen en is het Veldkapelleke in slechte staat. Ook de grafzerken op het kerkhof zijn niet onderhouden. De voorbije decennia hebben verbouwingen aan de bebouwing gerelateerd aan de staatsinstellingen geleid tot een verlies aan het homogeen uitzicht van het onroerend erfgoed binnen het beschermd landschap. De uitbating van enkele handelszaken door bewoners heeft geleid tot visueel storende uithangborden – vaak met informele wegwijzers langs de straat. Mogelijk als een gevolg hiervan is niet alle bouwkundig erfgoed binnen het beschermde landschap opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed. Enkele opzichterswoningen (bv. Sint Pietersveld 24-25) ontbreken in de inventaris, hoewel ze vaak authentiekere elementen bevatten dan andere opzichterswoningen, die wel geïnventariseerd zijn en voorafgaand aan de inventarisatie of sindsdien sterk verbouwd zijn.

Afbeelding 3-286: Fotovoltaïsche zonnepanelen, oranje geschilderde zij- en achtergevels en aangebouwde handelszaak bij de opzichterswoning aan Sint-Pietersveld 24.

Schade aan dreefbomen

Door te dicht ploegen en maaischade neemt de kwaliteit van de bomen in de dreven en bomenrijen af en is er een toename van dode takken in de kruin en een verhoogde kans tot afsterven. Onduidelijkheid over de eigendomssituatie van de bomen, die eigenlijk al dateert van voor WO II, heeft geleid tot achterstallig beheer en een verminderde heraanplant.

schade aan Beuk in Klilplo

Ontoegankelijk worden van dreven

Disfunctioneel worden van dreven die vroeger publiek toegankelijk waren zoals de verbinding Disveld-Doomkerke (dreef ten noorden van kasteelpark De Roo).

Omzetten van grasland

Het graslandareaal binnen het plangebied dient volgens het beschermingsbesluit van 2002 behouden te blijven. In deelzone 1 is 1,9 ha omgezet naar akkerland en in deelzone 2 is een perceel van 0,71 ha langs de Vagevuurstraat omgezet naar akker.

Invasieve exoten

Op enkele plaatsen is er de erg moeilijk te bestrijden Japanse/Sachalinse duizendknoop aanwezig. In de boszone achter de tuinen langs de Vagevuurstraat komt er de invasieve Bonte gele dovenetel voor. Andere invasieve exoten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Amerikaans krentboompje, ... zijn in de bosbestanden aanwezig maar zijn beheersbaar.

Verkeersonveiligheid langs de Vagevuurstraat/Bruggesteenweg

Door het ontbreken van een fietspad langs de Vagevuurstraat/Bruggesteenweg er is het voor zachte weggebruikers erg onveilig.

Parkeerproblematiek Succursale

De huidige parking aan de Succursale volstaat niet voor het aantal te parkeren voertuigen en daardoor wordt er tussen de bomen en in de berm geparkeerd. Bij de herinrichting van de site werd een vast aantal parkeerplaatsen afgesproken en was er geen mogelijkheid tot uitbreiding voorzien.

Chalet aan Veldkapelleke

Langs de Maria Aalterstraat staat een soortement tuinhuis. Deze constructie strookt niet met de omgeving van het Veldkapelleke en begraafplaats. Gezien deze locatie een waardevolle sociale functie heeft voor de buurt dient bij verwijderen van het tuinhuis een nieuwe –landschappelijk geïntegreerde- voorziening te komen.

Afbeelding 3-287: Visueel storende “chalet” als wachthokje/verzamelplaats naast de Veldkapelleke-site, aan de straatzijde, anno 2016.

Sluikstort van groenafval

In de zuidoostrand van het beukenbestand achter de tuinen langs de Vagevuurstraat (het perceel met de vroegere gedeeltelijke stervorm) is een omvangrijk stortplaats van groenafval aanwezig.

Afbeelding 3-288: sluikstort groenafval rand beukenbestand (Greenspot, 2016)

4 Erfgoedwaarden

Het Sint-Pietersveld bestaat uit een grootschalig planmatig ontginningslandschap uit de periode van de late veldontginningen op het eind van de 18de eeuw en het begin van de 19de eeuw, met duidelijke relictten van het Vlaamse veldgebied, inclusief restanten van natte heide en laagveen. Door verschillende overheidsinitiatieven kreeg dit drevenlandschap een historische, sociaal-culturele, natuurwetenschappelijke en esthetische meerwaarde.

De belangrijkste erfgoedwaarden zijn:

4.1 Historische waarde

De historische waarde in het plangebied situeert zich op het vlak van de landschappelijke waarden en het bouwkundig erfgoed.

- De landschappelijke structuren van de opeenvolgende ontginningsfasen zijn nog duidelijk herkenbaar. Zo is het drevenpatroon ontstaan tijdens de ontginningsperiode nog goed herkenbaar (deelzones 1 en 2). Van de veldperiode zijn er nog bewaarde relictten in deelzone 5 (oa. relictten van veldvijverdijken) en in het reservaat Gulke Putten (buiten plangebied).
- In de nattere boszones is nog een rabattenstructuur aanwezig die wijst op een geschiedenis van ontginning en beheer van aangeplante bossen.
- De herkenbaarheid van voormalige veldvijversites door depressies in het landschap en relictten van dijkjes.
- Een grotendeels gaaf bewaard patrimonium van instellingen. Zo zijn de Gemeenschapsinstelling voor Bijzondere Jeugdbijstand, het Penitentiair Landbouw Centrum en de Radio Marieteme Diensten met de verschillende dienstwoningen gelegen binnen deelzones 1 en 2. Het aanwezig bouwkundig erfgoed is dermate intact dat het een bijna volledige ontwikkelingsgeschiedenis van deze instellingen illustreert. De verschillende types woningen en de kleinschalige kenmerkende architectuur van de woningen zijn goed bewaard gebleven.
- Relictten van de Wereldoorlogen met relictten (open landschap) van een voormalig vliegveld en een begraafplaats van oorlogsslachtoffers.
- Aanwezigheid van twee kasteelsites en bijhorend park. In het gebied liggen ook verschillende boerderijen waaronder ook een ontginningsboerderij.

4.2 Natuurwetenschappelijke waarde

In het gebied zijn belangrijke fauna- en florawaarden voor dit onder meer te wijten aan het voorkomen van specifieke abiotische elementen als kwelzones, zure zandbodems, ...

De belangrijkste waarden zijn:

- Het dagzomen van tertiaire geologische lagen (zo onder meer steilrand net ten westen van Vagevuurstraat).

- Het gebied wordt gekenmerkt door een zeer hoge biodiversiteit en zeldzaamheidsgraad van de flora en bijhorende fauna. Dit komt vooral door ononderbroken fysieke omstandigheden en een relatief recent ontginningsverleden met een vrij stabiele en relatief hoge waterstand, de plaatselijke afwezigheid van bemesting, de variatie van droge tot natte bodems, zandige tot kleiige moerassige bodems met diverse zuurtegraden, de talrijke licht-schaduw gradiënten, de relatieve rust in het gebied en het jarenlang gehandhaafde intensief natuurbeheer.

De Gulke Putten herbergt bijzondere vegetaties, fauna en flora. Door de specifieke hydrologische omstandigheden, aanwezigheid van zure, voedselarme bodems en gericht natuurbeheer is over grotere oppervlaktes natte en droge heide en heischrale graslanden aanwezig met bijhorende zeldzame soorten. Binnen het plangebied zijn er vooral in deelzone 5 nog waardevolle heiderelicten behouden gebleven en zijn ze door natuurinrichtingswerken zowel naar kwantiteit als kwaliteit in sterke mate ontwikkeld.

4.3 Esthetische waarde

De esthetische waarde van Sint-Pietersveld ligt vooral in het landschap en het gebouwenpatrimonium.

- De visueel landschappelijke waarde en de relatieve ongeschondenheid van het historisch ontwikkelingspatroon is een belangrijk element in de esthetische waarde van het gebied. Dit in combinatie van een grote variatie aan invulling van het rasterpatroon en de daaruit voortvloeiende massa-ruimte ervaring zorgt voor een duidelijke eigenheid van het gebied.
- De hoge graad van herkenbaarheid van het aanwezige patrimonium van de instellingen en bijhorende dienstwoningen en de vrij goed bewaarde relictten uit hun ontwikkelingsgeschiedenis.
- De aanwezigheid van talrijke microlandschappen en hun samenstellende elementen met een hoge graad van verscheidenheid en natuurlijkheid.
- Het grotendeels ontbreken van niet passende bewoning en gebiedsvreemde elementen. De aanwezigheid van enkele drukkere wegen zorgt wel voor een gedeeltelijke versnippering van het gebied.

4.4 Sociaal-culturele waarde

De sociaal-culturele waarde van het plangebied ligt vooral in de relictten van de penitentiare, pedagogische en sociale geschiedenis van de instellingen en hun bewoners. Dat is duidelijk verbonden met het ontstaan van een kleine lokale gemeenschap.

5 Visie en doelstellingen

5.1 Algemene visie

Deelzone 1

Deze deelzone is volledig in openbare eigendom en herbergt belangrijke landschappelijke (dreven) en cultuurhistorische (Veldkapelleke, begraafplaats, rosmolen, gebouwen instellingen) waarden. Gezien de aanwezige waarden en het openbaar statuut van de deelzone ligt het ambitieniveau in deze deelzone hoog:

- Evocatie van historiek van de deelzone door in het Wingense deel het drevenraster te verdichten (referentie 19de eeuwse patroon) en door het Ruiseleedse deel open te houden als referentie naar de evolutie naar grootschaligere ontginning en de aanleg van een militair vliegveld tijdens WO I (20ste eeuwse patroon).
- Versterken van landschappelijke en ecologische waarde van de dreven door voorzien van bufferstroken langs de dreven in (maïs)akkers.
- Aanleg van een grote hoogstamboomgaard en afbakening geschikte locatie voor (biologische) groententeelt in de directe omgeving van de gebouwen.
- Restauratie en landschappelijke opwaardering van het Veldkapelleke en omgeving en van de begraafplaats.
- Goed beheer en onderhoud van de gebouwen van de instellingen.

Deelzone 2

Een deelzone waar een typerend beeld van Sint-Pietersveld namelijk de gelijkvormige dienstwoningen in een rechtmazig netwerk van dreven aanwezig zijn. Die woningen en de dichte drevenstructuur zijn bepalend voor de landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Het behoud en bestendigen van deze waarden is dan ook primordiaal:

- Maximaal behoud van de dienstwoningen en hun karakteristieke kenmerken. Het groene en wienig verhard karakter wordt maximaal behouden.
- Behoud en versterken van de drevenstructuur met behoud van de oude bomen in de dreven.
- Herstellen eenheid sportterreinen en Scheepspuit door transparant maken van boszone achter de tribune.
- Behoud van de onverharde, halfverharde en kasseiwegen.
- Meeste wegen beperken tot lokaal verkeer.
- Natuurontwikkeling in enkele graslanden en heiderelict.
- Natuurgetrouw beheer van de boszones

Deelzone 3

In het kasteeldomein Carpentier wordt het kasteel in goede staat gehouden en worden er in omringende park enkele parkelementen als vijverbrug gerestaureerd. In de boszone is het beheersen van invasieve exoten een belangrijk aandachtspunt.

Voor het kasteeldomein De Roo zijn er geen specifieke doelstellingen uitgewerkt.

Deelzone 4

Deze deelzone is nagenoeg volledig in openbare eigendom (ANB) en van Natuurpunt vzw. Het is een zone waar er omvangrijke natuurontwikkeling zal plaatsvinden, dit door natuurgericht beheer van de graslanden, herstel van poelen en de aanleg van een omvangrijke veldvijver. Eventueel kan er beperkt bosuitbreiding in de deelzone gebeuren.

Deelzone 5

Door heideherstel en aanleg van enkele grotere vijvers en vennen werd een deel van het historische veldgebied met veldvijvers hersteld. In de boszones wordt een natuurgetrouw bosbeheer gevoerd en wordt het netwerk aan dreven behouden. Behoud en ontwikkeling van waardevolle schrale graslanden is een doelstelling voor de deelzone.

5.2 Hoofddoelstellingen

Hoofddoelstellingen gaan steeds uit van het behoud, de verbetering of het herstel van de waarden die aan de grondslag van het beschermd landschap liggen. Voor het plangebied zijn er volgende hoofddoelstellingen:

5.2.1 Bouwkundig erfgoed

Het bouwkundig erfgoed binnen het beschermd landschap is de drager van zowel esthetische, historische als socio-culturele erfgoedwaarden, die behouden, verbeterd of hersteld moeten worden.

Hierbij is de doelstelling om de relictten die de dragers van die erfgoedwaarden zijn zichtbaar te maken in het landschap, ondermeer door het verwijderen van overmatige vegetatie die rondom bepaalde relictten een ongecontroleerde groei heeft gekend.

In het algemeen is het gebouwde erfgoed geassocieerd met de komst van de hervormingsschool halverwege de negentiende eeuw en is het de voorbije 160 jaar steeds aangepast aan de noodwendigheden van de tijd. Dat geldt zowel voor moderne nutsvoorzieningen als uitbreidingen, inkrimpingen en bestemmingswijzigingen. Ook in de toekomst moeten reconversies mogelijk blijven. Daarbij is het wel van belang om minstens de waardevolle elementen die opgesomd staan in de inventarisering van de erfgoedelementen te bewaren. In de regel betekent dit het behoud van oorspronkelijke erfgoedelementen die vanaf de openbare weg zichtbaar zijn, zoals vormtaal en decoratieve gevelelementen, vorm en grootte van de muuropeningen, materiaal en opbouw van het schrijnwerk en vorm van de bedaking. Voor de beschermde monumenten (deel gebouwen instellingen) geldt natuurlijk een volledig behoud van de erfgoedelementen. Enerzijds is dit een streven naar uniformiteit binnen de gehelen van woningen die met hetzelfde ID in de inventaris van het bouwkundig erfgoed zijn opgenomen (groeperingen van alleenstaande woningen, dubbelwoningen, vierwoningen en achtwoning), niet enkel inzake bouwstijlen en kleinschalige architectuur maar ook inzake afsluitingen, tuinaanleg, beplanting etc. Anderzijds betekent dit het bewaren van subtiele en de opvallende verschillen die bestaan tussen de om-

vang, gevelwerking en uitstraling van de verschillende types personeelswoningen, als aandelen aan de sociale stratificatie van beroepsklassen in de periode 1875-1925.

Specifieke doelstellingen per type woning:

Personeelswoningen bedienden RTT en ROG

- Bewaren of herstellen van symmetrie en afwerkingslagen in groeperingen woningen, in het bijzonder de dubbelwoningen, vierwoningen en de achtwoning.
- Herstel van voortuintjes/voortuinen bij gekoppelde woningen naar een “gemeenschappelijker” uitzicht, door het wegnemen, uniformiseren, vergroenen of verlagen van perceelsafscheidings.
- Onderhoud en herstel van historisch houten buitenschrijnwerk.

Opzichterswoningen

- Bewaren of herstellen van symmetrie en afwerkingslagen in dubbelwoningen bij verbouwingswerken.
- Zichtbaar laten van bakstenen.
- Herstel van originele smeedijzeren toegangspoortjes tussen geregeld bewaard gebleven betonnen paaltjes.
- Aanmoedigen van herstel van vensterluiken en voordeuren in originele tweekleurige toonsetting (zie woning Sint Pietersveld 25, foto hieronder).

- Indien lichtvoorziening in de zolderverdieping aan de straatzijde via dakkapellen zoals bewaard op sommige woningen, in het bijzonder Sint Pietersveld 19 en 25 (zie foto hierboven).

Hoeve Boskapeldreef 4

- Betere integratie van de moderne nutsgebouwen op het erf met het woonhuis met 19de-eeuwse kern.
- In ere herstellen van de boomgaard.

Burgerhuis Vagevuurstraat 37

- Restauratie naar het voorbeeld van historische foto's (schrijnwerk, herstel van luiken, bepleistering in imitatievoegwerk of kaleien).

Kasteel Carpentier

- Restauratie van het gevelparement en voegwerk;
- Uniformisering van kleurwerking op schrijnwerk (herschilderen van blauwgeschilderde voordeur, ramen en deuren van halfkelderverdieping en dakkapellen);
- Behoud van de oude brandstofpomp.

Jongensschool met onderwijzerswoning

- Dringende instandhoudingswerken aan dak en goten
- Verwijderen van recente storende bebouwing
- In ere herstellen van tuinaanleg en hoofdingang (poort)
- Bewaren van voormalige verharde speelplaats en toiletten

Tribune en vlaggenmast

- Restauratie naar voorbeeld van historische foto's.

De Scheepsput

- Behoud betonrand en betonnen steiger

Site Veldkapelleke en begraafplaats

- Nabootsen, bij de huidige voordeur, van de opgaande trap die in 1962 verdween bij het verplaatsen van de ingangsdeur
- Opfrissen van het verschaalde schrijnwerk van de voordeur
- Restauratie van het interieur (pleisterwerk, plafond, aan de vloer vastgemaakt meubilair, in het bijzonder de altaarpoten)
- Vervangen van de gedenksteen voor de geëmigreerde Doomkerkenaren door een exemplaar dat beter aansluit bij het originele ontwerp
- Kwalitatieve restauratie van het baksteenparement van de beschadigde hoek aan de achterzijde aan de straatkant, of integratie in het aangrenzende rotsmuurtje
- Verwijdering, restauratie en herplaatsing van het Calvariekruis.
- Afbraak van de "chalet" en vervangen door een constructie in de huisstijl van het landschapspark Bulskampveld.
- Heraanleg van de begraafplaats na inventarisering en waardestelling van de (kunst)historisch meest waardevolle graven (verder te bepalen in afzonderlijke onderzoeksopdracht).
- Opfrissen van het calvariekapelletje achteraan de begraafplaats.
- Herstel van de ommegang met lindes (aan straatzijde niet meer mogelijk) en verwijderen spontane opslag. Het bosje aan de westkant wordt behouden.

Gebouwen Rijksopvoedingsgesticht

Deze beschermde momumenten maken geen onderdeel uit van dit beheerplan. Natuurlijk worden deze gebouwen goed onderhouden en hun erfgoedwaarde maximaal behouden.

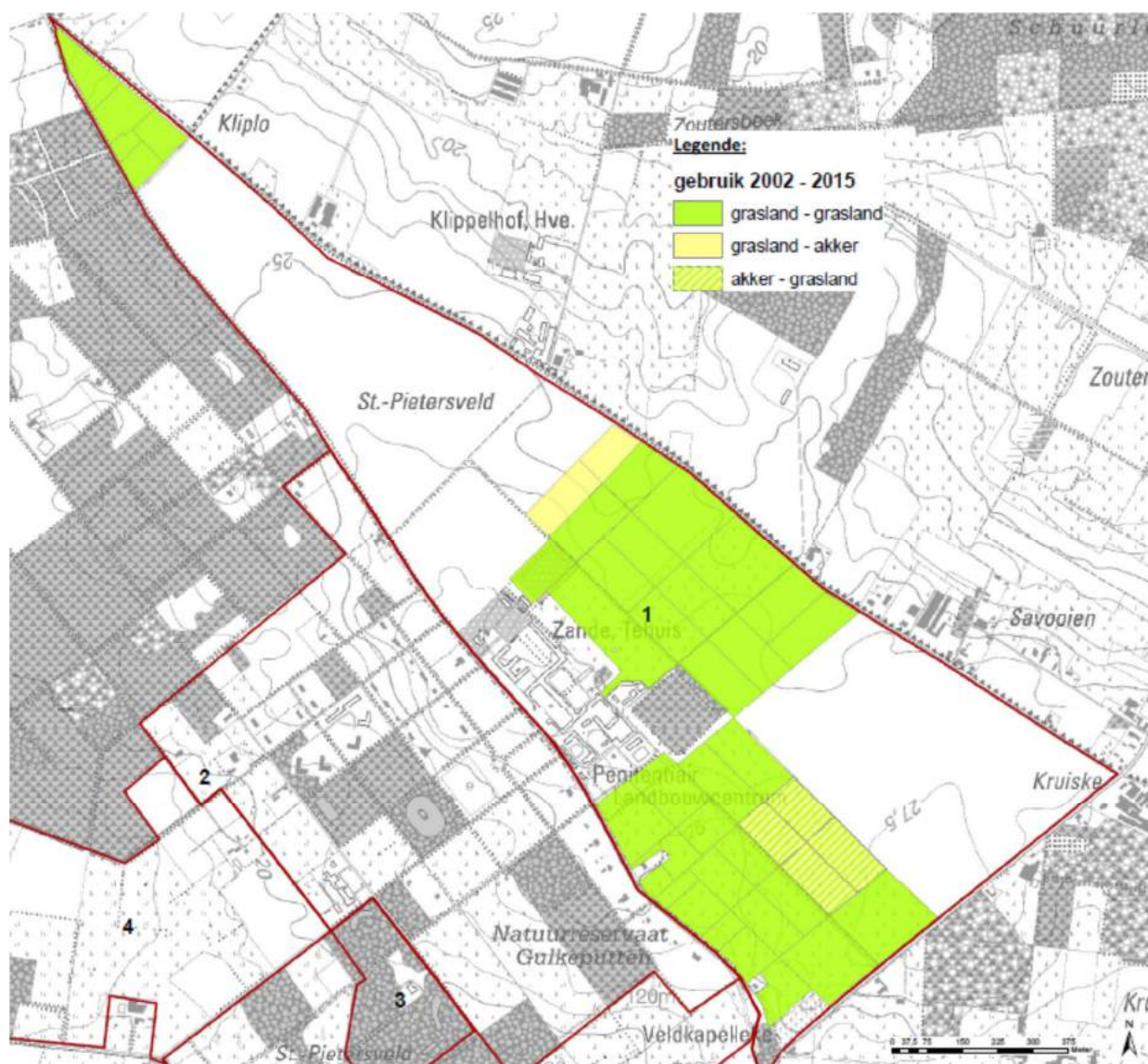
5.2.2 Landschappelijk erfgoed

Per biotoop of thema zijn er volgende hoofddoelstellingen:

5.2.2.1 Graslanden

Aanleg grasstroken in deelzone 1

Op Afbeelding 5-289 is voor deelzone 1 de toestand van 2002 (kadastraal plan) vergeleken met de toestand in 2015 (eigen terreinonderzoek). Hieruit blijkt dat er op een totale oppervlakte van 126,7 ha van de deelzone 43,32 ha grasland is gebleven, er 1,9 ha grasland naar akker is omgezet en 4,3 ha akker naar grasland is omgezet.

Afbeelding 5-289: aanwezigheid grasland in 2002 en in 2015 in deelzone 1

Om de dreefbomen beter te beschermen en de landschappelijke waarde van de dreven te versterken, worden er langs de dreven graslandstroken voorzien. Deze bufferstroken van ca. 7 m breed (vanaf voet dreefboom) worden voorzien in de huidige akkers en krijgen een extensief beheer (1 à 2 maaibeurten/jaar). In totaal wordt er ca. 5.100 m bestaande dreven en 475 m nieuwe dreef voorzien van dergelijke grazige bufferstroken. Dit betekent in totaal ca. 3,9 ha grasland dat in deelzone 1 in de dreef-bufferstroken wordt

voorzien. Om een duidelijke begrenzing op het terrein te hebben, is het aangewezen dat de bufferstroken van de aanpalende akkers door een ondiepe (0,5 m diep) worden gescheiden.

Aanleg van hoogstamboomgaard/zone met groententeelt in deelzone 1

In de zone ten noordoosten van de gebouwen van de instellingen wordt een hoogstamboomgaard van ca. 1,5 ha aangelegd. In de directe omgeving van de gebouwen is er historisch kleinschaligere landbouwteelt met boomgaarden en groentenpercelen aanwezig geweest. Bij aanplant (1 boom/100 m² of ca. 150 bomen) wordt bij voorkeur oude fruitrassen gebruikt. Deze hoogstamboomgaard zal in de landbouwexploitatie van het PLC worden ingeschakeld.

Het perceel van ca. 5 ha ten noordwesten van de gebouwen van De Zande kan worden ontwikkeld als een gebied voor groententeelt. In deze zone kunnen er geen serres of dergelijke worden opgericht maar tijdelijke koepels (max. 1 m hoog) kunnen worden gebruikt als ze landschappelijk niet storend zijn. Om de milieu-impact van de groententeelt te minimaliseren is het toepassen van biologische landbouw hier aangewezen.

Natuurgericht beheer graslanden in deelzone 2

Net ten noordwesten van de Boskapeldreef liggen enkele graslanden in openbare eigendom die een goede potentie hebben om ecologisch te worden opgewaardeerd, zie Kaart 6.1b. De graslanden 2-z1 (1 ha, Agentschap Jongerenwelzijn) en 2-z2 (0,29 ha, ANB) hebben momenteel een minder intensief gebruik en liggen op de helling van de steilrand met de mogelijke aanwezigheid van kwelwater. Het beheer bestaat best uit een extensief maaibeheer (2x/jaar) of maaibeheer met nabegrazing (2 GVE/ha). Het perceel 2-z3 (0,70 ha, PLC) ligt bovenaan de steilrand en is momenteel maïsakker maar was volgens het beschermingsbesluit in 2002 grasland. Dit perceel wordt opnieuw omgezet naar grasland.

Natuurgericht beheer graslanden en aanleg van schraal grasland in deelzone 4

Deze deelzone bestaat uit een deel ten westen van deelzone 2 (44,8 ha) en een perceel van 4,7 ha net ten westen van de Gulke Putten, zie kaart 6.1d. Het grootste deel van de deelzone is in eigendom van ANB en Natuurpunt vzw en zal op vrij korte termijn uitgezonderd enkele private percelen aan de oostrand de volledige deelzone een natuurgericht beheer krijgen met het herstel van een historische veldvijver. De aanwezige poelen in de deelzone worden hersteld (ruimen) en verder onderhouden.

Op vrij korte termijn zal er in het noordelijk deel 25,6 ha grasland natuurgericht worden beheerd. Rond de aan te leggen veldvijver (NI Biscopveld) van 2,1 ha wordt er 7,1 ha grasland errond afgegraven om te ontwikkelen naar waardevol (hei)schraal grasland.

Het graslandcomplex zal afgezien van enkele (knot)bomenrijen zijn open karakter behouden.

Natuurgericht beheer graslanden in deelzone 5

Momenteel wordt er 8,6 ha natuurgericht beheerd, zie kaart 6.1e. Er zijn enkele proefvlakken uitgezet om na te gaan of ontgronden in deze graslanden zinvol is om (hei)schrale vegetaties te kunnen ontwikkelen. Buiten de reservaatzone is het streefdoel om de aanwezige graslanden maximaal te behouden, zeker in het oostelijk gebied van de deelzone en ten zuiden van de Veldkapellestraat zijn er graslandcomplexen aanwezig.

5.2.2.2 Heide

De belangrijkste en best ontwikkelde heidevegetaties zijn gelegen in het reservaat Gulke Putten. In deelzone 5 zijn er door recente natuurinrichtingswerken enkele grotere zones opengemaakt met heidevegetatie in ontwikkeling. In deelzone 2 is er lokaal een perceel met goede potentie.

Heideherstel in deelzone 2

In het verbost perceel 2-z4 (1 ha, PLC) is er goede potentie om heidevegetatie verder te ontwikkelen. Kensoorten als Struikheide en veenmos zijn vrij talrijk aanwezig, dus door een gericht beheer van gedeeltelijk verwijderen opslag en kleinschalig plaggen kan er een waardevolle vegetatie van droge en natte heide verder worden ontwikkeld.

Heideherstel in deelzone 5

In kader van Natuurinrichtingsproject Biscopveld en het Life-project Vlaams Veldgebied werd er 4,72 ha bos omgevormd naar open heide. Drie heidezones worden met begrazing beheerd en zijn volop naar waardevolle heidevegetaties aan het ontwikkelen.

5.2.2.3 Kasteel Carpentier (deelzone 3)

Volgende maatregelen binnen het kasteelpark zijn mogelijk:

- Behoud van de relict radiostation Maritieme Diensten (betonnen ankerpunten).
- Heraanplant van parkbomen. Ter vervanging van de 3 afstervende zilversparren worden 3 Kleinbladige lindes aangeplant.
- Onderhoud en onderzoek (VTA, verankering, ...) van 10-tal Beuken in directe omgeving van het kasteel.
- Ruimen van de parkvijver.
- Beheersen van Sachalinse duizendknoop en bestrijden Amerikaanse vogelkers die in het bos lokaal massaal aanwezig is. Pontische rododendron wordt in de bosbestanden zelf teruggedrongen maar kan in de randen blijven staan.
- Uitvoeren van natuurgetrouw bosbeheer met hoogdunning in de bosbestanden, het laten liggen van dood hout en stimuleren van inheems loofhout (ruwe en zachte berk, zwarte els, ...). Amerikaanse eik wordt geleidelijk weggedund.
- Aan de ingang kan er op de locatie van de vroegere personeelswoning een houten of bakstenen berghok worden geplaatst.

5.2.2.4 Parkbosstructuur ten noorden van kasteel Carpentier

In dit bosperceel zijn er volgende maatregelen mogelijk:

- Verwijderen van vervallen berghok
- Onderhoud van ijzeren hekken, de twee betonnen pijlers en brugleuning in boomstamimitatie.
- Instandhoudingswerken van half-ondergrondse kelder.
- Bestrijden van Am. vogelkers en Am. eik.

5.2.2.5 Dreven en bomenrijen

Het netwerk van dreven en bomenrijen (totaal 21 km) is één van de belangrijkste waarden in het plangebied. Zowel de dreven op private gronden als openbare gronden worden in stand gehouden en indien nodig verder aangevuld of heraangeplant.

Algemene regels bij beheer dreven:

- De historische **plantafstanden** tussen de dreefbomen in het gebied bedragen 6 à 7 m, er wordt dan bij inboeten en heraanplant naar gestreefd om deze plantafstanden te respecteren. Langs drukke verkeerswegen (bvb. Vagevuurstraat) kan er bij inboeten of aanplant een ruimere plantafstand worden gehanteerd (tot maximaal 10 m).
- Dode bomen worden gekapt en wordt er **ingeboet** of vernieuwd met de dominante soort in de dreef.
- Bomen met veel dode takken worden gesnoeid en tweejaarlijks opgevolgd.
- Nieuw aangeplante bomen worden strikt opgevolgd en indien nodig ingeboet zodat er geen gaten vallen in de dreven.
- Jonge bomen die slecht groeien of slechte vorm hebben, worden gekapt en vervangen door nieuw kwalitatief plantgoed.
- Bij oudere Beuken-, Zomereiken of Am. eikendreven wordt er normaliter **niet meer** dan 125 m dreef of bomenrij in één keer gekapt. Indien langere afstanden worden gekapt is er overleg met de betrokken administraties.
- Bij kap van **potentiële vleermuisbomen** wordt er vooraf onderzoek gedaan op aanwezigheid van vleermuizen. Vooral de oude Beuken en Am. eiken zijn potentiële vleermuisbomen en dienen strikt te worden opgevolgd.

Recent (december 2016, in voorbereiding) werd er door OE richtlijnen opgesteld in verband met het beheer van dreven. Een interessante passage hieruit wordt hieronder weergegeven:

De vervanging van een dreef kan in één keer uitgevoerd worden (full replanting) of gefaseerd (phased replanting). Full replanting wordt vaak toegepast in toegangsdreven of dreven die zichtassen accentueren. Gefaseerde vervanging is geschikt voor drevenstelsels, wegbeplantingen en kanaalbeplantingen.^[2] Bij gefaseerde vervanging is het belangrijk dat het begin- en eindpunt van de secties zorgvuldig gekozen wordt. Kruispunten of knikpunten zijn voor de hand liggende begin- en eindpunten.

- *Bij dreven jonger dan 80 à 100 jaar heeft het behoud van het ontwerp in principe voorrang op het behoud van de bomen. Als de uitval meer dan 40 % bedraagt, mag men de vervanging van de hele dreef in overweging nemen, tenzij de bomen een bijzondere historische of wetenschappelijke waarde hebben. Hou er rekening mee dat jonge dreven met een hoog uitvalpercentage toch nog 'gered' kunnen worden door gericht inboeten en standplaatsverbetering (zie hoofdstuk 4.1.4, 'inboeten').*
- *Bij dreven uit de 18de en 19de eeuw wordt de esthetische waarde van de dreef afgewogen tegen de wetenschappelijke waarde en de historische waarde van de bomen. Afhankelijk van het resultaat kan men opteren voor algehele vervanging, gefaseerde vervanging, het inboeten van de lacunes of het openlaten van de lacunes. Met het toepassen van vervangingsdrempels is voorzichtigheid geboden. Vervangingsdrempels hebben slechts een indicatieve waarde. Elke oude dreef vergt een oplossing op maat. Als de wetenschappelijke waarde en de historische waarde van de bomen hoger is dan de esthetische waarde van de dreef, is het raadzaam de bomen te behouden. Als de esthetische waarde van de dreef hoger is dan de wetenschappelijke waarde en de historische waarde van de bomen, kan men het best overgaan tot vervanging. Bij de afweging doet men er goed aan niet alleen naar de dreef te kijken maar ook naar*

^[2] Volgens Couch kan gefaseerde vervanging ook toegepast worden bij dreven die uit verschillende bomenrijen bestaan. Bij zulke dreven kan men eerst de buitenste bomenrijen vervangen en in een latere fase de binnenste bomenrijen. Couch 1994, 314.

het groter geheel (b.v. het kasteeldomein) waar deze deel van uitmaakt. In geval van twijfel is het raadzaam een commissie van experts samen te stellen om een gefundeerd advies over het al dan niet vervangen van de dreef uit te brengen. Ook is het belangrijk de lokale gemeenschap bij de besluitvorming te betrekken. Het kappen van oude bomen geeft immers vaak aanleiding tot protest.

Afbeelding 5-290: dikke Am. eiken en potentiële vleermuisbomen in dreef 2-D14 (Greenspot, april 2016)

Deelzone 1

In deze deelzone wordt enerzijds een open zicht behouden en anderzijds het landschap verdicht voor aanleg van nieuwe knotbomenrijen in de zone tussen PLC en de Veldkapelle. In de zone tussen Maria-Aalterstraat en Savooien-Kiplo wordt het landschap opengehouden, dit om de aanwezigheid van een militair vliegveld tijdens WOI op deze locatie te duiden. Na WOI is deze zone altijd opengebleven. In de zone tussen de gebouwen van het PLC, de Brugsesteenweg en de Veldkapelle worden er in het graslandcomplex nieuwe knotboomrijen aangelegd om het 19de eeuwse rasterpatroon dat er aanwezig is geweest, te illustreren.

Om het beschermd landschap fysisch te begrenzen wordt langs de Maria-Aalterstraat een nieuwe beukenrij aangeplant.

Als prioritaire soort wordt in deelzone 1 Beuk gebruikt. Bij het inboeten of vernieuwen van beukendreven wordt afhankelijk van de dreef de variëteit bruine Beuk of groene Beuk gebruikt. Bij inboeten en aanleg van nieuwe dreven wordt een plantafstand van 7 m gebruikt. Bij aanleg van de 3 nieuwe knotbomenrijen wordt als soort Schietwilg (*Salix alba*) gebruikt.

In deze deelzone wordt de aanleg van ca. 2 km nieuwe dreven (enkele bomenrij) voorzien. Dit op aanvulling van de bestaande 7,5 km dreven in de deelzone.

Deelzone 2

Het ontginningspatroon met dreven is in deelzone nog grotendeels bewaard gebleven. In totaal zijn er ca. 6 km dreven (veelal aan beide zijden weg) in de deelzone aanwezig. Het is in deze dreven dat de oudste bomen van het plangebied staan met enkele zware Beuken en Am. eiken. De oude bomen worden maximaal behouden rekening houdend met hun veiligheidsrisico. Gaten die in de dreven zijn gevallen worden ingeboet met Beuk of Zomereik afhankelijk van de dominante soort in de dreef of worden de dreven vernieuwd.

De aanwezige platanendreef (2-D6) en populierendreef (2-D18) worden behouden tot ze in volwassen fase komen. De platanendreef wordt heraangeplant met Beuk, de populierendreef met Zomereik.

Bij het kappen van oude bomen wordt vooraf nagegaan of er vleermuisverblijfplaatsen in de betreffende bomen aanwezig zijn.

Deelzone 4

In deelzone 4 zijn er enkel maar op de randen en in bos dreven aanwezig. Het zijn nog vrij jonge dreven van vooral Zomereik aan beide zijden van de wegen. In centraal in de deelzone zijn nog enkele knotbomenrijen aanwezig die oude bosgrenzen of vroegere paden aanduiden. Die knotbomenrijen worden verder beheerd maar worden er centraal in de deelzone geen bijkomende aanplanten van bomenrijen voorzien om de openheid van de deelzone te bewaren. Wel wordt in het zuidelijk deel van het wandelpad door het gebied de aanplant van een bomenrij met Zomereik voorzien en worden enkele knotbomenrijen verder aangevuld. De dreefbomen zelf worden opgesnoeid om zo uit te groeien tot volwaardige dreefbomen.

Deelzone 5

Hier liggen de meeste dreven in of in de directe omgeving van boszones. Beuk is naast Zomereik de overheersende soort maar er zijn ook (dubbele) dreven van Am. eik en langs de Veldkappellestraat enkele stroken met oudere populieren. Doelstelling is om de aanwezige dreven maximaal te behouden en beperkt enkele historisch verantwoorde aanvullingen te doen. In de dreven in of langs boszones zorgt de opslag van struiken en bomen voor een gesloten onderetage. Deze onderetage wordt behouden of ontwikkeld, enkel jongere dreefbomen worden vrijgesteld zodat ze optimaal kunnen groeien.

Langs de Lammersdam-Veldkappellestraat wordt over meer dan de helft van de straat een dreef (aan beide zijden waar het kan, dus waar er geen bos is) met Zomereiken aangeplant. De aanwezige oude populieren worden behouden, bij veiligheidsrisico worden ze gekapt en vervangen door Zomereik. In de zuidoosthoek is het wenselijk dat er een Beukendreef wordt aangeplant om de verbinding te maken met het kasteelpark Coffyn en zo zelfs verder naar de Vorte bossen.

Bij heraanplant zijn de te gebruiken soorten Beuk en Zomereik.

In het noordelijk deel zijn er nog relictten aanwezig van een kleinschalig landschap met knotbomenrijen. De bestaande knotbomenrijen worden verder 8-jaarlijks geknot en beperkt uitgebreid.

Om de landschappelijke impact van moderne gebouwen te beperken is het wenselijk dat er onder meer rond het bedrijf aan Oude Veldstraat 20 een groenscherm (haag of houtkant met inheemse soorten als Zwarte els, Hazelaar, etc.) wordt voorzien.

5.2.2.6 Potentiële zone voor bosuitbreiding

De noordrand van deelzone 2 die aansluit bij de Vagevuurbossen is een zone die in aanmerking kan komen voor bebossing.

5.2.3 Wegenis

In het Sint-Pietersveld (complex van dienstgebouwen) ten zuidwesten van de Brugsesteenweg (deelzone 2) is er een raster van wegen aanwezig waarvan enkele nog onverhard of uit kasseien bestaan en zo nog relictten zijn van de historische wegenis in het gebied. In deelzone 5 is de Veldkapellestraat-Lammersdam een belangrijke historische halfverharde weg. Doelstelling is om het uitzicht van deze wegen met historische wegenis maximaal te behouden en te restaureren.

het betreft volgende (semi-) openbare wegen:

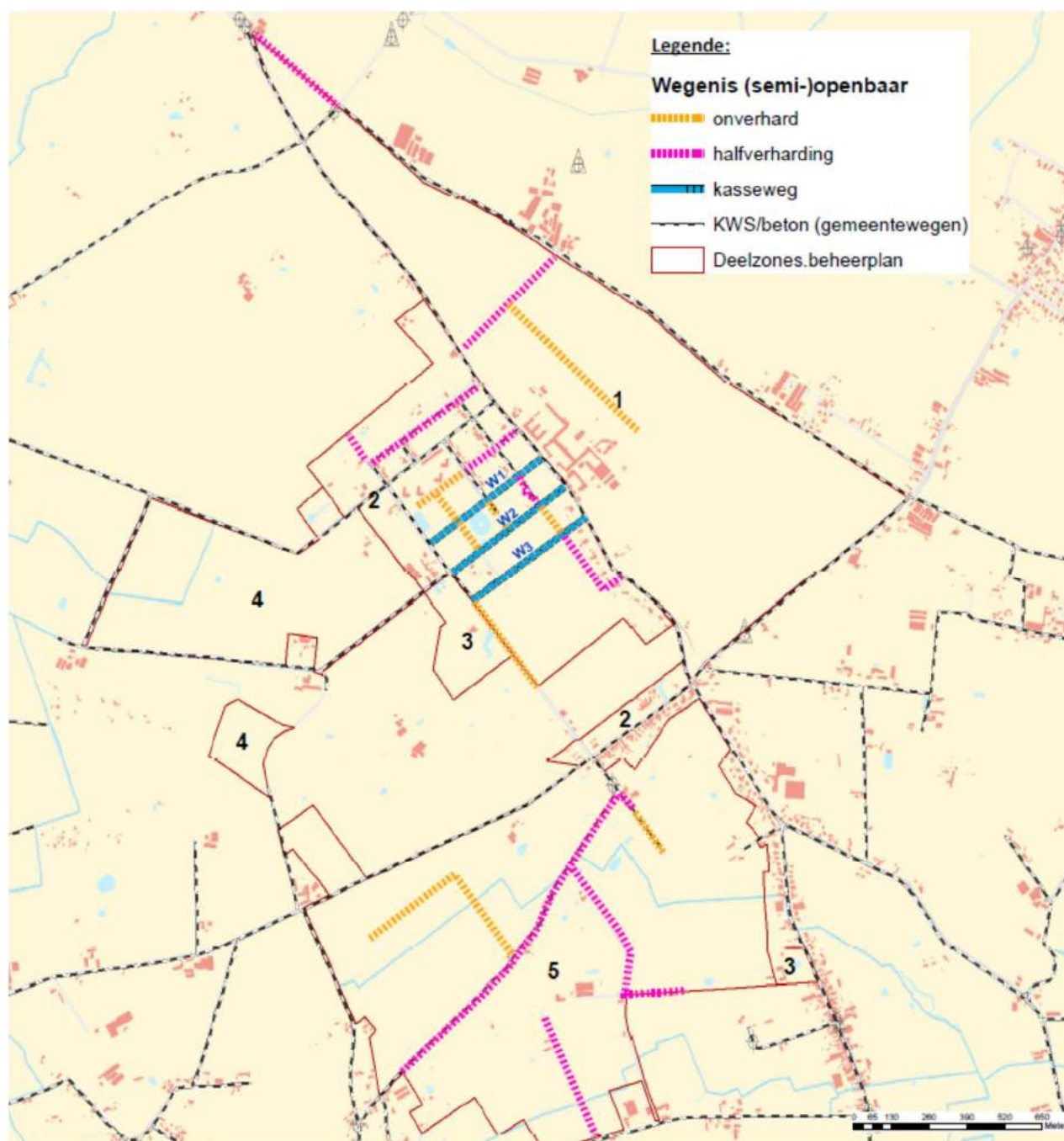
- Kasseiwegen: de twee bestaande parallelle kasseiwegen tussen de Brugsesteenweg en de Sint-Pietersveldstraat (zie W1 en W2 op figuur x) worden in hun huidige toestand behouden. Indien er verzakkingen optreden worden deze hersteld. De derde meest zuidelijke parallelle weg (W3) is momenteel overdekt met een KWS-laag en afgeboord met een betonnen boordsteen. Deze weg van ca. 500 m wordt binnen dezelfde wegzate heraanlegd als kasseiweg.
- Onverharde paden: de onverharde paden in deelzone 2 die een openbaar karakter hebben (ca. 650 m) worden maximaal behouden. Ook het onverhard pad in deelzone 1 (630 m) wordt behouden, net als de delen toegankelijk onverhard pad in deelzone 5 (700 m). De wandelpaden onder meer door het reservaat Disveld worden verder toegelicht. Het beheer bestaat er enkel in om de paden goed toegankelijk te houden (oa. putten opvullen met ternair zand).

Afbeelding 5-291: Foto links: onverhard pad parallel aan Vagevuurstraat – foto rechts: kasseiweg W2

- Halfverharde wegen: in deelzone 2 zijn er ca. 1.200 m halfverharde wegen aanwezig. Deze wegen zijn deels verhard met kiezel en hebben veelal een grazige middenberm. In deelzone 1 zijn er twee wegdelen die halfverhard zijn (samen 825 m). Deze wegen

worden niet verder verhard en het beheer bestaat erin enkel putten op te vullen met ternair zand. In deelzone 5 wordt het tracé van de Veldkapellestraat dat momenteel nog halfverhard is maximaal zo gehouden. Ook het deel Lammersdam dat binnen het plangebied valt en deels verhard is (in 2015 nog deel verhard) wordt niet verder verhard en gerestaureerd.

Afbeelding 5-292: doelstelling (semi-) openbare wegenis in het plangebied

5.2.4 Toeristische/historische informatie

Vervangen van de bestaande infoborden (bij het Veldkapelleke, bij de Scheepspuit, bij de jongensschool) door nieuwe borden. Onder meer in huisstijl van het landschapspark Bulskampveld.

5.3 Nevendoelstellingen

Nevendoelstellingen bevat beheeropties die nodig zijn om het beschermd landschap te valoriseren of te herbestemmen. Voor nevendoelstellingen zijn er normaliter geen premies voorzien.

5.3.1 Invoeren plaatselijk verkeer Sint-Pietersveld

Om de rust en verkeersveiligheid in de wooncluster Sint-Pietersveld te verhogen worden alle zijwegen van de Boskapeldreef enkel toegankelijk voor plaatselijk gemotoriseerd verkeer. De Boskapeldreef wordt de enige doorgangsweg. Het deel Sint-Pietersveldstraat van de Boskapeldreef tot aan de instelling De Zande Campus Wingene (Succursale) is ook toegankelijk voor niet-plaatselijk verkeer.

5.3.2 Uitbreiding parking aan De Zande

De huidige parking rechtover de ingang van De Zande langs de Vagevuurstraat heeft onvoldoende capaciteit. Daarom wordt de parking in zuidwestelijke richting uitgebreid. De uitbreiding wordt zo goed mogelijk landschappelijk geïntegreerd en worden de aanwezige bomen maximaal behouden.

5.3.3 Aanleg van veldvijver Caluwenbroekvijver

In kader van het NI Biscopveld wordt in deelzone 4 een deel van de historische veldvijver Caluwenbroekvijver heraangelegd. Aan het meest stroomafwaartse deel de vijver van 2,14 ha worden lage dijkjes aangelegd om de waterhuishouding en de waterkwaliteit van de vijver optimaal te ontwikkelen.

6 Beheermaatregelen

6.1 Beheertabel

De verschillende beheermaatregelen zijn weergegeven in de tabel Beheermaatregelen beschermd landschap Sint-Pietersveld en op de kaarten 6.1a tot 6.1e.

De mogelijkheid van premie zoals opgenomen in dit hoofdstuk is steeds ondergeschikt aan de vigerende wetgeving en steeds binnen de perken van de begroting.

6.2 Maatregelen vrijgesteld van toelating

Voor volgende werken binnen het beschermd landschap is er vrijstelling van toelating door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Deze vrijstelling geldt echter niet voor stedenbouwkundige vergunningen.

- Kappen van bomen in tuinen, niet in dreefverband en met omtrek kleiner dan 2 m.
- Herstel van de toegangspoortjes bij de opzichterswoningen naar model van bv. Sint Pietersveld 5.
- Dakopeningen aan de straatzijde van de opzichterswoningen toegelaten indien vormgegeven naar model van de dakkapel Sint Pietersveld 19 en 25.
- Wijzigingen aan gevelparement en dakvlak die niet van op de openbare weg zichtbaar zijn, toegelaten mits stedenbouwkundige vergunning.
- Plaatsen van zonnepanelen en zonneboilers op dak aan zijde die niet vanaf de openbare weg zichtbaar is
- Aanbrengen van totale verharding per perceel van niet meer dan 10 m².
- Aanplant van hoogstamboomgaard op gronden van PLC (deelzone 1).

Voor overige werken die een aanzienlijke wijziging van de bouwkundige of landschapskenmerken tot gevolg heeft, is de toelatingsplicht geldig (al dan niet samen met een stedenbouwkundige vergunning).

6.3 Maatregelen aan bomen en struiken waar toelating nodig is

Voor het kappen van volgende bomen binnen beschermd landschap dient een afzonderlijke toelating bij Onroerend Erfgoed te worden aangevraagd:

- Alle bomen in dreven, boomrijen, tuinen en parken met een omtrek van 2,0 m of meer (gemeten op 1,5 m hoogte).
- Voor het kappen van boomrijen of dreven van meer dan 125 m lengte.

- Voor het kappen van Rode beuk en Treuriep op begraafplaats en dikke Beuken op kasteel Carpentier. Deze zijn allen houtig erfgoed.
- Voor het verwijderen van Gaspeldoorn.

6.4 Maatregelen die premiegerechtigd zijn

Bij een goedgekeurd beheerplan is er de mogelijkheid tot een erfgoedpremie. Voor volgende werken voor erfgoed in eigendom van gemeente of privé kan een premie worden bekomen:

- Restauratie van Veldkapelleke en omgeving. Voor deze site zal er een afzonderlijk restauratiedossier buiten dit beheerplan worden opgemaakt.
- Restauratie begraafplaats en omgeving. Voor deze site wordt er een afzonderlijk restauratiedossier buiten dit beheerplan opgemaakt.
- Restauratie van historische elementen als pompgebouw, tribune, vlaggenmast indien overgedragen naar de gemeente.
- Renovatiewerken aan private woningen die zodanig gebeuren dat het historisch uitzicht van de woning wordt behouden of hersteld (zie beheertabel).
- Herstel van oorspronkelijke toegangen en hagen rond de private woningen.
- Beheer en aanplant van boomrijen en dreven.
- Beheer van houtig erfgoed.
- Bestrijden van invasieve exoten.
- Uitvoeren van hakhoutbeheer (in middelhoutbestanden).
- Uitvoeren van heidebeheer.
- Herstel van de historische kasseiwegen (aanleg en onderhoud).

6.5 Lijst van ZEN-Erfgoed

Voor ZEN-erfgoed (erfgoed zonder economisch nut) kan er een verhoogde erfgoedpremie worden bekomen. In het plangebied vallen volgende elementen onder het ZEN-Erfgoed (cfr. beslissing Onroerend Erfgoed op 22/09/2016 en 20/10/2016):

- Veldkapelleke en omgeving.
- Brug over vijver ten noorden kasteeldomein Carpentier.
- Vlaggenmast.
- Pompgebouw.
- Staakkapelletje.

7 Opvolging

Het goedgekeurd beheerplan wordt opgevolgd door een stuurgroep met als basis degene die is samengesteld in kader van de opmaak van een beheerplan voor het beschermd landschap Sint-Pietersveld.

Om de stuurgroepleden in staat te stellen de werkzaamheden op te volgen, wordt er jaarlijks een rapport opgesteld, de gemeente Wingene heeft hierin een sturende rol. In dit **jaarlijks rapport** worden de werkzaamheden vermeld die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd en wordt aangegeven welke werkzaamheden er overeenkomstig het uitvoeringsprogramma er voor het komende werkjaar gepland zijn.

Indien nodig kan in het verslag een bijsturing van het uitvoeringsprogramma worden aangegeven. Die bijsturing wordt dan verantwoord.

Eveneens wordt er jaarlijks een **rapportagekaart** aangemaakt. Op deze kaart worden de uitgevoerde werkzaamheden, de geplande werkzaamheden voor het volgende werkjaar en eventuele bijsturingen ruimtelijk gesitueerd.

8 Literatuur

Archiefinventarissen

Buyck J., Inventarissen van de archieven van het rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede (1849-1970) en van het penitentiair landbouwcentrum te Ruiselede (1926-1986) met daarin opgenomen de archieven van de verschillende interneringscentra te Kortrijk (1944-1947) en van het interneringscentrum te Moorsele (1944), Brussel, 1999.

Buyck J., Inventaris van het archief van het Penitentiair Landbouwcentrum te Ruiselede (met daarin opgenomen de archieven van de verschillende interneringscentra te Kortrijk en van het Interneringscentrum te Moorsele). Overdracht 1999 (1926-1986), Brussel, 1999.

Drossens P., Inventaris van het archief van de rijksopvoedingsgestichten te Ruiselede (1849-1970) en te Beernem (1852-1926) en rechtsvoorgangers. Overdracht 2001, Brussel, 2001.

Warlop E., "Inventaris van het archief van de kerkfabriek Ruiselede", in: Inventarissen van de archieven van kerkfabrieken. Supplement 1, pp. 39-45.

Literatuur

“1927-1977. Vijftig jaar Radio-Ruiselede”, *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 3, pp. 9-10.

“Afbraak op Sint-Pietersveld”, *Groot Ruiselede*, 1981, XXVI, 3, p. 26.

Andries J.O., Notice sur la bruyère de Bulscamp, et sur l’itinéraire suivi par Walter de Marvis, évêque de Tournai pour y fixer, en 1242, des limites de paroisses, Doornik, 1867.

Arnoys R. en Ghyselbrecht G., Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio, Oostduinkerke, 2013.

Baelde D., “De Torens van Ruiselede”, *Oud Ruysselede*, 1988, V, pp. 116-124.

Antrop M., De Maeyer P., Vandermotten C., Beyaerts M. et al., België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie, Tielt, 2006.

Bogaert P., “De landschappen van het Houtland”, in: Land van Hout. Bebossing door Brugse families en instellingen omstreeks 1800, Brugge, 2005, pp. 7-11.

“Bomen verdwijnen”, *Ons Doomkerke*, 1962, VII, 3, p. 9.

Bourgeois J., Meganck M., Semey J., e.a., Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen, II, Gent, 1998.

Braet M., “Rusleda 900 jaar. Een kroniek 1106-2006”, *Oud Ruysselede*, 2006, XXIII, 4, pp. 163-240.

Braet M., “Mijmeringen bij documenten en foto’s 120 jaar Doomkerke”, *Oud Ruysselede*, 1996, XIII, pp. 156-176.

Braet M., “Families Bake en Perneel en het Sint-Pietersveld (1759-1849)”, *Oud Ruysselede*, 2004, XXI, 1, pp. 3-10.

Braet M., “Het geslacht Wyts en het vijvergebied te Wildenburg en Bellem”, *Ons Wingene*, 2008, 11, pp. 104-120.

Braet M., “Omtrent het Sint-Pietersveld en de meidagen 1940”, *Oud Ruysselede*, 2002, XIX, 2, pp. 91-96.

Braet M., “Gedurfde verzetsdaad op ’t Sint-Pietersveld 21 juli 1942”, *Oud Ruysselede*, 2005, XXII, 4, p. 130.

Braet M., “Verklaring van de Ruiseleedse straatnamen”, *Oud Ruysselede*, 2006, XXIII, 1, pp. 3-41.

Braet M., “Omtrent familie De Roo, de jongensschool St.-Louis en de feestzaal te Doomkerke”, *Oud Ruysselede*, 2006, 3, pp. 109-118.

Braet M., “Geld in offerblok van ’t Veldkapelleke”, *Oud Ruysselede*, 2006, XXIII, 4, p. 192.

Braet M., “Het muziekkorps van Sintepiers”, *Oud Ruysselede*, 1997, XIV, 2, pp. 100-104.

Braet M., “Omtrent 75 jaar radiozendstation Wingene-Ruiselede”, *Oud Ruysselede*, 2002, XIX, 4, pp. 169-172.

- Braet M. & Vanhulle D., "Stichting van Gillis Vursbrouck en Pierijne Waeghebrugge te Ruiselede in 1515", Oud Ruysselede, 2003, 3, pp. 137-144.
- Caerels L., "Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdijaren. Deel 1: Tot aan de bezetting in 1914", Oud Ruysselede, 1994, XI, 2, pp. 45-56.
- Caerels L., "Herinneringen uit mijn kinder- en jeugdijaren. Deel 2: Bezet gebied 1914-1918", Oud Ruysselede, 1994, XI, 3, pp. 111-120.
- Christiaens J., De geboorte van de jeugddelinquent (België, 1830-1930), Brussel, 1999.
- Coppens W., *Geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1848 tot 1866*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven; 1980.
- Daels L., "Landschapontwikkeling in en rond het voormalige Bulskampveld", Tijdschrift van de Belgische Vereniging voor Aardrijkskundige Studies, 1962, 31, pp. 191-228.
- Dauw A., "De oorsprong van het Veldkapelleke", Ons Doomkerke, 1962, VII, 2, p. 2.
- Dauw A., "Het Vagevuur", Ons Doomkerke, 1962, VII, 3, pp. 10-12.
- Dauw A., "De Gulke Putten", Ons Doomkerke, 1961, VI, 3, pp. 9-10.
- Dauw A., "Doomkerke in zijn wijken", Ons Doomkerke, 1964, IX, 2, pp. 3-4.
- Dauw A., "D'r komen radiotorens!", Ons Doomkerke, 1973, XIX, 1, pp. 5-6.
- Dauw A., "Doomkerke in zijn wijken. De Veldstraat", Ons Doomkerke, 1967, XII, 2, pp. 3-5..
- Dauw A., "Doomkerke in zijn wijken. Mager Sintpietersveld", Ons Doomkerke, 1964, X, 1, pp. 3-4.
- Dauw A., "De 25 Lievevrouwbeelden te Doomkerke", Ons Doomkerke, 1976, XXI, 1, pp. 10-12.
- Dauw A., "Koorts afbinden aan 't Veldkapelleke", Ons Doomkerke, 1977, XXII, 1, pp. 9-10.
- Dauw A., "Het kasteel 'Sint-Pieter' op het Sint-Pietersveld in de volksmond "Meneer Carpentiers kasteel"", Ons Doomkerke, 1978, XXIII, 2, p. 11.
- Dauw A., "Het Sint-Pietersveld", Groot Ruiselede, 1978, XXIII, 2, pp. 2-5.
- Dauw A., "Nog het Sint-Pietersveld", Ons Doomkerke, 1965, X, 3, pp. 3-4.
- Dauw A., "Nog beschouwingen over het renteboek van de Sint Pietersabdij", Groot Ruiselede, 1983, XXVIII, 1, pp. 11-14.
- Dauw A. "Vijftig jaar geleden", Oud Ruysselede, 1984, 1, p. 16.
- Dauw A., "Doomkerke in zijn wijken. Het Disveld", Ons Doomkerke, 1966, XI, 2, p. 7.
- Dauw A., "Een bel op het dak", Ons Doomkerke, 1973, XVIII, 2, pp. 5-10.
- Dauw A., "Het Disveld te Doomkerke (vervolg)", Ons Doomkerke, 1966, XII, 1, pp. 3-6.

- Dauw A. & Deguffroy G., "Renteboek van de almoeserije van Ste. Pieters Abdye nevens Ghendt. "Een nuttig geschenk", Groot Ruiselede, 1981, XXVI, 2, pp. 6-7.
- Dauw A. & Deguffroy G., "Renteboek Sint-Pieters 2de deel + Kaart", Groot Ruiselede, 1982, XXVII, 1, pp. 3-12.
- Debacker R., "De heerlijkheden van Ruiselede in kaart", Oud Ruysselede, 1988, V, 3, pp. 149-165.7
- Debeil F., "Veldvijvergebied Wildenburg, cultuurhistorische studie", Natuurinrichtingsproject Biscopveld, VLM Regio West, 2015.
- de Bersaques L., Grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg 1627, Aalter-Nevele-Ruiselede, 1985.
- De Brabandere R., "De ontginningsgeschiedenis van het Bulskampveld en het Sint-Pietersveld", in: De Brabandere R., Delange M. e.a. (red.), Wreeck geen quaedt, maer dwing tot goed. Het Sint-Pietersveld, kruispunt van historische en maatschappelijke ontwikkelingen in Vlaanderen. 150 jaar Gemeenschapsinstelling Bijzondere Jeugdbijstadb in Ruiselede, 1849-1999, Tielt, 1999, pp. 15-45.
- Degrande V., Langs deze weg zet gene voet... De kapelletjes van West-Vlaanderen. Regio Tielt, 2012.
- Deguffroy G., "De Gulke Putten te Wingene en Ruiselede", Groot Ruiselede, 1982, XXVII, 2, pp. 3-9.
- Deguffroy G., "Ruiseleedse kapellen en kruisen", Oud Ruysselede, 1995, XII, 3, pp. 91-152.
- Deguffroy G., "Het kerkhof van Sint-Pietersveld", Oud Ruysselede, 1985, 1, pp. 35-43.
- Deguffroy G. & Depredomme J., "Ruiseleedse plaatsnamen", Oud Ruysselede, 1993, X, 4, pp. 163-195.
- Deguffroy J., "De jaren van rampspoed: 1836-1858. De crisisbestrijding", Ons Wingene, 2000, 3, pp. 20-48.
- Deguffroy G., "De Bruggesteenvweg 40 jaar geleden", Oud Ruysselede, 2002, XIX, 2, pp. 63-76.
- Deguffroy G., "Ons Doomkerke 1956-1983", Oud Ruysselede, 1987, 2, pp. 87-92.
- Deguffroy G., "Ruiseleeds molenrepertorium", Oud Ruysselede, 1997, 2, pp. 43-95.
- Deguffroy G., "Foto's uit de oude doos", Oud Ruysselede, 2004, XXI, 1, p. 28.
- "De Kattenberg gepluimd", Ons Doomkerke, 1967, XII, 2, p. 16.
- "De penitenciaire landbouwcentra van Ruiselede en St.-Hubert", Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen, 1961, XV, 4, pp. 313-329.
- Depredomme J., "Luchtfoto van Sint-Pietersveld", Oud Ruysselede, 1986, III, 2, pp. 123-124.
- Depredomme J., "Ruiseleedse gebouwen en plaatsnamen op de Grenskaart van 1627", Oud Ruysselede, 1985, 2, pp. 87-92.
- De Ram P., Ruiselede graag gezien: de oudste prentkaarten, Koksijde, 2004.
- De Smet R., "De vliegtuigramp op het St.-Pietersveld tijdens W.O. II", Ons Wingene, 1999, 2, pp. 91-92.

Detavernier A., Bedrijfseconomisch onderzoek van de Landbouw in de Gemeenten Wingene en Ruiselede, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling bedrijfseconomie UGent, 1977.

“De verdwenen Kasteeldreef te Doomkerke”, Ons Doomkerke, 1972, XVII, 1, pp. 3-4.

“De verdwenen zuidelijke Kasteeldreef te Doomkerke”, Ons Doomkerke, 1971, XVI, 3, p. 16.

De Wael J., “Landschapspark Disveld: Doomkerke krijgt 3 hectare openbaar groen”, Groencontact, 2010, XXXVI, 5, pp. 22-25.

De Wulf G., “Nog een brouwerij te Ruiselede”, Oud Ruysselede, 1986, 1, pp. 72-76.

“Doelmatige gronduitbating”, Ons Doomkerke, 1963, VIII, 3, p. 20.

“Doomkerke in zijn wijken”, Ons Doomkerke, 1963, IX, 1, pp. 4-5.

“Doomkerke’s wegenet”, Ons Doomkerke, 1959, IV, 2, pp. 7-8.

“Doomkerke’s wegenet”, Ons Doomkerke, 1959, IV, 3, pp. 13-14.

“Doomkerke’s wegenet”, Ons Doomkerke, 1961, VI, 2, p. 12.

Ducpétiaux E., Exposé de la Situation des écoles de réforme de Ruysselede, de Wynghene et de Beernem, 1849-1858, Brussel, 1861.

Ducpétiaux E., Colonies agricoles, écoles rurales et écoles de réforme pour les indigents, les mendiants et les vagabonds, et spécialement des deux sexes, en Suisse, en Allemagne, en France, en Angleterre, dans les Pays-Bas et en Belgique, Brussel, 1851.

“Foto’s uit de oude doos”, Oud Ruysselede, 2004, XXI, 1, p. 28.

“Foto’s uit de oude doos”, Oud Ruysselede, 1999, 2, p. 81.

“Foto’s uit de oude doos”, Oud Ruysselede, 2000, 3, p. 144.

“Geen lager onderwijs meer op Sint-Pietersveld”, Ons Doomkerke, 1977, XXII, 3, p. 14.

Haerynck J. en Braet M., “Het Sint-Pieterskasteel, een onbekende Wingense geschiedenis”, Ons Wingene, 2012, 102-117.

Herinneringseducatie Ruiselede. Van 1914 tot vandaag, Ruiselede, 2014.

“Heropening gerestaureerde gebouwen Rijksopvoedingsgesticht van Ruiselede”, Groot Ruiselede, 1980, XXV, 3, p. 14.

“Het Veldkapelleke verbouwd”, Ons Doomkerke, 1963, VIII, 3, p. 20.

“Het vliegplein Sint-Pietersveld 1916-1918”, Ons Doomkerke, 1966, XI, 3, pp. 7-11.

“Honderd jaar geleden werd het schip van Sint-Pietersveld ingehuldigd”, Ons Doomkerke, 1958, III, 3, pp. 9-10.

Ibelings H., In publieke opdracht. Vlaams Bouwmeester 1999-2009, Amsterdam, 2009.

“Inpalming van grond nabij de Gulke Putten”, Groot Ruiselede, 1982, XXVII, 2, pp. 24-25.

“Keert Doomkerke terug naar de Middeleeuwen?”, Ons Doomkerke, 1971, XVI, 3, p. 15.

Kuijken E, C. Verscheure, T. De Beelde & H. Stieperaere 2005. “Gulke Putten Nature reserve. Excursion guide, European Lowland Heath congress” ; 2 p. Inst. of Nature Conserv. Brussels

Kuijken, E. & C. Verscheure 2008. “Gulke Putten Wingene. in: Decler K. (ed.) Ecological Restoration in Flanders”. Mededelingen Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.M.2008.04: 71-73

Kuijken, E. & C. Verscheure 2010. “Heide en Wastine. De sprookjeswereld van de Gulke Putten”. Natuur.blad, juni 2010: pp. 27-30

Kuijken, E. & C. Verscheure 2011. “Gulke Putten: Wandelen in Wingene en Ruiselede. Natuur.Gids, '66 verrassende natuurtochten in België”; pp. 70-73

Lamont K., “Het Veldkapelleke”, Ons Doomkerke, 1958, III, 2, pp. 13-14.

Lamont K., “Een vliegtuigveld te Doomkerke (1916-1918)”, Ons Doomkerke, 1961, VI, 2, pp. 13-14.

Lams L., “Het Wingens St.-Pietersveld deel van Wildenburg”, Ons Wingene, 1999, 2 pp. 119-126.

Lams L., “De oudste nog bestaande kapel te Wingene”, 't Beertje, 1989, pp. 55-69.

Lams G., De heerlickeden van Wingene, Wingene, 1973.

Lams G., De kastelen van Wingene, Wingene, 2009.

Lams G., “Het Veldkapelleke te Wingene”, Kapel en Beeld, 1975, XXVII, 2, pp. 10-12.

“Landboek Wingene 1756 (R.A. Brugge)”, Ons Doomkerke, 1961, VII, 1, pp. 12-13.

Lievens F., “Sprokkels uit het veldverleden ten zuiden van Brugge” in: Land van Hout. Bebossing door Brugse families en instellingen omstreeks 1800, Brugge, 2005, pp. 13-19.

Markante gevels van woningen te Wingene en Zwevezele. Jaarboek Ons Wingene 6 (deel 2), Wingene, 2003.

Matthys E., “De “blauwe kieltjes” van Ruiselede”, Ons Doomkerke, 1970, XVI, 1, pp. 15-16.

Mommerency P., Zo is Doomkerke. Een historisch overzicht samen met het ontstaan en de groei van de parochie, Hertsberge, 1976.

Mortier A., Gedenkboek bij het honderdjarig bestaan van het Rijksopvoedingsgesticht te Ruiselede, Brussel, 1949.

“Nieuwe straatnamen te Ruiselede”, Ons Doomkerke, 1971, XVI, 2, p. 17.

“Nieuws van Sintpietersveld”, Ons Doomkerke, 1976, XXI, 1, p. 13.

“Openbare wegen op West-Doomkerke”, Ons Doomkerke, 1960, V, 3, p. 12.

“Op Wildenburgse wegen 1968”, Ons Doomkerke, 1968, XIII, 1, p. 16.

- Patteeuw J., "Wingene tijdens de tweede helft van de 16e eeuw", *Ons Wingene*, 2004, 7, pp. 90-111.
- Patteeuw J., "Het verval van Wingense heerlijkheden, 1687-1727", *Ons Wingene*, 2004, 7, pp. 135-143.
- Patteeuw J., "Sint-Jan in kaart: twee tot vijf eeuwen geleden", *Ons Wingene*, 2013, XVI, pp. 82-89.
- Pollet J., "Velden, vijvers en vissers te Zedelgem", *Biekorf*, 1992, 3, pp. 233-251.
- "Restauratie Rijksopvoedingsgesticht", *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 3, p. 14.
- "Restauratie van Rijksopvoedingsgesticht Ruiselede", *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 1, p. 15.
- Ryserhove A., "Bulskampveld en Lippensgoed", *Bos en Beverveld*, 1972, VII, pp. 7-10.
- Ryserhove A., *Beernem, een heemkundige studie*, Handzame, 1979.
- Ryserhove A., "Oud Maldegem (6)", *Ons Meetjesland*, 1986, XIX, 4, pp. 193-207.
- Slos E., "Camiel Trenson de 'putmaker' van Doomkerke", *Oud Ruysselede*, 1993, X, 3, pp. 129-136.
- Stieperaere, H., C. Verscheure, T. De Beelde & E. Kuijken (red.) 2004. "Aanvraag tot erkenning van het natuurreservaat Gulke Putten (Wingene); eerste uitbreiding". *Natuurpunt* vzw. december 2004; 73 pp. + kaartbijlage.
- Stock R., "Sint-Pietersveld en zijn schoolwereld van 1890 tot 1917", *Ons Doomkerke*, 1978, XXIII, 2, pp. 6-10.
- Stock R., "Nog over het Veldkapelleke", *Ons Doomkerke*, 1977, XXII, 2, pp. 7-8.
- Stock R., "De leefwereld van Sint-Pietersveld tussen 1900 en 1914", *Oud Ruysselede*, 1986, III, 2, pp. 125-134.
- Stock R., "Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1914-1916", *Oud Ruysselede*, 1989, 1, pp. 33-44.
- Stock R., "Ons paradijs in de storm: Het Sint-Pietersveld 1917-1919", *Oud Ruysselede*, 1989, 3, pp. 132-142.
- Tanghe G.F., *Parochieboek of beschrijving van Ruiselede*, Brugge, 1861.
- Termote J., "Historisch-geografisch onderzoek naar het voorkomen van vormalige veldvijvers in het Bulskampveld en de mogelijkheden tot herstel in het Natuurinrichtingsproject Biscopveld", iov. VLM, 2010.
- "Triphon woont op een eiland", *Ons Doomkerke*, 1976, XXI, 3, p. 18.
- Van Acker L., "Heideontginning ten zuiden van Brugge", *Biekorf*, 1960, pp. 235-238.
- Vanbelleghem D., *Landschap in transformatie: Vlaanderen 1904-2004. Studie van de fotoreeksen van Massart-Charlier. Casestudy Ruiselede (Onuitgegeven scriptie ruimtelijke planning UGent)*, Gent, 2005.
- Van Cleven J., "Het verdwenen neogotische kasteel van Wildenburg te Wingene, 1860-1985", *Historische woonsteden en tuinen*, 2013 en 2014, CLXXX, pp. 28-33.

- Van Cleven J., "Het verdwenen neogotische kasteel van Wildenburg te Wingene, 1860-1985 (II)", *Historische woonsteden en tuinen*, 2014, CLXXXI, pp. 16-21.
- Vandaele P., *De geschiedenis van de hervormingsschool te Ruiselede van 1866 tot 1911*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven, 1983.
- Van den Abeele A., "Negentiende-eeuwse ondernemers te Brugge Georges en William Chantrell", *Gemeentekrediet van België*, 1983, XXXVII, 146, pp. 241-268.
- Vandendriessche B. et al. "Vleermuizenstudie in het Natuurinrichtingsproject Biscopveld", *Natuurpunt Studie*, 2015, Mechelen.
- Van der Cruyssen C.A., *Merkwaardigheden uit ons vaderland. De kolonie van Gheel. De hervormingscholen van Ruiselede en Beernem*, Brussel, 1875.
- Van Extergem M., "Het penitenciaire landbouwcentrum Ruiselede", *Bulletin van het Bestuur Strafinrichtingen*, 1975, 5, pp. 369-379.
- Vanlandschoot R., "Inleiding", in: De Brabandere R., Delange M. e.a. (red.), *Wreeck geen quaedt, maer dwing tot goed. Het Sint-Pietersveld, kruispunt van historische en maatschappelijke ontwikkelingen in Vlaanderen. 150 jaar Gemeenschapsinstelling Bijzondere Jeugdbijstand in Ruiselede, 1849-1999*, Tielt, 1999, pp. 8-11.
- Van Neer W. & Eryvynck A., *Archeologie en Vis (Herlevend Verleden; 1)*, Zellik, 1993.
- Van Nieuwenhuyze D., *Bronnen van de geschiedenis van de landbouw van de Nederlanden. Tweede deel. De landbouw*, Brussel, 1993.
- Van Severen A., "Franciscus Werrebrouck en de heide van het Bulskampveld", *Bos en Beverveld*, 1971, 5, pp. 125-138.
- Van Severen A., "Kappellekesdag", *Oud Ruysselede*, 1993, X, 2, pp. 43-46.
- Van Severen A., "Mijmeringen bij een oude foto", *Oud Ruysselede*, 1999, 1, pp. 40-44.
- Van Vlaenderen P. en Vranckx M., *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West Vlaanderen, Gemeente Ruiselede*, Brussel, 2008.
- Vercruysse E., "Ons familieleven in Sint-Pietersveld en Oedelem (1933-1945)", *Bos en Beverveld*, 2011, 44, pp. 165-217.
- Vercruysse E., "Opvoedkundige behandeling in de Gemeenschapsinstelling te Ruiselede 1849-1989", *Oud Ruysselede*, 2004, XXI, 1, pp. 16-27.
- Verhoustraete A., "De rondreis van Walter de Marvis, bisschop van Doornik, in 1242", *Appeltjes van het Meetjesland*, 1961, XII, pp. 238-239.
- Verhoustraete A., "Nota bij de kaart van de heerlijkheden van noordwestelijk Ruiselede", *Ons Doomkerke*, 1965, XI, 1, pp. 15-17.
- Verhoustraete A., "Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan", *Oostvlaams verbond van de kringen voor geschiedenis. Voorlichtingsreeks*, 27, Gent, 1960.

Verhoustraete A., "Feodaal overzicht van Ruiselede", Appeltjes van het Meetjesland, 1965, 16, pp. 82-131.

Verscheure, C. en E. Kuijken 2011. Life+ Gulke Putten: Vlaams Veldgebied op snelheid in de Gulke Putten (Wingene/Ruiselede). de Torenvalk 34 (4): 34-35

Verscheure C. en Kuijken E., "SCRE en de natuur. Het zendstation te Wingene: waar natuur en techniek samengaan", in: Arnoys R. & Ghyselbrecht G., Geschiedenis van het Zendcentrum SCRE te Ruiselede/Wingene en de dienst Belradio, Oostduinkerke, 2013, pp. 243-249.

"Vijftig jaar geleden vloog een lijnvliegtuig tegen een radiotoren", Groot Ruiselede, 1983, XXVIII, 1, p. 22.

"Wingene vanuit Doomkerke beschoten", Ons Doomkerke, 1968, 3, p. 13.

"Wat beduidt die schandpaal in de zuidoosthoek van de voormalige hoving de Roo te Doomkerke?", Ons Doomkerke, 1966, XI, 3, p. 14.

Websites

<http://www.cartesius.be>

<http://www.molenechos.be/molen.php?AdvSearch=1984>
"Rosmolen van Sint-Pietersveld"

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<http://www.enviroidesk.com/inhoud/ministerieel-besluit-tot-instelling-van-het-natuurinrichtingsproject-biscopveld>
Ministerieel besluit instelling natuurinrichtingsproject

<http://cai.onroerenderfgoed.be/>

9 Bijlagen

Bijlage 1: Beschermingsbesluit erfgoedlandschap

Bijlage 2: Beschermingsbesluiten beschermde monumenten

Bijlagen	Niet van toepassing (en dus niet bijgevoegd)	Bijgevoegd (nummering!)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	-	Zie alle bijgevoegde kaarten
Lijst van premiegerechtigde werken	-	Zie punt 5.3
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	-	Zie punt 7.1
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	-	Zie punt 6.5 + bijhorende kaart
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	NVT	-
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	NVT	-
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	-	Zie punt 6.2
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie	NVT	-
Lijst van premiegerechtigde werken aan een orgel dat dateert van na WOI	NVT	-
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	NVT	-
Extra bijlage (bvb. foto's, ...)	Zie boven	-